VLČICE

ALEXANDR DUMAS:

VLČICE

Les louves de Machecoul).

Z FRANCOUZŠTINY PŘELOŽIL

K. HAVELKA.

DÍL I.

1925.

NAKLADATELSTVÍ BORSKÝ A ŠULC

PRAHA XI.

I.

Polní pobočník generála Charette.

Ubíral-li jsi se snad, milý čtenáři, z Nantes[1]) do Bourgneuf,[2]) u Saint-Philberu »urazil« jsi, abych tak řekl, jižní cíp jezera Grand-Lieu, a po další as hodinové nebo dvouhodinové cestě, — dle toho, šel-li jsi pěšky či jel-li jsi povozem, — dorazil jsi k prvým stromům lesa Machecoulského.

Zde pak, po levé straně silnice, upoutaly zajisté tvoji pozornost ostré špice dvou malých věží a šedavá střecha malé tvrze ztracené uprostřed listoví. Věže tyto jsou v oddělené skupině stromoví které jakoby již patřilo k lesu, od kterého je dělí jen silnice.

Rozpukané zdi tohoto šlechtického sídla, jeho zubatá okna, a jeho střecha, červenající se divokými kosatci a bujícím na ní mechem, dodávají tomuto starému sídlu — přes jeho feudální panský ráz a obě věže po jeho bocích — rázu tak chudého a ubohého, že by zajisté nevzbudily žádostivost nikoho z těch, kdož je cestou pozorují, kdyby nebylo jeho rozkošné polohy tváří v tvář staletému hvozdu Machecoulskému,[3]) jehož zelené vlny táhnou se po obzoru, kam až oko dohlédne.

V r. 1831 byl malý tento zámeček majetkem

---

[1]) Číslované vysvětlivky jsou na konci dílu I.

starého šlechtice, markýze de Souday, a dle něho nazýval se zámkem Souday.

Seznavše zámek, povězme si nyní též pár slov o jeho majiteli.

Markýz de Souday byl posledním představitelem a posledním dědicem starého a vznešeného rodu bretaňského. Neboť jezero Grand-Lieu, les Machecoulský, město Bourgneuf, ležící v části Francie, zahrnuté dnes do departementu jižní Loiry, byly částí provincie bretaňské, dokud nebyla Francie rozdělena na departementy. Rodina markýze de Souday byla kdysi jedním z feudálních stromů nesmírně rozvětveným, jehož stín zakrýval celou provincii. Ale předkové starého markýze, vedouce život nákladný, aby mohli důstojně tvořiti okolí královo, oklestili tento rozvětvený strom postupně tak, že rok 1789 přišel právě vhod, zabrániv tomu, aby i červotočivý kmen tohoto bujného stromu nepadl pod rukou některého věřitele a nedočkal se tak konce nedůstojného jeho slavné pověsti.

Když Bastilla[4]) vzala za své a když se zhroutil starý dům králů jako předzvěst brzkého pádu království, byl markýz de Souday, který zdědil již, ne-li statek — z kterého zbývalo již jen malé šlechtické sídlo, o němž jsme právě mluvili, — jméno po svém otci, prvním pážetem Jeho královské Výsosti, pana hraběte de Provence.

Markýzovi bylo tehdy šestnáct roků, a události té doby byly z větší části jen nahodilosti. Ostatně bylo za tehdejších poměrů nesnadno nepropadnouti úplné bezstarostnosti u dvora Luxembourgského, epikurejského, voltairovské-

ho a konstitučního, kde bylo ponecháno volné pole všemu sobectví.

Pan de Soudnay byl poslán na náměstí de Grève, aby vyčkal okamžiku, kdy kat zadrhne smyčku kol krku Favrasovi,[5]) a kdy tento, vydávaje poslední vzdech, vrátí opět Jeho královské Výsosti klid na čas porušený.

Vrátil se tryskem do Luxembourgu:[6])

»Monseigneure, už je po všem!«

A Monseigneur pronesl svým zpěvným hlasem:

»Ke stolu, pánové, ke stolu!«

A všichni zasedli k hostině, jako kdyby statečný šlechtic, který dával život svůj v šanc pro Jeho Výsost, nebyl právě pověšen jako sprostý vrah nebo nějaký pobuda.

Pak nastaly prvé pohnuté dny Revoluce, uveřejnění rudé knihy, ústup Neckerův, smrt Mirabeauova.

Jednoho dne, 22. února 1791 přiběhl velký dav lidu a obstoupil palác Luxembourgský.

Šlo o zprávy, které se mezi lidem rozšířily. Pravilo se, že Monsieur[7]) chce uprchnouti a odebrati se za vystěhovalci, kteří se sjížděli na břehu Rýna.

Ale Monsieur se ukázal na balkoně a pronesl slavnostní přísahu, že neopustí krále.

A vskutku, 21. června odejel s králem, řídě se zajisté daným slovem, že krále neopustí.

Přece však se od něho odloučil, a to bylo jeho štěstím; neboť dostal se klidně na hranici se svým spolucestujícím, markýzem d'Avaray, kdežto Ludvík XVI. byl zatčen ve Varennes.

Náš mladý panoš velice si zakládal na své pověsti moderního mladíka, než aby zůstal ve Francii, kde přec monarchie bude míti zapotřebí služebníků nejoddanějších. Odejel tedy rovněž do ciziny, a ježto nikdo si nevšímal osmnáctiletého panoše, dostal se bez nehody do Koblence, a pomáhal znovu sestaviti a doplniti setniny mušketýrů, které se tu znova tvořily pod velením markýze de Montmorin. Za prvých srážek účastnil se statečně tažení se třemi princi Condé, byl raněn u Thionvillu, a konečně, po mnohých sklamáních, dočkal se největšího ze všech, když byly povoleny sbory emigrantů. Opatřením tímto odňato bylo mnoha ubožákům vojenské zaopatření, jejich to poslední pramen výživy, a velké naděje s ním spojené.

Ovšem, vojáci tito sloužili proti Francii, a jejich chléb vojenský byl hněten rukama cizince.

Tu obrátil markýz de Souday svůj zřetel a pozornost k Bretagni a kraji Vendée, kde se sváděly boje již po deset roků.

Postavení kraje Vendée bylo takovéto:

Všichni původní vůdcové vzpoury byli již mrtvi: Cathelineau byl zabit ve Vannes, Lescure byl zabit u Tremblay, Beauchamp u Cholletu, d'Elbée byl nebo prý byl zastřelen v Noirmoutiers.

Konečně vojsko, kterému se říkalo »velká armáda«, bylo potřeno u Mansu.

Tato »velká armáda« byla poražena u Fontenay, u Saumure, u Torfou, u Lavalu a u Dol. Před tím vítězila v šedesáti bitvách. Vzdorovala vítězně veškerým vojskům republiky, jimž ve-

leli postupně Biron, Rossignol, Kleber, Westermann a Marceau. Odmítajíc podporu Anglie, byla svědky toho, jak jejich statky byly zapalovány, jejich děti pobíjeny, jejich otcové podřezáváni. Jejími vůdci byli Cathelineau, Jindřich z Rochejacquelein, Stofflet, Bonchamps, Forestier, d'Elbée, Lescure, Marigny a Talmond. Zůstala věrna svému králi, kdy celá ostatní Francie se od něho odvrátila. Zbožňovala svého Boha, když Paříž prohlásila, že není již Boha. Díky jejímu úsilí zasloužil si konečně kraj Vendée, aby byl nazýván jednoho dne před historií »zemí obrů«.

Tak zbývali už skoro jen Charette a La Rochejacquelein.

Měl-li však Charette dosud vojíny, La Rochejacquelein jich již neměl.

To se stalo tím, že zatím co »velká armáda« byla postupně ničena u Mansu, Charette, který byl jmenován velícím generálem v dolním kraji Poitou, s pomocí pana de Couetu a Jolly-ho shromáždil nové vojsko.

Charette v čele tohoto vojska, a La Rochejacquelein, který měl při sobě jen asi tucet mužů, setkali se u Maulevrieru.

Když viděl Charette přicházeti La Rochejacqueleina, pochopil, že přichází k němu generál, a nikoli voják. Byl velmi sebevědomý a nechtěl se o velení s nikým děliti. Zůstal proto chladný a zpupný.

Odebral se k snídani, a ani nepozval La Rochejacqueleina, aby s ním posnídal.

Téhož dne odloučilo se osm set mužů od voj-

ska Charettova a přešlo k La Rochejacqueleinovi.

Nazítří pravil Charette svému mladému soku: »Potáhnu k Mortagne, potáhnete se mnou.«

Na to mu odpověděl La Rochejacquelein: »Dosud byl jsem zvyklý tomu, že mne jiní následovali, nikoli, abych já měl jíti s někým.«

A odtáhl jinam, ponechav Charetta, aby sám činil, jak uzná za dobré.

Budeme nadále sledovati tohoto, neboť jen jeho poslední boje a poprava vztahuje se k našemu vypravování.

Ludvík XVII. byl mrtev, a 26. června 1795 byl Ludvík XVIII. prohlášen za krále Francie ve vojenském táboře u Belleville.

Dne 15. srpna 1795, to jest necelé dva měsíce po tomto prohlášení, přišel k Charettovi jakýsi mladý muž, přinášeje dopis od mladého krále.

V tomto, psaném ve Veroně a datovaném 8. července 1795, bylo Charettovi uděleno zákonité velení nad vojskem královským.

Charette chtěl po témže poslu poděkovati králi za přízeň, které se mu právě dostalo. Ale mladý ten muž odpověděl mu, že se vrátil do Francie, aby zde zůstal a účastnil se bojů, žádaje, aby dopis, který přinesl, sloužil mu za doporučení u velícího generála.

Charette vzal si muže toho ihned do svých služeb.

Tímto poslem nebyl pak nikdo jiný, než bývalý panoš princův, — markýz de Souday.

Když odcházel, aby si odpočinul po námahách poslední cesty dvaceti mil, kterou urazil na koni,

setkal se markýz s mladým gardistou, jen as o pět nebo šest roků starším nežli on, který, drže klobouk v ruce, hleděl na něho s okázalou uctivostí.

Markýz poznal v tomto muži jednoho ze správců dvora svého otce, s kterým často a rád konával hony, neboť nikdo nedovedl tak jako on vylákati kance a používati psů.

»Aj! Jean Oullier!« zvolal, »jsi to ty?«

»Ano, jsem to já, vám k službám, pane markýzi,« odpověděl mladý venkovan.

»Na mou věru, příteli, jsem rád, že tě vidím. Jsi posud ještě tak dobrým lovcem?«

»Zajisté, pane markýzi! Jenom že nyní právě nehoníme kance, ale zcela jinou zvěř.«

»Co na tom. Chceš-li, účastníme se tohoto honu společně, jako jsme společně honívali kance.«

»Nemohu vám odmítnouti, pane markýzi, — naopak,« odpověděl Jean Oullier.

A od této chvíle byl Jean Oullier ve službách markýze de Souday právě tak, jako tento byl v osobních službách Charette-ových. To jest, Jean Oullier stal se osobním pobočníkem osobního pobočníka generálova.

I jinak kromě svého loveckého nadání, byl tento Jean Oullier mužem neocenitelným. Při táboření obstarával vše, a markýz de Souday nemusil se o nic starati. Ani za nejhorších dnů nescházel markýzovi nikdy kus chleba, sklenice vody a otep slámy, — kteréžto věci byly v kraji Vendée přepychem, jakého si nemohl vždy dopřáti ani sám generál.

Jsem ve velkém pokušení, sledovati dále Charetta a tím i mladého našeho hrdinu na některé z těchto dobrodružných výprav, které vedl tento královský generál, a které mu vynesly pověst prvního generála světa v bojích stran. Ale historie jest siréna velice zrádná, a je-li člověk tak neopatrný, že se dá za ní svésti jejím pokynem, nikdy nemůže věděti, kam ho zavede.

Zkrátíme tedy pokud možno naše vyprávění a přenecháme jiným, aby vylíčili výpravu pana hraběte d'Artois proti Noirmoutiers a Ile-Dieu, prapodivné chování princovo, který setrval po tři týdny před břehy francouzskými, aniž by k nim přistál, i skleslost royalistické armády, když viděla, že ji opouštějí ti, za které bojovala po dvě léta!

Přes to dobyl Charette o něco později zdrcujícího vítězství u Quatre-Chemins. Toto vítězství bylo však posledním, neboť do věci vložila se zrada.

De Conety, pravá ruka Charette-ova, jeho nenahraditelný pomocník po smrti Jolly-ho, stal se obětí léčky, byl zajat a zastřelen.

V posledních dnech svého života nemohl Charette učiniti jediného kroku, o kterém by se ihned nedověděl jeho nepřítel, ať už jím byl Hoche, nebo Travot.

Byl obklopen vojsky republikánskými, obklíčen jimi se všech stran, pronásledován dnem i nocí, hnán od lesa k lesu, od křoviska ke křovisku, věda, že dříve nebo později bude zabit v některé šarvátce, nebo, bude-li zajat živ, bude na místě zastřelen. Nemaje nikde útočiště, za-

chvácen horečkou, umíraje žízní i hladem, neodvažuje se ani ve statcích, kolem nichž táhl, požádati o trochu chleba nebo vody, ani o otep slámy, měl při sobě již jen asi třicet dva muže, mezi nimi markýze de Souday a Jeana Oulliera, když mu 25. března 1796 bylo hlášeno, že čtyři voje republikánské táhnou současně proti němu. »Dobrá!« pravil; »v tom případě budeme se bíti zde až do posledního dechu, a draze prodáme svůj život!«

Bylo to u Prélinière ve farnosti Sv. Sulpicia. Ale Charette se svými 32 muži nespokojil se tím, že by vyčkal útoku republikánů. Naopak, udeřil na ně. U Guyonnière srazil se s generálem Valentinem, který velel dvěma stům granátníků a myslivců.

Charette nalezl příznivé místo a zakopal se. A zde čelil po tři hodiny útokům a palbě dvou set republikánů.

Dvanáct z jeho mužů padlo kol něho. A z královské armády, která, když byl hrabě d'Artois u Ile-Dieu, se skládala ze dvaceti čtyř tisíc mužů, zbývá nyní dvanáct mužů.

Těchto dvanáct mužů drží se svého generála a ani jediný z nich nepomýšlí na útěk.

Aby tomuto boji učinil konec, chopil se generál Valentin pušky a v čele svých sto osmdesáti mužů, kteří mu zbyli, podnikl útok bodákem.

Při tomto útoku byl Charette raněn kulí do hlavy, a tři prsty levé ruky byly mu přeťaty šavlí.

Hrozí mu, že bude zajat, když v tom jistý Elsasan, jménem Pfeffer, který svého generála

téměř zbožňoval, uchopil chocholatý klobouk svého generála, dal mu svůj vlastní, a vrhnuv se v levo, zvolal na něho:

»Prchněte v pravo! Nepřátelé pustí se za mnou.« A vskutku, republikáni vrhli se za ním, zatím co Charette dal se rychle na ústup ve stranu opáčnou se zbylými patnácti muži, které dosud měl.

Charette docházel již k lesu Chabotierskému, když se objevil voj generála Travot.

Rozpoutal se nový poslední zápas, při kterém neměl Charette jiného cíle než aby se dal zabíti. Krváceje ze tří ran, zapotácel se, a byl by již již upadl. V tom jakýsi venkovan z Vendée, jménem Brossard, vzal ho rychle na ramena a odnesl ho k lesu. Ale dříve ještě nežli se až k němu dostal, padl s tělem prostřeleným.

Tu vystřídal jej jiný, jménem Laroche-Davo, uběhl s ním však sotva padesát kroků a padl rovněž do příkopu před lesem se táhnoucího.

Tu vzal generála na ramena markýz de Souday, a zatím co Jean Oullier zabil dvěma výstřely dva republikánské vojáky, kteří mu byli nejblíže v patách, vrhl se markýz de Souday do lesa se svým generálem a sedmi muži, kteří posud zbývali. Když byli vzdáleni okraje lesa na padesát kroků, zdálo se, jako by Charette znovu nabýval sil.

»Soudayi,« pravil, »poslyš můj poslední rozkaz.«

Mladý muž se zastavil.

»Polož mne zde pod tímto dubem.«

Souday váhal, učiniti tak.

»Jsem stále tvým generálem,« pravil mu Charette velitelským hlasem; »poslechni tedy!«

Tu mladý muž uposlechl a položil generála u paty dubu.

»A nyní poslyš,« pravil Charette: »Můj král, který mne učinil velícím generálem, musí zvěděti, jak jeho generál zemřel. Vrať se k Jeho Veličenstvu Ludvíku XVIII. a vypravuj mu, co jsi viděl. Chci tomu.«

Charette mluvil tak slavnostním tonem, že markýzi de Souday, kterému generál tentokráte po prvé tykal, ani nenapadlo, že by mohl neposlechnouti.

»Tak, jdi!« pravil Charette, »nesmíš ztratiti ani minutu. Modří už jsou zde!«

Vskutku, vojáci republikánští vynořili se již na pokraji lesa.

Souday chopil se ruky, kterou mu Charette podával.

»Obejmi mne!« pravil generál.

Mladý muž jej objal.

»Již dosti,« pravil Charette, » a nyní, utíkej!«

Souday pohlédl na Jeana Oulliera.

»Půjdeš se mnou?« pravil.

Ale Jean Oullier pohodil smutně hlavou.

»Co bych tam dělal, pane?« pravil; »kdežto zde...«

»Co budeš dělati zde?«

»Povím vám to jednou, pane markýzi, shledáme-li se opět.«

A vypálil dvě rány po dvou nepřátelských vojínech, kteří byli nejblíže. Oba republikáni padli.

Jeden z nich byl vyšší důstojník. Jeho vojáci pospíšili ihned k němu.

Jean Oullier a markýz de Souday použili tohoto pozdržení a zmizeli v hlubinách lesa.

Když však ušli as padesát kroků, Jean Oullier, který zde objevil husté křoví, zalezl do něho mrštně jako had, pokynuv markýzi de Souday na rozloučenou.

Markýz de Souday pokračoval v cestě sám.

II.

Vděčnost králů.

Markýz de Souday dostal se až ke břehu řeky Loiry a nalezl zde rybáře, který jej dovezl až k výběžku u Saint-Gildas.

Na blízku křižovala jakási fregata. Byla to loď anglická.

Markýz přidal rybáři pár louisdorů, a rybář jej dovezl až k fregatě.

Zde byl markýz již v bezpečí. Byl zachráněn.

O dva nebo tři dny později přivolala fregata obchodní trojstěžník, který právě zahýbal do průlivu La Manche.

Byla to loď holandská.

Markýz de Souday projevil přání, aby mohl vsednouti na trojstěžník. Anglický kapitán dal jej tam zavézti.

Holandský trojstěžník dovezl markýze do Rotterdamu.

Z Rotterdamu odebral se markýz do Blankenbourgu, malého města v Brunšvicku, které si Ludvík XVIII. zvolil za své sídlo.

Zde měl markýz vyplniti poslední přání Charettovo.

Ludvík XVIII. seděl právě u hostiny. Hodina jídla byla pro něho vždy hodinou slavnostní.

Bývalý panoš musil tedy čekati, až Jeho Veličenstvo poobědvá.

Teprve když bylo po hostině, byl ke králi uveden.

Vyprávěl králi o všech událostech, jichž byl očitým svědkem, zejména pak o závěrečné katastrofě, a vyprávěl o všem tom tak výmluvně, že Jeho Veličenstvo král, ač nebyl příliš snadno dojmům přístupný, byl dojat tak, že mu řekl:

»Dosti, dosti již, markýzi! Ano, chevalier de Charette byl statečný služebník, to všichni uznáváme.«

A pokynul markýzi, aby odešel.

Posel uposlechl. Ale, když odcházel, zaslechl, kterak král pravil rozmrzele:

»Ten blbec de Souday přijde mně vyprávěti podobné věci zrovna po obědě! To by mohlo člověku ještě pokazit trávení!«

Markýz byl velice citlivý. Uznával, že být nazván blbcem po šestiměsíčních bojích, v nichž nasazoval tolikráte život za krále, a býti takto nazván právě tím, za něhož se v nebezpečí vydával, — není odměnou náležitou.

Zbývalo mu v kapse ještě asi sto louisdorů. Ještě téhož večera opustil Blankenbourg a řekl si:

»Kdybych byl věděl, že se mně dostane takového přijetí, věru, že bych si byl uspořil námahu, dostati se sem!«

Odejel do Holandska a odtud do Anglie. Zde pak začalo nové období v jeho životě. Byl jedním z oněch lidí, kteří se dovedou změniti dle toho, jak toho okolnosti vyžadují, kteří dovedou být slabými nebo silnými, vznešenými nebo titěrnými dle prostředí, do kterého je osud zavál.

Za posledních šest měsíců prodělal hrdinský boj ve Vendée. Zbarvil svojí krví křoviska i stepi v celém kraji Poitou.[8]) S hrdinnou vytrvalostí snášel nejen nepříznivé výsledky bitev, ale i veškero odříkání, k jakému nutí takovýto guerillový boj, táboření ve sněhu, dlouhé bloudění bez chleba, bez oděvu, bez přístřeší po blátivých lesích ve Vendée.[9]) Nikdy však ani mu nepřipadlo na mysl, mrzeti se proto nebo si stěžovati.

A nyní, po takovémto životě, ocitl se osamocen ve velkém městě, v Londýně, kde smutně bloudil, vzpomínaje s lítostí dnů bitevních; nedostávalo se mu odvahy, aby snášel svoji nečinnost, ani vytrvalosti vůči dlouhé chvíli, ani energie vůči bídě, která ho ve vyhnanství očekává.

A tento muž, který odolával pronásledování neúprosných čet nepřátelských, nedovedl odolati zlým ponoukáním zahálky. Vyhledával zábavy všude a za každou cenu, aby naplnil prázdnotu, která nastala v jeho životě od té doby, co již neprodělával, aby se zaměstnal, nestálých obratů ničivého zápasu.

Avšak zábavy, po jakých toužil tento vyhnanec, byly příliš drahé, takže nemohl si je voliti způsobem svému stavu přiměřeným. Také pozbýval ponenáhlu své elegance šlechtice, kteréžto elegance nedovedl zastříti ani oděv venkovana, v kterém chodil již přes dva měsíce, a s elegancí ztrácel současně i vybraný vkus v zábavách. Silné pivo anglické »ale« a »porter« nahražovaly mu šampaňské víno, a zahazoval se s nafintě-

nými děvčaty z Grosvenoru a Haymarketu, — on, který si kdys mohl vybírati svoje lásky mezi vévodkyněmi!

Brzy volnost jeho zásad a stále rostoucí životní požadavky zavedly jej k takovému způsobu jednání, že tím jeho pověst trpěla. Přijímal darem, čeho si nemohl zaplatiti. Učinil svými přáteli společníky při pitkách, kteří byli stavu mnohem nižšího. Následek toho byl, že jeho soudruzi ve vyhnanství se od něho počali odvraceti, a, jak tomu již bývá, čím více se ho všichni stranili, tím více zapadal markýz de Souday na špatné cestě, na kterou se dal.

Již po dva roky vedl takovýto život. Tu setkal se jednoho dne náhodou v jisté herně ve vnitřním městě, kde patřil mezi nejstálejší hosty, s mladou dělnicí, kterou jedna z oněch hnusných žen, jimiž se v Londýně jen hemžilo, vytrhla z její podkrovní světničky a vedla dnes po prvé na trh s lidským masem.

Přes všechny změny, jaké způsobil zlý osud na markýzi, poznala v něm ubohá dívka přece zbytek panských způsobů. Vrhla se plačky markýzi k nohám, prosíc ho, aby ji zachránil od bezectného života, jakému ji chtějí zasvětiti, a k jakému nemá nejmenší náklonnosti, ježto byla dosud zachovalou.

Dívka ta byla krásná. Markýz jí nabídl, aby šla s ním.

Dívka vrhla se mu kolem krku a slíbila, že mu věnuje veškeru svoji lásku a zachová mu bezmeznou oddanost.

A tak markýz, nemaje ani z daleka v úmyslu,

vykonati dobrý skutek, zmařil hanebnou spekulaci, jejímž předmětem měla býti Eva. Tak se jmenovala tato nešťastná dívka.

A nelhala ubohá a počestná tato dívka: markýz byl její první i její poslední láskou.

Ostatně, poznali se právě ve vhodnou dobu. Markýzi počínaly se již hnusiti noční pitky, trvající do rána, nakyslé výpary piva, rozmíšky s konstably i milostná dobrodružství na rozcestích. V něžné lásce této dívky nalézal klidu. Vědomí, že jen on má tuto mladistvou dívku, bílou jako labutě, které byly odznakem Velké Britannie, ukojovalo jeho sebelásku. Znenáhla přivykal novému životu, a ač se nenavrátil k životu muže jeho stavu důstojnému, byl aspoň jeho nynější život životem muže počestného.

Ubytoval se s Evou v podkrovní světničce v Piccadily. Dívka uměla velmi pěkně šíti, a nalezla zaměstnání u jedné zhotovitelky prádla. Markýz pak živil se tím, že dával hodiny šermu.

Od nynějška žili částečně ze skrovného výtěžku z hodin v šermu, které dával markýz, a z výtěžku práce Eviny, z větší části však ze štěstí, jaké nalézali ve své lásce, která stala se tak mocnou, že byla příkrasou jejich nemajetnosti.

A přece i tato láska, jako vše pozemské, časem se vyčerpala, ale pozvolna, a dlouho to trvalo.

Štěstím pro Evu bylo, že vzrušení válečná a bezuzdný život po krčmách londýnských vyčerpaly nadměrnou mužnou sílu, jakou asi měl její milenec. Sestárnul předčasně.

Neboť, vskutku, onoho dne, kdy markýz de Souday zpozoroval, že jeho láska k Evě jest již

jeň plamenem vyhaslým, nebo aspoň blízkým vyhasnutí, onoho dne, kdy polibky mladé jeho ženy nebyly s to nejen upokojiti jeho vášeň, ale ani ji vzbuditi, návyk nabyl nad ním takové převahy, že i kdyby byl povolil touze a šel za zábavou mimo svoji domácnost, — neměl v sobě již ani síly, ani odvahy, přerušiti svazek, v němž jeho sobectví nalézalo jednotvárného ukojení den jak den.

Tento bývalý požitkář, jehož předkové měli po tři století právo vykonávati nižší i vyšší spravedlnost ve svém hrabství, tento bývalý zbůjník, pobočník zbojníka Charetta, — vedl takto po dvanácte let neveselý, klidný a strastiplný život malého úředníka nebo ještě skromnějšího řemeslníka.

Dlouho trvalo, nežli nebesa rozhodla se požehnati tomuto nezákonnému svazku. Konečně však bylo vyslyšeno přání, které po dvanáct roků chovala Eva v srdci. Ubohá žena stala se matkou a přivedla na svět dvě dívky, dvojčata.

Bohužel však těšila se Eva jen několik hodin z radostí mateřských, po kterých tolik toužila. Horečka omladnic ji sklátila do hrobu.

Její láska k markýzi de Souday byla po těchto dvanácti letech právě tak mocná a hluboká jako za prvních dnů jejich známosti. Avšak ani sebe větší láska její nedovedla zabrániti, aby nepoznala, že základním rysem povahy jejího milence jest lehkovážnost a sobectví. Proto, umírajíc, byla trápena jednak bolestí, že se musí na vždy rozloučiti s mužem tak milovaným, jednak úzko-

stí o budoucnost obou dítek, které zanechávala v rukou muže tak lehkovážného.

Tato ztráta dotkla se markýze hluboce, jak dále zevrubně vylíčíme, ježto tak nejlépe poznáme povahu této osoby, která bude zaujímati tak důležité místo v našem vyprávění.

Nejprve oplakával markýz trpce a upřímně svoji družku. Neboť nemohl se zdržeti, aby nevzdal chválu jejím dobrým vlastnostem a neuznal štěstí, jaké mu její láska připravila.

Na to, když se poněkud utišil tento prvý bol, pociťoval poněkud radost školáka, který cítí, že jest zbaven svých pout. Jeho jméno, jeho postavení, jeho vznešený původ, byly by ho zajisté jednoho dne, dříve nebo později, přinutily nezbytně, aby přerušil tento svazek. A tak se markýz ani příliš nezlobil na prozřetelnost, že tak učinila sama a uspořila mu tento čin, který by mu byl připadal krutým.

Ale toto uspokojení netrvalo dlouho. Láska Evy, která jej zahrnovala celou řadou drobných starostí, zhýčkala našeho markýze, a tyto drobné starosti a pozornosti, které mu pojednou scházely, zdály se mu nyní tím nezbytnějšími, čím méně si jich dříve vážil.

Podkrovní jejich světnička pak stala se od té doby, co ji jasný a svěží hlas Angličanky neoživoval, opět tím, čím vskutku byla, to jest odporným pelechem. Rovněž i jeho lůžko připadalo mu jako pryčna od té doby, kdy marně hledal na podušce hebký vlas své přítelkyně vlnící se v bujných světlých kadeřích.

Kde nalezne nyní ony sladké lichotky, něžná

škádlení a láskyplné pozornosti, jakými jej Eva zahrnovala?

Když dospěl k tomuto období ve svém osamocení, pochopil markýz, že by věcí těchto hledal marně. I jal se znova plakati nad ztrátou milenky, a když se musil odloučiti od obou malých dítek, které dal ke kojné do Yorkshiru, byl jeho žal tak vřelý a jeho loučení tak něžné, že hluboce dojaly selku, která si dítky odnášela.

Když se takto odloučil ode všeho, co jej vázalo k minulosti, klesal markýz de Souday pod tíhou své samoty. Stal se zasmušilým a nemluvným. Pojala ho nechuť k životu, a ježto jeho náboženská víra nebyla právě nejpevnější, byl by dle všeho ukončil svůj život skokem do Temže. Ale katastrofa roku 1814 přišla právě vhod, že jej vytrhla z jeho ponurých myšlenek.

Vrátiv se do vlasti, o které již dávno nedoufal, že ji opět kdy spatří, odebral se markýz de Souday přirozeně k Ludvíku XVIII., od něhož ničeho nežádal po celou dobu, co trvalo jeho vyhnanství, a žádal na něm odměnu za krev, kterou prolil za něho. Ale panovníci vyhledávají často pouhé záminky, aby se mohli ukázati nevděčnými, a Ludvík XVIII. měl vůči svému bývalému panoši záminky tři:

První záminkou byl nevhodný způsob, jakým přišel markýz oznámiti Jeho Veličenstvu smrt Charettovu. Zpráva ta skutečně pokazila dobré trávení královo.

Druhou záminkou byl jeho nezdvořilý odjezd z Blankenbourgu, doprovázený slovy ještě neslušnějšími.

Posléze třetí záminkou — a to záminkou nejzávažnější — byl nevázaný způsob života, jaký markýz vedl ve vyhnanství.

Vynášeli velice statečnost a oddanost bývalého panoše. Ale dávali mu zcela jemně na srozumněnou, že, má-li za sebou život tak pohoršlivý, nesmí se domáhati žádného veřejného postavení.

Král není prý již neomezeným pánem — říkali mu. Musí dbáti veřejného mínění a po vládě nemorálky musí nastoliti dobu zcela novou a přísně morální.

Naznačovali mu, jak krásné by bylo od něho, kdyby životu svému, plnému odříkání a oddanosti, nasadil korunu tím, že by obětoval nezbytnosti poměrů svoje ctižádostivé choutky.

Zkrátka, přemluvili jej, že se spokojil řádem Sv. Ludvíka, hodností a pensí velitele eskadrony a že se odebral užívati královské pense na svoje panství Souday, které bylo posledním zbytkem nesmírného kdysi majetku jeho předků.

Krásně se zachoval tím, že ani přes tato sklamání nedal se markýz de Souday odvrátiti od toho, aby splnil svoji povinnost, to jest znova opustil svůj skrovný zámek, když Napoleon provedl svůj nezapomenutelný návrat z ostrova Elby.

Když Napoleon padl po druhé, po druhé vrátil se markýz de Souday za svými zákonitými panovníky.

Tentokráte však, poučen zkušeností, počínal si chytřeji než v r. 1814. Spokojil se tím, že žádal o místo poručíka[10]) lovčího v kraji Mache-

coulském, kteréžto místo bylo uprázdněno, a bylo mu také ihned uděleno.

Markýz, který po celé své mládí byl připraven o zábavu, která byla v jeho rodě vášní téměř zděděnou, počal se oddávati se zápalem lovu. Jsa stále zasmušilý pro samotářský život, který nevyhovoval jeho povaze, a stav se ještě nevlídnějším následkem svých nezdarů politických, nalézal v lovu na chvíli zapomenutí všech svých trpkých upomínek. A tak propůjčení místa lovčího, které mu dávalo právo, loviti bezplatně v lesích státních, působilo mu větší potěšení než udělení řádu Sv. Ludvíka a hodnosti velitele eskadrony.

Takto žil markýz de Souday již dva roky na svém malém zámečku, projížděje ve dne v noci lesy se šesti psy, neboť více mu nedovoloval jeho skrovný důchod, vídal se se sousedy jen tak často jak bylo třeba, aby ho nepovažovali za medvěda, a nestaral se pranic ani o dědictví, ani o minulou slávu. A tu jednoho dne, když se vydal na cestu, aby prozkoumal severní část lesa Machecoulského, setkal se na cestě s jakousi venkovankou, která nesla na každé ruce holčičku as tříletou nebo čtyřletou.

Markýz poznal venkovanku a zarděl se.

Byla to kojná z Yorkshiru, které již přes tři roky zapomínal pravidelně platiti na výživu obou kojenců.

Statečná ta žena odebrala se do Londýna a velmi chytře opatřila si o markýzi zprávy na vyslanectví francouzském. Přijela sem tedy s pomocí pana ministra francouzského, který

nepochyboval o tom, že markýz de Souday bude neskonale šťasten, shledá-li se opět se svými dítky.

Zvláštní při tom bylo, že se tak docela nemýlil.

Obě malá děvčátka připomínala svojí podobností tak věrně ubohou Evu, že byl markýz na chvíli hluboce dojat. Objímal a líbal je s něžností, která nebyla líčená; dal milé Angličance nésti svoji pušku, vzal obě děti do náruče a odnesl tuto neočekávanou kořist do zámku k nemalému úžasu kuchařky, bodré občanky z Nantes, která tvořila veškero jeho služebnictvo, a zahrnula jej otázkami nad podivným tímto nálezem.

Tento výslech naplnil markýze hrůzou.

Bylť teprve třicet devět roků stár a pomýšlel neurčitě na to, že se ožení, ježto považoval za svoji povinnost postarati se o to, aby jím nevymřel rod tak slavný jako byl rod jeho. Mimo to byl by rád svrhl na bedra ženy domácí starosti, které se mu tak protivily.

Ale záměry tyto bylo nesnadno provésti, kdyby obě děvčátka zůstala pod jeho střechou.

To správně uznával, zaplatil štědře Angličance a dal ji druhého dne odvézti.

V noci pak pojal pevné rozhodnutí, které uznal za nejvhodnější.

Jaké bylo jeho rozhodnutí, zví čtenář v kapitole následující.

III.

Dvojčátka.

Markýz uléhal ke spánku, stále si opakuje staré přísloví: »Noc rady přináší.«

V této naději usnul.

Prožíval rozmanité sny.

Zdálo se mu o jeho válčení v kraji Vendée pod generálem Charettem, jehož byl pobočníkem, hlavně však zdálo se mu o onom statečném synu správce dvora jeho otce, který byl zase jeho pobočníkem. Zdálo se mu o Jeanu Oullierovi, na kterého nikdy ani nepomyslil a jehož nikdy nespatřil od onoho dne, kdy Charette umíral a oba se rozloučili v lese Chabotièresském.

Pokud se pamatoval, bydlil Jean Oullier, než se dal k vojsku Charette-ovu, ve vesnici Chevrolière u jezírka Grand-Lieu.

Markýz de Souday poslal na koni jednoho muže z Machecoulu, který mu obyčejně obstarával pochůzky, a odevzdav mu list, uložil mu, aby zajel do Chevrolière a vyptal se, žije-li dosud jakýsi Jean Oullier, a zda bydlí dosud v kraji.

Je-li Jean Oullier posud na živu a bydlí-li dosud v onom kraji, měl mu posel doručiti dopis a přivésti jej, možno-li, s sebou.

Bydlí-li někde v okolí, měl se posel vydati za

ním. Kdyby bydlil příliš daleko, takže by nebylo lze k němu zajeti, měl se posel zeptati, kde hledaný bydlí.

Je-li konečně Jean Oullier již mrtev, měl se posel vrátiti a podati o tom zprávu markýzi.

Jean Oullier nebyl mrtev. Jean Oullier nebyl daleko, ba, Jean Oullier nebydlil ani v okolí Chevrolière.

Jean Oullier byl přímo v Chevrolière.

Slyšme nyní, co se s ním stalo od chvíle, kdy se rozloučil s markýzem de Souday:

Zůstal skryt v křoví, z kterého mohl sice vše viděti, sám však byl zrakům ukryt.

Viděl, kterak generál Travot prohlásil Charetta za svého zajatce a jednal s ním s veškerými ohledy, jaké muž rázu Travotova může jen míti pro Charetta.

Avšak Jean Oullier, jak se zdá, chtěl viděti více, neboť když uložili generála na nosítka a odnesli jej, zůstal Jean Oullier v křoví.

Ovšem, měl k tomu příčinu: důstojník s hlídkou dvanácti mužů zůstali v lese.

Hodinu na to, co tato stráž zde byla postavena, ubíral se kolem Jeana Oulliera jakýsi venkovan sotva deset kroků od něho. Na otázku modré stráže: »Kdo jest?« — odpověděl slovem »přítel«, kterážto odpověď divně zněla z úst králi oddaného venkovana k vojínům republikánským.

Na to vyměnil venkovan heslo s hlídkou, a tato jej pustila.

Konečně přistoupil k důstojníku, který mu

s výrazem nevylíčitelného hnusu ve tváři odevzdal měšec plný zlaťáků.

Na to venkovan zmizel.

Bylo pravděpodobno, že důstojník i oněch dvanáct mužů zůstalo v lese jen proto, aby čekali na tohoto venkovana. Neboť sotva venkovan odešel, spojily se stráže a odtáhly rovněž.

Patrně byl zde Jean Oullier svědkem něčeho, co právě chtěl viděti. Neboť vylezl ze svého úkrytu tak, jak do něho vlezl, to jest po čtyřech, povstal, strhl si s klobouku bílou kokardu a s bezstarostností člověka, který již po tři léta sází den co den život svůj na vrh kostek, zašel do hloubi lesa.

Ještě téže noci dorazil do Chevrolière.

Odebral se přímo na místo, kde, jak se domníval, nalezne svůj domek.

Ale na místě domu stála zde zakouřená zřícenina.

Usedl na kámen a plakal.

Neboť v domě tom zanechal ženu a dvě dítky ....

Ale brzy na to zaslechl Jean Oullier šramot. Pozvedl hlavu.

Jakýsi venkovan šel kolem něho. Jean Oullier jej poznal po tmě.

Zavolal na něho: »Tinguy!«

Venkovan se přiblížil.

»Kdo jsi?« tázal se, »že mne voláš?«

»Jsem Jean Oullier,« odpověděl royalista.

»Bůh tě opatruj!« odpověděl Tinguy.

A chystal se jíti dále.

»Musíš mně odpověděti,« pravil mu Oullier.

»Jsi muž?«
»Ano.«
»Dobrá. Tedy se ptej, budu ti odpovídati.«
»Kde je můj otec?«
»Mrtev.«
»Moje žena?«
»Mrtva.«
»Moje dvě děti.«
»Mrtvy.«
»Děkuji.«

Jean Oullier opět usedl. Ale neplakal již.

Po chvíli klesl na kolena a jal se modliti.

Měl svrchovaný čas: již již by se byl dopustil rouhání.

Modlil se za ty, kdož byli mrtvi.

Na to, nabyv nové síly touto hlubokou vírou, která mu dodávala naděje, že se shledá se svými milými jednoho dne na onom lepším světě, ubytoval se ve své žalostné zřícenině.

Nazítří hned za svítání byl již v plné práci, a to tak klidný, tak odhodlaný, jako by zde byl posud jeho otec za pluhem, jeho žena u kamen a jeho dítky přede dveřmi.

Sám, nežádaje přispění od nikoho, postavil si znova svoji doškovou chalupu.

Žil zde z výtěžku své denní práce. A kdyby byl někdo poradil Jeanu Oullierovi, aby žádal na Bourbonech odměnu za to, co on považoval, ať právem, či neprávem, prostě za splněnou povinnost, byl by se vydával v nebezpečí, že pobouří velkomyslnou prostoduchost chudého venkovana.

Za těchto okolností a znajíce povahu Jeana Oulliera, když dostal dopis od markýze de Sou-

day, který jej stále nazývá starým kamarádem a prosí ho, aby se ihned odebral k němu — pochopíme, že se Jean Oullier nedal dvakráte prositi.

Zavřel dveře svého domku, vzal klíč do kapsy, a poněvadž žil osaměle a neměl, komu by o svém odchodu měl podati zprávu, ihned odešel.

Posel chtěl mu postoupiti svého koně, nebo, aby aspoň přisedl k němu do sedla. Ale Jean Oullier potřásl hlavou.

»Bohu díky,« pravil, »mám dobré nohy.«

A opíraje se rukou o krk koně, dal se v pochod a pružným krokem svým jako by udával, jakou rychlostí má se kůň ubírati.

Byl to mírný poklus, rychlosti asi dvou mil za hodinu.

Na večer byl Jean Oullier na zámku Soudayově.

Markýz jej přivítal se zjevnou radostí. Po celý den trápilo jej pomyšlení, že Jean Oullier jest nepřítomen nebo mrtev.

Rozumí se, že pro tuto nepřítomnost nebo smrt by se trápil nikoli k vůli Jeanu Oullierovi, ale k vůli sobě samému.

Zmínili jsme se již svým čtenářům, že markýz de Souday byl poněkud sobec.

První, co učinil markýz, bylo, že odvedl Jeana Oulliera stranou a svěřil se mu se svým postavením i s rozpaky, jaké mu tím vznikají.

Jean Oullier, kterému byly jeho obě děti ubity, nechápal dobře, že by se mohl otec dobrovolně odloučiti od svých dětí.

Přes to však přijal nabídku markýzovu, který

mu dával obě dítky na výchovu až do doby, kdy dospějí věku, aby mohly býti dány do ústavu na vychování.

Vyhledá pro sirotky v Chevrolière nebo v okolí nějakou dobrou ženu, která by jim nahražovala matku, — ač, je-li vůbec něco s to, nahraditi matku sirotkům.

I kdyby obě děvčátka byla ošklivá a nepříjemná, byl by Jean Oullier nabídku přijal. Ale dvojčátka byla tak roztomilá, tak mazlivá a půvabná, jejich úsměv byl tak vábný, že dobrý ten muž ihned pojal k nim lásku, jak jen tací lidé dovedou děti milovati.

Tvrdil, že svými bílými a růžovými tvářičkami a svými dlouhými kučeravými vlásky připomínají mu tak živě andělíčky, kteří, než byli zničeni, obletovali postavu Madonny na hlavním oltáři v kostele v Grand-Lieu, neb když je spatřil, již již chtěl pokleknouti.

Bylo tedy rozhodnuto, že nazítří odveze si Jean Oullier obě dítky.

Na neštěstí po celý ten čas, který uplynul mezi odjezdem kojné a příchodem Jeana Oulliera, pršelo bez ustání.

Markýz, který si nemohl vyjeti ze svého zámku, pocítil, že se začíná nuditi.

Z dlouhé chvíle zavolal si k sobě obě děvčátka a dal se s nimi do hry. Pak si posadil jedno z dítek na krk jako na koně, druhé na záda, a jezdil s nimi po čtyřech po pokoji.

Avšak poskytuje takto zábavu svým dceruškám, předčil ještě Jindřicha IV., který také takto bavíval své potomky; markýz de Souday

dovedl ústy napodobiti střídavě zvuk loveckého rohu a štěkot celé smečky psů.

Tato honba po pokoji bavila markýze nesmírně.

Obě děvčátka se snad nikdy tolik nenasmála. Mimo to líbila se jim tato něžnost provázená všelikými kočičinami, kterými je jejich otec zahrnoval po několik hodin, patrně proto, aby seslabil výčitky, které mu činilo jeho svědomí za to, že se chce tak rychle od dítek odloučiti po tak dlouhé nepřítomnosti.

Obě dítky projevovaly tedy k markýzi velikou příchylnost a vděčnost, která byla nebezpečna jeho záměrům.

A skutečně, v osm hodin ráno, když přijel před zámek lehký vozík, a když obě dvojčátka pochopila, že je má odvézti, dala se do zoufalého křiku.

Berta se vrhla na svého otce, otočila se mu kolem nohy a zavěsila se do podvazků tohoto pána, který jí dával tolik cukrovinek a který dovedl tak pěkně dělati koně, a zapletla se do nich oběma rukama tak, že se ubohý markýz obával, aby jí ruce nezlomil, kdyby se pokoušel jí je vyplésti.

Mary pak seděla na jednom schodu a jen plakala; ale pláč její měl tak bolestný výraz, že Jean Oullier pocítil ještě větší pohnutí nad tímto tichým žalem než nad bouřlivým zoufalstvím druhé dívky.

Markýz de Souday použil veškeré své výmluvnosti, aby přesvědčil obě dívky, že vsednou-li do kočáru, dostanou mnohem více cukrovinek a

budou se mnohem lépe baviti než zůstanou-li u něho. Ale čím více mluvil, tím více Mary vzlykala, a tím více Berta dupala, držíc se ho zuřivě.

Markýze počala se zmocňovati netrpělivost. Když viděl, že přemlouváním ničeho nedocílí, chystal se použiti násilí, — když v tom, jak pozvedl oči, spočinul pohledem na Jeanu Oullierovi. Dvě velké slzy kanuly po bronzové tváři venkovanově a ztrácely se v hustých ryšavých licousech, které lemovaly jeho tvář.

Tyto slzy byly současně prosbou pro markýze a výčitkou pro otce.

Pan de Souday pokynul Jeanu Oullierovi, aby vypřáhl koně, a zatím co Berta, která pochopila význam tohoto pokynutí, skákala radostí, pravil Jeanu Oullierovi do ucha: »Odjedeš až zítra.«

Ježto toho dne bylo velice krásně, chtěl markýz použiti přítomnosti Jeana Oulliera, a vyjeti si na lov společně s ním. Proto jej odvedl do svého pokoje, aby mu pomohl obléci se v lovecký šat.

Venkovan byl ohromen děsným nepořádkem, jaký panoval v této komůrce, a tu se naskytla markýzi příležitost, aby dokončil důvěrná svá sdělení; i stěžoval si do svého ženského sluhy, který sice ještě jakž takž ujde u kamen, ale naprosto se nestará o ostatní potřeby domácnosti, zvláště pak o ty, které se týkají šatstva markýzova.

Trvalo déle než deset minut, nežli našel vestu, u které by nechyběly všechny knoflíky, a kalhoty, které by nejevily porušení souvislosti až příliš neslušné.

Konečně nalezl obojí.

Jakkoli byl markýz velkým lovcem před Hospodinem, jak jsme již řekli, byl příliš chudý, aby si mohl dopřáti přepychu a míti zvláštního psovoda; i vodil svoji psí smečku sám. Proto, jsa nucen rozptylovati svoji pozornost na psy i na střelbu, vracel se velmi často s prázdnou.

U Jeana Oulliera bylo tomu docela jinak!

Statný tento venkovan v plné síle svého věku, slézal nejpříkrejší stráně lesní s lehkostí a mrštností veverky. Přeskakoval houštiny, když se mu zdálo příliš dlouhým je obcházeti, a díky ocelovým lýtkům, nevzdálil se od svých psů ani na krok. Konečně za dvou nebo tří příležitostí dovedl psy tak povzbuditi troubením na roh, že kanec, kterého honili, pochopil, že takovýchto nepřátel nezbaví se útěkem, zastavil se v křoví a zde jich vyčkával, takže markýzi dostalo se radosti, že jej zde zabil na místě, což se mu dosud nikdy nepoštěstilo.

Markýz se vrátil domů celý rozradostněn a děkoval Jeanu Oullierovi za rozkošný den, jaký mu připravil.

Při obědě byl ve výborné náladě a vymýšlel nové a nové hry, aby i své dítky přivedl do nálady podobné.

Když se na večer vrátil do svého pokoje, nalezl markýz de Souday Jeana Oulliera, který seděl v koutku s nohama skříženýma po způsobu Turků nebo krejčířů.

Dobrý ten muž měl před sebou velkou hromadu šatstva a držel v rukou sametové kalhoty, do kterých zajížděl zuřivě jehlou.

»Co zde, k čertu, děláš?« tázal se ho markýz.

»Zima bývá studená v této rovinaté krajině, zvláště, když jde vítr od moře; a až bych se vrátil domů, bylo by mně zima na nohy při pouhém pomyšlení, jak může ledový vítr foukati vám na nohy takovými děrami!« odpověděl Jean Oullier, ukazuje svému pánu díru, která sahala od kolen až k pasu na kalhotách, které právě spravoval.

»Aj! Ty jsi krejčí?« zvolal markýz.

»Bohužel!« odpověděl Jean Oullier; »což nezná člověk od každého řemesla trochu, když už dvacet let žije zcela sám? Ostatně, člověk si vždy umí pomoci, byl-li vojákem.«

»Dobře. Ale což jsem já jím nebyl také?« tázal se markýz.

»Nikoli. Vy jste byl důstojníkem, — a to není totéž.«

Markýz de Souday pohlédl na Oulliera s obdivem; na to ulehl, usnul a brzy chrápal, což však ani dost málo nevadilo v práci starému vojáku.

O půlnoci se markýz probudil.

Jean Oullier pracoval dosud.

Ale kupa šatstva, ležící před ním, nezmenšila se znatelně.

»Ale, nebudeš s tím nikdy hotov, i kdybys pracoval až do bílého dne, ubohý Jene!« pravil markýz.

»Ach, ano! Bojím se toho.«

»Jdi tedy spat, starý kamaráde. Neodejdeš odtud, dokud nebude toto staré šatstvo uvedeno do pořádku. A zítra si zase vyjedeme na lov.«

IV.

Jak se stalo, že Jean Oullier který přišel k markýzi jen na hodinu, u něho zůstal, a byl by u něho dosud, kdyby oba nebyli již deset let mrtvi.

Z rána, nežli se vydali na hon, šel markýz de Souday obejmouti své dítky.

Vešel do jejich pokoje, a byl velice překvapen, když zde zastihl všestranného Oulliera, který jej předešel a který myl obě dítky svědomitě a důkladně jako nejlepší vychovatelka.

A ubohý ten muž, kterému toto zaměstnání připomínalo jeho vlastní dítky, které ztratil, nalézal, jak bylo viděti, v práci této úplné zalíbení.

Obdiv markýzův proměnil se v úctu.

Po celý týden konaly se hony denně, a byly jeden krásnější druhého.

Po celý tento týden zastával Jean Oullier střídavě úkol psovoda i správce domu, a jako takový pokaždé, jakmile se vrátili domů, pracoval bez ustání, aby opravil šatstvo svého pána, a při tom nalézal ještě dosti času, aby dal do pořádku celý dům od sklepa až na půdu.

Markýz de Souday, kterého nyní ovšem ani nenapadlo, aby naléhal na jeho odjezd, pomýšlel s hrůzou na to, že se bude musit co nevidět rozloučiti se služebníkem tak neocenitelným.

Od rána do večera a někdy od večera do rána přemýšlel o tom, která z vlastností tohoto vendejského rodáka jej dojímá nejcitlivěji.

Jean Oullier měl čich stopaře a dle polámaných prutů a větviček nebo dle rosy na trávě objevoval úkryt zvěře.

Na suchých a kamenitých cestách v Machecoulu, v Bourgneufu a Aigrefeuillu dovedl bez váhání určiti stáří i pohlaví kance, jehož stopa zdála se vůbec neznatelnou.

Nikdy žádný psovod jízdní nedovedl tak dobře psy povzbuzovati jako to dovedl Jean Oullier na svých dlouhých nohách.

Konečně, když pro únavu musil psům popřáti odpočinku, dovedl jako nikdo jiný vytušiti místa, kde byly sluky, a zavedl sem svého pána.

»Ach! Na mou duši! čert vezmi manželství!« zvolal leckdy markýz, když by se byl každý domníval, že myslí na zcela jiné věci. »Co bych jen dělal na této galeji, kde jsem viděl tak smutně veslovati lidi nejpoctivější! Hrom mne zab! Nejsem už žádný mladík, jde mně již na čtyřicátý rok. Nedělám si žádných illusí a také nepočítám s tím, že bych někoho svedl svými přednostmi osobními. A při svých třech tisících liber důchodů mohu pomýšleti leda jen na nějakou starou vdovu. A tak dostanu jako budoucí markýzu de Souday nějakou rozmrzelou, vrtošivou a haštěřivou ženu, která snad mně zakáže i lov, při kterém prokazuje Jean Oullier služby tak neocenitelné, a při tom všem jistě nepovede můj dům lépe v pořádku než činí on. A přece —« pravil si, pokyvuje tělem — »žijeme v době, kdy jest

dovoleno nechati vymříti slavné rody, přirozené to opory monarchie? Nebylo by radostno, kdybych viděl, jak syn zvyšuje čest mého domu? Kdežto takto, kdy nikdo nezná mojí ženy, — aspoň manželské — co si o mně pomyslí? A co řeknou moji sousedé přitomnosti těchto dvou děvčátek v mém domě?«

Takovéto úvahy, které ho napadaly obyčejně za dnů deštivých, kdy se nemohl věnovati svému zamilovanému sportu, uváděly často markýze do krutých rozpaků.

Takovéto otázky rozluštil pokaždé tak jako za podobných okolností činívají všichni lidé slabé povahy, všichni, kdož se nedovedou k něčemu rozhodnouti: ponechal věci prozatím tak, jak byly.

V r. 1831 dosáhly Berta a Mary věku sedmnácti let, — a prozatímní stav tento trval dosud.

A přece, nechť si o tom soudí kdo chce jak chce, markýz de Souday nerozhodl se dosud nadobro, že ponechá obě dívky u sebe!

Jeanu Oullierovi, který pověsil na hřebík klíč od svého domu v Chevrolière, za celých čtrnáct let dosud nenapadlo, aby jej sňal s hřebíku.

Čekal trpělivě, až mu jeho pán dá rozkaz, aby se vrátil do svého domova. Poněvadž však od té doby, co přišel do zámku, bylo stavení udržováno v čistotě, poněvadž markýz ani jedenkráte nemohl si stěžovati na nepříjemný nedostatek knoflíků u šatu, poněvadž jeho lovecké boty byly vždy řádně namaštěny, poněvadž jeho pušky byly držány v dobrém stavu jako v nejlepším puškářském závodě v Nantes, poněvadž Jean

Oullier pomocí jistých opatření donucovacích, o jakých nabyl vědomostí od jednoho ze svých kamarádů ve vojsku loupežníků, odnaučil poznenáhlu kuchařku, vylévati si špatný rozmar na svém pánu, poněvadž jeho psi byli stále v dobrém stavu, s lesklou srstí, ani příliš tlustí ani příliš hubení, a vydrželi čtyřikráte týdně velký lov, který trval osm až deset hodin a vždy končil uštváním zvěře, poněvadž také žvatlání a roztomilost obou dívek a jejich sdílná něžnost oživovaly příjemně jednotvárnost jeho života, poněvadž jeho rozpravy s Jeanem Oullierem o staré válce, o které se dnes mluvilo již jako o věci dávno minulé, — vždyť bylo tomu již na třicet pět nebo třicet šest roků! — poskytovala zajímavé přerušení jednotvárného jeho života a dovedla jim ukrátiti nekonečné večery a dny deštů, — markýz, který měl opět pečlivé ošetření, sladký klid a tiché štěstí, jakému se kdysi těšil ve svazku s ubohou Evou, maje nad to ještě opojné vyražení, které mu skýtal lov — odkládal ze dne na den, z měsíce na měsíc, z roku na rok, stanoviti okamžik odloučení.

Co se Jeana Oulliera samotného týče, měl své důvody pro to, aby nepřivolával nějakého rozhodnutí. Byl nejen člověk statečný, ale byl i člověk dobrý.

Jak jsme již řekli, zamiloval si ihned Bertu i Mary. Tato obliba změnila se brzy u tohoto vdovce, který neměl již vlastních dětí, v lásku, a časem stala se tato láska fanatickou. Napřed nedovedl si jasně uvědomiti, jak míní markýz odlišiti jejich postavení od postavení zákonitých

dítek, které, jak doufal, bude jednou míti v řádném manželství, aby zvěčnil své jméno. V Poitou, svede-li kdo řádnou dívku, není jiného prostředku k nápravě, než sňatek. Jean Oullier shledával zcela logickým, že, nemůže-li jeho pán legitimovati svůj poměr s Evou, že aspoň neupírá otcovství, které mu Eva zanechala jako odkaz. A tak, když byl na zámku již dva měsíce, když učinil všechny tyto úvahy, v duchu si je rozvážil a v srdci svém schválil, — byl by tento venkovan jen velice nerad slyšel rozkaz, aby odešel, a ani úctou, jakou choval k panu de Souday, nebyl by se dal zdržeti, aby nepověděl — v krajním případě — zpříma a směle, jak o této věci soudí.

Na štěstí nezasvěcoval markýz Oulliera do nerozhodných obratů svého ducha; a tak mohl Jean Oullier považovati stav prozatímní za stav konečný a míti za to, že markýz považuje přítomnost těchto dívek na zámku za jejich právo a za svoji povinnost.

V době, kterou končí tato naše předmluva, poněkud snad dlouhá, šlo oběma dívkám, Bertě i Mary, na osmnáctý rok.

Čistota krve rodu markýzova vykouzlila zde malý zázrak, smísivši se se svěží krví spojením s prostou dívkou občanskou, rassy anglosasské: dcery ubohé Evy jsou dvě skvělé a rozkošné dívky, jemných a půvabných tváří, postavy štíhlé a vysoké; každý jejich pohyb jest pln půvabu a ladné elegance.

Jsou si podobny jako všechna dvojčata, až na to, že Berta jest snědá jako byl její otec, kdežto Mary jest blondýna po matce.

Avšak výchova, jaké se dostalo těmto dvěma krásným stvořením, přispěla, pokud možno, k rozvoji jejich předností tělesných, ale nepřihlížela dostatečně k potřebám jejich pohlaví.

žilyť obě stále u svého otce, a při jeho bezstarostnosti a rozhodnutí, že bude žíti jen přítomnosti a nebude se starati o budoucnost, nemohlo tomu ani jinak býti.

Jean Oullier byl jediným učitelem obou dívek právě tak jako byl jejich jedinou vychovatelkou.

Bodrý tento venkovan naučil je všemu, co uměl a věděl sám, — to jest čísti, psáti, počítati, a modliti se zbožně a vroucně k Bohu a Panně Marii... Dále běhati po lese, vylézati na skaliska, prolézati houštinami a trnitými křovisky všeho druhu, a to vše bez únavy, bez bázně a slabosti. Sestřeliti ptáka v letu, srnce v běhu. Konečně jezditi bez sedla na nezkrotných koních Maleraulských, kteří jsou tak divocí na svých loukách a stepích jako koně gauchů na pampách.

Markýz viděl to vše, nepokoušeje se nikterak, aby vedl výchovu svých dcer jiným směrem; a ani mu nepřipadlo na mysl, aby jim kazil zábavu, jakou nalézaly v těchto cvičeních, hodících se pro muže. Důstojný šlechtic byl šťasten, že v nich nalézá statečné společnice na lovech, které chovaly k němu hlubokou úctu jako k otci a při tom jej rozveselovaly, a obratnost i vášeň loveckou, takže všechny lovecké jeho výpravy staly se dvojnásob příjemnými od té doby, co i obě dívky se jich účastnily.

Přece však, máme-li být spravedlivi, musíme

říci, že něčím doplnil markýz ze svého lekce Oullierovy.

Když dospěly dívky čtrnáctého roku a začaly jej doprovázeti na loveckých výpravách po lese, pozbyly pro ně dětské hry, které je kdysi bavívaly po celé večery, veškerého půvabu.

A tu, aby vyplnil prázdnotu, která z toho následovala, naučil markýz de Souday obě dívky hráti whist.

Dívky pak zase doplnily, jak jen bylo možno, svoji výchovu po stránce morální, když Jean Oullier tak výborně je vycvičil po stránce tělesné. Jednoho dne, když si hrály na schovávanou, objevily na zámku komnatu, která pravděpodobně nebyla otevřena již po třicet roků.

Byla to knihovna.

Zde nalezly asi tisíc svazků.

Každá z dívek vybrala si mezi nimi dle své chuti.

Sentimentální a mírná Mary dala přednost románům. Berta, která byla povahy bouřlivé a ducha praktického, vybrala si díla historická.

Pak smíchaly obojí: Mary vypravovala Bertě o Amadisovi a Pavlu a Virginii, Berta zase seznámila Mary s pracemi Mezereyovými a Velly-ho.

Následkem této kusé četby osvojily si obě dívky dosti nesprávné představy o skutečném životě a o zvycích a požadavcích světa, který nikdy nepoznaly a o kterém sotva kdy slyšely.

Když šly obě dívky po prvé k sv. přijímání, tu farář Machecoulský, který je měl velmi rád pro jejich zbožnost a dobré srdce, osmělil se uči-

niti markýzi jisté poznámky nad tím, jak prapodivný život připravuje oběma dívkám, vychovává-li je takovýmto způsobem. Ale tyto přátelské výtky narazily bezmocně na sobeckou lhostejnost markýze de Souday.

A tak výchova dívek, kterou jsme právě vylíčili, pokračovala, a následkem této výchovy osvojily si obě sestry zvyky, které, — ježto již tak byly v postavení choulostivém — zjednaly Bertě i její sestře špatnou pověst v celém kraji.

A vskutku, markýz de Souday měl na všech stranách za sousedy hrabátka, kteří mu velice záviděli vznešenost jeho rodu a číhali jen na příležitost, aby splatili markýzi opovržení, jakým pravděpodobně jeho předkové zahrnovali kdysi předky jejich. A tak, když viděli, že podržuje ve svém sídle a že nazývá svými dcerami tyto děti vzešlé ze svazku nemanželského, — rozhlašovali o něm všude a veřejně, jaký život vedl v Londýně. Ovšem že při tom jeho chyby a poklesky zveličovali. O ubohé Evě, která se zázračným řízením Prozřetelnosti uchovala tak bezúhonnou, mluvili jako o pouliční holce a ponenáhlu všichni zemani v Beauvoir, v Saint-Leger, v Bourgneuf a v Saint-Philbertu a v Grand-Lieu odvraceli se od markýze, pod záminkou, že dělá nečest šlechtě, o kterou, ač byli většinou občanského původu, jevili pojednou tolik starostí.

S počátku jen mužové odsuzovali chování markýzovo a mluvili s opovržením o jeho dřívějším životě. Později však krása obou sester poštvala proti nim všechny matky a všechny dcerky v okruhu desíti mil; a to již bylo daleko horší.

Kdyby Berta a Mary byly ošklivy, srdce těchto dobročinných dam a zbožných slečinek bylo by odpustilo ubohému markýzi jeho nepřístojné otcovství. Ale nebylo možno, aby nebyly krajně popuzeny, když viděly, jak tyto dvě nevzdělané husičky vynikají jak vybroušeností v chování, tak ušlechtilostí i půvabem svého zevnějšku nad nejurozenější dámy z celého okolí!

Tato zdrcující převaha nad nimi byla v jejich očích neslýchanou drzostí, a neměly pro ni smilování.

Rozhořčení proti oběma ubohým dívkám bylo tak všeobecné, že i kdyby byly praničím nezavdávaly podnět k pomluvám a na cti utrhání, byly by se jich všechny pomluvy a klepy dotýkaly jen mírně. Ale lze si snadno představiti, jak asi řádily tyto klepy a pomluvy, pomyslíme-li na mužské a výstřední zvyky obou sester!

A tak vznikla proti nim brzy všeobecná nenávist a byly nelítostně odsuzovány. Toto nepřátelské smýšlení rozšířilo se z kraje Dolní Loiry do krajů Vendée a Maine-et-Loire.

A nebýti moře, u něhož končil kraj Dol. Loiry, zajisté by se byla tato nepříznivá pověst rozšířila na západ právě tak jako se rozšířila na východ a na jih.

Měšťané i šlechtici, obyvatelé měst i venkované — všichni byli proti nim svorně zaujati.

Mladíčkové, kteří sotva že jedenkráte potkali Mary a Bertu, sotva že je jedinkráte spatřili, mluvili o dcerách markýzových s domýšlivým úsměvem. Byl to však jen úsměv v domýšlivé naději, ježto nemohli se pochlubiti ničím.

Počestné šlechtické vdovy se křižovaly, byla-li za řeči vyslovena jejich jména. Vychovatelky a chůvy hrozily jimi dětem, když nebyly hodné. Ti, kdož je posuzovali ještě nejschovívavěji, přičítali oběma sestrám tři věci, které obyčejně se přičítávají žákům Sv. Huberta,[11]) jehož zaměstnání obě dívky tak vášnivě holdovaly: totiž lásku, hru a víno. Jiní však tvrdili vážně, že zámeček Souday jest každého večera jevištěm pustých orgií, o jakých kolovaly pověsti ještě z doby vladařství. Jiní, romanticky založení, spřádajíce fantastické sny ze všeho, co slyšeli, viděli v jedné z věžiček zámeckých, které byly jen opuštěným útulkem nevinnému vrkání asi dvaceti párů holubů — upomínku na pověstnou věž v Nesle,[12]) chlípné a vražedné paměti.

Zkrátka, povídalo se toho o Bertě a Mary tolik, že, ať byly dosud jakékoli, a ač byly ve skutečnosti zachovalé a jejich život a jednání zcela nevinné — staly se předmětem nenávisti v celém kraji.

Prostřednictvím lokajů a dělníků, kteří se stýkali s měšťany, ba i prostřednictvím lidí, které zaměstnávaly, nebo kterým prokázaly služby, pronikla tato nenávist mezi lid. A tak — až na několik ubohých slepců a pár dobrých stařen, úplně neschopných pohybu, — všichni, ať muži či ženy, ochotně popřávali sluchu těmto nesmyslným povídačkám, které vymyslil nějaký šosák v okolí. A každý dřevorubec a dřevěnkář v Machecoulu, každý sedlák v Saint-Philbertu nebo v Aigrefeuille, byl by považoval za hanbu, kdyby před nimi musil klobouk smeknouti.

Nakonec dali venkované oběma dívkám přezdívku. Přezdívka tato vznikla v nižších vrstvách, ale rychle a živě byla uvítána v kruzích vyšších, ježto dokonale vystihovala choutky a zvrácenosti, které se oběma dívkám všeobecně přičítaly.

Říkalo se jim v kraji Machecoulské vlčice.*)

---

*) V originále zní přezdívka tato (les louves) dvojsmyslně, ježto slovo »louve« znamená nejen »vlčice«, nýbrž i »lehké, nepořádné ženštiny«.

V.

Markýz de Souday zůstal úplně lhostejným k těmto projevům veřejné pozornosti. Ba, co více: zdálo se, jako by ani nevěděl o těchto pověstech. Když zpozoroval, že mu již neoplácejí řídké jeho návštěvy, ke kterým se považoval za nucena čas od času, mnul si radostně ruce, ježto se domníval, že bude tak zbaven styků, které mu byly protivny, a které navazoval vždy jen tenkráte, když jej k tomu přiměly buď jeho dcery, nebo Jean Oullier.

Tu a tam zaslechl přece něco z pomluv, jaké kolovaly o Bertě a Mary. Ale byl tak šťasten ve společnosti domácího správce, svých dcer a svých psů, že by v tom byl spatřoval ohrožení svého štěstí, kdyby přikládal byť sebe menší pozornosti těmto nesmyslným řečem... I proháněl dále zajíce, ulovil časem kance, a hrál každého večera whist s oběma pomlouvanými dcerami.

Jean Oullier nebyl však takový filosof jako jeho pán. Také třeba říci, že jeho postavení neimponovalo lidem tolik, a proto se více dozvěděl.

Jeho láska k oběma dívkám stala se fanatickou. Stále je pozoroval, ať už seděly, sladce se usmívajíce, v saloně, ať, skloněny nad krky svých koní s očima planoucíma, tváří vzrušenou, s krásnými vlasy po větru rozpuštěnými, klusaly vedle něho v širokých plstěných kloboucích

s vlnícími péry. Když viděl jejich dokonalou krásu, zároveň pak jejich lásku k otci i něžnou příchylnost k němu samotnému, srdce mu poskočilo hrdostí, pýchou i štěstím. Věřilť, že i on sám má nemalou zásluhu o vývoj těchto dvou rozkošných stvoření, a nechápal, že před nimi celý svět nepadá na kolena.

Proto ti, kteří se nejdříve osmělili vyprávěti mu o tom, co se v kraji o nich povídá, dostali pořádně na pamětnou, takže ostatním zašla chuť. Ale jako pravý otec Berty i Mary, nepotřeboval Jean Oullier, aby se mu takovéto pověsti donášely. Věděl dobře, jak lidé smýšlejí o těchto dvou dívkách, kterým prokazoval otcovskou péči.

U každého vytušil špatné smýšlení z pouhého úsměvu, z jedinkého pohledu, jediného pohybu nebo posuňku, a to s takovým ostrovtipem, že byl věru k politování.

Opovržení, jaké dávali na jevo bohatí i chudí vůči sirotkům, ani se nepokoušejíce je zakrývati, dotýkalo se ho bolestně. Kdyby byl jednal dle toho, jak jeho vzkypělá krev jej sváděla, byl by se dal do pranice s každým, jehož tvář se mu nezdála dosti uctivou, byl by ztrestal jedny ihned na místě, druhé vyzval do pračky na odlehlé místo. Ale zdravým smyslem svým vycíťoval, že Mary a Berta potřebují zcela jiného zadostiučinění, a že rány zasazené nebo utržené nedokáží zcela ničeho k jejich ospravedlnění. Mimo to se obával, — a toho se obával nejvíce — že by se po takovéto scéně, ke které by se dal strhnouti, obě dívky dověděly o tom, jak o nich lidé smýšlejí.

Ubohý Jean Oullier skláněl se tedy pod tímto nespravedlivým úsudkem, a jen velké slzy, vřelé modlitby k Bohu, tomuto největšímu napravovateli bezpráví a nespravedlivosti lidské, svědčily o jeho zármutku. Při tom pojal nenávist k lidem. Vida všude kol sebe jen nepřátele svých drahých dětí, nemohl jinak než nenáviděti lidi, a chystal se, spřádaje si v duchu sny o budoucích revolucích, že jim to pořádně splatí.

Revoluce z r. 1830[13]) nastala, ale neposkytla Jeanu Oullierovi příležitosti, aby provedl své zlé úmysly.

Poněvadž však vzpoura, která stále zuřila v ulicích pařížských, mohla se v příhodný čas přenésti i na venkov, — čekal.

Jednoho krásného dopoledne v měsíci září markýz, jeho dcery, Jean Oullier a smečka psů — jež za dobu, kterou zaujímá naše vypravování, byla sice již několikráte vyměněna, ale nebyla počtem silnější, — byli na lovu v lese Machecoulském.

Na tento den čekal markýz netrpělivě a již po tři měsíce sliboval si mnoho vyražení. Jednalo se totiž o vybrání pelechu vlčat, jejž objevil Jean Oullier, když mladá vlčata byla ještě slepá, a od té doby je pečlivě střehl a opatroval jako pravý lovec, jakým byl.

Tato poslední věta vyžaduje snad pro ty z našich čtenářů, kteří nejsou obeznámeni se vznešeným sportem loveckým, jistého vysvětlení.

Když byl zcela mlád, vévoda de Biron, který byl sťat r. 1602 na rozkaz Jindřicha IV., pravil svému otci:

»Dej mně padesát jezdců, támhle jest dvě stě mužů, kteří jdou pro píci, pobiji je do posledního. Na to bude město nuceno vzdáti se.«

»A co dále?«

»Co dále? Město bude naše.«

»A král nás už nebude potřebovati. Musíme se ale učiniti nepostrádatelnými, hlupáku.«

A tak oněch dvě stě mužů nebylo zabito, město nepadlo, a Biron i jeho syn zůstali nepostrádatelnými, to jest, ježto jich král potřeboval, zachoval jim svoji přízeň a vážil si jich.

Nuže, s vlky jest tomu právě tak jako s oněmi opatřovateli píce, kterých šetřil lord de Biron. Kdyby již nebylo vlků, nebylo by také lovčích poručíků.

Musíme tedy prominouti Jeanu Oullierovi, kaprálu lovčímu, že projevoval jistou lásku ke kojencům vlčice, a že je nezabil i s jejich matkou, jak by byl bez váhání a smilování učinil dospělému vlku-samci.

Ale to není vše.

Jako jest nemožna štvanice na starého vlka a jako jest nadháňka jednotvárná, tak zase honba na mladého as pěti nebo šestiměsíčního vlka jest snadna, příjemna i zábavna.

Proto, aby uchoval pro svého pána tuto lákavou kratochvíli, Jean Oullier, objeviv vlčí pelech, střežil se, aby vlčici nevyplašil. Ani nehleděl na několik skopců bližního, o které musila se matka nezbytně rozděliti se svými mláďaty. Jak rostli, navštěvoval jejich pelech s dojemným zájmem, aby se přesvědčil, že nikdo nevztáhne po nich neuctivě ruku, a byl velmi rozradostněn, když

jednoho dne nalezl pelech prázdný a pochopil, že vlčice vyvedla své mladé na vycházku.

Konečně jednoho dne, kdy již mohli býti zralí pro to, co s nimi zamýšlel, viděl je vraceti se do pelechu na pasece několik hektarů velké, a odvázal šest psů markýze de Souday a pustil je na jednoho z nich.

Ubožák vlk, který nevěděl, co znamená tento štěkot a troubení na roh, ztratil hlavu. Prchl ihned z ohrady, kde zanechal matku a bratry, a kde měl ještě naději na záchranu tím, že mohl uskočiti do houští. Vběhl na jinou paseku, kde se nechal štváti půl hodiny, kličkuje jako zajíc; na to, unaven tímto rychlým a zběsilým během, na který nebyl zvyklý, a cítě, jak mu nohy tuhnou, posadil se prostomyslně na bobek a čekal.

Nečekal dlouho, aby zvěděl, co s ním zamýšlejí. Neboť Domino, lovecký pes markýzův, domácí pes hrubé a šedavé srsti, přiběhl skoro okamžitě a jediným sevřením své tlamy zlomil mu páteř.

Jean Oullier nelenil, a o deset minut později jeden z bratří zemřelého byl na nohou, a smečka psů jemu v patách.

Tento byl již chytřejší a nevzdaloval se daleko. A časté setkané brzy s ostatními vlky, brzy s jeho matkou, která se dobrovolně psům nabízela, oddálily na nějaký čas jeho skon. Ale Jean Oullier znal příliš dobře svoje řemeslo, než aby pokazil výsledek lovu podobnými chybami. Jakmile běh stal se rychlým a přímým, jak činívá starý vlk, stáhl opět psy, přivedl je na místo,

kde stopu ztratili, a uvedl je znova na správnou stopu.

Konečně, tísněn svými pronásledovateli, ubohý vlk vyrazil z lesa tak hloupě, že vběhl zrovna mezi markýze a jeho dcery. Překvapen, a pozbyv rozvahy, chtěl se skrýti pod nohami koní. Ale pan de Souday naklonil se přes krk svého koně, chopil jej rychle za ocas a hodil jej psům, kteří běželi za ním při tomto útěku. Toto dvojí »hallali« pobavilo markýze nesmírně a přivedlo do nejlepší nálady. Nechtěl se spokojiti s výsledky dosavadními. Hovořil s Oullierem, aby se dověděl, vrátí-li se a podniknou-li nový útok se smečkou, či mají-li pustiti psy nazdařbůh, ježto všichni mladí vlci, kteří dosud zbývali, zajisté jsou na nohou.

Ale vlčice, která asi tušila, že se chystá útok na zbytek jejího potomstva, přeběhla přes cestu deset kroků před samotnými psy, právě když markýz a Jean Oullier byli v nejživějším rozhovoru.

Smečka psů, které zapomněli uvázati, spatřivši vlčici, ani nezaštěkala, a šílíc zápalem, vrhla se po její stopě.

Všechno volání, zoufalé výkřiky, práskání bičem — nic nebylo s to psy zadržeti.

Jean Oullier se rozeběhl, aby je dohonil. Markýz i jeho dcery pobídli koně do cvalu za stejným účelem. Ale tentokráte neměli psi před sebou nezkušeného a bojácného vlčka, nýbrž zvíře smělé, silné a odvážné, které utíkalo rovně vpřed s jistotou, jako by se vracelo do svého pelechu, míříc přímo vpřed, nestarajíc se o pro-

hlubně, skaliska, kopce nebo bystřiny, ke kterým cestou přicházelo. Při tom všem nejevilo žádného strachu, žádné ukvapenosti, ač bylo chvílemi obklopeno malou smečkou, která je pronásledovala, kráčejíc mezi psy a ovládajíc je silou svého kosého pohledu a zvláště klapáním svých strašlivých čelistí.

Když proběhla vlčice tři čtvrtiny lesa, vyrazila na rovinu, jako by měla zamířeno k lesu v Grand-Lieu.

Jean Oullier byl pořád ve stejné vzdálenosti, a díky pružnosti svých nohou, byl stále na tři nebo čtyři sta kroků za psy. Markýz a jeho dcery, nuceni zajížděti si pro nerovnosti půdy, zůstali pozadu.

Když i oni dospěli k pokraji lesa, a když vystoupili na malé návrší, které se tyčí nad malou vískou Marne, spatřili as půl míle před sebou mezi Machecoulem a Brilliardière v rákosí, které se zde prostíralo, Jeana Oulliera, psy i smečku, utíkající stále touže rychlostí a v témže postavení rovnou vpřed.

Úspěch prvých dvou lovů a rychlost jízdy rozehřály krev markýze de Souday.

»Mordieu!« pravil, »dal bych za to deset dnů svého života, kdybych byl teď mezi Saint-Etien de Mermoute a Guimarière, abych mohl vpáliti vlčici kuli do těla!«

»Utíká dle všeho do lesa u Grand'-Lande,« odpověděla Mary.

»Ano,« pravila Berta. »Však se jistě vrátí k svému pelechu, když mláďata se od něho ne-

vzdálila. Nemůže udržeti takovýto náskok před psy.«

»Opravdu, bylo by lépe vrátiti se k pelechu a zanechati další štvanice,« pravila Mary. »Pamatujete se, otče, jak jsme v loni honili velkého vlka, který nás proháněl patnáct mil daleko za deset hodin, a bylo to marné. Vrátili jsme se domů s koni schvácenými, psy schromenými a nepořídili jsme ničeho.«

»Ale, ale!« pravil markýz, »není každý vlk jako naše vlčice. Vraťte se, chcete-li, k pelechu, slečno. Já však zatroubím na psy. Ke všem rohatým! Přece si nenechám ujíti hallali!«

»Půjdeme, kam jen budete chtíti, s vámi, otče,« odpověděly obě dívky současně.

»Dobrá, tedy kupředu!« zvolal markýz, dvakráte silně bodl svého koně ostruhami a zajel s ním na svah.

Cesta, na kterou se právě dal markýz, byla kamenitá a plná vyjezděných kolejí, a naprosto nesjízdná, jak je podnes v této části Poitou hojně nalézáme. Každé chvíle koně klopýtli; a kdyby je jezdci dobře nedrželi, byli by každé chvíle klesli, a ačkoli si nadejeli nejkratší cestou, nemohli dojeti do lesa u Grand' Lande dříve než ho smečka dostihla.

Pan de Souday, který měl lepšího koně než jeho dcery a mohl jej snáze popohnati, předejel své dcery o pár set kroků. Odstrašen neschůdností silnice a spatřiv před sebou nyní volné pole, zamířil přes ně se svým koněm, a nepověděv ničeho svým dcerám, dal se rovně vpřed rovinou.

Berta a Mary, domnívajíce se stále, že jedou za svým otcem, jely dále nebezpečným úvozem.

Jely takto již asi čtvrt hodiny samy, když dorazily na místo, kde byla cesta hluboce vklíněna mezi dvě stráně, porostlé na pokrajích křovím, jehož větve se křižovaly nad jejich hlavami. Zde se náhle zastavily, ježto se jim zdálo, že zaslechly na blízku známý jim štěkot jejich psů.

Skoro v témže okamžiku houkla pár kroků od nich rána z pušky, a velký zajíc, se zakrváceníma a dolů visícíma ušima vyběhl z křoví a vběhl na cestu. Zároveň ozývalo se zuřivé volání »Za ním! Za ním, psi!« s pole, které bylo nad úzkou cestou.

Obě sestry se domnívaly, že vpadly do honitby některého souseda, a chystaly se nenápadně odejeti, když v tom spatřily, že na místě, kde zajíc vyrazil, objevil se Rustand, jeden ze psů jejich otce, vydávaje zuřivý štěkot, za ním pak Farrand, na to Bellaude a Domino, a konečně Fanfar, všichni těsně za sebou ženouce se za nešťastným zajícem, jako by za celý den nebyli spatřili zvěře ušlechtilejší.

Ale sotva se vypletl ohon posledního psa z úzkého otvoru v roští, objevila se na jeho místě lidská hlava.

Byla to tvář muže, mladého, bledého, vyděšeného, s vlasy rozježenými, s očima vyjevenýma, který se nadlidsky namáhal, aby úzkým prostorem provlékl i celé tělo. On to byl, který, zápase s trním a roštím, volal na psy, a jehož volání zaslechly Berta a Mary po střelné ráně, která třeskla asi před pěti minutami.

VI.

Raněný zajíc.

V divokých lesích v Poitou, které se podobají poněkud lesům bretoňským bujnou spletí divokých a nepěstěných stromů a pláňat, prolezl-li zajíc a za ním smečka psů houštím, nerozšíří se tato díra jako vrata. A tak mladý muž, který se tu zapletl jako do koše guillotiny, marně se krčil, marně sebou kroutil, marně se namáhal ze všech sil a zakrvácel si ruce i obličej, — nebyl s to prodrati se ani o palec.

Ale mladý lovec neztrácel odvahu. Pokračoval v zoufalém úsilí, když tu pojednou hlučný smích vytrhl jej z jeho zaměstnání.

Obrátil hlavu a spatřil obě amazonky, jak se sklánějí nad krky svých koní, nezakrývajíce nikterak ani svůj smích, ani jeho příčinu.

Mladý muž — bylo mu sotva dvacet roků — se styděl, vida, že zavdává podnět k smíchu těmto dvěma hezkým dívkám, a chápaje, že jeho situace jest zajisté směšná, chtěl se vrhnouti do zadu. Ale bylo usouzeno, že tato houština mu bude osudnou až do konce i při ústupu. Trní zapletlo se tak do jeho šatu, a větve do jeho brašny, že mu nebylo možno couvnouti. Zůstal zde vězeti, chycen jako do pasti. A tato druhá jeho

nehoda rozveselila obě dívky až ke křečovitému smíchu.

Tu pokoušel se mladý muž ne již energicky, jak jsme viděli, ale přímo zuřivě a zlostně, aby se zase vypletl, a při tomto jeho zoufalém úsilí vzala na sebe jeho tvář takový výraz zoufalství, že nejprve Mary byla tím dojata.

»Buďme zticha!« pravila své sestře, »vidíš, že mu působíme rozpaky.«

»Opravdu,« odpověděla Berta; »ale pomoz si!« A za stálého smíchu seskočila se svého koně a běžela k ubohému hochovi, aby mu přispěla ku pomoci.

»Pane,« pravila Berta mladému muži, »myslím, že vám prospěje trochu pomoci, abyste se vypletl. Chcete přijmouti pomoc, kterou vám já a moje sestra nabízíme?«

Ale smích obou dívek popudil sebelásku toho, na kterého se obracely a ranil jej více ještě nežli zranilo trní jeho kůži. A tak ani slova Berty, ač laskavá, nedovedla nešťastníku dáti zapomenouti na jejich smích, jehož byl předmětem.

Proto mlčel nadále, a rozhodnuv se, že si pomůže sám bez cizího přispění, učinil poslední zoufalý pokus.

Vztýčil se na rukou a snažil se pohybovati se kupředu, plaze se takto jako had. Při tomto pohybu narazil však prudce čelem na ostrý pahýl divoké jabloně, vybíhající v ostrou hranu, jak ji zastřihl sedlák, který ostříhával tento živý plot. Ostrý tento pahýl větve prořízl mu kůži jako nejostřejší břitva. Mladík, cítě, že jest váž-

ně poraněn, vykřikl, a krev, která ihned vytryskla z jeho rány, zalila mu celou tvář.

Když obě dívky spatřily tuto nehodu, ke které zavdaly bezděčně příčinu, chopily jej za ramena a táhnouce silou, jaké by byl nikdo nehledal u žen obyčejných, vytáhly jej konečně z houští a posadily na stráni.

Mary, nemohouc seznati bezvýznamnost celého poranění a soudíc jen dle zdání, zbledla a počala se chvěti. Ale Berta, která nebyla tak citlivá jako její sestra, nepozbyla rozvahy ani na okamžik.

»Odběhni tamhle k potoku,« pravila k Mary, »a smoč tam svůj šátek, abychom mohly tomuto nešťastníku utříti krev, která jej oslepuje.«

Na to, zatím co Mary poslušně odběhla, obrátila se k mladému hochu:

»Bolí vás to hodně, pane?« tázala se ho.

»Promiňte, slečno,« odpověděl mladík, »ale jsem vším tím tak zmaten, že věru ani nevím, mám-li bolest na hlavě či uvnitř hlavy.«

Na to vypukl ve vzlykot, který dosud jen ztěží potlačoval.

»Ach,« zvolal, »Bůh mne trestá za to, že jsem neuposlechl matky.«

Ačkoli mladík, který takto mluvil, byl velmi mlád, ježto, jak jsme řekli, bylo mu sotva dvacet let — byla slova tato pronesena tak dětským přízvukem, který tvořil tak směšnou protivu s jeho postavou a s jeho loveckou výzbrojí, že obě dívky přes soucit, který pociťovaly, nemohly se zdržeti nového výbuchu smíchu. Ubohý hoch

vrhl na obě dívky pohled vyčítavý i prosebný, a dvě velké slzy zaleskly se mu v očích.

Zároveň strhl si netrpělivým pohybem šátek smočený ve studené vodě, který mu Mary přiložila na čelo.

»Ale, — co to děláte?« tázala se Berta.

»Nechte mne!« zvolal jinoch, »nemám chuti, dáti si od vás prokazovati laskavosti, když se mně vysmíváte. Ó, jak lituji nyní, že jsem neučinil, jak jsem původně chtěl, a neutekl, kdybych se i měl při tom zraniti stokráte vážněji!«

»Ano. Ale protože jste byl tak rozumný a neučinil jste tak,« pravila Mary, »buďte opět rozumný, a nechte, ať vám znova přiložím obvaz na čelo.«

A mladá dívka zvedla šátek, přiblížila se k raněnému s tak patrným zájmem, že mladík, potřásaje hlavou, nikoli aby odporoval, ale na znamení sklíčenosti, odpověděl:

»Čiňte, jak vám libo, slečno.«

»Ó, ó,« pravila Berta, které neušla ani jediná změna ve tváři mladíkově, »na lovce jste trochu příliš citlivý, milý pane!«

»Především, slečno, nejsem lovec, a po tom, co se mi právě přihodilo, mám ještě méně chuti, státi se jím, než kdy jindy!«

»Také mně musíte prominouti,« pravila Berta týmž výsměšným tonem, jaký již jednou popudil mladého muže, »prosím za prominutí. Ale soudíc podle zápalu, s jakým jste bojoval s ostružím a větvemi, hlavně pak dle horlivosti, s jakou jste popoháněl své psy, musila jsem

míti za to, že aspoň se snažíte zasloužiti si titulu lovce.«

»Ó nikoli, slečno. Povolil jsem vášni, které nyní sám nechápu, kdy jsem chladnokrevný a kdy cítím, jak pravdu měla moje matka, nazvala-li směšným a barbarským takovéto vyražení, při kterém nalézáme zábavu a ukojení své ješitnosti ve smrtelném zápase a ve smrti ubohého a bezbranného tvora!«

»Dejte si pozor, milý pane!« pravila Berta. »Pro nás, které jsme tak směšné a tak barbarské, že nalézáme vyražení v takovéto zábavě, budete se podobati lišáku ve známé bajce!«

V tom Mary, která znova namočila šátek v potůčku, chystala se znova jej ovinouti kolem čela mladíkova.

Ale tento ji odstrčil.

»Pro Boha, slečno,« pravil, »ušetřte mne své péče. Nevidíte, jak se mně vaše sestra stále vysmívá?«

»Ukažte, prosím,« pravila Mary s nejsladším hlasem.

Ale on, nedávaje se chytiti sladkostí tohoto hlasu, povstal na koleno v patrném úmyslu odejíti.

Tato umíněnost, která byla spíše dětinská nežli mužná, rozlobila popudlivou Bertu, a její netrpělivost, — vzhledem k tomu, že příčinou její byl chvalitebný soucit — projevovala se slovy poněkud silnými na její pohlaví.

»Morbleu!« zvolala, jako by byl zvolal její otec za podobné okolnosti. »Což si tento mladík nedá rozumně říci? Přilož mu obvaz, Mary. Já mu po-

držím ruce, — a čert ať mne vezme, hne-li sebou!«

A vskutku, Berta chopila raněného za ruce takovou silou svých paží, že se marně namáhal vytrhnouti se, a tak usnadnila práci své sestře, která nyní připevnila šátek pevně na jeho ránu. Mary s obratností, která by činila čest žáku Dupuytrenovu nebo Jobertovu, utáhla pevně obvaz.

»Nyní, pane, můžete se už skoro vrátiti domů. Můžete tedy učiniti, jak jste původně chtěl, obrátiti se k nám zády, a nemusíte nám ani děkovati. Jste volný.«

Ale přes toto dovolení, přes tuto opětnou volnost, mladý muž se nehýbal.

Ubohý hoch, jak se zdálo, byl neobyčejně překvapen a zároveň silně ponížen tím, že tak sláb padl do rukou dvou žen tak silných. Díval se střídavě s Berty na Mary a s této na Bertu, nenalézaje slov, aby jim odpověděl.

Konečně nevěděl si již rady, jak by zakryl své rozpaky, a zakryl si tvář rukama.

»Bože!« zvolala Mary znepokojena, »není vám snad dobře?«

Mladík neodpovídal.

Berta odtrhla mu něžně ruce s obličeje, a pozorujíc, že pláče, ihned se obměkčila a stala se tak něžnou a soucitnou jako její sestra.

»Jste tedy více raněn než se zdálo, a jistě máte silnou bolest, když takto pláčete!« pravila Berta. »Je-li tomu tak, vsedněte na mého koně nebo na koně mé sestry, já a Mary doprovodíme vás až domů.«

Ale mladík zavrtěl silně hlavou.

»Ale,« pravila Berta, naléhajíc na něho, »dosti již tohoto dětinství! Urazily jsme vás. Ale což jsme mohly tušiti, že vaše lovecká kazajka kryje kůži tak jemnou jako pleť mladé dívky? Nechť již jest tomu jakkoli, nejednaly jsme dobře, uznáváme to, i omlouváme se vám. Snad se vám bude zdáti, že tak nečiníme předepsanou formou. Ale musíte uvážiti neobyčejné postavení a říci si, že upřímnost jest vše, čeho lze se nadíti od dvou mladých dívek, na které nebesa dosti zanevřela, že věnují celý svůj čas této směšné kratochvíli, která se nelíbí vaší paní matce. No, tak, hněváte se na nás?«

»Nikoli, slečno,« odpověděl mladík, »zlobím se jen sám na sebe.«

»A proč pak?«

»Nedovedu vám to pověděti... Snad se stydím za to, že jsem byl citlivější než vy, já, který jsem mužem. Snad mne jen trápí pomyšlení, že musím domů... Co jen řeknu matce, abych jí vysvětlil, jak jsem přišel k tomuto poranění?«

Obě dívky pohlédly na sebe. Ony, ač byly ženy, nebyly by za podobných okolností na rozpacích pro takovou maličkost! Tentokráte však zdržely se smíchu, ač se o ně silně pokoušel, když viděly, jak citlivé nervy má tento mladík.

»Dobrá tedy,« pravila Berta, »nezlobíte-li se na nás, podejte mně ruku, a rozlučme se jako noví, ale dobří přátelé.«

A podala raněnému ruku, jako by byl učinil muž muži.

Tento chystal se nepochybně odpověděti stej-

ným pohybem, když v tom Mary učinila znamení jako někdo, kdo se domáhá pozornosti a pozvedla prst do výše.

»Tiše!« pravila i Berta.

A jala se naslouchati jako její sestra, a ruka její zůstala ve vzduchu mezi ní a mladíkem.

Z dáli bylo slyšeti štěkot, který se rychle blížil, živý, bouřlivý a vytrvalý štěkot psů, kteří cítí, že se jim dostane kořisti. Byla to smečka markýze de Souday, který, nemaje příčin, proč by zůstal v úvoze jako jeho dcery, vrhl se za raněným zajícem, který nyní před ním zoufale prchal, maje smečku za sebou.

Berta skočila k pušce mladíkově, z jejíž pravé hlavně bylo již vystřeleno.

Mladík sebou pohnul, jako by se chystal zabrániti nějaké neopatrnosti. Úsměv mladé dívky jej zase upokojil.

Vstrčila rychle hůlku do nabité hlavně, jak by byl učinil každý opatrný lovec nežli použije pušky, kterou sám nenabíjel, a poznavši, že jest zbraň řádně připravena, učinila pár kroků vpřed, při čemž počínala si s puškou tak obratně, že bylo znáti, že věc tato není pro ni novinkou.

Skoro v témže okamžiku vyrazil zajíc z houštiny, vraceje se stranou opáčnou, ježto měl patrně v úmyslu dáti se cestou, kudy již běžel. Když však zde zpozoroval tři lidské postavy, rychle se obrátil nazad.

Ač tento obrat byl velmi rychlý, měla Berta dosti času, že mohla na něho zamířiti. Vystřelila, — a štvané zvíře, zasaženo jako bleskem,

skulilo se po stráni a zůstalo ležeti mrtvo uprostřed cesty.

Zatím Mary zaujala místo své sestry a podala mladému muži ruku.

Po několik okamžiků setrvali tak oba mladí lidé ruku v ruce, čekajíce, co se bude díti.

Berta zvedla zajíce a vrátila se k neznámému mladíku, který dosud držel Mary za ruku.

»Hleďte, pane, zde jest vaše výmluva,« pravila.

»Jak to?« tázal se jinoch.

»Budete doma vypráděti, že vám zajíc vyskočil pod nohama, že při tom vyšla z pušky rána, a odprosíte svoji matku a zapřisáhnete se jí, jako jste přísahal před chvílí mně, že se vám to vícekráte nestane. Zajíc bude vám při tom polehčující okolností.«

Mladík potřásl nesměle hlavou.

»Nikoli,« pravil, »nikdy se neosmělím, abych se matce přiznal, že jsem jí neposlechl.«

»Zakázala vám tedy přímo lov?«

»To si myslím!«

»A pytlačíte!« pravila Berta, »začínáte právě tím, čím se obyčejně končívá. Přiznejte se aspoň, že cítíte v sobě povolání k lovu!«

»Nežertujte, slečno, byla jste ke mně tak laskava, že už se ani nemohu na vás zlobiti. Tak byste mně působila dvojnásobný zármutek.«

»Pak tedy, pane, máte již jen dvě možnosti na vybranou,« pravila Mary: »buď lháti, a to vy jistě neuděláte, a také vám k tomu neradíme, — nebo přiznati otevřeně pravdu. Věřte mně, že nechť soudí již vaše paní matka jakkoli o zá-

bavě, které jste se věnoval bez jejího souhlasu, vaše upřímné doznání ji odzbrojí. A konečně, zabití zajíce není zločinem tak velkým.«

»To je jedno; nikdy bych se neodvážil k tomu se přiznati.«

»Ale, vaše paní matka jest věru strašná,« pravila Berta.

»Nikoli, slečno, jest velmi dobrá a velmi laskavá. Vyhovuje všem mým přáním dříve ještě než je vyslovím, uspokojuje všechny mé rozmary. Ale jakmile se jedná o to, vzíti do ruky ručnici, není s ní řeči. A jest to konečně pochopitelno,« dodal mladík, — »můj otec byl zabit na lovu.«

Obě dívky se zachvěly.

»Pak,« pravila Berta, která zvážněla nyní tak jako mladý muž, s kterým mluvila, »pak byly naše žerty tím nemístnějšími, a tím více jich litujeme. Doufám však, že zapomenete na naše žertování a zapamatujete si jen naši lítost.«

»Budu si pamatovati, slečno, jen péči, které jste mně laskavě poskytly, a doufám, že i vy zapomenete laskavě na můj chlapecký strach a moji hloupou citlivost.«

»Ó, nikoli, zapamatujeme si to, pane,« pravila Mary, »abychom se již nikdy nedopustily vůči jiným bezpráví, jakého jsme se dopustily k vám a které mělo následky tak mrzuté.«

Zatím vsedla Berta již na koně.

Mladík podal bázlivě ruku Mary po druhé.

Mary dotkla se jeho ruky konečky svých prstů a vyhloupla se na to rovněž lehce do sedla.

Na to svolaly psy, kteří se kolem nich shro-

máždili, slyšíce jejich hlasy, pobídly ostruhami své koně a rychle se vzdálily.

Raněný setrval tu nějakou chvíli a hleděl za odjíždějícími dívkami, až mu zmizely za ohybem cesty. Na to svěsil hlavu na prsa a zamyslil se.

Věnujme trochu více pozornosti této nové osobě v našem vypravování, s kterou se musíme lépe seznámiti.

VII.

Pan Michel.

Co se právě sběhlo, učinilo na mladíka dojem tak živý, že, když obě dívky zmizely, zdálo se mu, jako by vše bylo jen snem, ze kterého se nyní probouzí.

Bylť v této době v onom období života, kdy ani ti, kdož určeni jsou později k tomu, státi se lidmi zcela praktickými, neubrání se romantismu. A tato setkaná se dvěma dívkami, tak zcela odlišnými ode všech, s jakými se dosud vídal, přenesla ho do vysněného světa mladických snů, kde bylo jeho obrazotvornosti ponecháno volné pole, pátrati po oněch báječných zámcích, vystavěných rukama víl, které se nám hroutí po obou stranách cesty, čím dále v životě kráčíme.

Tím však nechceme říci, že by snad náš mladý hrdina byl pocítil byť sebemenší lásku k těmto dvěma švarným lovkyním. Ale byl roznícen krajní zvědavostí, — tak neobyčejnou připadala mu tato směsice vybroušených způsobů, elegance a kavalírských a mužských zvyků, které shledal u obou dívek.

Umínil si proto, že se pokusí, aby se s nimi opět shledal, nebo aspoň, že se na ně přeptá.

Zdálo se, jako by nebesa chtěla okamžitě vy-

hověti jeho přání. Neboť když se dal na cestu, aby se vrátil domů, setkal se, sotva ušel as pět set kroků od místa, kde se odehrála námi vylíčená scéna mezi ním a oběma dívkami, s jakýmsi chlapíkem, obutým ve vysoké kožené kamaše, který měl přes kabátec zavěšený lovecký roh a křesací karabinu a držel v ruce bič.

Chlapík tento kráčel rychle a byl, jak se zdálo, v náladě velmi mrzuté.

Byl to zajisté nějaký psovod z lovecké družiny, ku které patřily i obě dívky.

Proto nasadil si náš mladík tvář co nejlaskavější a usmíval se co nejsdílněji, když jej oslovil:

»Příteli,« pravil k neznámému, »hledáte dvě dívky, — že ano? Jedna z nich jede na hnědém koni, druhá na klisně rouanské?«

»Předně, pane, nejsem vaším přítelem, ježto vás vůbec neznám! Za druhé, nehledám žádné dvě slečny, hledám své psy« — odpověděl hrubě tento člověk, — »své psy, které nějaký blbec svedl právě s jejich vlčí stopy, za kterou běželi, a zavedl je na stopu zajíce, kterého se ten packář chybil.«

Mladík zahryzl se do rtů.

Tímto mužem v kabátci, kterého naši čtenáři zajisté poznali, byl Jean Oullier.

»Ano,« pravil dále, »viděl jsem vše s návrší, se kterého jsem slézal za hlukem, jaký působilo toto zvíře, a byl bych dal milerád svoje právo na částečný výtěžek lovu, který mně markýz de Souday přenechává, za to, kdybych tak v tu chvíli byl od toho hňupa vzdálen jen na dvě nebo tři délky biče!«

Mladík, s kterým takto mluvil, neuznal za vhodno po takovéto řeči hráti nadále úlohu, jakou si byl na počátku vytkl, a z celé této řeči Jeana Oulliera, — kterého nechal mluviti, jakoby se praničeho nemínil dověděti, — zapamatoval si jen jediné slovo.

»Aj!« pravil, »vy jste ve službách pana markýze de Souday?«

Jean Oullier pohleděl úkosem na nevítaného tazatele.

»Patřím sám sobě,« odpověděl, »vodím psy panu markýzi de Souday, to je vše, a činím tak jak pro svoji, tak pro jeho zábavu.«

»Vida,« pravil mladík, jakoby mluvil sám k sobě, — »za celých těch šest měsíců, co jsem doma u matky, neslyšel jsem nikdy, že by pan markýz de Souday byl ženat...«

»Nuže,« pravil Jean Oullier, »já vám to povím, milý pane, a chcete-li snad na to něco říci, povím vám ještě něco jiného, — rozumíte?«

Když pronesl tato výhružná slova, kterým mladík, jak se zdálo, nerozumněl, obrátil se Jean Oullier, nestaraje se o to, v jakém duševním stavu zanechává mladého muže, a přerušil rozmluvu, dav se rychle silnicí k Machecoulu.

Když mladík osaměl, kráčel ještě nějakou chvíli směrem, kterým se ubíral, když se odloučil od obou dívek, na to zahnul vlevo a dal se přes pole.

Na tomto poli oral jakýsi sedlák.

Sedlák tento byl muž as čtyřicetiletý, a lišil se od zdejších obyvatel, svých krajanů, lstivou a schytralou tváří, kterou se vyznačují oby-

vatelé Normandie. Byl snědý, oka živého a pronikavého, a zdálo se, že se stále snaží, zmenšiti nebo spíše zakrýti smělost tohoto pohledu ustavičným mrkáním. Doufal zajisté, že tímto způsobem dodá své tváři výrazu hloupého nebo aspoň dobráckého, aby tak zaplašil nedůvěru těch, s kterými mluvil. Ale jeho uštěpačná ústa s koutky vyvinutými a nahoru obrácenými jako u antického Pana, prozrazovaly přes všechny podobné snahy, že muž ten jest nejpodivuhodnějším výsledkem zkřížení mezi obyvatelem města Nantes a Normandem.

Ač bylo zřejmo, že mladík míří k němu, neustal oráč ve své práci. Věděl, jak těžce by musil znova koně pobádati, aby pokračovali v přerušené práci v této těžké a hlinité půdě. Nespustil proto ruky s radlice, jako by byl zcela sám. Teprve, když dospěl konce brázdy, a obrátil pluh, aby mohl v práci pokračovati, tu teprve projevil ochotu dáti se do hovoru, zatím co jeho koně oddychovali.

»Nuže,« pravil na to tonem téměř důvěrným k novému příchozímu, »ulovili jsme něco, pane Michel?«

Mladík místo odpovědi sňal s ramene svoji loveckou brašnu a položil ji sedlákovi k nohám.

Tento zpozoroval nažloutlou a hustou srst zajíce.

»Aj, to jest pořádný chlapík! Je viděti, že jste měl při tomto svém prvním pokusu šťastnou ruku, pane Michel!«

Na to vytáhl zajíce z torby, prohlížel si jej znalecky, a jakoby neměl příliš důvěry ve vědo-

mosti tak nezkušeného lovce, pokud se týče uchovávání zvěře, jakým se zdál býti pan Michel, stiskl lehce břicho zajícovo.

»A! Saprlot!« zvolal, když si zajíce náležitě prohlédl, »tenhle stojí při nejmenším tři franky deset sous, neslevím ani groše. Byla to šťastná rána, pane Michel! A jistě jste shledal, že jest zábavnější střílenti zajíce nežli čísti staré knihy, jak jste činil před hodinou, když jsem vás potkal.«

»Ale, věřte mně, otče Courtine,« odpověděl na to mladík, »přece jen jsou mně milejší mé knihy než ručnice.«

»Snad máte pravdu, pane Michel,« odpověděl Courtin, na jehož tváři objevil se mráček nespokojenosti. »A kdyby byl zesnulý váč otec byl soudil tak jako vy, snad by byl lépe skončil. Ale, co na tom, kdybych já si to mohl dovoliti, já, ubožák, který musím pracovati dvanáct hodin denně, nevycházel bych na lov jen v noci!«

»Chodíte tedy stále ještě na číhanou, Courtine?« tázal se mladík.

»Ano, pane Michel, čas od času, abych se povyrazil.«

»Nadrobíte si ještě mrzutosti s četníky!«

»E, — vaši četníci jsou povaleči, ti nevstávají tak časně z rána, aby mne chytili!«

Na to, podržuje ve své tváři výraz zchytralosti, jakou se obyčejně snažíval zakrýti, pravil:

»Vyznám se v tom lépe než oni, věřte, pane Michel. V celém kraji nejsou dva Courtinové, a jediným prostředkem, jak by mně mohli odvyk-

nouti pytlačení, by bylo, kdyby mne udělali hlídačem jako je Jean Oullier.«

Ale pan Michel neodpovídal na tento nepřímý návrh, a poněvadž nevěděl, kdo jest pan Jean Oullier, nevěnoval celé této odpovědi příliš pozornosti.

»Zde máte svoji ručnici, Courtine,« pravil, podávaje zbraň sedlákovi. »Děkuji vám za to, že jste mně ji půjčil, měl jste zajisté dobrý úmysl, a není vaší vinou, nenalézám-li v lovu takovou zálibu jako ostatní.«

»Musíte to ještě zkusiti, pane Michel; musíte okusiti půvaby lovu. Nejlepšími loveckými psy bývají ti, u kterých se jejich vlastnosti objeví nejpozději. Slýchal jsem labužníky, kteří dovedou sníst až třicet tuctů ústřic, že až do dvaceti let nemohli jídlo toto ani viděti. Vyjděte ze zámku, jako jste učinil dnes, s knihou v ruce. Paní baronka nebude míti žádného podezření..... Přijďte pak jen k otci Courtinovi, který vám vždycky rád půjčí svoji bouchačku. A nebude-li příliš mnoho práce, budu vám i nadháněti v houští. Zatím uložím pušku do žlabu.«

Žlabem otce Courtina bylo prostě roští, které dělilo jeho pole od pole sousedova.

Ukryl v roští zbraň, zakryl ji v křovisku a hloží tak dovedně, že byla úplně ukryta zrakům kolemjdoucích, zároveň pak opatřil ji bezpečně proti dešti a vlhkosti, jak budou činiti pytláci stále, dokud budou na světě kousky svíček a kus plátna.

»Courtine,« pravil pan Michel tonem co nej-

lhostejnějším, »věděl jste snad o tom, že by pan markýz de Souday byl ženat?«

»Nikoli, na mou duši, o tom jsem nevěděl.«

Pan Michel stal se obětí líčené lhostejnosti.

»A že má dvě dcery?« pokračoval.

Courtin, který dokončoval svoji práci, splétaje dohromady několik větviček nepoddajného ostruží, pozvedl živě hlavu a pohlédl na mladého muže tak upřeně a s výrazem tak tázavým, že se mladík silně začervenal, ač snad tázal se tak jen z pouhé zvědavosti.

»Potkal jste snad vlčice?« tázal se Courtin. »Opravdu, zaslechl jsem roh starého chouana.«

»Čemu říkáte vlčice?« tázal se Michel.

»Nazývám tak ty bastardy markýzovy.«

»Těmto dvěma mladým dívkám říkáte tedy vlčice?«

»Hrome, vždyť jim tak říká v kraji každý. Ale vy jste přijel z Paříže, a proto to ještě nevíte.«

Hrubost, s jakou se mistr Courtin vyjadřoval o obou dívkách, způsobila mladíku takové rozpaky, že, nevěda ani proč, odpověděl lží.

»Nikoli,« pravil; »nepotkal jsem jich.«

Courtin usoudil ze způsobu, jak mladý muž odpověděl, že nemluví pravdu.

»Tím hůře pro vás,« odpověděl; »neboť jsou to dvě velmi pěkné dívky, přímo k nakousnutí, a radost se na ně podívati!«

Na to pravil, hledě na pana Michela a mrkaje, jak měl ve zvyku:

»Prý se příliš rády smějí, ale hodné děti ne-

mohou snad ani jinak, — co myslíte, pane Michel?«

Aniž by tušil, jaká jest pohnůtka této otázky, pocítil mladík, jak se mu srdce svírá čím dále více, když slyšel jak nelítostně mluví tento hrubec o dvou rozkošných lovkyních, s nimiž se rozloučil, chovaje k nim jen city obdivu a vděčnosti.

Mrzutá jeho nálada zračila se na jeho tváři.

Courtin už nepochyboval o tom, že se pan Michel vskutku setkal s vlčicemi, jak je nazýval. Z toho, že mu mladík zapřel tuto setkanou, činil závěry, které zdaleka přesahovaly skutečnost.

Bylo jisto, že markýz de Souday byl před několika hodinami v okolí zámku Logerie. Zdálo se víc než pravděpodobným, že se pan Michel setkal s Bertou a Marií, které se, šlo-li o lov, jen zřídka kdy odlučovaly od svého otce. Snad dokonce je mladý muž nejen viděl, snad s nimi i mluvil, a díky pověsti, jaké požívaly obě sestry v celém kraji, hovor se slečnami de Souday mohl být jen začátkem milostné zápletky.

Rozváděje dále svoje domněnky, usoudil Courtin, který byl dobrým logikem, že s jeho mladým pánem opravdu bylo tomu již tak.

Pravíme »jeho mladým pánem« — neboť Courtin měl najatý krajový pozemek, který patřil panu Michelovi.

Ale zaměstnání oráče nezamlouvalo se příliš Courtinovi. Byl by se rád stal osobním hlídačem matky a syna.

Proto záleželo mu velmi na tom, aby jakým-

koli způsobem utvořil jakýsi důvěrnější vztah mezi sebou a mladým pánem.

Nyní právě, naváděje ho k neuposlechnutí rozkazů matčiných stran lovu, nepochodil. Znáti tajemství jeho lásek považoval za úlohu velmi vhodnou pro své zájmy a ukojení svých cílů. A dle lehkého zamračení na tváři pana Michela pochopil ihned, že chybil, pronesl-li tak odmítavý úsudek o obou dívkách. I pokoušel se získati si znova přízně, o kterou se takto připravil.

I obrátil, jak jsme již viděli, a mírnil svůj příkrý úsudek, který měl o obou dívkách na počátku.

Na této cestě pokračoval.

»Ostatně,« pravil s dosti dobře líčeným dobráctvím, »vždy se říká, a zejména o mladých dívkách, daleko více, než je pravdou. Slečna Berta a slečna Mary . . .«

»Jmenují se Berta a Mary?« otázal se živě mladík.

»Berta a Mary, ano. Slečna Berta je bruneta, a slečna Mary je blondýnka.«

A poněvadž hleděl na pana Michela pozorně a jak ostře jen jeho oko dovolovalo, zdálo se mu, že se mladík při vyslovení jména Mary lehce začervenal.

»Jak jsem tedy řekl,« pokračoval umíněný sedlák, »slečna Mary a slečna Berta milují lov, psy a koně. Přes to však může člověk být počestným; a zesnulý pan farář, který byl dovedným pytlákem, nesloužil nejhorší mše proto, že jeho pes byl v sakristii a jeho puška stála u oltáře.«

»Tolik je jisto,« pravil pan Michel, zapomínaje, že odporuje tomu, co prve tvrdil, »že mají tvář mírnou i laskavou, zvláště slečna Mary.«

»A také jsou mírné a laskavé, pane Michel, jsou takové! Loni, když za vlhkých veder zuřila tu bahenní zimnice, na kterou zemřelo tolik chuďasů, kdo ošetřoval nemocné, ani nereptaje, zatím co lékaři, lékárníci a kde kdo třásl se strachy a zbaběle prchl? Vlčice, jak vám každý řekne. Ach! Nechodí se svou dobročinností na trh, ale tajně navštěvují příbytky nešťastníků. Rozsévají almužny a sklízejí blahořečení. A jestliže boháči jich nenávidí a šlechta na ně žárlí, — ach, možno směle říci, že chudina je zbožňuje!«

»A jak to tedy přijde, že jest vůči nim taková neláska?« tázal se pan Michel.

»Ach, božínku, což to kdo ví? Ptá se někdo po tom? Uvědomí si to někdo? Lidé jsou, víte pane Michel, jako ptáci. Je-li mezi nimi některý nemocný a vychrtlý, slétnou se všichni na něho a vytrhají mu peří. Jisto je na celé věci tolik, že ti, kdož jsou jim stavem rovni, obracejí se k nim zády, a házejí kamením po ubohých těch dívkách. Hleďte, ku příkladu, vaše paní matka jest zajisté dáma velice dobrotivá, že ano, pane Michel? Nuže, jsem jist, že kdybyste se jí o nich jen zmínil, řekla by vám jistě jako ostatní: »Jsou to maškary!«

Ale přes to, že Courtin obrátil, nejevil pan Michel nejmenší chuti, aby zapředl důvěrnější rozhovor. Co se pak Courtina samotného týče, soudil, že pro začátek učinil dosti, aby si připra-

vil cestičku k dosažení důvěrnického místa, po kterém toužil.

Pak, ježto pan Michel, jak se zdálo, chystal se odejíti, dovedl jej až na konec svého pole.

Jen toho si povšimnul, když jej doprovázel, že pohledy mladého šlechtice zalétaly často za temnou massu lesa Machecoulského.

VIII.

Baronka de La Logerie.

Mistr Courtin otevřel uctivě před mladým šlechticem pohyblivá vrátka, která uzavírala jeho pole, když v tom ozval se za křovím ženský hlas, který volal mladého šlechtice.

Když jej mladý baron zaslechl, zachvěl se a stanul.

V téže chvíli objevila se osoba, která takto volala, proti plotu, který spojoval pole mistra Courtina s polem sousedním.

Tato osoba, tato d á m a, byla stará as čtyřicet, nejvýše čtyřicet pět let. Pokusíme se podati její věrný obraz naším čtenářům.

Její tvář byla bezvýrazná, a vyznačovala se jedině strojenou hrdostí, která byla v příkrém rozporu s její všední postavou. Byla postavy malé a zavalitá. Oděna byla v šat hedvábný, příliš bohatý na člověka, který chodí po polích, a na hlavě měla klobouk, jehož hrubý batist spadal jí do čela a na krk. Vypadalo to — tak pečlivá byla její toiletta, — jako by se byla právě vrátila z návštěvy v Chaussée d'Antin nebo v předměstí Saint-Honoré.

Tak vypadala osoba, jejíchž výčitek již předem obával se mladý šlechtic.

»Cože!« zvolala; »vy jste zde, Michele? Oprav-

du, příteli, nejednáte příliš rozumně a nemáte příliš citu k své matce! Již déle nežli hodinu volal vás zámecký zvonek k obědu. Víte, jak nerada čekám, a jak dbám na pravidelné obědy, — a zatím vás tu nalézám, v rozmluvě s tímto neotesancem!«

Michel jal se cosi bláboliti na svoji omluvu. Ale skoro v témže okamžiku postřehlo oko jeho matky, co uniklo pozornosti Courtinově, nebo k čemu nevyžadoval Courtin žádných výkladů. že totiž mladý šlechtic má hlavu ovázanou šátkem, a že tento šátek je potřísněn krvavými skvrnami, které ani jeho slaměný klobouk, třebaže měl okraje hodně široké, nedovedl docela zakrýti.

»Ach, Bože!« zvolala sesilujíc hlas, který již tak byl příliš pronikavý. »Vy jste poraněn! Co se vám stalo? Mluvte, nešťastníče. Vidíte, že umírám strachy.«

Na to překročila plot netrpělivě a tak lehce, že by toho nikdo neočekával při její tlouštce a jejím věku, a matka mladého šlechtice přistoupila až k němu, a dříve ještě, nežli tomu mohl zabrániti, strhla mu s hlavy klobouk i šátek.

Rána, která se otevřela po stržení šátku, počala opět krváceti.

Pan Michel, jak jej nazýval Courtin, byl tak málo připraven na to, že bouře, kterou očekával, bude takto uspíšena, že zůstal celý zaražen a neschopen odpovědi.

Tu přispěl mu mistr Courtin ku pomoci.

Chytrý sedlák pochopil z rozpaků svého mladého pána, že tento, nechtěje se přiznati, že ne-

uposlechl matky, váhá nicméně, vymluviti se nějakou lží. On, Courtin, nebyl tak úzkostliv, jako mladý šlechtic, a odhodlaně zatížil své svědomí hříchem, kterého by se byl Michel ve své naivnosti nebyl odvážil.

»Ó, nechť se jen paní baronka neráčí znepokojovati. To nic není, naprosto nic!«

»Ale, jak se to vlastně stalo? Odpovězte za něho Courtine, když pán tvrdošíjně mlčí!«

Opravdu, mladý šlechtic mlčel stále.

»Dovíte se to, paní baronko,« odpověděl Courtin. »Měl jsem zde otep oklestků z podzimu. Otep byla však příliš těžká, takže jsem ji nemohl vzíti sám na rameno. Pan Michel byl tak laskav, že mně pomohl, a při tom jej jedna větévka škrábla na čele, jak ráčíte viděti.«

»Ale vždyť to není jen oděrka! Mohl jste mu vypíchnouti oko! Podruhé, mistře Courtine, najděte si někoho z vašich soudruhů, aby vám nakládal vaše otepi, rozumíte? Nejen že jste mohl přivoditi mému dítěti úraz, ale bylo to od vás i velice neslušné.«

Mistr Courtin sklopil skroušeně hlavu, jako by plně chápal celý rozsah svého provinění. Přes to však zpozoroval loveckou brašnu se zajícem, která tu zůstala ležeti, a dobře mířeným kopnutím odkopl brašnu i se zajícem, takže letěla do křoviska za ručnicí.

»Pojďme, pane Michel,« pravila baronka, jejíž špatná nálada nezlepšila se ani líčenou poníženostÍ Courtinovou. »Pojďte, dáme prohlédnouti vaše zranění lékařem.«

Pak, když ušla několik kroků, ještě se obrátila.

»Abych nezapomněla, mistře Courtine,« pravila, »nezaplatil jste dosud nájem, který jste měl zaplatiti na Sv. Jana, a vaše smlouva nájemná vyprší o letnicích. Nezapomeňte na to, neboť jsem rozhodnuta zbaviti se nájemců, kteří neplní přesně své závazky.«

Tvář mistra Courtina vzala na sebe výraz ještě poníženější než byla před chvílí. Nicméně, ihned se vyjasnila, když, zatím co paní baronka přelézala plot daleko nesnadněji nežli po prvé, mladý šlechtic pošeptal mu tato slova:

»Na shledanou, zítra!«

A proto i po hrozbě, kterou právě slyšel, chopil se vesele radlice a chutě zaryl pluh do brázdy, zatím co jeho páni vraceli se do zámku. A po celý večer povzbuzoval své koně zpívaje Pařížanku, kterážto vlastenecká hymna těšila se tenkráte značné oblibě.

Zatím co mistr Courtin pěje vlasteneckou hymnu k potěše svých koní, povězme několik slov o rodině Michelově.

Poznal jsi již syna, milý čtenáři, viděl jsi matku.

Matka byla vdovou po jednom z oněch dodavatelů, kteří si dovedli na útraty státu nashromážditi značné jmění ve službách císařského vojska. Vojáci dali jim výstižnou přezdívku riz-pain-sel.*)

Tento dodavatel jmenoval se Michel. Pocházel z departementu Mayennesského jako syn prostého sedláka a synovec venkovského kantora.

*) česky: »rýže — chléb — sůl«.

Tento naučil jej základům matematiky, čtení a psaní, kteréžto lekce mu udílel zdarma, a rozhodl tak o budoucnosti svého synovce.

Při prvých odvodech r. 1791 byl Michel odveden a nastoupil u 22. polobrigády s pramalým nadšením. Tento muž, který se měl později státi vynikajícím účetním, viděl již, jaké možnosti se mu naskytají, — buď že bude zabit nebo že se stane generálem. Jelikož ho však tato úvaha zcela neuspokojovala, dovedl obratně uplatniti svůj úhledný rukopis, a byl přidělen do kanceláře ubytovatelovy. Dostalo se mu této výhody, a vážil si jí tak, jako by si jiný byl vážil povýšení.

Jako voják zaměstnaný v kanceláři prodělal tedy Michel tažení válečná v roce 1792 a 1793.

As uprostřed tohoto roku generál Rossignol, který byl vyslán, aby »uklidnil« nebo pokořil kraj Vendée, přišel náhodou v kancelářích do styku s Michelem, a když se od něho dověděl, že pochází z kraje vzbouřeného, a že má mezi jeho obyvateli četné přátele, rozhodl se, že použije této příznivé okolnosti. Dal uděliti Michelovi trvalou dovolenou a pustil jej do jeho domovského kraje s tou pouze podmínkou, že se dá do služeb u chouanů[14]) (vojska královského) a časem bude pro něho konati to, co činil markýz de Maurepas pro Jeho Veličenstvo Ludvíka XIV., to jest, že mu bude podávati zprávy. A Michel, kterému z tohoto závazku vyplynuly značné peněžité výhody, plnil svědomitě svůj závazek, a to nejen pokud šlo o generála Rossignola, ale i za jeho nástupců.

Tak byl Michel v nejčilejších stycích s vůdci republikánů, když i generál Travot byl poslán do kraje Vendée.

Víme, jak skončily operace generála Travota. Byly vylíčeny v jedné z prvních kapitol této knihy. Ostatně, povíme je zde stručně znova: vojsko královské bylo poraženo, Jolly byl zabit, de Coëtu lapen do léčky, kterou mu nastrojil zrádce, jenž zůstal neznám, — konečně Charette byl zajat v lese Chabotièresském a zastřelen na náměstí Viarmes v Nantes.

Jakou úlohu hrál Michel za různých období tohoto strašlivého dramatu? To zvíme snad později. Zatím povíme jen tolik, že brzy po této krvavé příhodě vstoupil Michel, jemuž bylo doporučením jeho krásné písmo a jeho neomylná matematika, jako příručí do kanceláře pověstného vojenského dodavatele.

Zde rychle postupoval. Neboť již v r. 1805 vidíme, jak na vlastní účet nabízí dodávku armádě německé.

V r. 1806 účastnily se jeho střevíce a jeho kamaše činně výpravy pruské.

V r. 1809 byly mu úplně zadány dodávky potravin pro vojsko táhnoucí do Španěl.

V r. 1810 oženil se s jedinou dcerou jednoho ze svých soudruhů a zdvojnásobil tak své jmění.

Mimo to prodloužil své jméno, což bylo tenkráte největší snahou všech, kteří měli jméno příliš krátké.

Vizme, jak přišel k tomuto titulu, po kterém tolik toužil:

Otec ženy pana Michela jmenoval se Baptiste

Durand a pocházel z malé vesničky Logerie. Aby se rozlišoval od jiného Duranda, s kterým se několikráte cestou setkal, dával si říkati Durand z Logerie.

Aspoň to byla záminka.

Dal vychovati svoji dceru v jednom z předních pensionátů v Paříži, kde při vstupu byla zanešena jako »Štěpánka Durandová z Logerie«. Když se oženil s dcerou svého druha, shledal pan Michel, že by se jméno jeho ženy dobře vyjímalo na konci jména jeho, i dal si říkati »Michel de La Logerie«.

Konečně za restaurace[15]) koupil si za slušnou hromádku peněz dekret císařský, který mu udělil dovolení, nazývati se »baron Michel de La Logerie«, a tak zanesl své jméno mezi tehdejší šlechtu finanční i místní.

Několik roků po návratu Bourbonů, asi v roce 1819 nebo 1820 ztratil baron Michel de la Logerie svého tchána, pana Baptista Duranda z Logerie.

Tento zanechal své dceři, a tudíž i svému zeti, pozemky v Logerie, které, jak čtenář seznal z podrobností v předchozích kapitolách, ležely pět nebo šest mil od lesa Machecoulského.

Baron Michel de La Logerie rozhodl se jako řádný šlechtic, že se uváže v držení svého pozemku a ukáže se svým vasalům. Baron Michel byl muž důvtipný. Toužil po tom, státi se poslancem. Mohl se jím státi jen volbou, a zvolení baronovo záleželo od obliby, jaké si zjedná v departementu Dolní Loiry.

Byl rozený sedlák. žil až do svého dvacátého

pátého roku mezi sedláky, až na dvě léta ztrávená v kancelářích. Věděl tedy dobře, jak na sedláky jíti.

Musil ostatně docíliti toho, aby mu odpustili jeho štěstí.

Byl tím, čemu říkáme hodný pán. Nalezl zde několik druhů ze starých válek v kraji Vendée, podal jim ruku, mluvil se slzami v očích o smrti ubohého pana de Jolly, drahého pana de Coëtu a ctihodného pana Charette. Vyptal se na potřeby obce, které neznal, dal vystavěti most, který usnadnil veledůležité spojení mezi departementem Dolní Loiry a departementem Vendée, dal opraviti tři krajské silnice a znovupostaviti kostel, učinil značné dary sirotčinci a chorobinci, získal si díků a žehnání, a tato patriarchální úloha zamlouvala se mu tak, že projevil úmysl, že napříště bude tráviti jen půl roku v hlavním městě, druhou půl roku že ztráví na svém zámku v Logerii.

Konečně však povolil naléhání své ženy, která zůstala v Paříži, nechápala tuto lásku k venkovu, která ho posedla, a psala mu dopis za dopisem, aby uspíšil svůj návrat do hlavního města. I rozhodl se, že se vrátí příští pondělí, a neděle měla být věnována velké léči na vlky v lesích Pauvrièresském a Grand-Lieu, které mnoho trpěly těmito zvířaty.

Byl to opět dobročinný skutek barona de La Logerie.

Při této léči ostatně hrál baron Michel i nadále úlohu hodného boháče: Postaral se o občerstvení, za lovci vozeno bylo víno na dvou vo-

zíčkách, a mohl se napíti každý, kdo chtěl. Ku konci lovu byla objednána bohatá večeře, pravý hodokvas, k němuž pozvány dvě nebo tři celé vesnice. Nepřijal při lovu čestné místo, které mu nabízeli, nýbrž chtěl, aby se o něm rozhodovalo losem jako o každém nejposlednějším střelci, a když bylo pro něho vylosováno nevýhodné místo na samém konci řady lovců, přijal toto rozhodnutí s humorem, který nadchl všechny.

Léč byla skvělá: Po každém zatažení zabita spousta zvěře; střelba byla tak živá, že to vypadalo jako v malé bitvě. Vlci a kanci počali se hromaditi na vozíku vedle sudů baronových, nečítaje ostatní zvěř, jako zajíce a srnce, které zabíjeli při této léči a nenápadně skrývali s úmyslem, že se pro ně vrátí, jakmile nastane noc.

Opojení nad bohatým výsledkem lovu bylo takové, že se zapomnělo na hrdiny dne. A tak teprve když poslední rány dozněly, zpozorováno, že se baron Michel již od rána neobjevoval. Vyptávali se po něm: Nikdo ho nespatřil od chvíle, kdy zaujal místo, které mu vylosované číslo vykázalo. Měli za to, že se buď z nudy nebo z přílišné pozornosti ke svým hostům vrátil do městečka Légé, kde byla na jeho rozkaz hostina připravena.

Ale, když dorazili do Légé, nenalezli ho zde. Někteří méně starostliví zasedli ke stolu bez něho. Ale pět nebo šest lovců, jato neblahou předtuchou, vrátilo se do lesa u Pauvrières, a za svitu pochodní a svítilen jali se jej hledati.

Když pátrali bezvýsledně po dvě hodiny, na-

lezli jej konečně v jámě na místě, které mu bylo vykázáno.

Byl již mrtev. Měl srdce prostřelené kulí.

Tato smrt způsobila mnoho hluku. Soud nantesský obíral se touto událostí. Lovec, který stál nejblíže baronu při léči, byl zatčen. Prohlásil, že byl vzdálen na sto padesát kroků od barona, od kterého jej dělil záhyb lesa, a že ničeho neviděl ani neslyšel. Nad to se dokázalo, že z ručnice dotyčného venkovana nebylo toho dne vůbec vystřeleno. Mimo to, se svého místa byl by mohl tento lovec zasáhnouti svoji oběť z pravé strany, kdežto baron byl střelen z leva.

Vyšetřování nedospělo tedy k jinému výsledku. Musili přičísti smrt baronovu nešťastné náhodě, a předpokládalo se, že zabloudilá kule, jak se často stává při léči, zasáhla jej bez zlého úmyslu toho, z jehož pušky vyšla.

Přes to udržovala se v kraji pověst, že smrt baronova byla dílem pomsty. Vyprávělo se, — ale říkalo se to hodně potichu, jako by za každou kupou kručinky byla skryta puška královského vojáka, — říkalo se, že asi některý ze starých vojáků generála Jolly-ho, Coëtusa nebo Charetta oplatil nešťastnému dodavateli jeho bývalou zradu a smrt těchto tří slavných vojevůdců. Ale příliš mnoho lidí mělo zájem na tomto tajemství, než aby se kdo byl osmělil vysloviti přímé obvinění.

A tak ovdověla baronka de Michel de La Logerie a zůstala tu se svým synem.

Baronka byla jednou z oněch žen, ctnostných ve smyslu negativním. Neřestí vůbec neměla

žádných, a vášní až dosud vůbec žádných neznala. Zapřažena v sedmnácti letech do pluhu manželského, kráčela v brázdě manželství neuchylujíc se ani vpravo, ani vlevo, a ani se netážíc, není-li snad ještě jiné cesty; nikdy jí ani nepřipadlo na mysl, že by mohla odepříti poslušnost. Když byla zbavena tohoto jha, dostala strach z nabyté takto volnosti, a instinktivně vyhledávala nová pouta. Ta nalezla v náboženství, a jako všichni lidé ducha omezeného, počala živořiti ve falešné zbožnosti, která byla přemrštěná, ale svědomitá.

Paní baronka de Michel považovala se prostě za světici. Docházela pravidelně na mši, podrobovala se postům, a zachovávala věrně přikázání církevní. A kdyby jí byl někdo řekl, že hřeší sedmkráte denně, byl by ji velmi překvapil. Přece však nic nebylo tak pravdou jako to. Bylo jisto, že kdyby jen někdo byl podrobně prohlédl její poníženost, mohl ji každým okamžikem a v kteroukoli dobu denní přistihnouti při přestupku proti přikázání Spasitelovu. Neboť, ve své pýše šlechtické zacházela až do šílenství, byť její pýcha byla sebeméně oprávněna.

Proto jsme také viděli, kterak náš zchytralý sedlák mistr Courtin, který říkal synu zcela prostě »pane Michel«, neopomenul ani jednou osloviti matku titulem »paní baronko«.

Ovšem, že paní baronka de La Logerie chovala nenávist proti lidem i proti světu. Kdykoli četla zprávy policejní, vždy obviňovala je oba — společnost i svoji dobu — z nejčernější nemravnosti. Kdo ji slyšel, byl by řekl, že věk železný počal roku 1800. Proto bylo její první starostí,

uchrániti svého syna od nákazy moderních myšlenek, i vychovávala jej stranou od společnosti a nebezpečí jejích. Nikdy nechtěla ani slyšeti o tom, aby mu poskytla výchovy veřejné. I ústavy samotných Jezuitů zdály se jí podezřelými pro lehkost, s jakou přecházeli přes společenské povinnosti žáků jim svěřených. A tak byl dědic rodu de Michel svěřen rukám cizích učitelů, kteří mu vštípili znalosti a vědomosti, jaké má míti mladý muž. A vyučování to dělo se vždy jen za přítomnosti matčiny a dle programu, který ona sama schválila. Sama určovala, jakým směrem má se bráti toto vyučování a výchova, zejména po stránce morální.

Na štěstí byl mozek tohoto mladíka nadán dosti velkou inteligencí, takže vyšel bez úrazu z těchto muk, kterým byl podroben po deset roků.

Ale z těchto muk vyšel, jak jsme toho byli svědky, sláb a nerozhodný, nemaje ničeho ze síly a rozhodnosti, která jest význačnou vlastností muže, to jest představitele síly, rozhodnosti a inteligence.

IX.

Zlatý prýmek a Allegro.

Jak Michel tušil a jak se obával, byl od své matky pořádně vyplísněn.

Matka jeho nedala se obelstíti vyprávěním mistra Courtina. Rána, kterou měl její syn na hlavě, nebyla způsobena škrábnutím o trnitý prut!

Nevědouc, jaký zájem má její syn na tom, aby tajil příčinu tohoto zranění, a přesvědčena o tom, že i kdyby jej vyslýchala, nedověděla by se pravdy, spokojila se tím, že chvílemi upírala zrak na toto záhadné zranění, potřásajíc při tom hlavou, vzdychajíc a svraštujíc svoje mateřské čelo.

Mladík necítil se volným po celou dobu, co oběd trval, klopil oči a sotva jedl. Třeba však říci, že stálé pátravé pohledy matčiny nebyly jedinou věcí, jež ho uváděla ve zmatek.

Mezi svýma sklopenýma očima a pohledem matčiným viděl ustavičně jakoby vznášející se stíny.

Tyto dva stíny byly dvojitý obraz Berty a Mary.

Michel myslil na Bertu, jak třeba přiznati, s jistou netrpělivostí. Kdo jen byla tato lovkyně, která uměla si vésti s ručnicí jako lovec z po-

volání, která zavazovala rány jako ranhojič, a která, když jí nemocný kladl odpor, kroutila mu ruce svýma bílýma a něžnýma ručkama, jako by byl dovedl Jean Oullier svýma rukama mužnýma a mozolovitýma?

Však také, jak rozkošná byla Mary se svým dlouhým světlým vlasem a krásnýma, modrýma očima! Jak sladký byl její hlas a jak přesvědčivý přízvuk měl! S jakou lehkostí dotkla se jeho rány, vymyla krev a utáhla obvaz!

Opravdu, Michel nelitoval svého poranění, uvážil-li, že nebýti tohoto poranění, nebyly by měly obě dívky pražádné příčiny, aby jej oslovily a zabývaly se jím.

Bylo cosi ovšem daleko vážnějšího nežli jeho rána. Byla to rozmrzelost matčina, kterou on zavinil, a její pochybnosti, které z této mrzuté nálady mohly vzniknouti v její mysli. Ale hněv paní de La Logerie přejde. Ale nezmizí nikdy dojem, jaký zanechaly v jeho srdci ony krátké okamžiky, kdy držel ruku Mary ve své ruce!

A jako každé srdce, v němž vzniká láska, ale které dosud pochybuje o své lásce, tak i náš mladík pociťoval potřebu samoty.

Proto hned po obědě, použiv chvíle, kdy jeho matka hovořila se sluhou, vzdálil se, a ani neslyšel, co mu jeho matka říká, či snad spíše, ani si neuvědomil slova, která k němu mluvila.

A přece slova ta byla velmi důležita.

Paní de La Logerie zakázala svému synu, zajížděti na svých vyjížďkách k Saint-Christophe-du-Ligneron, kde, jak tvrdil její sluha, řádila zlá zimnice.

Na to doporučovala, aby se zřídila kolem La Logerie jakási zdravotní stráž, tak aby žádný obyvatel zamořené vesnice se nedostal na zámek. Rozkaz tento měl býti ihned proveden. První jeho obětí stala se mladá dívka, která přišla požádati o pomoc baronku z Logerie pro svého otce, zachváceného prvními záchvaty horečky.

Kdyby byl nebyl Michel sám s sebou tak zaměstnán, zajisté by si byl povšiml slov matčiných. Neboť nemocný byl mužem jeho kojné, hospodář Tinguy, a hospodyně, která přišla s prosbou o pomoc, byla jeho dcera, Rosina, ke které si uchoval velkou náklonnost.

Ale v tuto chvíli byly oči mladého muže obráceny k zámku Souday, a dívka, na kterou právě myslil, byla rozkošná vlčice, jménem Mary.

Takto zamyšlen, ocitl se brzy v nejhustší části parku.

Vzal si pro všechno s sebou knihu. Ale, ač se zdálo, že čte, až dostihl vysokých stromů na pokraji lesa, kdyby se ho byl někdo otázal na nadpis knihy, byl by ho jistě uvedl do nemalých rozpaků.

Usedl na lavičku a jal se přemýšleti.

O čem přemýšlel Michel?

Na tuto otázku jest snadno dáti odpověď.

Jak jen by se mohl opět viděti s Mary a její sestrou?

Náhoda tomu chtěla, že se s nimi setkal, když zde byl již půl roku.

Náhoda nechala tedy na sebe hodně dlouho čekati.

Kdyby však se zlíbilo náhodě, aby jej nechala

čekati dalších šest měsíců, než se s oběma dívkami opět setká, bylo by to přespříliš pro jeho srdce!

Na druhé straně zase nebylo věcí snadnou zahájiti styky se zámkem Souday.

Nebylo přílišného přátelství mezi markýzem de Souday, který v r. 1790 odejel do ciziny, a baronem Michelem de La Logerie, šlechticem z doby císařství.

Ostatně Jean Oullier několika slovy, které s mladým šlechticem promluvil, dal mu na srozuměnou, že příliš netouží po jeho známosti.

Zbývaly tedy jen obě dívky, které o něho projevily takový zájem, Berta způsobem bouřlivým, Mary způsobem něžným. Ale jak mohl by se jen setkati s oběma sestrami, které, vycházely-li dvakráte nebo třikráte týdně na lov, činily tak vždy jen v průvodu svého otce a Jeana Oulliera?

Michel si umínil, že přečte postupně všechny romány, které nalezne v zámecké knihovně, doufaje, že v některé z těchto knih nalezne vhodný prostředek, na který by on sám, jak se obával, snad nikdy nepřipadl.

V tom ucítil, že se ho čísi ruka dotkla jemně na rameni. Ohlédl se a zachvěl se.

Byl to mistr Courtin.

Na tváři ctihodného hospodáře jevilo se uspokojení, které se ani nesnažil zakrývati.

»Promiňte, prosím, pane Michel,« pravil sedlák, »ale když jsem vás tak viděl státi nehybně jako pařez, myslil jsem, že jest to vaše socha, a ne vy sám.«

»A vidíš, že jsem to já, Courtine.«

»A jsem tomu velmi rád, pane Michel. Byl jsem znepokojen obavou, jak se věc urovná mezi vámi a paní baronkou.«

»Hubovala trochu.«

»Ó, to rád věřím. A neřekl jste jí snad ničeho o zajíci?«

»Toho jsem se varoval!«

»A o vlčicích?«

»O jakých vlčicích?« tázal se mladík, kterému nebylo nemilé, že se hovor přenesl tímto směrem.

»Vlčice Machecoulské!... Myslím, že jsem vám už řekl, že se tak říká všeobecně slečnám de Souday.«

»O těch jsem se už vůbec ani nezmínil, ještě méně než o zajíci, — to si přec můžeš pomysliti, Courtine! Myslím, že psi ze Souday a psi z Logerie, jak se praví, neloví společně.«

»Na každý způsob,« — pokračoval Courtin s tváří výsměšnou, kterou nedovedl přes veškeré úsilí vždy potlačiti, »neloví-li vaši psi společně, budete moci vy loviti se psy jejich.«

»Co tím chceš říci?«

»Podívejte se,« pravil Courtin, a při tom přitáhl k sobě a takto uvedl na scénu dva psy k sobě upoutané.

»Co jest to?« tázal se mladý baron.

»Co to jest? To je přec »Zlatý Prýmek« a »Allegro«.

»Ale já nevím, co jest to »Zlatý Prýmek« a »Allegro«!«

»To jsou přece psi toho bandity Jeana Oulliera.«

»A proč jsi mu vzal jeho psy?«

»Nevzal jsem mu je. Podržel jsem si je pouze jako zástavu.«

»A jakým právem?«

»Dvojím právem: především jako majitel, za druhé jako starosta.«

Courtin byl starostou vísky La Logerie, která se skládala asi z dvaceti domů, a byl nemálo hrdý na tento titul.

»Nechtěl bys mně tato svoje práva blíže vysvětliti, Courtine?«

»Ovšem. Nuže: pane Michel, jakožto starosta zabavil jsem oba psy, poněvadž honili zvěř v době zakázané.«

»Myslil jsem, že pro lov vlků není doby chránění, a poněvadž pan de Souday jest lovčím vlků....«

»Zcela správně! Je-li lovcem vlků, nechť si je loví v lese Machecoulském, a nikoli na rovině! Ostatně,« dodal se zchytralým úsměvem, »sám jste dobře viděl, že nehonili jen vlky, ale i zajíce, a že právě tohoto zajíce zastřelila jedna z vlčic.«

Mladík se chystal již již říci Courtinovi, aby nejmenoval tímto slovem vlčice slečny de Souday, že jest mu to nemilé, a že ho žádá, aby slova toho dále nepoužíval. Ale netroufal si vysloviti svoji žádost přímo.

»Ovšem, slečna Berta ho zastřelila, Courtine,« pravil. »Ale já jsem po něm střelil a jej postřelil první — jsem tedy já vinníkem.«

»Ale, ale! Jak to myslíte? Byl byste po něm střelil, kdyby ho nebyli psi markýzovi vyplašili?

Nikoli. Jsou tím tedy psi vinni, že vy jste zajíce postřelil a že jej slečna Berta zastřelila. Proto já jako starosta obce, trestám oba psy za to, že pod záminkou, že se účastní štvanice na vlka, honili zajíce v době chránění. Ale to není ještě vše. Když jsem je potrestal jako starosta, potrestám je ještě také jako majitel. Což jsem dovolil psům pana markýze, aby honili zvěř na mých pozemcích?«

»Na tvých pozemcích, Courtine?« pravil se smíchem Michel; »myslím, že se mýlíš, a že to bylo na pozemcích mých, nebo správněji řečeno, na pozemcích, které patří mé matce.«

»To nevadí, pane barone, ježto vaše pozemky mám najaty já. A, víte, že nežijeme již v roce 1789, kdy páni směli se proháněti se svými smečkami přes osetá pole sedláků a vše pošlapati a podupati, a nemusili za to platiti žádné náhrady! Ó, ne, ne! ne! Dnes jsme v roce 1832, pane Michel. Každý jest pánem na svém, a zvěř patří tomu, kdo ji živí. Proto zajíc, uštvaný od psů pana markýze, patří mně, protože se živil obilím, které jsem já zasil na pozemku patřícím paní baronce. A proto já musím si pochutnati na zajíci, kterého vy jste poranil a vlčice zabila.«

Michel učinil netrpělivý pohyb, kterého si Courtin povšimnul, ale netroufal si dáti na jevo svoji nespokojenost.

»Divím se jedné věci,« pravil mladý šlechtic, »totiž tomu, že tito psi, kteří táhnou tak silně za provaz a jdou s tebou jen s odporem, dali se jen tak od tebe chytiti!«

»Ó!« pravil Courtin, »to nebylo nic těžkého. Když jsem se vrátil, abych vám a paní baronce otevřel vrátka u plotu, nalezl jsem tyto pány při hostině.«

»Při hostině?«

»Ano, hodovali v křoví, kde jsem ukryl zajíce a pochutnávali si na něm. Zdá se, že na zámku Souday se nepřejedí, a že loví na vlastní vrub. Pohleďte, jak zřídili m é h o zajíce.«

A po těchto slovech vytáhl Courtin ze své široké kapsy zadek neblahého zvířete jako hlavní usvědčující důkaz.

Hlava a předek zajíce zmizely nadobro.

»A když si pomyslím, že provedli tento kousek zatím co jsem vás odtud doprovázel! Ach! vy chlapíci, budete musit pomoci nám ulovit jich několik, abych mohl zapomenouti na tohoto.«

»Courtine, dovol, abych ti něco řekl,« pravil mladý baron.

»Ó, jen račte říci, neostýchejte se, pane Michel.«

»Chci ti říci, že jako starosta měl bys dvojnásob poslouchati zákonů.«

»Smysl pro zákony nosím v svém srdci. Svoboda! Veřejný pořádek! Nevšimnul jste si, že tato tři slova jsou napsána na průčelí starostenského úřadu, pane Michel?«

»Ovšem, a totě o důvod více, abych tě upozornil na to, že, co právě činíš, jest proti svobodě a veřejnému pořádku.«

»Jakže!« pravil Courtin, »psi obou v l č i c nedopouštějí se tedy porušení veřejného pořádku, když honí zvěř na mých pozemcích v době

zakázané, a já nemám právo podržeti si je jako zástavu?«

»Oni naprosto neruší veřejný pořádek, Courtine. Poškozují pouze zájmy soukromé, a ty máš právo, nikoli je vzíti jako zástavu, ale podati žalobu.«

»Ach! to je příliš dlouhá cesta, a musí-li člověk opravdu dovoliti psům, aby honili zvěř, a spokojiti se tím, že podá žalobu, pak nemají lidé žádné volnosti, nýbrž psi.«

»Courtine,« pravil mladý baron s jemným nádechem povznešenosti ve tváři, jak bývá tomu více nebo méně u lidí, kteří rozumějí zákonníku, »dopouštíš se omylu jakého se dopouští mnoho lidí. Zaměňuješ svobodu s neodvislostí. Neodvislost jest svoboda lidí, kteří nejsou volni, příteli.«

»Ale co jest pak vlastně volnost, pane Michel?«

»Volnost, milý Courtine, jest zřeknutí se každé osobní neodvislosti ve prospěch všech. V podstatě čerpá celý národ nebo každý občan volnost z neodvislosti. My jsme volni a nikoli neodvislí, Courtine!«

»ó,« pravil na to Courtin, »tomuhle všemu nerozumím. Jsem starostou a majitelem pozemků. Mám v moci dva nejlepší psy ze smečky markýzovy, Zlatý Prýmek a Allegro, a nepustím je. Jen ať si pro ně sám přijde, i zeptám se ho, co dělá na schůzkách v Torfu a Montaigu.

»Co tím míníš?«

»ó, však vím dobře, co!«

»Ano, ale já ti nerozumím.«

»Není třeba, abyste rozuměl. Nejste starostou.«

»Ovšem, ale jsem obyvatel kraje a mám zájem na tom, abych věděl, co se zde děje.«

»Ó, — co se zde děje, lze snadno viděti. Pánové začínají znova kouti pikle.«

»Páni?«

»Ano, páni šlechticové! Ti.... raději budu mlčeti, ačkoli vy mezi tuto šlechtu nepatříte.«

Michel se začervenal až do duše.

»Pravíš, že šlechta kuje pikle, Courtine?«

»Proč by se v noci scházeli? Ať se scházejí ti povaleči ve dne k jídlu a pitkám, dobrá! to je dovoleno a úřadům po tom nic není. Ale když se scházejí v noci, nemají zajisté nic kalého za lubem! Ale jen ať si dají dobrý pozor! Nespouštím je s očí. Jsem starosta a nemám-li práva podržeti psy v zástavě, mám právo posílati lidi do šatlavy. Po této stránce rozumím zákoníku dobře.«

»A ty pravíš, že se pan de Souday účastní těchto schůzí?«

»Ach, ovšem! To by také bylo pěkné, aby se těchto schůzek neúčastnil, on, starý chouan!, bývalý pobočník Charettův! Jen ať si přijde pro svoje psy, jen ať přijde — pošlu ho do Nantes i s jeho vlčicemi! Pak ať vysvětlí, co mají v noci na práci v lese, jak už několikráte byly viděny!«

»Ale,« pravil Michel s živostí, která nepřipouštěla omylu, »vždyť jsi mně, Courtine, sám řekl, že chodí v noci k nemocným a přinášejí jim pomoc!«

Courtin couvl o krok a ukázal prstem na mladého svého pána, usmívaje se obvyklým svým způsobem:

»Aj! Teď jsem vás dostal!« pravil.

»Mne?« pravil mladík, červenaje se, »jak to, že jsi mne dostal?«

»Obě dívky vám leží na srdci.«

Mně?«

»Ba ano... ano, ano! Ach! Nezazlívám vám toho nikterak — naopak! Ačkoli jsou to slečny, netvrdím, že nejsou hezké. Jen se tak nečervenejte, vždyť jste nevyšel ze semináře, nejste ani knězem, ani jáhnem, ani vikářem. Jste krásný jinoch, kterému je dvacet roků. Jen směle ku předu, pane Michel! A musily by míti věru špatný vkus, aby ve vás nenalezly zalíbení, když ony samy vám se líbí.«

»Ale, milý Courtine,« pravil Michel, »dejme tomu, že mluvíš pravdu, ač tomu tak není — což pak je znám? Znám markýze? A stačí, že jsem potkal dvě mladé dívky na koni, abych se jim šel představit?«

»Ach, ovšem, chápu,« pravil Courtin výsměšně, »nemají ani sous, ale vedou si velkopansky. Potřeboval byste nějaké vhodné příležitosti, nějaké záminky, nějakého důvodu. Hledejte, pane Michel, hledejte jen, jste učený pán, mluvíte latinsky i řecky, studoval jste zákoník. Jistě už něco vymyslíte.«

Michel potřásl hlavou.

»Dobrá!« pravil Courtin, »hledal jste a nenašel jste ničeho.«

»To neříkám!« namítl živě baron.

»Ach, ovšem. Ale já to pravím... Ve čtyřiceti létech není člověk ještě tak stár, aby se nedovedl upamatovati na časy, kdy mu bylo dvacet let...«

Michel mlčel a měl hlavu skloněnu. Cítil, jak oko venkovanovo na něm spočívá.

»Tedy jste nepřipadl na vhodný prostředek... Nuže — já jsem jej již nalezl!«

»Ty?« zvolal mladý šlechtic a pozvedl živě hlavu.

Na to, seznav, že prozradil svoji nejtajnější myšlenku, pravil:

»Ale, k čertu, kdy jsi viděl, že jsem chtěl jíti do zámku?« pravil, potřásaje rameny.

»A prostředek ten,« pravil Courtin, jako by byl jeho pán ničeho neřekl, »prostředek ten jest tento...«

Michel se tvářil, jako by ani neposlouchal, zatím však poslouchal co nejpozorněji.

»Pravíte otci Courtinovi: »Otče Courtine, jste na omylu co se týče vašich práv. Ani jako starosta, ani jako vlastník půdy nemáte práva, podržeti v zástavě psy markýze de Souday. Máte právo na náhradu škody. Ale o této náhradě se dohodneme dobrovolně.« Na to vám starý Courtin odpoví: »Ó, pane Michel, s vámi nebudu počítati — známe vaši velkodušnost.« Na to odpovíte: »Courtine, vydej mně oba psy, ostatní jest již mojí věcí.« Na to vám odpovím: »Zde máte psy, pane Michel. A co se náhrady týče, jeden nebo dva zlaťáky vše spraví. Vždyť nechceme smrt provinilcovu.« Tu pochopíte a napíšete markýzi lísteček: že jste chytil jeho psy

a posíláte mu je, obávaje se, aby se o ně nestrachoval. A pošlete mu je po Rousseauovi nebo někom jiném. Pak nebude pro markýze vyhnutí a pozve vás, abyste ho navštívil... Leda, že byste mu, pro větší jistotu, odvedl oba psy sám.«

»Dobrá, dobrá, Courtine,« pravil baron. »Nech mně tedy psy zde. Pošlu je markýzi, nikoli proto, aby mne pozval na návštěvu do zámku, neboť na tom, co ty předpokládáš, není slova pravdy, ale protože jako sousedé musíme spolu zdvořile zacházeti.«

»Mysleme si tedy, že jsem ničeho neřekl... Ale, to je jedno, jsou to přec jen safraportské krasavice, tyhle slečny de Souday! A co se týče náhrady...«

»Zde vezmi,« pravil mladý baron, usmívaje se. »Jest to náhrada za škodu, kterou ti psi způsobili tím, že pobíhali po mém pozemku a že sežrali půl zajíce, kterého zabila slečna Berta.«

A dal nájemci vše, co měl právě v kapse, to jest tři nebo čtyři louisdory.

A bylo jeho štěstím, že u sebe více neměl. Jinak by v návalu radosti, že konečně má možnost dostati se do zámku Souday, byl by dal nájemci částku desetkráte větší, kdyby ji byl měl v kapse.

Courtin vrhl znalecký pohled na louisdory, které právě obdržel jako odškodné, předal baronovi do rukou řetěz se psy a odešel.

Ale po několika krocích obrátil a vrátil se k svému pánu.

»Přes to, pane,« pravil, »nestýkejte se příliš

s těmi lidmi. Víte, co jsem vám vypravoval o *pánech* na Torfou a Montaigu. A já vám pravím, pane Michel, že než uplyne čtrnáct dní, bude zle!«

A tentokráte odešel již nadobro, prozpěvuje si *Pařížanku*, jejž slova i nápěv se mu obzvláště líbily.

Mladý šlechtic osaměl s oběma psy.

X.

Věc dopadla zcela jinak, než si baron Michel přál.

Náš milenec zamýšlel zprvu zachovati se dle první rady Courtinovy, to jest poslati markýzi de Souday oba psy po Zrzounovi nebo »Kolčavě«, oddanými služebníky zpola na statku, zpola na zámku, kteří děkovali za tyto přezdívky, pod jakými je představil Courtin našim čtenářům, prvý poněkud smělé barvě svého vlasu, druhý podobností své tváře s čenichem známého zvířátka, jehož tlouštku zvěčnil La Fontaine v jedné ze svých nejlepších bajek.

Ale, uváživ, že by se markýz de Souday mohl spokojiti pouhým písemným poděkováním, aniž by ho pozval na zámek, rozmyslil si věc.

Kdyby se markýz takto zachoval — byla vhodná tato příležitost propasena, a musil by čekati, až se naskytne nová — a taková se hned tak nenaskytne.

Kdyby však odvedl psy sám osobně, musil jej markýz přijmouti. Přece nenechá nikdo ujíti pěšky šest nebo sedm kilometrů souseda, který je tak laskav, že vám přivede osobně psy, které jste již považoval za ztraceny a na kterých tolik lpíte, aniž by hosta nevyzval, by si na chvíli od-

počinul, ba, je-li již pozdě, aby ztrávil noc na zámku.

Michel se podíval na hodinky. Ukazovaly na šest hodin a pár minut.

Řekli jsme již, tuším, že paní baronka byla zvyklá či spíše navykla si obědvati ve čtyři hodiny. U otce paní baronky obědvávalo se v poledne.

Měl tedy jinoch dosti času, odebrati se do zámku, byl-li rozhodnut, že tak učiní.

K rozhodnutí takovému bylo však třeba velké rozhodnosti, a té neměl pan Michel nadbytek, jak jsme již čtenáři pověděli.

Váhal celou čtvrt hodiny. Na štěstí počátkem května zapadá slunce až před osmou hodinou. Zbývalo tedy ještě půl druhé hodiny světla.

Ostatně ještě v devět hodin mohl se člověk dostaviti, aniž by porušil diskretnost.

Což ale, jestliže obě dívky, unaveny dnešním lovem, šly dříve spat?

A mladý šlechtic netoužil po tom, aby viděl markýze de Souday. K vůli němu nešel by ani šest kilometrů, kdežto k vůli Mary šel by třeba sto mil!

Rozhodl se proto, že odejde ihned.

Tu však zpozoroval, že nemá klobouku.

Měl-li by si však pro něj jíti, musil by se vrátiti domů, a hrozilo mu, že se setká s matkou. Ta by se ho jistě vyptávala kam jde a čí jsou to psi.

Nepotřeboval klobouku. Nepřítomnost jeho svede na chvat, vymluví se, že vítr mu jej odnesl, větev mu jej srazila s hlavy, skulil se do

propasti, musil držeti psy a nemohl za ním běžeti.

Opravdu, bylo daleko horší vzdorovat paní baronce nežli odejíti bez klobouku!

Vydal se tedy na cestu bez klobouku, veda oba psy na řetězu.

Sotva ušel pár kroků, napadlo ho, že k cestě do Souday nepotřebuje pět čtvrtí hodiny, jak si zprvu vypočetl.

Jakmile psi poznali, jakým směrem půjde, musil je mladý šlechtic spíše zdržovati nežli popoháněti.

Větřili psí boudu a napínali provaz ze všech sil. Kdyby je zapřáhl do lehkého vozíku, byl by s nimi dojel do zámku za půl hodiny.

Pěšky a s jejich pomocí musil mladý baron, půjde-li jen mírným poklusem, uraziti cestu za tři čtvrtě hodiny.

Poněvadž pak netrpělivost obou psů nebyla o nic menší než netrpělivost jeho, dála se cesta skutečně poklusem.

Po dvaceti minutách ocitl se v lese Machecoulském, jehož asi třetinou musil projíti, aby si cestu zkrátil.

Hned, jak do lesa vešel, musil slézti stoupání poněkud příkré.

Mladý baron vylezl na stráň mrštným krokem, ale když došel na vrchol, musil si oddychnouti.

Jinak tomu bylo u psů. Ti oddychovali za chůze.

Psi projevovali touhu, aby se pokračovalo v cestě.

Mladý šlechtic postavil se na odpor této touze, opíraje se nazad a táhaje zpět, kdežto oba psi táhli vpřed.
Dvě síly sobě rovné se ruší, jak nás učí základy mechaniky.
Síla baronova byla větší, nabyla tedy převahy nad silou psů.
Sotva se zastavili, použil této zastávky, vytáhl z kapsy šátek a stíral si pot s čela.
Zatím, co si utíral čelo, podávaje se s rozkoší příjemnému chladu, kterým jej ovívala neviditelná ústa večera, zdálo se mu, jako by byl zaslechl volání, které vítr zanesl až k jeho sluchu.
I oba psi zaslechli tento výkřik právě jako jej zaslechl baron. Odpověděli dlouhým a smutným kňučením, jaké vydávají psi, kteří se zaběhli.
Na to jali se táhnouti za provaz se zvýšenou silou.
Mladý šlechtic si již odpočinul. Osušil si zpocené čelo. Neměl tedy již důvodu, stavěti se proti touze, jakou projevovali Zlatý Prýmek a Allégro, aby se v cestě pokračovalo. A tak místo aby se opřel nazad, sklonil se vpřed a dal se opět do klusu.
Neušel ani tři sta kroků, když zaslechl nové volání, tentokráte z větší blízkosti, a proto zřetelnější než volání prvé.
Psi odpověděli ještě žalostnějším skučením a silnějším vzpínáním.
Mladý šlechtic pochopil, že kdosi hledá oba psy a volá na ně.
Když ušel as půl kilometru, volání se opakovalo; muž, který psy hledal, volal po třetí.

Tentokráte zabrali oba psi tak prudce a s takovou silou, že mladý šlechtic byl jimi stržen a nucen přejíti z mírného poklusu do rychlého, a posléze do divého trysku.

Takto se ubíral v před sotva pět minut, když se u pokraje lesa objevil jakýsi člověk, přeskočil příkop a jediným skokem ocitl se uprostřed cesty a zatarasil ji tak mladému baronu.

Tento člověk byl Jean Oullier.

»Aj! Vida! Tedy vy jste to,« pravil, »tedy vy jste to, pane, který nejen že odvracíte moje psy od vlka, za kterým se ženou, abyste je přivedl na stopu zajíce, kterého sám honíte, ale ještě si dáváte práci, že je svážete a vedete na provaze?«

»Pane,« pravil mladý šlechtic celý udýchán, »pane, svázal-li jsem oba psy k sobě řetězem a vedu-li je na jednom provaze, činím tak proto, že si dovoluji vésti je zpět panu markýzi de Souday.«

»Vida! a takhle — bez klobouku, jen tak? Nenamáhejte se, milý pane! Nyní, když jste mne potkal, povedu psy sám.«

A dříve ještě nežli mohl mladý baron odporovati nebo jen vytušiti jeho úmysl, vytrhl mu Jean Oullier řetěz z rukou a hodil jej psům na krk, jako házíme koním na krk uzdu.

Cítíce, že jsou volni, dali se psi do šíleného běhu směrem k zámku. Za nimi běžel Jean Oullier, ne o mnoho pomaleji než oba psi, práskaje neustále bičem a volaje:

»Do boudy! Do boudy, chlapíci!«

Vše to odehrálo se tak rychle, že psi i Jean

Oullier byli od mladého šlechtice již na kilometr daleko, když se baron vzpamatoval ze svého překvapení.

Zůstal zdrcen na silnici.

Tak stál tu asi deset minut s ústy otevřenými a očima upřenýma směrem, kterým zmizeli Jean Oullier a psi — když v tom ozval se pár kroků od něho dívčí hlas, mazlivý a něžný, který pravil:

»Velký Bože! pane barone, co děláte v tak pozdní hodinu bez klobouku zde na silnici?«

Kdyby byl měl říci, co zde dělá, byl by mladý šlechtic ve velkých nesnázích. Sledoval své naděje, prchající směrem k zámku Souday, a nyní neodvažoval se sledovati je dále.

Ohlédl se, aby se přesvědčil, kdo jej takto oslovil.

Poznal svého spolukojence, dceru hospodáře Tinguy.

»Aj, to's ty, Rosino?« pravil, »a odkud pak ty jdeš?«

»Ach, pane barone,« pravila dívka zajíkajíc se, »byla jsem na zámku Logerie a dostalo se mně tam prašpatného přijetí od paní baronky.«

»Jakže, Rosino? Vždyť dobře víš, že tě moje matka má ráda a přeje ti.«

»Ano, v obyčejných dobách, ale ne dnes.«

»Jak to — ne dnes?«

»Ano, neboť není tomu ještě ani hodina, co mě vyhnala.«

»Proč jsi se neobrátila na mne?«

»Ptala jsem se po vás, pane barone, ale odpověděli mně, že nejste doma.«

»Jakže? Já že jsem nebyl v zámku? Vždyť jdu právě odtamtud, má drahá, a ač umíš běžeti hezky rychle, tak rychle jsi jistě neběžela jako *já — za to ti ručím!«*

»*Ach! Ovšem, to je možné, pane barone, po*něvadž, když mne vaše paní matka odmrštila, napadlo mně jíti k vlčicím. Ale nerozhodla jsem se k tomu ihned.«

»A co na nich žádáš, na vlčicích?«

Michela stálo velké sebezapření, aby vyslovil toto slovo: vlčice.

»Chci je požádati o to, o co jsem chtěla prositi paní baronku. Totiž, aby pomohly mému otci, který je velmi nemocen.«

»Co jest mu?«

»Má zlou zimnici, kterou si uhnal v bažinách.«

»Zlou zimnici, pravíš?« opakoval Michel. »Jest to bahenní zimnice, střídavá zimnice či tyfová?«

»Nevím, pane barone.«

»Co řekl lékař?«

»Ach, pane barone, lékař bydlí v Pallau. Nedá si říci, leda za sto sous; ale my bohužel nejsme tak bohati, abychom mohli zaplatiti sto sous za návštěvu lékaře.«

»A moje matka ti nedala peníze?«

»Ale, vždyť vám říkám, že mne ani nechtěla viděti! »Zlá zimnice!« zvolala jen. »Přijde si sem na zámek, když její otec je stižen zimnicí! Vyžeňte ji!«

»To není možné.«

»Slyšela jsem to, pane barone — tak hlasitě křičela! Ostatně důkazem toho jest, že mne vyhnala!«

»Počkej, počkej,« pravil živě mladý šlechtic, »já sám ti dám peníze.«

A jal se hledati po kapsách.

Ale, jak se pamatujeme, dal vše, co u sebe měl, Courtinovi.

»Ach, Bože! nemám u sebe ani sous, ubohé dítě! Pojď se mnou na zámek, dám ti, kolik jen budeš potřebovati.«

»Ó, nikoli,« pravila dívka. »Kdyby mně dávali všechno zlato světa, nevrátím se již nikdy na zámek. Ne! Když jsem se rozhodla, tím hůře — obrátím se na vlčice. Jsou dobročinné a nevyženou chudáka, který je přijde poprosit o pomoc pro otce, který umírá.«

»Ale, ale...« odpověděl na to mladý muž, váhaje, »prý nejsou bohaté.«

»Kdo?«

»Slečny de Souday.«

»Ó, však také nebudu na nich žádati peníze.. nerozdávají almužen. Dělají něco lepšího, Bůh je svědkem.«

»Co pak dělají?«

»Jdou samy k nemocnému a když už ho nemohou vyléčiti, opatrují umírajícího a pláčí s pozůstalými.«

»Ano,« pravil mladý šlechtic, »je-li to nějaká obyčejná nemoc. Ale je-li to nebezpečná zimnice...?«

»Což se o to starají? Jsou nějaké nebezpečné zimnice pro lidi dobrého srdce? Vidíte přece, že k nim jdu.«

»Ovšem.«

»Nuže, zůstanete-li zde, uvidíte mne za deset

minut, jak půjdu zpět s jednou nebo druhou z nich, která půjde ošetřovati mého otce. Na shledanou, pane Michel! Ach! Nikdy bych se toho byla nenadála od paní baronky! Vyhnati jako zlodějku dceru ženy, která vás kojila!«

A mladá dívka odešla; mladý baron nenalézal vhodného slova, aby jí na to odpověděl.

Ale Rosina řekla něco, co mu utkvělo v srdci. Řekla: »Zůstanete-li zde, uvidíte mne za deset minut, jak půjdu zpět s jednou z obou sester!«

Michel byl ovšem odhodlán počkati zde. Příležitost, která mu tak nešťastným způsobem ušla, naskýtala se mu nyní opět.

»Kéž by tak náhoda tomu chtěla, aby s Rosinou šla Mary!«

Ale jak jen mohl by se domnívati, že by osmnáctiletá dívka, dcera markýze de Souday, vyšla večer po osmé hodině z domu, aby přispěla ubohému sedláku, stiženému nebezpečnou horečkou půl druhé míle odtud!

To bylo nemyslitelno, ba to bylo nemožno! Rosina zajisté příliš vychvalovala obě sestry, pravě jako zase jiní je tupili!

Mimo to, jak jen mohl věřiti tomu, že baronka, dáma tak zbožná, osobující si všechny ctnosti, počínala si při této příležitosti zcela opačně nežli obě dívky, o kterých se vyprávělo tolik špatného v celém kantoně?

Stane-li se tak, jak předvídala Rosina, zdaž nejsou to pak obě mladé dívky, které mají srdce na pravém místě?

Ale, zajisté, nepřijde ani jedna, ani druhá!

Mladý šlechtic opakoval si to již deset minut

a již aspoň po desáté, když spatřil, kterak na zatáčce silnice, kudy odešla Rosina, objevily se postavy dvou dívek.

Přes panující temnotu poznal Rosinu. Ale osobu, která s ní šla, rozeznati nemohl. Bylať zahalena v plášť.

Baron Michel byl tak zmaten na duchu a zejména tak vzrušen v srdci, že mu nohy vypověděly službu, a ani nešel oběma dívkám vstříc, čekaje, až dojdou k němu.

»Nuže, pane barone,« pravila Rosina chlubivě, »co jsem vám říkala?«

»Co pak jsi mu řekla?« ptala se jí dívka v plášti.

Michel vyrazil ze sebe povzdech: dle pevného a energického hlasu poznal Bertu.

»Řekla jsem mu,« odpověděla Rosina, »že mně u vás neudělají to, co mně udělali na zámku Logerie, totiž že mne nevyženou.«

»Ale,« pravil Michel, »jistě jsi neřekla slečně de Souday, jakou nemocí jest tvůj otec stižen.«

»Podle příznaků,« odpověděla Berta, »domnívám se silně, že jest to tyfová horečka. Proto nesmíme zmařiti ani minuty. Jest to nemoc, která se musí léčiti včas. Půjdete s námi, pane Michel?«

»Ale, slečno,« pravil mladý šlechtic, »tyfová horečka jest nakažlivá.«

»Jedni tvrdí, že ano, druzí zase, že nikoli,« odpověděla Berta lhostejně.

»Ale,« pokračoval neústupně Michel, »tyfus jest nemoc smrtelná.«

»Ve mnohých případech. Přece však jsou případy, že se nemocný vyléčil.«

Mladík přitáhl Bertu k sobě.

»A vy se chcete vydati takovému nebezpečí?« tázal se.

»Zajisté.«

»K vůli člověku neznámému a cizímu?«

»Ten, kdo nám jest cizím,« odpověděla Berta s neobyčejnou mírností, »jest pro jiné otcem, bratrem, manželem! Není na tomto světě cizích lidí, pane Michel, a což vám samotnému není tento nešťastník ničím?«

»Jest manželem mé kojné,« koktal Michel.

»Tak vidíte,« odpověděla Berta, »že jste o něm neprávem mluvil jako o člověku cizím.«

»Proto jsem také nabídl Rosině, aby se vrátila se mnou na zámek a byl bych jí dal peníze, aby mohla povolati lékaře.«

»A ty jsi odmítla a raději jsi se obrátila na nás?« pravila Berta. »Děkuji ti, Rosino!«

Mladý šlechtic byl zahanben. Slýchával sice často o dobročinnosti, ale nikdy jí neviděl. A nyní pojednou objevila se zde před ním v podobě Berty.

A kráčel s oběma dívkami hluboce zamyšlen a s hlavou sklopenou.

»Půjdete-li s námi,« pravila Berta, »buďte tak laskav, pane Michel, a pomozte nám nésti tuto skřínku. Jsou v ní léky.«

»Ano,« pravila Rosina, »ale pan baron s námi nepůjde, neboť ví, jak velice se paní baronka obává nebezpečné zimnice.«

»Jsi na omylu, Rosino,« pravil mladý jinoch, »půjdu s vámi.«

Za hodinu na to došli všichni tři k chalupě otce Rosinina.

XI.

Manžel kojné.

Tato chalupa stála nikoli v samotné vsi, nýbrž za vsí, as na dostřel pušky od ní. Stála u samotného lesíčku, do něhož se z ní vcházelo zadními vrátky.

Dobrák Tinguy — tak mu obyčejně říkali — byl zapřísáhlý chouan starého zrna. Jako mladík prodělal první válečná tažení v kraji Vendée pod generálem de Jolly, de Coëtu, Charettem a La Rochejecqueleinem.

Oženil se a měl dvě dítky. První byl syn, který právě dle platného zákona o odvodech sloužil ve vojště. Druhým dítětem byla Rosina.

Když se narodilo každé z těchto dítek, matka — jak činívají chudé selky — vzala si cizí dítě na kojení.

Spolukojencem mladého Tinguy-ho byl poslední potomek vznešené rodiny z Maine. Slul Henri de Bonneville. Brzy objeví se v našem vypravování.

Spolukojencem Rosininým byl pak, jak již víme, Michel de La Logerie, který jest jedním z hlavních hrdinů našeho dramatu.

Henri de Bonneville byl o dvě léta starší než Michel. Obě děti hrávaly si spolu často na prahu

dveří, kterými měl nyní Michel vejíti v průvodu Rosiny a Berty.

Později vídali se v Paříži. Paní de La Logerie velice povzbuzovala toto přátelství svého syna s mladým mužem, který měl v západních krajích velký šlechtický majetek.

Tito dva kojenci přispěli poněkud k zlepšení peněžního stavu v rodině Tinguy-ho. Ale vendejský sedlák jest již takový, že nikdy nepřizná, že se mu dobře vede. Tinguy dělal tedy ze sebe chuďasa, na úkor svého života, a byť byl sebe více nemocen, nebyl by za nic na světě poslal pro lékaře, jehož návštěva byla by ho stála pět franků.

Ostatně sedláci, a zvláště sedláci v kraji Vendée, nevěří ani lékařům, ani jejich vědě. Proto Rosina obrátila se nejdříve do zámku La Logerie, kam měla jako spolukojenec mladého Michela kdykoli přístup, a teprve pak, když byla ze zámku vyhnána, obrátila se o pomoc k slečnám de Souday.

Při hluku, který působili tři příchozí, pozvedl se nemocný namáhavě. Ale ihned zase sklesl na svoje lůžko, bolestně sténaje. Vosková svíce osvětlovala postel, jediné to místo, které bylo ve světle, kdežto ostatní části jizby byly ve tmě. A při svitu této svíce bylo viděti na bídném loži muže asi čtyřicetiletého, zápasícího se strašlivým démonem horečky.

Byl bledý, až zsinalý. Jeho oči byly jakoby skleněné a chvílemi zachvělo se celé jeho tělo od hlavy až k patám, jako by jím byla projela elektrická jiskra.

Michel se zachvěl, když toto vše viděl, a chápal, že se jeho matka — tušíc asi, v jakém stavu se nemocný nalézá — zdráhala přijmouti Rosinu, dobře vědouc, že mladá dívka jest plna miasmů horečky, které se jako neviditelné atomy vznášely kol lůžka nemocného a v osvětleném kruhu, který je obklopoval.

Myslil na kafr, na chlor, na ocet, a všechny ty ochranné prostředky, které mohou isolovati člověka zdravého od nemocného, a nemaje ani octa, ani chloru, ani kafru, zůstal aspoň u dveří, aby byl ve styku se zevním vzduchem.

Berta nestarala se o nic takového. Šla přímo k loži nemocného a vzala jej za ruku horečně rozpálenou.

Mladík sebou pohnul, aby ji zadržel, a již chtěl vykřiknouti. Ale zůstal jakoby k místu přikován touto statečnou dobročinností a nebyl s to sprostiti se hrůzy, smíšené s obdivem.

Berta vyptávala se nemocného. Přihodilo se mu toto:

Včera ráno, když vstával, cítil takovou únavu, že když vstával z lůžka, nohy mu vypověděly službu. To byla výstraha, kterou mu dávala příroda. Ale venkované řídí se málo kdy výstrahou přírody.

Místo, aby ulehl a poslal pro lékaře, Tinguy se oblékl, přemáhaje úsilovně nemoc, a sešel do sklepa, odkud přinesl hrnek moštu. Na to uřízl si kousek chleba. Musil, jak pravil, »dodati si síly«.

Vypil s chutí hrnek moštu, ale nemohl požříti ani sousto chleba.

Na to odešel na pole za svojí prací.

Cestou zachvácen byl prudkým bolením hlavy a krvácením z nosu. Jeho únava zhoršila se tak, že sebou sotva hýbal. Dvakráte nebo třikráte musil usednouti. Cestou šel kolem dvou praménků a napil se u nich dychtivě. Ale místo aby se jeho žízeň uhasila, zvýšila se tak, že po třetí napil se vody ve vyjeté brázdě na cestě.

Konečně došel až ke svému poli. Ale neměl ani síly, aby zaryl rýčem do brázdy, kterou včera začal. Nějakou chvíli stál, opíraje se o rýč. Na to zatočila se mu hlava a ulehl, či spíše padl na zem v bezvědomí.

Takto ležel až do sedmi hodin večer, a snad by tak byl zůstal ležeti celou noc, kdyby byl náhodou nešel tudy jistý sedlák ze vsi Légé. Spatřil ležícího člověka a zavolal na něho. Muž neodpovídal, ale pohnul sebou. Tu se venkovan přiblížil a poznal Tinguy-ho.

Jen s největší námahou dovedl jej domů. Tinguy byl tak sláb, že potřeboval přes hodinu, aby ušel tuto čtvrt míle.

Rosina čekala na něho již netrpělivě. Když jej spatřila, ulekla se a chtěla dojíti pro lékaře do Pallau. Ale Tinguy jí to přímo zakázal, tvrdě, že to nic není a že zítra bude zase zdráv. Protože však jeho žízeň neuhasínala, nýbrž naopak stále rostla, požádal Rosinu, aby mu postavila na židli vedle lože džbán vody.

Tak ztrávil noc, zmítán horečkou a hase žízeň každé chvíle. Z rána pokusil se vstáti, ale sotva mohl usednouti na loži; pocitoval prudké píchání

a závratě a naříkal si na prudké bolesti v pravé straně těla.

Rosina znova naléhala, aby ji poslal pro pana Rogera — tak se jmenoval lékař v Pallau — ale opět jí to otec výslovně zakázal. Dívka zůstala tedy u lůžka otcova, hotova plniti přání nemocného a pomáhati mu, v čem bude třeba.

Jeho největší potřebou bylo pití. Každých deset minut žádal si vody.

Tak zůstala u něho Rosina až do čtyř hodin odpoledne.

Ve čtyři hodiny pravil nemocný, potřásaje hlavou:

»Teď už vidím, že jsem zachvácen zlou horečkou. Třeba požádati o nějaký lék hodné dámy na zámku.«

Víme již, jak skončilo toto rozhodnutí.

Když Berta vyzkoušela tep nemocného a vyslechla jeho vyprávění, které mohl dokončiti jen s námahou a hlasem přerývaným, a když napočetla na sto tepů v minutě, pochopila, že dobrý ten muž je zachvácen prudkou horečkou.

Jakého druhu však byla tato horečka? To nemohla poznati, jsouc příliš málo znalá vědy lékařské.

Ježto však nemocný stále křičel: »Pít! pít!«, rozkrájela citron na řezy, dala jej vařiti ve velké nádobě s vodou, osladila slabě tuto limonádu, a podala ji nemocnému místo čisté vody.

Zde však musíme uvésti, že když chtěla osladiti tento odvar, dostalo se jí od Rosiny odpovědi, že v celém domě není kouska cukru — cukr jest pro zdejšího sedláka vrcholem pře-

pychu! — Na štěstí prozíravá Berta vzala s sebou několik kousků cukru do skřínky, která obsahovala malou její lékárničku.

Rozhlédla se kolem a hledala tuto skřínku.

Spatřila ji u Michela, který ji držel pod paží, drže se stále blízko dveří.

Pokynula mu, aby šel k ní. Ale dříve ještě, nežli s sebou hnul se svého místa, pokynula mu zase naopak, aby zůstal, kde byl.

Šla sama k němu a přiložila si prst na ústa.

A potichu, aby to nemocný neslyšel, pravila:

»Stav tohoto muže jest velmi vážný, a nechci převzíti na sebe zodpovědnost. Přítomnost lékaře jest naprosto nutna, a bojím se, aby nepřišel už pozdě! Dám nemocnému něco pro uklidnění a zatím vy doběhněte do Pallau, milý pane Michel, a přiveďte doktora Rogera...«

»Ale vy?... co vy?...« tázal se mladý baron úzkostlivě.

;Já zde zůstanu, najdete mne zde zase. Musím si promluviti s nemocným o důležitých věcech.«

»O věcech důležitých?« tázal se Michel udiven.

»Ano,« odpověděla Berta.

»Ale...« naléhal mladík.

»Říkám vám,« přerušila jej dívka, »že jakékoli zpoždění může míti následky vážné. I když se začnou hned léčiti, jsou takovéto horečky často smrtelny. Když se začnou léčiti v tak pokročilém stavu, jako jest tomu zde, končívají smrtí skoro vždycky. Jděte tedy, neztrácejte již ani minutu, a přiveďte bez odkladu doktora.«

»Ale,« tázal se mladík, »což, je-li horečka tato nakažlivá?«

»Proč se ptáte?«
»Nevydáváte se v nebezpečí, že se nakazíte?«
»Milý pane, kdyby člověk myslil na takovéto věci, polovina našich sedláků by umírala bez pomoci. Jděte jen a přenechte Bohu, aby nade mnou bděl.«
A podala poslu ruku.
Mladík uchopil tuto ruku, kterou mu Berta podávála, a unesen obdivem, jaký v něm budila tato u žen neobvyklá statečnost, zároveň tak prostá i vznešená, jaké on, ač muž, sám necítil se býti schopným, přitiskl tuto ručku ke rtům téměř vášnivě.
Pohyb tento byl tak rychlý a tak neočekávaný, že se Berta zachvěla, silně zbledla, vzdychla si a pravila:
»Jděte! Jděte, příteli!«
Tentokráte nemusila opakovati svůj rozkaz: Michel vyrazil z chalupy, neznámý žár planul jeho tělem a dodával mu síly dvojnásobné. Cítil v sobě podivnou sílu, byl schopen prováděti věci zázračné; zdálo se mu, že mu jako antickému Merkurovi narůstají křídla na těle i u nohou. Kdyby mu zeď stála v cestě, byl by ji přelezl. Kdyby ležela v cestě řeka a nebylo zde ani brodu ani převozu, byl by se do ní vrhl bez váhání a přeplul ji prostě, ani se nesvléknuv.
Litoval toho, že mu Berta uložila věc tak snadnou. Byl by si přál hodně překážek, něčeho nesnadného, ba i nemožného.
Jaký vděk mohl požadovati od Berty za to, ujde-li pěšky pět čtvrtí míle, aby přivedl doktora?

Cesta jemu uložená zdála se mu tak krátkou! Byl by nejraději šel až na konec světa!

Byl by si tolik přál, aby mohl sám podati o sobě nějaký důkaz hrdinství, aby se mohl měřiti s hrdinstvím Bertiným!

Znajíce stav vytržení, v jakém se mladík nalézal, nepodivíme se, že nepocitoval vůbec únavy. Vzdálenost pěti čtvrtí míle mezi vsi Légé a Pallau urazil za necelou půl hodiny.

Doktor Roger byl dobrým známým na zámku Logerie, od něhož jest Pallau vzdáleno jen asi hodinu cesty. Proto, sotva řekl Michel, kdo jest, již doktor, který nevěděl, že nemocným jest pouhý sedlák, vyskočil z postele a křičel dveřmi své ložnice, že bude připraven v pěti minutách.

A vskutku, o pět minut později vešel do salonu a tázal se mladého barona po příčině této neočekávané noční návštěvy.

Několika slovy pověděl mu mladý šlechtic vše potřebné. A jelikož se doktor Roger divil, jak živý zájem jeví mladík o pouhého sedláka, takže jde pro něho v noci, pěšky, s hlasem vzrušeným a s čelem upoceným, vysvětlil mu mladý baron de La Logerie tento zájem tím, že k nemocnému poutá jej vřelé přátelství, ježto jest manželem jeho kojné.

Na to, když se ho doktor vyptával na příznaky nemoci, opakoval mu Michel věrně vše, co slyšel, a prosil doktora, aby s sebou vzal všechny potřebné léky, ježto vesnice Légé nebyla ještě na takové výši civilisace, aby měla svoji lékárnu.

Když viděl doktor, který dal již rozkaz, aby

osedlali jeho koně, jak se z mladého barona pot jen lije, změnil tento rozkaz a nařídil svému sluhovi, aby zapřáhl jeho lehký kočár.

Michel hleděl mermomocí tomu zabrániti, tvrdil, že půjde pěšky rychleji nežli doktor koňmo. Cítil v sobě bujnou sílu mládí a srdce, a jak tvrdil, půjde pěšky tak rychle, jako doktor na koni, ne-li dokonce rychleji.

Doktor naléhal, ale Michel trval na svém. A mladík ukončil tento rozhovor, vyraziv ven a volaje na doktora:

»Jeďte jak jen dovedete nejrychleji. Půjdu napřed a ohlásím váš příjezd.«

Doktor se domníval, že se syn paní baronky zbláznil.

»Však ho brzy dohoním!« pravil si a setrval na daném rozkazu, aby zapřáhli do bryčky.

A právě pomyšlení, že by se objevil před zrakem dívčiným v kočáře, naplňovalo mladého muže zoufalstvím.

Představoval si, jak jinak bude mu Berta díky zavázána za jeho rychlost, uvidí-li ho vraceti se během, až otevře dvéře a zavolá: »Už jsem zde! Doktor přijede za mnou« — než kdyby jej viděla, jak přijíždí v kočáře doktorově.

Ještě jakž takž byl by snesl, kdyby mohl přijeti na pěkném oři s vlající hřívou, sršícím oheň z nozder, a hlásícím svůj příchod řehtáním... Ale v kočáře!

Stokrát lépe bylo jíti pěšky.

První láska jest věc tak poetická, že nenávidí vše prosaické.

A co by řekla Mary, až by jí Berta vyprávěla,

že poslala mladého barona pro lékaře do Pallau, a že přijel v kočáře s doktorem!

Jak jsme řekli, raději pěšky, stokrát raději pěšky!

Mladý muž chápal, že při první lásce spocené čelo, planoucí oči, prsa těžce oddychující, zaprášený oděv, vlasy rozcuchané větrem — takovéto věci že jsou vhodnými a přiměřenými.

Co se nemocného týče — ó, Bože, na toho skoro zapomněl za tohoto horečného vzrušení. Na něho si Michel ani nevzpomněl. Myslil na obě sestry. K vůli němu neběžel tři míle za hodinu! Činil tak k vůli Bertě a k vůli Mary.

Při tomto fysiologickém převratu, jaký se udál s naším hrdinou, stala se hlavní příčina pouhou vedlejší věcí, nebyla již cílem, nýbrž pouze záminkou.

Michel, kdyby jako Hipomenes[16]) závodil v běhu s Atalantou, nepotřeboval, aby dobyl ceny, pouštěti cestou zlatá jablka.

Smál se, když pomyslil, jak doktor pohání svého koně, doufaje, že ho dohoní. A měl pocit nevýslovné rozkoše, když cítil, jak mu studeným nočním větrem stydne pot na čele.

Nechati se dohoniti doktorem! Raději by zemřel, než by tomu dopustil!

K cestě do Pallau potřeboval půl hodiny. Zpáteční cestu urazil za dvacet pět minut.

Jako by byla mohla tušiti tuto nemožnou rychlost, vyšla Berta na práh a čekala na něho. Věděla sice dobře, že nemůže být zpět dříve než nejméně za půl hodiny, ale přes to naslouchala.

Zdálo se jí, jako by zaslechla v dáli hluk kroků, ale dosud sotva znatelný.

Bylo nemožno, aby to již byl mladý šlechtic, a přec nepochybovala ani na okamžik, že jest to on.

A vskutku, za chvíli viděla již, jak se rýsuje jeho postava v temnotách; zároveň i on, upíraje zrak na dveře, ale nevěře svému zraku, ji poznal, jak tu stojí nepohnutě s rukou přitisknutou k srdci, které slyšela nyní poprvé bíti neobyčejně prudce.

Když došel k Bertě, byl mladý šlechtic jako řecký posel po bitvě u Marathonu, bez hlasu, bez dechu, a celý udýchán, a málem by byl padl, ne-li mrtev, aspoň do mdlob.

Měl jen tolik síly, aby mohl říci tato slova:

»Doktor jede za mnou!«

Pak, aby nepadl, opřel se rukou o zeď.

Kdyby byl mohl mluviti, byl by křičel: »Řekněte slečně Mary — že ano? — že z lásky k ní a k vám, uběhl jsem půl třetí míle za padesát minut!« Ale nemohl mluviti. A tak musila si Berta mysliti, a myslila si, že jen z lásky k ní provedl její posel tento mistrný výkon.

Usmála se radostí a vytáhla z kapsy šátek.

»Ach, Bože!« pravila, utírajíc něžně čelo mladému muži, a dávajíc pozor, by se nedotkla jeho rány na čele, »jak mne mrzí, že jste si vzal tak k srdci moji výzvu, byste si pospíšil! Jste v pěkném stavu!«

Na to jako hubující matka dodala s výrazem nevýslovné něhy, stále krčíc rameny:

»Dětino!«

Slovo toto pronesla s tak nevýslovnou něžností, že se Michel zachvěl.

Chopil Bertu za ruku.

Byla zvlhlá a chvěla se.

V tom okamžiku bylo slyšeti ze silnice hluk kočáru.

»Aj! Doktor přijíždí!« pravila Berta a vytrhla se Michelovi z ruky.

Pohlédl na ni překvapeně. Proč jen odstrkuje jeho ruku? Nemohl si uvědomiti, co se děje v srdci mladé dívky. Ale vycitoval instinktivně, že odtrhuje-li mu dívka ruku, nečiní tak ani z nenávisti, ani z odporu, ani z hněvu.

Berta odešla do světnice, patrně proto, aby ohlásila, že doktor přijel.

Michel zůstal u dveří, aby zde na něho počkal.

A když viděl doktora, jak přijíždí v kymácející se proutěné bryčce, blahořečil si víc než kdy jindy nad šťastným svým rozhodnutím, že šel pěšky.

Ovšem, kdyby byla Berta již ve světnici, když zaslechla rachot kol, jako právě teď učinila, nebyla by viděla mladého šlechtice v tomto tuctovém povoze.

Ale, kdyby jej nebyla viděla, nebyla by počkala, až by i jej spatřila?

Michel si říkal sám sobě, že jest to více než pravděpodobno, a pocítil ve svém srdci, ne-li blaživé uspokojení lásky, aspoň příjemné polehtání pýchy.

XII.

Vznešenost zavazuje.

Když vešel doktor do jizby, stála již Berta zase u lože nemocného.

Prvé, čeho si povšimnul doktor, byla ladná postava, podobná andělíčkům v německých legendách, kteří se klaní, aby přijali duše umírajících.

Ale v tom již poznal mladou dívku. Stalo se mu málo kdy, aby při návštěvě nemocného sedláka nezastihl v jeho chatrči buď ji nebo její sestru u umírajícího nebo mrtvého.

»Ach! Doktore!« pravila. »Pojďte sem! Pojďte rychle! Ubohý Tinguy třeští.«

A vskutku, nemocný jevil nejvyšší vzrušení.

Doktor k němu přistoupil.

»Nuže, příteli, uklidněte se!« pravil.

»Nechte mne!« pravil nemocný, »nechte mne! Musím vstáti. Čekají na mne v Montaigu.«

»Nikoli, milý Tinguy,« pravila Berta, »nikoli, ještě na vás nečekají...«

»Ba ano, slečno, ó ano! Mělo to být dnes v noci. Kdo půjde od zámku k zámku, ohlásiti tu zprávu, nebudu-li zde já?«

»Mlčte, Tinguy! Mlčte!« pravila Berta. »Považte, že jste nemocen a že jest u vašeho lůžka doktor Roger.«

»Doktor Roger patří k nám, slečno. Můžeme tedy před ním o všem mluviti. On ví, že na mne čekají, ví, že musím ihned vstáti, ví, že musím jíti do Montaigu.«

Doktor a mladá dívka vyměnili spolu letmý pohled.

»M a s s a,«[17]) pravil doktor.

»M a r s e i l l e,«[18]) odpověděla dívka.

A oba dva současně sklonili se k sobě, podali a stiskli si ruce.

Berta se vrátila k nemocnému.

»Ano, jest tomu tak,« odpověděla mu, nakláněj se k jeho uchu. »Ano, doktor Roger jest náš. Ale je zde kdosi, kdo mezi nás nepatří...«

A ještě více snížila hlas, aby ji pouze Tinguy slyšel.

»A tento někdo,« dodala, »jest mladý baron de La Logerie.«

»Ach! Pravda!« pravil nemocný, »on k nám nepatří. Neříkejte mu ničeho! Courtin je zrádce. Ale, nepůjdu-li do Montaigu, kdo půjde za mne?«

»Jean Oullier! Buďte bez starosti, Tinguy!«

»Ó! Půjde-li Jean Oullier,« pravil nemocný, »půjde-li tam Jean Oullier, nemusím tam jíti já. Jest to posud statný muž a umí pěkně střílet!«

A dal se do smíchu.

Ale, jakoby byl vyčerpal tímto výbuchem smíchu všechny své síly, sklesl opět na lože.

Mladý baron vyslechl celou tuto rozmluvu, ze které ostatně zaslechl jen některé části, ale nerozuměl ničemu.

Zaslechl jen: »Courtin jest zrádce!« a z po-

hledu mladé dívky, když mluvila s nemocným, seznal, že se mluví o něm.

Přiblížil se se srdcem stísněným. Bylo zde jakési tajemství, kterého neznal.

»Slečno,« pravil Bertě, »překážím-li vám nyní a nepotřebujete-li mne již, rcete jen slovo, a odejdu.«

V těchto několika slovech bylo vloženo tolik zármutku, že to Bertu dojalo.

»Nikoli,« pravila, »jen zůstaňte. Potřebujeme vás ještě. Pomůžete Rosině připraviti recepty doktorovy, zatím co já si s ním promluvím o tom, jak bude třeba nemocného léčiti.«

Na to pravila k doktorovi:

»Doktore,« pravila zcela tiše, »zaměstnejte je. Pak mně povíte, co víte, a i já řeknu vám, co sama vím.«

Na to se obrátila k Michelovi.

»Zajisté budete tak laskav, příteli,« pravila mu hlasem co nejsladším, »a pomůžete Rosině, že ano?«

»Učiním vše, čeho si budete přáti, slečno,« pravil mladý muž; »poroučejte jen, i uposlechnu vás.«

»Doktore,« pravila Berta, »vidíte, že zde máte dva pomocníky plné nejlepší vůle.«

Doktor odběhl ke svému povozu, vzal z něho láhev sedlické[19]) vody a váček hořčičné moučky.

»Zde máte,« pravil mladému šlechtici, podávaje mu láhev, »otevřte láhev a dejte píti nemocnému půl sklenky každých deset minut.«

Pak odevzdal váček s hořčicí Rosině.

»Rozdělej to ve vařící vodě,« pravil, »budeš to přikládati otci na nohy.«

Nemocný upadl opět do nehybnosti, v jaké se nalézal před chvilkou vzrušení, které Berta utišila teprve tím, že mu slíbila, že Jean Oullier zaujme jeho místo.

Doktor na něho pohlédl a vida, že pro tu chvíli, ježto se nalézá v úplné nehybnosti, mohou jej přenechati péči mladého barona, přistoupil živě k Bertě.

»A nyní, slečno de Souday,« pravil k ní, »poněvadž jsme shledali, že máme stejné přesvědčení, řekněte mně, co jste se dověděla?«

»Že Madame vyjela z Massy 21. dubna a že asi přijela do Marseille 29. nebo 30. dubna. Dnes máme 6. května. Madame jest asi již dávno na souši, a Jih bude asi již v plném povstání.«

»A to je vše, co víte?« tázal se doktor.

»Ano, vše,« odpověděla Berta.

»Nečetla jste noviny z 3. května večer?«

Berta se usmála.

»Na zámku de Souday nečteme novin,« pravila.

»Nuže,« pravil doktor, »vše se zhatilo!«

»Jakže? Že se vše zhatilo?«

»Madame naprosto nepochodila!«

»Ach, Bože! Co pravíte?«

»Holou pravdu. Madame dostala se po šťastné plavbě na lodi C a r l o A l b e r t o na pobřeží a vystoupila pár mil od Marseille. Zde čekal na ni průvodce, který ji zavedl do osamělého domu, ležícího mezi lesy a skalisky. Madame měla s sebou jen šest osob . . .«

»Poslouchám, poslouchám.«

»Poslala ihned jednu z těchto osob do Marseille, aby řekla vůdci spiknutí, že vystoupila na pevninu a že čeká na výsledek slibů, které ji přivábily zpět do Francie.«

»A co dále?«

»Na večer se tento posel vrátil s listem, který obsahoval blahopřání nad šťastným příjezdem a oznamoval, že Marseille provede pozdvižení příštího dne.«

»Nu — a...?«

»Nu, a nazítří došlo k pozdvižení. Ale město Marseille se ho vůbec neúčastnilo, a tak vše úplně ztroskotalo.«

»A co Madame?«

»Neví se, kde jest. Jest naděje, že znova odplula na lodi Carlo Alberto.«

»Ti zbabělci!« zamumlala Berta. »Já jsem jen žena. Ale kdyby byla Madame přijela do Vendée, přísahám, že bych byla dala příklad jistým mužům! S Bohem, doktore, děkuji.«

»Už odcházíte?«

»Záleží velmi na tom, aby můj otec zvěděl o těchto podrobnostech. Dnes večer byla schůze na zámku Montaigu. Vrátím se do Souday. Zanechávám vaší péči našeho nemocného. Vyhotovte lékařský předpis podle všech pravidel. A neudá-li se něco nového, přijdu já nebo moje sestra stráviti příští noc u nemocného.«

»Chcete použíti mého povozu? Já půjdu pěšky, a zítra pošlete mně povoz po Jeanu Oullierovi nebo někom jiném.«

»Díky. Nevím, kde bude zítra Jean Oullier.

Ostatně, raději jdu pěšky. Je zde poněkud dusno. Chůze mně prospěje.«

Berta podala doktorovi ruku, stiskla mu ruku silně jako muž, přehodila přes sebe pláštík a odešla.

Ale u dveří nalezla Michela, který neslyšel sice rozhovor, ale ani na okamžik nespustil dívku s očí, a uhodnuv, že již brzy odejde, došel ke dveřím dříve než ona.

»Ach, slečno!« pravil Michel, »co pak se děje, a co jste se dozvěděla?«

»Nic,« pravila Berta.

»Ó! Nic!... Kdybyste se byla ničeho nedozvěděla, nebyla byste takto odešla, abyste se ani na mne neohlédla, ani se se mnou nerozloučila, ba ani mně nepokynula!

»Proč bych vám dávala s Bohem, když jdete se mnou? U branky zámku Souday bude dosti času, abych se s vámi rozloučila.«

»Jakže! Vy mně dovolíte?...«

»Co? Abyste mne doprovodil? Ale, po všem tom, co jste dnešní noci pro mne již učinil, jest to vaše právo, milý pane... leda ovšem, že byste byl příliš unaven.«

»Já, slečno, a unaven? Unaven, když se jedná o to, jíti s vámi! S vámi nebo se slečnou Mary šel bych třeba na konec světa! Já, a unaven! Nikdy!«

Berta se usmála. Na to pohlédla na mladého barona a řekla si:

»Jaká škoda, že nenáleží mezi našince!«

Ale hned se zase usmála:

»E — což!« pravila si v duchu, »při jeho povaze uděláme z něho, co jen budeme chtíti!«

»Zdá se mi, že se mnou mluvíte,« pravil Michel, »ale nerozumím, co mně povídáte.«

»A to z té příčiny, že s vámi mluvím docela potichu.«

»Proč se mnou mluvíte docela potichu?«

»Poněvadž to, co vám říkám, nemůže se říci nahlas — aspoň ne právě teď.«

»Ale, což snad později?« tázal se mladík.

»Ach! Později? Snad...«

Nyní zase mladík pohyboval rty, ale z úst jeho nevyšlo ani jediné slůvko.

»Nuže?« tázala se Berta, »co znamená tato němohra?«

»že nyní zase já mluvím s vámi potichu, ale s tím rozdílem, že to, co říkám zcela potichu, řekl bych vám zcela nahlas a ihned, kdybych si troufal...«

»Nejsem jako ostatní ženy,« pravila Berta s úsměvem skoro pohrdavým, »a co mně kdo říká zcela potichu, může mně říci zcela nahlas.«

»Nuže, říkal jsem vám zcela tiše, že jsem viděl s hlubokým politováním, jak se vrháte v jisté nebezpečí.... zcela jisté, ale právě tak zbytečné.«

»O jakém nebezpečí to mluvíte, milý sousede?« tázala se dívka s nádechem výsměchu v hlase.

»O nebezpečí, o jakém jste hovořila s doktorem Rogerem. Dojde tedy k pozdvižení v kraji Vendée.«

»Opravdu?«

»Doufám, že to nebudete zapírati.«

»Já a zapírati! A proč bych to zapírala?«

»Váš otec i vy sama se toho súčastníte.«

»Zapomněl jste na moji sestru,« pravila Berta se smíchem.

»Ó, nezapomínám na nikoho,« odpověděl Michel s povzdechem.

»Nu, a co mně chcete říci?«

»Nuže: Dovolte, abych vám řekl, jako opravdový, jako oddaný přítel.... že nečiníte dobře.«

»A proč že nečiním dobře, opravdový, oddaný příteli?« tázala se Berta s nádechem výsměšku, jaký nebyla s to vypuditi ze své povahy.

»Protože kraj Vendée dnes, v r. 1832 není již tím, čím byl v r. 1793 — anebo, lépe řečeno: protože už není žádného kraje Vendée!«

»Tím hůře pro něj! Na štěstí však jest zde dosud šlechta, pane Michel. A jest jedna věc, které snad posud neznáte, ale kterou budou znáti vaši potomci po pěti nebo šesti generacích — totiž že urozenost zavazuje.«

Mladý muž sebou trhl.

»A nyní,« pravila Berta, »mluvme o něčem jiném, prosím. Neboť co se této věci týče, nebudu vám již odpovídati, se zřetelem k tomu — jak pravil ubohý Tinguy — že nejste náš, pane Michel.«

»Ale,« pravil mladík, jehož se bolestně dotkla krutost Bertina vůči němu, »o čem chcete, abych s vámi mluvil?«

»O čem? O všem možném! Noc jest překrásná. Mluvme o noci. Měsíc jest nádherný. Mluvte se

mnou o měsíci. Hvězdy září na nebi. Mluvme o hvězdách. Nebe jest čisté. Mluvme o nebi.«

A mladá dívka zůstala tak s hlavou pozdviženou k obloze, upírajíc oči na průsvitnou klenbu nebeskou.

Michel si jen povzdychl a kráčel vedle ní beze slova. Co by on jí mohl říci, on, muž, který žil v městě a mezi knihami, tváří v tvář této velebné přírodě, která, jak se zdálo, byla jejím královstvím?... Což byl jako Berta od svého dětství ve styku se všemi těmito divy Stvoření? Což pozoroval někdy jako ona postupné změny a odstíny, jakými prochází rodící se Jitřenka a zapadající slunce? Znal tak jako ona všechny záhadné zvuky noci? Když slavík pěl při probuzení přírody svoji píseň — zdaž věděl on, co vyjadřuje tato skřivánčí píseň? Když slavík plnil temnotu svým harmonickým zpěvem, věděl, co říká slavík? Nikoli: On znal jen veliké poznatky vědecké, jakých neznala zase Berta. Ale Berta věděla zase vše, co se týkalo přírody. A toho zase nevěděl Michel.

Ó, kdyby jen byla chtěla mladá dívka sama mluviti! Jak nábožně by byl poslouchal!

Ale na neštěstí Berta mlčela. Její srdce překypovalo myšlenkami, které se prozrazují nikoli hlučně a slovy, nýbrž pohledy a vzdechy.

I on byl zadumán.

Viděl se v duchu, jak kráčí vedle mírné Mary místo vedle kruté a přísné Berty; místo osamocení, které čerpala Berta ve své vlastní síle, cítil Mary, jak se poddává pozvolna své slabosti, opírajíc se o jeho rámě...

Ó, jak by se mu lehce hovořilo! Jak by tu měl vyprávěti o tisícerých věcech, o noci, o měsíci, o hvězdách, o nebi!

U Mary byl by učitelem a mistrem.

Vůči Bertě byl školákem a otrokem.

Oba mladí lidé kráčeli takto vedle sebe již asi čtvrt hodiny, zachovávajíce oba mlčení — když pojednou zastavila se Berta, dávajíc mladému šlechtici posuňkem na jevo, aby i on se zastavil.

Mladý muž uposlechl: šel-li s Bertou, bylo na něm, aby poslouchal.

»Slyšíte?« tázala se Berta.

»Nikoli,« pravil Michel, potřásaje hlavou.

»Ale já slyším,« pravila mladá dívka, zářic očima a napínajíc sluch.

A jala se znova pozorně naslouchati.

»Ale — co vlastně slyšíte?«

»Slyším krok mého koně a koně sestřina. Hledají mne. Přihodilo se asi něco nového.«

A naslouchala dále.

»Jest to Mary, která mne hledá,« pravila.

»Ale, dle čeho to poznáváte?« tázal se mladý muž.

»Dle způsobu, jak koně cválají. Zrychleme krok, prosím!«

Hluk se rychle blížil a o pět minut později spatřili obrysy jakési skupiny v temnotě.

Byli to dva koně. Na jednom z nich seděla žena a vedla za uzdu druhého koně, který šel vedle ní.

»Vždyť jsem vám říkala, že jest to moje sestra,« pravila Berta.

Opravdu, mladý muž poznal Mary, ani ne tak

dle postavy dívčiny, která se objevila v temnotě noční, jako dle rychlejšího tlukotu svého srdce. Také Mary jej poznala, jak bylo snadno viděti z pohybu překvapení, jaký nedovedla potlačiti.

Bylo zřejmo, že byla připravena na to, že se setká se sestrou samotnou nebo v průvodu Rosiny, ale nikterak v průvodu mladého barona. Michel viděl, jaký dojem způsobila jeho přítomnost, a přistoupil k Mary.

»Slečno,« pravil k Mary, »potkal jsem vaši sestru, když šla pomoci starému Tinguy-mu, a aby nemusila jíti sama, doprovodil jsem ji.«

»A zachoval jste se jako dokonalý muž, pane,« pravila Mary.

»Ty nechápeš,« odpověděla Berta se smíchem. »Myslí, že mne musí omlouvati nebo snad dokonce, že sám se musí omlouvati. Třeba mu už něco prominouti, chudáčkovi. Však ho jeho mamá pořádně vyplísní!«

Na to se opřela o hlavu sedla, na kterém seděla Mary, a tázala se sestry:

»Co jest nového, blondýnko?«

»Nového jest to, že podnik v Marseille se nezdařil.«

»Vím o tom. Madame odplula; jest na lodi.«

»To bude asi nějaký omyl.«

»Jak to? Omyl?«

»Ano, Madame prohlásila, že, když už jest ve Francii, neodjede z ní již.«

»Opravdu?«

»Takže v tuto dobu jest již na cestě do Vendée, ač nedojela-li sem už.«

»A od koho to vše víte?«

»Ze zprávy, která došla dnes večer do zámku Montaigu za schůzky a ve chvíli, kdy již všichni zoufali.«

»Jak statečná to duše!« zvolala Berta nadšeně.

»Proto se můj otec vrátil tryskem, a když se dověděl, kde jsi, nařídil mně, abych vzala oba koně a jela pro tebe.«

»Ó, však mne zde máš!« pravila Berta.

A vyšvihla se do třemenu.

»Nuže,« pravila k ní Mary, »což se ani nerozloučíš se svým ubohým kavalírem?«

»Ba ano.«

A Berta podala ruku mladému muži, který se k ní zvolna a smutně přiblížil.

»Ach! Slečno Berto,« zašeptal, bera ji za ruku, »jsem velice nešťasten.«

»A proč?« pravila dívka.

»že nejsem váš, jak jste mně před chvílí pravila.«

»A kdo vám brání, abyste se dal k našincům?« tázala se Mary, podávajíc mu taktéž ruku.

Mladík vrhl se na tuto podávanou mu ruku a políbil ji s dvojnásobným nadšením lásky i vděčnosti.

»Ó, ano, ano, ano!« zašeptal tiše, aby ho jen Mary slyšela, »pro vás a s vámi!«

Ale ruka krásné Mary byla jakoby vytržena z ruky mladíkovy prudkým pohybem, jaký učinil v tom okamžiku její kůň.

To Berta, pobídnuvši svého koně ostruhami, šlehla hůlkou koně sestřina přes hřbet.

Koně i jezdkyně odjeli tryskem a zmizeli ve tmě jako stíny.

Mladý šlechtic osaměl a stál tu bez hnutí uprostřed silnice.

»S Bohem!« volala za ním Berta.

»Na shledanou!« volala Mary.

»Ach ano, ano,« pravil, natahuje ruce za oběma uprchlicemi, »ano: na shledanou! Na shledanou!«

Obě dívky pokračovaly v jízdě, nemluvíce ani slova.

Teprve když dojely k brance zámecké, pravila Berta:

»Mary, jistě se mně vysměješ!«

»Proč pak?« tázala se Mary a zachvěla se bezděky.

»Miluji ho,« pravila Berta.

Z prsou Mary již již byl by se vydral bolestný výkřik.

Ale měla dosti síly, že výkřik potlačila.

»A já jsem za ním volala: Na shledanou!« pravila k sobě. »Bůh dej, abych ho již nikdy nespatřila!«

XIII.

Vzdálená sestřenice.

Druhého dne po událostech, které jsme právě ylíčili, to jest 7. května 1832, byla velká schůz-a na zámku Vouillé.

Oslavovaly se narozeniny paní hraběnky de 'ouillé, která dovršila právě svůj 24. rok.

Účastníci usedli ke stolu, na kterém bylo pro-třeno pro dvacet pět nebo dvacet šest osob. Se-ěli tu prefekt z La Vienne, starosta z Châtel-aut, více méně vzdálení příbuzní paní de Vou-lé.

Hosté dojídali právě polévku, když jeden ze uhů naklonil se k uchu pana de Vouillé a po-eptal mu pár slov.

Sluha musil opakovati svému pánu slova ta vakráte. Na to obrátil se pan de Vouillé ke vým hostům.

»Račte mne na chvíli omluviti,« pravil, »čeká de dole nějaká dáma, která právě přijela, a jak e zdá, nechce mluviti s nikým jiným než se nou. Dovolíte mně, abych se šel podívat, co ně ona dáma asi chce?«

Svolení bylo dáno hraběti jednohlasně. Jen aní de Vouillé sledovala svého muže pohledem ž ke dveřím, jevíc jakési znepokojení.

Pan de Vouillé šel k mřížoví, a vskutku, spatřil tu povoz, který zde čekal.
Byly v něm dvě osoby, muž a žena.
Vedle postillona seděl sluha v blankytně modré livreji se stříbrným lemováním.
Když spatřil pana de Vouillé, na kterého patrně již netrpělivě čekal, seskočil sluha hbitě s kozlíku.
»Tak pojď, loudavče!« zvolal, jakmile usoudil, že ho hrabě může slyšeti.
Pan de Vouillé stanul překvapen, ba víc než překvapen — přímo užaslý.
Kdo byl tento sluha, který si dovolil takto na něho volati?
Přistoupil k němu, aby mu pověděl co proto.
Náhle však vybuchl v smích.
»Jakže? To's ty, de Lussac?« tázal se.
»Zajisté, jsem to já.«
»Co znamená tato maškaráda?«
Nepravý sluha otevřel kočár a nabídl své rámě dámě, aby jí pomohl slézti z vozu. Na to pravil:
»Milý hrabě, mám čest představiti ti paní vévodkyni de Berry.«
Na to se obrátil k vévodkyni a pravil:
»Paní vévodkyně, pan hrabě de Vouillé, jeden z mých nejlepších přátel a z vašich nejvěrnějších sluhů.«
Hrabě couvnul o dva kroky.
»Paní vévodkyně de Berry!«[20]) zvolal užasle.
»Ano, jsem to já,« pravila vévodkyně.
»Nejsi hrdý na to, že můžeš přijmouti návštěvu Její královské Výsosti?« tázal se de Lussac.

»Tak šťasten a tak pyšný, jak jen může býti oddaný royalista. Ale...«

»Jaké ale?« tázala se vévodkyně.

»Ale, dnes jsou narozeniny mé paní, a mám v domě dvacet pět osob u hostiny!«

»Tedy dobrá, pane, poněvadž jedno francouzské přísloví praví, že, kde jest dosti pro dva, i na třetího se vždy dostane, rozšíříte toto přísloví a řeknete si: Kde je dosti pro dvacet pět osob, jest také dosti pro dvacet osm lidí. Neboť musím vás upozorniti, že pan baron de Lussac, ač jest pro tuto chvíli mým sluhou, zamýšlí obědvati u stolu, ježto umírá hlady.«

»Ó, buď bez starosti, odložím svoji livrej,« pravil baron.

Pan de Vouillé chytal se rukou za vlasy, chystaje si je vyrvati.

»Ale co počíti! Co počíti?« volal.

»Hleďme,« pravila vévodkyně, »mluvme rozumně.«

»Ó, ano! Mluvme rozumně,« pravil hrabě. »Teď je k tomu právě tak vhodná chvíle! Jsem polo šílený!«

»Ale není to, myslím, z radosti!« pravila vévodkyně.

»Jest to ze strachu, madame!«

»Ó! Přeháníte svoje postavení.«

»Přece jste slyšela, madame, že mám za hosty policejního prefekta z Vienne a starostu z Châtellerault.«

»Dobrá, tedy mne jim představíte.«

»Ale jak, Bože můj?«

»Jako svoji sestřenici. Máte přec sestřenici, která bydlí asi padesát mil odtud, není-liž pravda?«

»Ó, jaký to nápad, madame!«

»Ale jděte!«

»Ano, mám v Toulouse vlastní sestřenici, paní de la Myre.«

»To se výborně hodí! Jsem tedy paní de la Myre!«

Na to se obrátila k povozu a podávala ruku starci asi šedesátiletému, který čekal, aby se ukázal, až tato rozmluva bude skončena.

»Pojďte, pane de la Myre, pojďte!« pravila. »Uchystali jsme našemu bratranci překvapení, že přicházíme právě na narozeniny jeho paní. Pojďme, milý bratránku,« dodala.

A vesele zavěsila se v rámě hraběte de Vouillé.

»Pojďme!« pravil pan de Vouillé, odhodlán podstoupiti toto dobrodružství, které začínala vévodkyně s myslí tak veselou, »pojďme tedy!«

»A co já?« volal baron de Lussac, který byl ve voze, jejž si proměnil v oblékárnu a převlékal se z modré livreje do černého císařského kabátu, »mne tu snad chcete zapomenouti?«

»Ale, k čertu, čím budeš ty?« tázal se pan de Vouillé.

»Pardieu! Budu baron de Lussac, a dovodí-li madame, bratrancem tvé sestřenice.«

»Aj! Aj! pane barone,« pravil stařec, který doprovázel vévodkyni, »zdá se mi, že si počínáte velmi nenuceně.«

»Ale, vždyť jsme na venkově!«*) pravila vévodkyně.

»Na válečné výpravě, chtěla jste snad říci,« pravil de Lussac.

A poněvadž byl již úplně přestrojen, pravil rovněž:

»Tak pojďme!«

Pan de Vouillé, který kráčel v čele, zamířil statečně do jídelny.

Zvědavost hostů a neklid paní domu vzrostly již nad míru, neboť nepřítomnost hraběte se příliš protáhla.

Proto, když se dvéře jídelny otevřely, spočinuly zraky všech na nových příchozích.

Ale, jakkoli nesnadná byla úloha, kterou měli hráti, nepřišli příchozí do rozpaků.

»Drahá přítelkyně,« pravil hrabě své ženě, »vyprávěl jsem ti častokráte o své sestřenici, která bydlí v okolí města Toulouse.«

»Míníš paní de la Myre?« přerušila jej živě hraběnka.

»Ano, paní de la Myre, tak jest. Nuže, jede do Nantes a nechtěla jeti kolem zámku, aby se s tebou neseznámila. Náhoda tomu chtěla, že přichází právě v den slavnostní. Doufám, že jí to přinese štěstí.«

»Milá sestřenice!« pravila vévodkyně, nastavujíc náruč paní de Vouillé.

Obě ženy se objaly.

---

*) V originále slovní hříčka, do češtiny nepřeložitelná: à la campagne = na venkově, en campagne = na válečné výpravě. (Pozn. překl.)

Co se týče mužů, omezil se pan de Vouillé na to, že pravil hlasitě:

»Pan de la Myre... Pan de Lussac...«

Všichni se sobě uklonili.

»A nyní,« pravil pan de Vouillé, »musíme nalézti místo pro nové příchozí, kteří se mně netajili tím, že hlady umírají.«

Nastal všeobecný ruch u stolu. Stůl byl velký a hodující měli místa dosti; nebylo tedy nesnadno učiniti místo třem novým hostům.

»Neřekl jste mně, milý bratránku, že máte za hosta pana prefekta z La Vienne?« otázala se vévodkyně.

»Ovšem, madame. Jest to onen ctihodný občan, kterého vidíte po pravé straně hraběnčině, s brýlemi, v černé kravatě a se stužkou důstojníka Čestné legie v knoflíkové dírce.«

»Ó! Představte mne, prosím.«

Pan de Vouillé dal se již jednou směle do hraní této komedie, i usoudil, že třeba ji hráti až do konce.

Přistoupil k prefektovi, který byl vznešeně opřen o svoji židli.

»Pane prefekte,« pravil k němu, »zde jest moje sestřenice, která při své zděděné vážnosti k úřadům se domnívá, že vůči vám nestačí všeobecné představení, a chce, abych vám ji ještě zvláště představil.«

»Ať všeobecně, osobně, nebo úředně — madame bude nám vždy srdečně vítána,« odpověděl galantní úředník.

»Děkuji vám, pane,« pravila vévodkyně.

»Madame jede do Nantes?« pravil prefekt, jen aby něco řekl.

»Ano, pane, a odtamtud do Paříže — alespoň doufám.«

»Zajisté nejede madame do hlavního města po prvé?«

»Ó, nikoli, pane, bydlila jsem tam po dvanáct roků.«

»A madame odtamtud odejela?...«

»Ó, přísahám, že jen velice nerada...«

»Jest tomu již dávno?«

»Budou tomu v červenci dva roky.«

»Chápu, že, bydlil-li někdo v Paříži...«

»Touží po tom, by se tam zase podíval! Jsem ráda, že to uznáváte.«

»Ó, Paříž! Paříž!« pravil úředník.

»Máte pravdu: jest to pozemský ráj,« odpověděla vévodkyně.

A rychle se obrátila, neboť cítila, jak se jí vkrádají do očí slzy.

»Nuže, zasedněmež ke stolu!« pravil pan de Vouillé.

»Ach! milý bratránku,« pravila vévodkyně, vrhajíc pohled na místo, které bylo pro ni určeno, »nechte mne, prosím, seděti vedle pana prefekta. Neboť vyslovil se právě tak nadšeně o tom, co jest mně na světě nejdražší, že se rázem vepsal do počtu mých přátel.«

Prefekt, kterému velmi zalichotila tato poklona, odstrčil rychle svoji židli a madame usedla po jeho levici na úkor osoby, které bylo původně toto místo určeno.

Oba mužové pak zasedli bez jakýchkoli námi-

tek na místa jim vykázaná a brzy byli zabráni — zvláště pan de Lussac — jak slíbili, do jídla, kterému činili všechnu čest.

Ježto pak každý následoval příkladu pana de Lussac, nastalo na chvíli slavnostní ticho, jaké nastává jen někdy na začátku hostiny, na kterou se již netrpělivě čekalo.

Madame první přerušila mlčení. Její dobrodružný duch cítil se jako mořský pták ve svém živlu za bouře.

»Aj!« pravila, »zdá se mně, že jsme svým příchodem přerušili rozhovor. Nic není tak smutného jako oběd, při kterém se nemluví. A nemiluji takovéto hostiny, upozorňuji vás na to, milý hrabě: Podobají se obřadným hostinám dvorním v Tuilleriích, kde prý se mluvilo jen tehdy, když král sám promluvil. Nežli jsme přišli, byli jste zabráni v hovor. O čem se hovořilo?«

»Milá sestřenko,« pravil pan de Vouillé, »pan prefekt byl tak laskav a vypravoval nám úřední podrobnosti o nezdařeném podniku v Marseille.«

»Nepodařeném?« pravila vévodkyně.

»Ano, tak se vyjádřil.«

»A to je právě nejvhodnější slovo pro celou věc,« pravil hodnostář. »Chápete, jaký smysl má takováto výprava, která jest tak nedbale připravena, že stačilo, že podporučík 13. pluku řadového zatknul vůdce hnutí, a celý ten podnik se rozplynul v niveč?«

»Ach, Bože, pane prefekte!« pravila vévodkyně melancholicky, »vždy nastává při závažných událostech rozhodný okamžik, kdy osud panovníků a císařství zakolísá jako list ve větru!

Kdyby ku příkladu, když Napoleon vyrazil u Mury proti vojsku vyslanému proti němu, byl ho nějaký podporučík chopil za límec, návrat z Elby byl by býval také jen nepovedeným kouskem.«

Nastalo všeobecné mlčení. Tak procítěně pronesla Madame tato slova.

Sama ujala se znova řeči.

»A co vévodkyně de Berry?« tázala se. »Ví se, co se mezi tím vším s ní stalo?«

»Vsedla opět na loď Carlo Alberto a odjela.«

»Ach!«

»Myslím, že nic rozumnějšího nemohla učiniti,« dodal prefekt.

»Máte pravdu,« pravil stařec, který přišel s Madame a nyní promluvil po prvé; »a kdybych já byl měl čest býti u Její Výsosti, a dala mně k tomu oprávnění — byl bych jí jistě poradil totéž!«

»S vámi nikdo nemluví, pane manželi,« pravila vévodkyně, »mluvím s panem prefektem a ptám se ho, ví-li zcela jistě, že Její královská Výsost opět odplula.«

»Madame,« pravil prefekt s úředním gestem, které nestrpělo odporu, »vláda má o tom zprávu úřední.«

»Ach tak!« pravila vévodkyně, »má-li o tom vláda zprávy úřední, pak se nedá proti tomu ničeho namítati. Ale,« dodala, odvažujíc se na pole ještě nebezpečnější, než na jaké zašla až dosud, »já jsem slyšela něco zcela jiného.«

»Madame!« pravil stařec tonem lehké výčitky.

»Co jste slyšela, sestřenko?« pravil pan de Vouillé, který rovněž počal se zajímati o situaci jako hráč.

»Ano, co jste slyšela, madame?« naléhal prefekt.

»Ó, rozumějte mi dobře, pane prefekte,« pravila vévodkyně, »není to žádná zpráva úřední, povídám vám jen to, co se vypravuje — a snad jsou to hlouposti.«

»Ale, paní de la Myre!« pravil stařec.

»Ach, pane de la Myre!« pravila vévodkyně.

»Víte, madame,« pravil v to prefekt, »že váš pan manžel jest, jak se mi zdá, velmi hašteřivý? Vsadil bych se, že právě on vám brání, abyste se vrátila do Paříže!«

»Zcela správně! Ale doufám, že tam pojedu i proti jeho vůli. Co si žena umíní, také prosadí!«

»Ó! ženy, ženy!« zvolal veřejný hodnostář.

»Jak?« tázala se vévodkyně.

»Nic,« pravil prefekt. »Čekám, že nám laskavě povíte něco o oněch pověstech, o nichž jste se před chvílí zmínila.«

»Ach, Bože, to je velmi prosté: Slyšela jsem — ale, nezapomínejte, že vám to říkám jen jako zaslechnutou pověst — slyšela jsem naopak, že vévodkyně de Berry neposlechla naléhání svých přátel a tvrdošíjně odmítla vsednouti opět na loď Carlo Alberto.«

»A kde tedy vlastně jest?« tázal se prefekt.

»Ve Francii.«

»Ve Francii! A co zamýšlí ve Francii?«

»Ale, k čertu, víte přece, pane prefekte,« pravila vévodkyně, »že hlavním cílem Její královské Výsosti byl kraj Vendée!«

»Ovšem. Ale když nepochodila na Jihu . . .«

»Toť o důvod více, aby se pokusila o úspěch na západě.«

Prefekt se usmál pohrdlivě.

»Věříte tedy, že Madame zase odplula?« tázala se vévodkyně.

»Mohu vás ujistiti,« pravil prefekt, »že v tuto chvíli jest již v zemi krále Sardinského, od kterého bude Francie žádati vysvětlení.«

»Ubohý král Sardinský! Bude míti lehkou výmluvu.«

»Jakou?«

»Řekne: Věděl jsem sice, že Madame jest šílená. Ale nevěděl jsem, že jest takový blázen, aby provedla něco podobného!«

»Madame! Madame!« pravil stařec.

»Přestaňte již,« pravila vévodkyně, »doufám, pane de la Myre, že když už se protivíte mým přáním, že aspoň budete tak laskav a budete ctíti mé přesvědčení, které ostatně, jak jsem jista, sdílí i pan prefekt. Není-liž pravda, pane prefekte?«

»Jisto jest,« pravil prefekt s úsměvem, »že Její královská Výsost jednala dle mého názoru v celé této věci velmi lehkomyslně.«

»Ano, tak jest!« pravila vévodkyně. »A co by se tedy stalo, kdyby se pověsti ty ukázaly pravdivými, a Madame se odebrala do Vendée?«

»Ale, kudy by se tam dostala?« tázal se prefekt.

»K čertu! Přece přes území svěřené dozoru vašeho souseda, pak krajem vaším. Byla prý spatřena v Toulouse, právě když vyměňovala koně před poštovní budovou, v otevřeném kočáře.«

»Ne — něco podobného!« pravil prefekt, »to by bylo již přes příliš!«

»Právě proto tomu také pan prefekt nevěří,« pravil hrabě.

»Nevěřím z toho ani slova,« pravil hodnostář klada důraz na každou slabiku.

V tom okamžiku otevřely se dvéře a lokaj hlásil, že jakýsi sluha z policejní prefektury přeje si odevzdati prvnímu hodnostáři v departementu telegrafickou zprávu, která sem právě došla z Paříže.

»Dovolíte?« otázal se prefekt hraběte de Vouillé.

»Ale ovšem,« odpověděl tázaný.

Úřední sluha vešel a doručil prefektu zapečetěnou zprávu. Prefekt se uklonil, omlouvaje se hodovníkům, jako se byl právě omluvil pánu domu.

Nastalo hluboké ticho a oči všech spočívaly upřeně na prefektovi.

Madame vyměňovala si znamení s panem de Vouillé, který se smál zcela potichu, s panem de Lussac, který se smál docela hlasitě, a se svým nepravým manželem, který zachovával neporušitelnou vážnost.

»U sta hromů!« vzkřikl pojednou veřejný

hodnostář a jeho tvář prozrazovala největší překvapení.

»Co se stalo?« tázal se pan de Vouillé.

»Stalo se,« zvolal prefekt, »že nám paní de la Myre vyprávěla pravdu co se týče Její královské Výsosti. Její královská Výsost neopustila Francii. Odjíždí do kraje Vendée přes Toulouse, Libourne a Poitiers.«

Po těchto slovech prefekt povstal.

»Ale, kam pak jdete, pane prefekte?« ptala se vévodkyně.

»Za svojí povinností, madame, byť byla sebe trapnější, a vydati rozkaz, aby Její královská Výsost byla zatčena, jestli-že se — jak sděluje zpráva z Paříže — dopustí neopatrnosti, že by jela přes můj policejní obvod.«

»Čiňte jen svoji povinnost, pane prefekte,« pravila Madame. »Mohu vám jen schvalovati vaši horlivost a slibuji vám, že příležitostně si na ni vzpomenu.«

A podala ruku prefektovi. Tento ji dvorně políbil, požádav pohledem o dovolení pana de la Myre, který mu rovněž pohledem toto dovolení udělil.

XIV.

Petříček.

Vraťme se opět k chatrči otce Tinguy-ho, od níž jsme se vzdálili, abychom odbočili na zámek de Vouillé.

Uplynulo čtyřicet osm hodin.

Nalézáme zde Bertu a Michela, kterak klečí u lože nemocného.

Ačkoli při pravidelných návštěvách doktorových stala se přítomnost mladé dívky zcela zbytečnou v tomto ohnisku nákazy, ošetřovala Berta i nadále venkovana přes domluvy své sestry Mary.

Snad nebyla již křesťanská láska jedinou pohnutkou, která ji poutala k chatrči sedlákově.

Buď si tomu již jakkoli, zcela přirozenou shodou okolností stalo se, že Michel, odhodiv se sebe všechen strach, předešel slečny de Souday a byl již v chatrči, když Berta přišla.

Čekal opravdu, že se zde setká s Bertou? Netroufáme si tak tvrditi. Spíše snad se domníval, že dnes jest na řadě Mary.

Snad i choval neurčitou naději, že Mary nenechá si ujíti tuto příležitost, aby se s ním sešla, a srdce mu prudce zabušilo, když spatřil rýsující se postavu, kterou pro panující temnotu nemohl sice poznati, ale v níž dle její elegance

vytušil, že to nemůže být nikdo jiný, než jedna z dcer markýzových.

Když poznal Bertu, pocítil Michel jisté zklamání. Ale zdaž mohl mladík tento, který pro svoji lásku cítil plno oddanosti k markýzi de Souday, sympatie k protivnému Jeanu Oulierovi a laskavé pozornosti k jejich psům — zdaž mohl nemilovati sestru slečny Mary?

Zdaž přátelství Bertino nemohlo jej sblížiti s Mary? A zdaž nebude pro něho radostí, uslyší-li mluviti o dívce, která byla nepřítomna?

Byl tedy pln laskavosti a pozornosti k Bertě, a mladá ta dívka projevovala mu spokojenost, kterou se ani nepokoušela zakrýti.

Ale na neštěstí pro něho bylo těžko zabývati se něčím jiným, nežli nemocným.

Stav Tinguy-ho horšil se od hodiny k hodině.

Upadl do onoho stavu tuposti a necitelnosti, jejž lékaři nazývají coma, a jakým se při zánětlivých nemocech vyznačuje stav, předcházející bezprostředně před smrtí.

Neviděl již, co se děje kolem něho. Neodpovídal již, když ho oslovili. Zornice jeho byly strašlivě rozšířeny a ztrnuly. Ležel skoro stále bez hnutí. Jen chvílemi pokoušel se přitáhnouti si přikrývku na tvář nebo přitáhnouti k sobě předměty, které ve stavu třeštění viděl u svého lůžka.

Berta, která přes svoje mládí byla již několikráte svědkem takovýchto smutných výjevů, nemohla se mýliti o stavu nemocného sedláka. Chtěla ušetřiti Rosině podívanou na smrtelný zápas jejího otce, kterýžto poslední zápas oče-

kávala každým okamžikem, a poslala ji pro doktora Rogera.

»Ale,« pravil Michel, »přejete-li si, dojdu pro něho sám. Mám lepší nohy než toto dítě, a ostatně není opatrné, vydávati se v noci na silnici.«

»Nikoli, pane Michel, Rosině nehrozí žádné nebezpečí, a mám své důvody pro to, že vás ponechám zde u sebe. Či snad jest vám to nepříjemno?«

»Ó, slečno, jak si můžete mysliti něco takového! Jsem tak šťasten, že vám mohu něčím prospěti, že se chápu každé příležitosti, která se mně k tomu naskytá.«

»Buďte bez starosti, jak vše nasvědčuje, budu co nevidět nucena podrobiti zkoušce vaši oddanost.«

Rosina byla pryč sotva deset minut, když se zdálo, jako by nemocný pociťoval pojednou značnou úlevu. Oči jeho pozbyly ztrnulého výrazu, počal lehčeji oddychovati, křečovitě stažené prsty se narovnaly, a přejel si jimi několikráte přes čelo, aby si setřel pot.

»Jak je vám, otče Tinguy?« tázala se ho dívka.

»Lépe,« odpověděl slabým hlasem. »Zalíbilo se snad Bohu, abych nemusil opustiti bojiště před bitvou?« dodal, pokoušeje se o úsměv.

»Snad, poněvadž i za něho budete bojovati!«

Nemocný potřásl smutně hlavou a povzdechl si z hluboka.

»Pane Michel,« pravila dívka mladému muži, zatáhnuvši jej do kouta světnice, tak aby jí nemocný nemohl slyšeti, »pane Michel, běžte pro faráře, aby sem přišel a vzbuďte sousedy.«

»Což pak mu není lépe, slečno? Sám vám právě řekl, že ano.«

»Jak jste dětinský! Neviděl jste nikdy shasnouti lampu? Poslední její plamen jest vždy nejjasnější, a podobně jest tomu s naším křehkým tělem. Běžte rychle! Nebude smrtelného zápasu, ježto horečka vyčerpala síly tohoto nešťastníka. Duch jeho odlétne bez zápasu, bez námahy, bez otřesu.«

»A vy u něho zůstanete sama?«

»Jděte rychle a nestarejte se o mne!«

Michel odešel a Berta přistoupila k Tinguymu, který jí podal ruku.

»Díky, dobrá slečno,« pravil.

»Díky? A za co, otče Tinguy?«

»Děkuji vám především za vaši péči... pak za to, že jste poslala pro pana faráře.«

»Vy jste slyšel?«

Tentokráte se Tinguy zcela pousmál.

»Ano,« odpověděl, »ačkoli jste mluvili hodně tiše!«

»Ale z návštěvy farářovy nesmíte usuzovati, že už zemřete, milý Tinguy. Jen nemějte strachu.«

»Já a dostati strach?« zvolal venkovan, pokoušeje se pozvednouti. »A proč? Měl jsem v úctě starce a miloval jsem dítky. Snášel jsem utrpení bez reptání. Pracoval jsem nenaříkaje si, chválil jsem Boha, když krupobití zničilo mé políčko, blahořečil jsem mu, když úroda byla bohatá. Nikdy jsem neodehnal žebráka, kterého sv. Anna poslala do mého chudého příbytku. Zachovával jsem přikázání Boží i církevní. Když

nám naši kněží kázali: Vstaňte a chopte se svých pušek! — bojoval jsem s nepřáteli mé víry a mého krále a zůstal jsem pokorným při vítězství a nepozbýval důvěry při porážkách. Byl jsem i hotov položiti svůj život za naši svatou věc — a měl bych se báti? Ó, nikoli, slečno! Den smrti je pro nás, dobré křesťany, dnem radosti. Ačkoli nemám velkých vědomostí, to chápu: tento den činí nás rovnými všem slavným lidem i všem šťastným lidem na zemi. Nastal-li pro mne tento den a volá-li mne k sobě Bůh, jsem připraven a objevím se na jeho soudě pln naděje v jeho milosrdí.«

Tvář Tingyu-ho zazářila, když pronášel tato slova. Ale toto poslední náboženské nadšení chudého sedláka vyčerpalo nadobro zbytek jeho sil.

Klesl znova na lůžko a mumlal již jen nesrozumitelná slova, z nichž rozuměti bylo některým slovům jako: »nebe«, »farnost«, jménu Boha a Panny Marie.

V tomto okamžiku přišel farář. Berta mu ukázala na nemocného, a kněz, pochopiv ihned, co od něho očekává, jal se modliti modlitby umírajících.

Michel prosil Bertu naléhavě, aby odešli, a když k tomu dívka svolila, vyšli oba, pomodlivše se naposledy u lože umírajícího.

Sousedé se scházeli. Každý poklekl a opakovali po knězi litanie za mrtvé.

Dvě žluté voskové svíce, zasazené po stranách měděného krucifixu, osvětlovaly tuto truchlivou scénu.

»Pojednou, právě ve chvíli, kdy kněz a okolostojící odříkávali Z d r á v a's, vylétl na blízku chatrče sýček a svým houkáním vpadl do jejich jednotvárného odříkávání modlitby.

Všichni tito venkované se zachvěli.

I umírající, který již nějakou chvíli měl oči v sloup a oddychoval jen sípavě, pozvedl hlavu při tomto zvuku.

»Tu jsem!« zvolal. »Tu jsem!... už jdu s tebou!«

Na to se pokusil napodobiti houkání sýčka v odpověď na zvuk, který zaslechl.

Ale jeho námaha byla marna; z vyhaslých prsou vydral se jen jakýsi vzlykot, hlava klesla mu nazad, oči jeho se z široka rozevřely. Byl mrtev.

Tu objevil se jakýs cizinec na prahu chýše.

Byl to mladý sedlák bretaňský, měl klobouk se širokými okraji, červenou vestu s postříbřenými knoflíky, modrý, červeně lemovaný kabátec a vysoké kožené kamaše. V ruce držel okovanou hůl, jakou nosí venkované na cestách.

Byl překvapen, jak se zdálo, podívanou, která se mu zde naskýtala. Ale nepromluvil s nikým.

Poklekl a jal se modliti. Pak přistoupil k loži a pohlížel pozorně na bledou a vyhaslou tvář ubohého Tinguy-ho. Dvě velké slzy skanuly mu po tváři. Setřel si je a opět tiše odešel tak, jak přišel.

Poněvadž bylo v kraji zvykem, že kdokoli šel kolem příbytku zemřelého, vešel a pomodlil se u jeho lože, nebyli přítomností tohoto cizince

nikterak překvapeni a ani si nepovšimli jeho odchodu.

Cizinec sešel se venku s jiným venkovanem, o něco menším a mladším, který se zdál být jeho bratrem. Seděl na koni pestře vystrojeném, jak bylo v kraji modou.

»Nuže, Rameau-d'Or,« pravil, »co jest?«

»Co jest? ... že není pro nás místa v tomto domě. Vešel do něho host, který jej zabral celý.«

»Jaký host?«

»Smrt.«

»Kdo zemřel?«

»Právě ten, jehož jsme šli požádat o pohostinství. Navrhl bych vám: použijme této smrti jako záštity, skryjme se pod rubášem, jejž nikdo nepřijde nadzvednouti. Ale slyšel jsem, že Tinguy zemřel na tyfovou horečku, a ačkoli lékaři popírají její nakažlivost, nechci vás vydávati v takové nebezpečí.«

»Nebojíte se, že vás viděli a poznali?«

»Nemožno! Bylo tam osm nebo deset lidí, mužů i žen, a modlili se u lože zesnulého. Vešel jsem, poklekl jsem, a pomodlil jsem se jako ostatní. Tak činí v podobném případě každý venkovan v Bretagni a ve Vendée.«

»Ale co si nyní počneme?« otázal se mladší z obou venkovanů.

»Jak jsem vám již řekl: měli jsme na vybranou mezi zámkem mého přítele a chatrčí chudého venkovana, který měl být naším vůdcem; buď příjemnosti přepychu v panském sídle, ale s malou bezpečností, nebo skrovnou chatrč, špat-

né lože, chléb z pohanky, ale úplnou bezpečnost. Milý pán Bůh rozřešil tuto otázku. Nemůžeme si již vybírati. Musíme se tedy spokojiti s pohodlím.«

»Ale na zámku nebudeme v bezpečí, jak jste mně řekl.«

»Zámek patří mému příteli z dětství, jehož otec byl za Restaurace povýšen do stavu baronského. Otec jest již mrtev, na zámku jest nyní vdova se synem. Kdyby byl syn sám, neměl bych obav. Ač jest slaboch, jest to mladík srdce upřímného. Ale jeho matka jest, zdá se mi, sobecká a příliš ctižádostivá, a to mne plní obavami.«

»Ale, což! Pro jednu noc! Vy nejste příliš odvážný, Rameau-d'Or!«

»Ó, ano, pokud jde o mne samotného. Ale jsem zodpověden Francii, nebo aspoň mé straně za bezpečnost Mad . . .«

»Petříčkovu, chcete asi říci . . . Ach! Rameau-d'Or, za ty dvě hodiny, co již jsme na cestě, jest to již desátá zástava, kterou jste mně povinen.«

»Bude to již poslední, Mad . . . Petříčku, chtěl jsem říci. Napříště nemám pro vás jiného jména než toto, a znám vás jen jako svého bratra.«

»Nuže, jeďme do zámku! Jsem již tak unaven, že bych se nerozpakoval požádati o přístřeší třeba u lidojeda. Dáme se postranní cestou, kterou dojedeme za deset minut,« pravil mladík. »Vsedněte do sedla jak jen nejpohodlněji možno. Já půjdu pěšky. Půjdu napřed a vy jeďte za mnou. Jinak mohli bychom sejíti s cesty, která jest sotva znatelna.«

»Počkejte,« pravil Petříček.

A slezl s koně.

»Kam jdete?« tázal se ho Rameau-d'Or znepokojen.

»Vy jste se pomodlil u lože onoho prostého sedláka. I já musím tak učiniti.«

»Myslíte to vážně?«

»Byl to řádný a počestný muž,« trval na svém Petříček. »Kdyby byl na živu, byl by nasadil pro nás život. Jest zajisté mou povinností pomodliti se nad jeho mrtvolou!«

Rameau-d'Or smekl klobouk a uhnul se stranou, aby nechal projíti svého společníka.

Jako Rameau-d'Or, vešel i malý sedláček do chatrče, chopil zimostrázovou ratolest, namočil ji ve svěcené vodě a pokropil jí nebožtíka; na to poklekl, pomodlil se u lože a opět odešel, aniž by si byl kdo všimnul jeho modlitby, právě jako si nepovšimnul jeho společníka.

Na to vrátil se Petříček k svému soudruhu.

Tento pomohl Petříčkovi vyšvihnouti se do sedla. Na to dali se mlčky vpřed, mladší na koni, druhý pěšky, sotva znatelnou stezkou, která, jak jsme již řekli, vedla nejkratší cestou k zámku Logerie.

Sotva ujeli asi pět set kroků, zastavil se náhle Rameau-d'Or a zastavil i koně svého společníka.

»Co jest zase?« tázal se tento.

»Slyším hluk kroků,« odpověděl mladý muž. »Přikrčte se k této houštině, já se skryji za strom. A tak ten, kdo tudy projde, ani si nás snad nepovšimne.«

Jistota nedala na sebe dlouho čekati. Jak do-

bře učinili naši pocestní! Neboť nový příchozí přihnal se tak rychle, že jej přes panující temnotu spatřili téměř ihned, sotva že zaujali svá bezpečná místa, Petříček za houštinou, Rameau-d'Or za svým stromem.

Neznámý příchozí, kterému ustoupili s cesty, nebyl od Rameau-d'Ora vzdálen více než třicet kroků, a tento, poněvadž oči jeho přivykly již panující temnotě, počal rozeznávati mladíka as dvacetiletého, který spíše běžel než-li šel tímtéž směrem, kterým i oni se ubírali.

Držel v ruce klobouk, a bylo tím snáze jej poznati proto, že vlasy jeho byly větrem unášeny nazad, takže jeho tvář bylo dobře viděti.

Rameau-d'Or vykřikl překvapením. Ale jakoby dosud pochyboval, váhal ještě, nechal mladého muže předejíti asi tři nebo čtyři kroky, a teprve když neznámý byl k němu zcela obrácen zády, zvolal na něho:

»Michele!«

Mladík, který se nenadál, že zaslechne volati své jméno za této noční temnoty, uskočil stranou a pravil hlasem, který se chvěl vzrušením:

»Kdo mne to volá?«

»Já,« pravil Rameau-d'Or, smeknuv klobouk i s parukou, kterou odhodil ke stromu, a kráčel k svému příteli, nemaje na sobě jiného přestrojení než bretoňský kroj, který však neměnil nikterak jeho tváře.

»Henri de Bonneville!« zvolal baron Michel v největším úžasu.

»Ano, já. Ale nevyslovuj mého jména tak hla-

sitě. Jsme v krajině a v době, kdy i křoviska, příkopy a stromy mají uši jako stěny.«

»Ach, ano!« pravil Michel poděšen, »a pak...«

»Ano, a pak . . .« pravil pan de Bonneville.

»Přicházíš sem asi účastniti se povstání, o kterém se mluví?«

»Ovšem! A nyní, mluvme stručně: ke komu se přikloňuješ?«

»Já?«

»Ano, ty!«

»Příteli,« odpověděl baron, »nejsem ještě zcela rozhodnut, ale... přiznám se ti zcela tiše, že . . .«

»Jak jen chceš tiše, ale jen si pospěš!«

»Nuže, přiznám se ti, že se kloním na stranu Jindřicha V.«[21])

»Dobrá, milý Michele,« pravil vesele hrabě de Bonneville, »jsi-li na straně Jindřicha V., nepotřebuji již více ničeho.«

»Dovol . . . nejsem ještě docela rozhodnut.«

»Tím lépe. Budu míti aspoň potěšení, že tě už nadobro obrátím, a abych mohl s větší jistotou provésti tento svůj úmysl, poskytneš zajisté ve svém zámku přístřeší mně a jednomu příteli, který jede se mnou.«

»Ale kde jest tento tvůj přítel?«

»Zde,« pravil Petříček, přistoupiv k němu a pozdraviv jej s půvabnou elegancí, která byla v příkrém rozporu s krojem venkovana, který měl na sobě.

Michel hleděl nějakou chvíli na tohoto malého sedláčka, pak přistoupil k Rameau-d'Orovi, nebo správněji k baronu de Bonneville.

»Jindřichu,« pravil, »jak se jmenuje tvůj přítel?«

»Michele, prohřešuješ se proti pravidlům dávnověkého pohostinství — zapomněl jsi již O d y s s e u, příteli, a to mne mrzí! Co ti záleží na jméně mého přítele? Nestačí ti, zvíš-li, že jest to muž ze skvělého rodu?«

»A jest to opravdu muž?«

Hrabě i Petříček dali se do hlasitého smíchu.

»Chceš tedy rozhodně věděti, Michele, koho máš u sebe pohostiti?«

»Netrvám na tom k vůli sobě, milý Jindřichu, ne k vůli sobě — přísahám ti! Ale ptám se proto, že na zámku...«

»Nuže? Co na zámku...?«

»Na zámku nejsem já pánem.«

»Ano, jest jím paní baronka, upozornil jsem na to již svého přítele Petříčka. Ale nezůstaneme tam, zdržíme se tam jen jedinou noc. Dovedeš nás do svého obydlí, já se podívám do sklepa a do spižírny — vše to jest posud na svém starém místě — a můj přítel lehne si do tvé postele a vyspí se jakž takž. Hned z rána za svítání pohlédnu se po nějakém útulku pro nás, a až jej naleznu, což, doufám, nebude tak nesnadno, zbavíme tě své přítomnosti.«

»To jest nemožno, Jindřichu! Nedomnívej se, že se bojím o svou vlastní bezpečnost. Ale tvoje bezpečnost byla by velmi nejista, kdybych vás ubytoval na zámku.«

»Jak to?«

»Moje matka jest jistě dosud vzhůru, o tom jsem přesvědčen. Čeká, až se vrátím. Tvoje pře-

strojení bychom již nějak odůvodnili. Ale jak odůvodniti přestrojení tvého přítele?«

»Má pravdu,« pravil Petříček.

»Ale — co tedy počneme?«

»A pak,« pravil Michel, »nejde tu pouze o moji matku.«

»O co tedy ještě jde?«

»Počkej!« pravil mladík, rozhlížeje se bázlivě kolem, »pojďme kousek dále od tohoto houští.«

»K čertu!«

»Jedná se o Courtina.«

»O Courtina? Kdo pak jest to?«

»Již se nepamatuješ na pachtýře Courtina?«

»Ó, ano. Chlapík ten byl vždycky při tobě proti všem — i proti tvé matce.«

»Ano. Nuže, tento Courtin jest ve vsi starostou, zuřivý Filipovec!*) A kdyby tě tak spatřil, jak putuješ za noci v tomto přestrojení, dal by tě beze všeho zatknouti.«

»To stojí za uváženou,« pravil Jindřich, zvážněv. »Co o tom soudí Petříček?«

»Já nesoudím ničeho, milý Rameau-d'Or. Přenechávám vám, abyste myslel za mne.«

»Z toho všeho tedy vyplývá, že před námi zavíráš dveře?« pravil Bonneville.

»Co vám na tom sejde,« pravil baron Michel, a jeho oči zaplanuly nadějí; »co vám na tom sejde, když vám otevru jiné a daleko bezpečnější než na zámku Logerie?«

»Jakže? Co nám na tom sejde? Na tom nám

---

*) Přívrženec krále Ludvíka Filipa (Orleánského).

moc záleží, příteli! Co tomu říká můj společník?«

»Jiného nepotřebuji, jen když už se někde ubytujeme. Musím se přiznati, že již klesám únavou.«

»Pojďte tedy se mnou,« pravil baron.

»Počkej... Je to daleko?«

»Hodinu cesty... sotva pět čtvrtí míle.«

»Cítí se Petříček dosti silným?« tázal se Jindřich.

»Petříček se už vynasnaží,« odpověděl malý sedláček se smíchem. »Pojďme tedy s baronem Michelem.«

»Pojďme s baronem,« opakoval Bonneville. »Nuže, barone, dejme se na cestu!«

A malá tato skupina, která již deset minut zde stála, dala se opět do pohybu za vedení mladého muže.

Ale sotva ušel Michel asi padesát kroků, položil mu jeho přítel ruku na rameno.

»Kam nás vlastně vedeš?« tázal se.

»Buď bez starosti.«

»Půjdu s tebou, jen když mně slíbíš, že tam bude dobrá večeře a dobré lůžko pro Petříčka, který jest trochu příliš zchoulostivělý.«

»Dostane se mu všeho, čeho bych mu byl mohl poskytnouti já sám — nejlepšího jídla, nejlepšího vína ze sklepa a nejlepšího lože v celém zámku.«

Dali se opět na cestu.

»Půjdu napřed, abyste nemusili čekati,« pravil pojednou Michel.

»Počkej,« pravil Jindřich, »kam chceš jíti?«

»Do zámku Souday.«

»Jakže! Do zámku Souday?«

»Ano, znáš zámek ten velmi dobře, s jeho špičatými věžičkami, krytými břidlicí, po levé straně cesty proti lesu Machecoulskému?«

»Zámek, kde bydlejí vlčice?«

»Ano, vlčice, chceš-li.«

»A tam nás chceš vésti?«

»Ano.«

»A uvážil jsi dobře, co děláš, Michele?«

»Ručím ti za všechno.«

A maje za to, že jeho přítel ví již vše, čeho mu bylo třeba, dal se Michel rychle na pochod směrem k zámku Souday, s rychlostí, jakou již osvědčil tak neklamným způsobem onoho dne, či spíše oné noci, kdy šel pro doktora do Pallau, aby jej přivedl k umírajícímu Tinguy-mu.

»Nuže?« tázal se Petříček. »Co počneme?«

»Poněvadž nemáme na vybranou, musíme jíti za ním.«

»Na zámek k ‚vlčicím'.«

»Ano, na zámek k ‚vlčicím'.«

»Budiž, ale abyste mně trochu cestu ukrátil, milý Rameau-d'Or,« pravil mladý venkovan, »povíte mně, kdo to jsou ‚vlčice'.«

»Povím vám o nich, co sám vím.«

»Více od vás nemohu žádati.«

A hrabě de Bonneville, opřen o hlavu sedla, vyprávěl Petříčkovi legendu, která byla rozšířena v kraji Dolní Loiry a v okolních okresích o dvou divokých dědičkách markýze de Souday, o jejich denních lovech, jejich nočních toulkách a o jejich tak podivně štěkajících smečkách,

s kterými konaly na koních štvanice na vlky a kance.

Hrabě došel ve svém vyprávění až k nejdramatičtějšímu místu této legendy, když pojednou spatřil věže zámku de Souday, a ustav ve svém vyprávění, hlásil svému společníku, že jsou již u cíle své cesty.

Petříček, který byl přesvědčen, že spatří něco na způsob čarodějnic z »Macbeth«, sebral veškerou odvahu, aby se odvážil do příšerného zámku, když, zahnuvše cestou, nalezli před sebou vrata otevřená a před nimi čekající dvě bílé postavy, osvětlené pochodní, kterou držel za nimi jakýsi muž drsného obličeje a po venkovsku oděný.

Petříček pohleděl bázlivě na Bertu a Mary. Neboť byly to ony. Zpraveny baronem o příchodu hostí, vyšly vstříc oběma poutníkům.

Spatřil dvě rozkošné dívky. Jedna z nich byla blondýna s postavou andělskou. Druhá měla oči i vlasy černé a hrdý i odhodlaný výraz v upřímné tváři. Obě se usmívaly.

Mladý společník hraběte slezl s koně a oba blížili se k mladým dívkám.

»Přítel můj, pan baron Michel, mne ujistil nadějí, že pan markýz de Souday, váš otec, poskytne nám laskavě svého pohostinství,« pravil hrabě de Bonneville, oslovuje Bertu a Mary.

»Můj otec není přítomen,« pravila Berta. »Bude toho zajisté litovati, že mu ušla tato příležitost, prokázati pohostinství, neboť pohostinnost je za našich dnů ctnost dosti vzácná.«

»Nevím však, zda-li vám Michel řekl, slečno,

že vaše pohostinství může býti pro vás spojeno s jistým nebezpečím. Já a můj společník jsme skoro psanci. A pronásledování mohlo by vám být odměnou za nabízené pohostinství.«

»Přicházíte ve jménu věci, která jest i věcí naší, pane. I kdybyste byli úplně cizí, byly bychom vás přijaly. Jako psanci, jako royalisté, jste nám srdečně vítáni, byť i měla s vámi stihnouti chudé naše sídlo smrt a zkáza! Kdyby zde byl můj otec, mluvil by s vámi právě tak jako já.«

»Pan baron Michel řekl vám asi již mé jméno. Musím vám tedy ještě pověděti jméno svého společníka.«

»Netážeme se vás na ně, pane. To, čím jste, platí u nás více než vaše jméno, byť sebe slavnější. Jste royalisté a psanci pro věc, za kterou chtěly bychom i my, ač jsme pouhé ženy, prolíti svoji krev! Vejdětež do tohoto domu. Byť i nebyl bohatý a skvělý, shledáte aspoň, že jest mlčelivý a věrný.«

A pohybem svrchovaně majestátním ukázala Berta oběma mladým lidem na dvéře, vyzývajíc je, aby vešli.

»Svatý Julian budiž pochválen!« zašeptal Petříček Bonnevillovi do ucha. »Zde jsou zámek i chatrč, mezi kterými jsem si měl vybrati, pohromadě sloučeny v jediném sídle. Ale líbí se mně docela, vaše vlčice!«

A prošel hradní brankou, ukláněje se půvabně oběma dívkám.

Hrabě de Bonneville šel za ním.

Mary a Berta pokynuly přátelsky na rozloučenou Michelovi a Berta mu podávala ruku.

Ale Jean Oullier přirazil dvéře tak prudce, že ubohý mladík neměl ani času chopiti tuto ruku.

Hleděl nějakou chvíli na zámecké věže, které se temně odrážely od šedého odstínu oblohy, na zámecká okna, která se postupně osvětlovala, a vzdálil se.

Když odešel, rozhrnulo se houští a vystoupil z něho jakýsi muž, který — ovšem puzen zcela jiným zájmem než ostatní účastníci této scény — byl svědkem celého výjevu.

Muž tento byl Courtin. Přesvědčiv se, že není na blízku nikoho, dal se zpět cestou, kterou se vracel jeho mladý pán na zámek Logerie.

XV.

V neobvyklou hodinu.

Byly as dvě hodiny z rána, když se mladý baron Michel ocitl opět na konci stromořadí, kterým se přicházelo do zámku Logerie.

Všude byl klid. Velebné ticho přírody, přerušované jen chvěním listů osykových, ukolébalo jej v hluboké zadumání.

Rozumí se, že předmětem tohoto snění byly obě mladé dívky, a že tou z obou sester, za jejímž obrazem šel baron s takovou úctou a láskou jako v bibli mladý Tobiáš za andělem — byla Mary.

Ale když spatřil as na pět set kroků na konci temného stromořadí, pod jehož zelenavou klenbou kráčel, okna zámku, lesknoucí se ve svitu měsíce, rozprchly se luzné sny, kterým se poddával, a tu ihned daly se jeho myšlenky na cestu holé skutečnosti.

Místo dvou rozkošných dívčích postav, které se až dosud vznášely po jeho cestě, vynořila se v jeho představě přísná a hrozebná tvář jeho matky.

Víme, jaký strach dovedla baronka vzbuzovati v svém synu.

Mladík se zastavil.

Kdyby byl věděl někde v okolí — a třeba to

bylo i půl míle daleko — o nějakém domě, nějakém hostinci, kam by mohl na noc zajíti, byl by se vrátil do zámku až nazítří; tak velké byly jeho obavy. Bylo to po prvé, nikoli že nespal doma, ale že se tak opozdil, a cítil instinktivně, že vědí o tom, že není přítomen a že jeho matka jest vzhůru.

Co jen odpoví na její hroznou otázku: »Odkud přicházíte?«

Jedině Courtin mohl mu poskytnouti přístřeší. Ale kdyby jej žádal o nocleh, musil by mu vše pověděti. A mladík dobře chápal, jak nebezpečno by bylo, svěřovati se člověku rázu Courtinova.

Rozhodl se proto, že bude vzdorovati hněvu své matky — ale jako k smrti odsouzený odhodlává se vzdorovati popravčímu lešení, to jest, protože nemůže jinak — kráčel dále.

Ale čím více se blížil k zámku, tím více cítil, jak jeho rozhodnutí kolísá.

Když došel na konec stromořadí, když měl jíti bez úkrytu po trávníku, když spatřil okno matčiny ložnice, které se živě odráželo od temného průčelí, ježto jedině ono bylo osvětleno, pozbyl docela odvahy.

Jeho předtucha ho tedy nezklamala: baronka číhala na návrat svého syna.

Tu, jak jsme řekli, jeho pevné rozhodnutí se hroutilo dočista, a jeho obrazotvornost, poháněná strachem, přemýšlela o nějakém způsobu, jak by si pomohl lstí, a ne-li zažehnal nadobro hněv matčin, aspoň pozdržel jeho výbuch.

Dal se v levo a šel loubím, ukryt v jeho stínu.

Došel ke zdi zelné zahrady, kterou přelezl, a vešel spojovacími dvířky ze zelnice do parku.

Jakmile byl v parku, mohl již díky hustému stromoví dostati se až k oknům zámku.

Až sem šlo vše zcela dobře, ale zbývalo dosud provésti věc nejnesnadnější a nejnejistější. Šlo o to, nalézti některé okno, které sluha z nedbalosti nechal otevřeno, vlézti jím do zámku a dostati se tak do svého pokoje.

Zámek Logerie skládal se z velké čtverhranné obytné budovy, po jejíž čtyřech stranách byly čtyři malé věže, rovněž čtyřhranné.

Kuchyně a čeledník byly v podzemí. Přijímací salony v přízemí, byt barončin v prvém patře, a pokoje baronovy ve druhém.

Michel zkoušel své štěstí již na třech stranách zámku, zkoušeje nehlučně, ale svědomitě všechna okna i všechny dveře, tiskl se ke stěnám, kráčel po špičkách a zadržoval dech.

Ale žádné z oken ani se nehýbalo, rovněž tak všechny dveře byly zavřeny.

Zbývalo mu prohlédnouti ještě stranu průčelní.

To byl podnik nebezpečný. Okna barončina, jak jsme již řekli, byla na této straně budovy. Mimo to nebylo zde stromů ani keřů, jako kolem ostatní části zámku. Jedno z oken, okno do ložnice, bylo otevřeno.

Avšak Michel, který soudil, že bude tak jako tak od matky vyplísněn, ať už zůstane venku, nebo vejde dovnitř, rozhodl se, že to zkusí.

I kráčel těsně podél krajní věže a již chystal

se ji obejiti — když v tom spatřil jakýsi temný stín, kráčející podél trávníku.

Tento stín předpokládal ovšem také nějaké tělo.

Michel stanul a upřel veškerou svoji pozornost na nového příchozího.

Poznal, že jest to muž a že tento muž kráčí právě cestou, kterou by se byl musil on sám dáti, kdyby se byl chtěl vrátiti rovnou do zámku.

Mladý baron couvl pár kroků nazad a schoulil se ve stínu za přečnívající věží.

Neznámý se blížil.

Když došel k zámku as na padesát kroků, zaslechl Michel v okně ostrý hlas své matky.

Jak byl rád, že nešel přes trávník, po kterém přicházel nyní tento neznámý!

»Už jste tu konečně, Michele?« tázala se baronka.

»Nikoli, madame, nikoli,« odpověděl hlas, v němž mladý baron s překvapením i se strachem poznal hlas pachtýřův, »jest příliš velikou ctí pro ubohého Courtina, že jej považujete za pana barona.«

»Velký Bože!« zvolala baronka. »Co vás sem přivádí v takovouto hodinu?«

»Ach! Tušíte zajisté, paní baronko, že jest to jistě něco důležitého, není-liž pravda?«

»Stalo se snad mému synu nějaké neštěstí?«

Úzkostlivý hlas, jakým právě pronesla jeho matka tato slova, dojala mladíka tak mocně, že již již chtěl se jí ukázati, aby ji upokojil.

Ale odpověď Courtinova, kterou zaslechl téměř ihned na to, odvrátila ho od tohoto úmyslu.

I skryl se opět do stínu.

»Ó, nikoli, madame,« odpověděl pachtýř. »Mladý hoch, smím-li se tak vyjadřovati o panu baronovi, jest zdráv jako ryba — aspoň až dosud.«

»Aspoň až dosud!« přerušila jej baronka. »Což mu hrozí nějaké nebezpečí?«

»Ovšem,« pravil Courtin, »mohl by si velmi uškoditi, kdyby se dal svésti těmi ďábelskými samičkami — nechť je peklo pohltí! A abych zabránil tomuto neštěstí, dovolil jsem si přijíti k vám takto v nejhlubší noci; ostatně tušil jsem, že nepůjdete spat, zpozorujete-li, že se pan baron ještě nevrátil.«

»A dobře jste udělal, Courtine. Ale, povězte přec konečně, kde jest to nešťastné dítě? Víte to?«

Courtin se rozhlédl kolem.

»Divím se, na mou věru, že se dosud nevrátil,« pravil. »Schválně jsem šel silnicí, aby měl stezku volnou, a stezka jest o dobrou čtvrt míle kratší než cesta po silnici.«

»Ale, ptám se vás znova, odkud jde a kde byl, co dělal? Proč se potuluje venku za noci, ve dvě hodiny ráno, nestraje se o můj strach a nedbaje toho, že škodí na zdraví sobě i mně?«

»Paní baronko,« pravil Courtin, »nezdá se vám samotné, že na všechny tyto otázky nemohu vám přec odpovídati zde venku?«

Na to stlumil hlas:

»Co chci říci paní baronce jest tak důležité, že ani v pokoji nebude příliš bezpečno mne vyslechnouti. Nemluvím ani o tom, že, není-li mladý pán posud doma, musí již brzy přijíti,« dodal

pachtýř, znova se neklidně rozhlížeje kolkolem. »A nepřál bych si nikterak, aby věděl, že ho stopuji — ač tak činím především pro jeho dobro a abych vám prokázal službu.«

»Tak pojďte dovnitř,« zvolala baronka. »Máte pravdu. Pojďte rychle!«

»Promiňte, madame — ale kudy, prosím?«

»Pravda,« pravila baronka, dveře jsou zavřeny.«

»Kdyby mně madame hodila laskavě klíč...«

»Klíč jest ve dveřích, ale zastrčen z vnitřku.«

»Ach! Hrome!«

»Nechtěla jsem, aby služebnictvo vidělo, jak se chová můj syn, proto jsem je poslala, aby šli spat. Ale počkejte, zazvoním na komornou.«

»Ó, neračte, prosím, tak činiti, paní baronko!« pravil Courtin. »Není třeba zasvěcovati někoho do našich tajemství. Ostatně, myslím, že věc jest tak vážná, že madame nemusí dbáti na etiquettu! Každý ví, že paní baronka není k tomu, aby chodila otevírati chudému pachtýři, jako jsem já. Ale jednou není vždycky! Spíli všichni na zámku — tím líp! Aspoň nás žádný zvědavec nebude viděti.«

»Opravdu, děsíte mne, Courtine!« pravila baronka, kterou zdržovala opravdu jen dětinská pýcha, která neušla sedlákově pozornosti, »už nebudu váhati.«

Baronka odstoupila od okna a za chvíli zaslechl Michel zaskřípění klíče a závory ve vratech. Napřed naslouchal úzkostlivě. Ale brzy poznal, že dveře, které se právě tak těžce ote-

vřely, zapomněli Courtin a jeho matka za sebou zavříti, zabráni do svých starostí.

Mladík počkal nějakou chvíli, co by mohli oba dojíti do hořeních pater. Na to, plíže se podél zdi, vystoupil na schůdky, opřel se o vrata, která se otočila ve stěžejích a ocitl se ve vestibulu.

Původně měl v úmyslu odebrati se do své ložnice a zde čekati, co se bude díti, při čemž se bude tvářiti jakoby spal. Tak nebylo by možno přesně zjistiti, kdy se vlastně vrátil a nad to měl ještě naději, že ze všeho šťastně vyvázne nějakou smělou lží.

Ale mezitím se jeho postavení velice změnilo! Courtin jej stopoval, viděl jej, Courtin věděl zajisté také, kam se uchýlil hrabě de Bonneville a jeho společník. Na chvíli zapomínal Michel sám na sebe a myslil jen na bezpečnost svého přítele. A tu mohl nyní Courtin — jehož smýšlení dobře znal — vážně ohroziti!

A tak místo aby šel až do druhého patra, zastavil se v prvním, a místo aby se odebral do své ložnice, plížil se tiše jako duch předsíní.

Přede dveřmi matčiny ložnice stanul a naslouchal.

»Tedy vy myslíte, Courtine,« tázala se baronka, »vy vážně věříte, že se dal můj syn od těchto dvou nešťastnic nachytati na vějičku?«

»Ach, ano, madame! To vím jistě. A dal se chytit tak důkladně, že se bojím, že budete míti velkou práci, abyste ho vyprostila z jejich tenat!«

»Vždyť ty holky nemají ani vindry!«

»Ale, hrome, pocházejí z nejstarobylejšího

rodu v celé zemi, paní baronko,« pravil Courtin aby ohledal půdu. »A to u vás, šlechticů, mnoho znamená, jak se zdá!«

»K smíchu!« pravila baronka, »vždyť jsou to děti nemanželské!«

»Ale jsou hezké. Jedna jest jako anděl, druhá je krásná jako sám démon.«

»Že se snad chtěl Michel s nimi na chvíli pobaviti, jako prý už tolik jiných mužů v kraji, to jest možno. Ale aby pomýšlel na sňatek s některou z nich — to není možno. A zná mne příliš dobře, než aby si mohl mysliti, že bych někdy dala svolení k takovému sňatku.«

»Při vší úctě, kterou chovám k paní baronce, dovoluji si namítnouti, že pan Michel si vše to ještě nerozvážil a snad ještě ani si není vědom citů, které chová k oběma dámičkám; ale tolik vím jistě, že jest na nejlepší cestě kompromitovati se jiným způsobem, daleko horším!«

»Co tím míníte, Courtine?«

»K čertu,« pravil pachtýř. »Víte, paní baronko, že by mně, který miluji a ctím paní baronku, bylo velmi krutým, kdybych musil dát zatknouti mladého pána?«

Michel, slyše tato slova na chodbě, zachvěl se. Ale největší obava pojala paní baronku.

»Zatknouti Michela!« pravila povstávajíc. »Myslím, mistře Courtine, že se zapomínáte.«

»Nikoli, paní baronko, nezapomínám se.«

»Přece však...«

»Jsem vaším pachtýřem, to jest pravda,« pokračoval Courtin, čině posuněk, kterým vyzýval hrdou paní, aby se uklidnila, »jsem povinen po-

dávati vám přesné účty ze sklizně, z níž přísluší polovina vám, a platiti vám přesně, co jsem povinen — a to také činím, jak jen nejlíp mohu, přes to, že doba je zlá. Ale nad to, že jsem vašim pachtýřem, jsem především občanem a pak starostou, a jako takový mám i povinnosti, které musím plniti, paní baronko, třeba se tomu srdce mé zpěčovalo.«

»Co mně to zde vypravujete, mistře Courtine, a jaký jen může být vztah mezi vaším starostenstvím a občanstvím, a mým synem?«

»Jaký vztah, přeje si věděti paní baronka? Nuže tento: váš pan syn udržuje styky s nepřáteli státu!«

»Vím dobře,« pravila baronka, »že pan de Souday má názory poněkud výstřední. Ale myslím, že milostné pletky mého syna s jednou nebo druhou z jeho dcer nejsou ještě žádným přečinem!«

»Tyto milostné pletky zavedou pana Michela mnohem dále, než si myslíte, paní baronko, já vám to říkám. Vím, že posud jen si omočil zobáček do kalné vody, kterou rozviřují kolem něho. Ale to dostačí, aby mu zatemnilo zrak.«

»Zanechte už konečně takovýchto přirovnání, mistře Courtine. Vyjádřete se zřetelně!«

»Nuže, madame, vysvětlím vám vše přímo. Dnes večer dlel pan baron u lůžka umírajícího Tinguy-ho, nedbaje nebezpečí, že zavleče nebezpečnou horečku na zámek, na to dovedl větší z obou vlčic domů a nabídl se za průvodčího dvěma venkovanům, kteří však byli venkovany

asi tak, jako já jsem pánem, a dovedl je do zámku Souday.«

»Kdo vám to řekl, Courtine?«

»Moje vlastní oči, paní baronko. Jsou dobré, o tom nepochybuji.«

»Ale, kdo myslíte, že byli tito dva venkované?«

»Ti dva venkované?«

»Ano.«

»Jeden z nich byl, dal bych na to ruku na špalek, hrabě de Bonneville, duší tělem chuan! Nikdo mně nevymluví, že to nebyl on, vždyť zde byl tak dlouhou dobu v kraji! Co se druhého týče...«

»Nuže! Domluvte!«

»Co se toho druhého týče, nemýlím-li se, jest to ještě něco mnohem lepšího.«

»Kdo jest to tedy? Jmenujte jej přece, Courtine.«

»Zatím nikoli, paní baronko. Bude-li třeba — jako že zajisté bude — prozradím jeho jméno představitelům zákona.«

»Představitelům zákona? Vy byste chtěl udati mého syna!« zvolala baronka užaslá nad smělou řečí pachtýře, který se k ní vždy choval tak poníženě.

»Zajisté, paní baronko,« odpověděl Courtin pevně.

»Snad byste nechtěl, Courtine...!«

»Ó, zajisté, paní baronko; a byl bych již na cestě do Montaigu nebo do Nantes, ale chtěl jsem vás napřed upozorniti, abyste mohla zatím dostati pana Michela do bezpečí.«

»Ale, předpokládaje, že Michel ani není zapleten do celé této věci,« pravila na to živě baronka, »uškodíte mně v očích mých sousedů, a — kdož ví — přivoláte tak krutou odvetu na zámek Logerie!«

»Nuže, pak budeme zámek brániti, paní baronko!«

»Courtine...«

»Prožil jsem velkou válku,*) paní baronko. Byl jsem ještě docela maličký, ale dobře se na vše pamatuji, a na mou věru, že netoužím po tom, abych se toho ještě jednou dočkal! Nepřál bych si, aby moje políčko sloužilo za bojiště dvěma stranám, aby jedni moji sklizeň snědli, druzí zničili ohněm. Ještě méně bych si přál, aby měl kdo vztáhnouti ruku po jmění národním, k čemuž by jistě došlo, kdyby »bílí« zvítězili. Z dvaceti jiter půdy, které mám, pět musil jsem si koupiti a dobře zaplatiti. Konečně, vláda spoléhá na mne, i chci si zasloužiti její důvěry.«

»Ale, Courtine,« pravila baronka, chystajíc se zkusiti to s prosbami, »není to tak vážné, jak se domnívám, tím jsem si jista.«

»Ó, ano, pardieu! Paní baronko, jest to vážné, velice vážné! Jsem pouhý sedlák. Ale přes to vím více než kdo jiný, poněvadž mnoho naslouchám a mám jemný sluch. V kraji Retzském to vře. Jen trochu ohně ještě — a polévka přeteče přes hrnec!«

»Courtine, mýlíte se.«

---

*) za velké revoluce francouzské.

»Ba ne, paní baronko, ba ne. Co vím, to vím jistě! Šlechta sešla se již třikráte, jednou u markýze de Souday, jednou u muže, kterému říkají Louis Renard, a jednou u hraběte de Sait-Amand. Ze všech těchto schůzek je cítit prach, paní baronko. A když už mluvím o prachu — jsou ho dva metrické centy a spousta kulí ukryty u faráře v Monbertu. Konečně — a to je nejdůležitější — konečně, když vám to už musím říci, čekají v kraji vévodkyni de Berry, a podle toho, co jsem viděl, zdá se mně, že snad na ni nebudou čekati dlouho.«

»Proč myslíte?«

»Protože se mně zdá, že zde už jest.«

»A kdepak, velký Bože?«

»Nuže — na zámku Souday!«

»Na zámku Souday?«

»Ano, kam ji pan Michel dnes večer dovedl.«

»Michel? Ach, nešťastné dítě! Ale, pomlčíte o tom — že ano, Courtine? Chci tomu, poroučím vám to. Ostatně učinila vláda již potřebná opatření, a kdyby se vévodkyně pokusila vrátiti do Vendée, bude zatčena dříve ještě, nežli by se tam dostala.«

»Přes to přese vše, již jest zde, paní baronko.«

»Toť o důvod více, abyste mlčel.«

»To tak! A sláva a odměna za polapení takové osoby by mně unikly, nemluvě ani o tom, že nežli bude někým jiným vydána, neučiním-li tak já sám, bude zatím celý kraj zničen a vypleněn!... Nikoli, paní baronko, nikoli, to nesmí být!«

»Ale co počíti, velký Bože?«

»Poslyšte, paní baronko,« pravil Courtin, »povím vám, co třeba učiniti.«

»Mluvte, Courtine, mluvte!«

»Přes to, že jsem dobrým občanem, chci zůstati vaším věrným a přičinlivým služebníkem, a ježto doufám, že z vděčnosti za služby, které vám prokážu, necháte mně statek za takových podmínek, na které bych mohl přistoupiti, nevyslovím vůbec jméno pana Michela. Vy pak postaráte se o to, aby se napříště necpal do takového vosího hnízda. Už je v něm, to jest pravda. Ale pro tentokráte jest snad ještě dosti času vytáhnouti ho z něho.«

»Buďte bez starosti, Courtine.«

»Ale slyšte, paní baronko,« pravil pachtýř.

»Nuže, co pak?«

»Hrome! Netroufám si totiž dáti radu paní baronce. To mně nepřísluší.«

»Jen mluvte, Courtine.«

»Nuže, abyste vytáhla pana Michela docela z tohoto vosího hnízda, musila byste ho nějakým způsobem, po dobrém nebo hrozbou, přiměti k tomu, aby odejel odtud a ubytoval se v Paříži.«

»Ano, Courtine, máte pravdu.«

»Ale myslím, že nebude chtíti.«

»Když já tak nařídím, bude musiti!«

»Za jedenáct měsíců bude mu již dvacet jeden rok. Pak bude již zletilým.«

»A já vám pravím, že odjede, Courtine. Ale, co pak je, Courtine?«

Vskutku, Courtin natahoval ucho směrem ke dveřím.

»Zdálo se mně, jako by byl někdo šel po chodbě,« pravil Courtin.

»Podívejte se!«

Courtin vzal světlo a vrhl se na chodbu.

»Není tam nikoho,« pravil, když se vrátil, »a přec se mně zdálo, jako bych byl zaslechl čísi kroky!«

»Ale kde jen asi jest v tuto dobu mé nešťastné dítě, co myslíte, Courtine?«

»Hrome!« pravil Courtin, »snad jest u mně a čeká, až přijdu. Mladý pan baron má ke mně důvěru, a nebylo by to po prvé, co by si šel ke mně postěžovat se svými trampotami.«

»Máte pravdu, Courtine, to jest možné. Vraťte se domů a, především, nezapomeňte na svůj slib.«

»A vy na svůj, paní baronko. Vrátí-li se, zavřete jej doma, nedopusťte, aby se stýkal s vlčicemi, neboť jestliže je opět spatří...«

»Nuže?«

»Nepodivil bych se pak, kdybychom jednoho dne zaslechli o střelbě v lesním houští.«

»Ó, utrápí mne! Jak nešťastný nápad měl můj manžel, že se vrátil do tohoto prokletého kraje!«

»Nešťastný nápad — ano, paní baronko, zejména pro něho samotného!«

Baronka sklopila smutně hlavu při vzpomínce, kterou v ní bezděčně vzbudil Courtin. Tento odešel, prohlédnuv pozorně celé okolí zámku a přesvědčiv se, že ho nikdo nemohl viděti, jak vychází ze zámku Logerie.

XVI.

Diplomacie Courtinova.

Courtin ušel sotva dvě stě kroků po cestě vedoucí k jeho statku, když zaslechl šelest v houští, kolem kterého se ubíral.

»Kdo jest?« tázal se, běže dále a stavě se do obranného postavení s holí v ruce.

»Přítel,« odpověděl mladický hlas.

A muž, kterému patřil tento hlas, objevil se na pěšině.

»Ale — to jest pan baron!« zvolal pachtýř.

»Ano, já jsem to, Courtine.«

»Ale odkud přicházíte v tak pozdní hodinu? Velký Bože! Kdyby paní baronka věděla, že jste venku v nejhlubší noci, co by tomu řekla?« pravil pachtýř, tváře se překvapeným.

»Máte pravdu, Courtine.«

»Hrome!« pravil pachtýř výsměšným hlasem, »jistě má pan baron pro to své důvody.«

»Ano, a hned je zvíš,« pravil Michel, »až budeme v tvém obydlí.«

»U mne! Vy jdete ke mně?« zvolal Courtin překvapen.

»Necheš mně snad poskytnouti pohostinství?« tázal se mladík.

»Spravedlivý Bože! Já že bych odepřel při-

jmouti vás v domě, který, celkem vzato, jest vlastně váš?«

»Tak tedy nemařme zbytečně času, jest již pozdě. Kráčej napřed, já půjdu za tebou.«

Courtin, poněkud znepokojen velitelským tonem svého pána, uposlechl. Když ušel asi sto kroků, překročil nízký plot, prošel zelnou zahradou a stanul přede dveřmi do statku.

Když vstoupil do dolení místnosti, která byla zároveň společnou síní i kuchyní, srovnal v krbu žhavá polena, foukal na jedno, které bylo ještě žhavé, rozsvítil svíčku a připevnil ji u krbu.

A tu teprve při svitu této svíce spatřil, čeho nemohl viděti za světla měsíčního: totiž, že Michel jest bledý jako smrt!

»Ach, pane barone,« pravil Courtin. »Ježíši! Co pak je vám?«

»Courtine,« pravil mladík, svraštiv obočí, »vyslechl jsem tvoji rozmluvu s mojí matkou!«

»Jakže? Vy jste poslouchal?« pravil pachtýř poněkud překvapen.

Ale ihned se vzpamatoval:

»Dobrá — a co dále?« tázal se.

»Záleží ti velmi na tom, aby tvůj pacht byl napřesrok obnoven?«

»Mně, pane barone?«

»Ano, Courtine, a více než chceš přiznati.«

»Hrome! Nemrzel bych se proto nikterak, pane barone, ačkoli, kdyby to nešlo, také bych hlady nezemřel.«

»Courtine, já budu obnovovati tvoji smlouvu. Neboť, až ji budu podepisovati, budu už zletilý.«

»Ano, pane barone, jest tomu tak, jak pravíte.«

»Ale chápeš,« pravil dále mladík, který chtěl zachrániti hraběte de Bonneville a zůstati na blízko Mary, kterážto touha dodávala mu rozhodnosti, nezvyklé při jeho povaze, »chápeš, doufám, že učiníš-li, jak jsi pravil dnes večer, to jest, udáš-li moje přátele, že neobnovím smlouvy s udavačem?«

»Ó, ó!« pravil Courtin.

»Jest tomu tak, Courtine. Jakmile odejdeš ze statku, Courtine, rozluč se s ním na vždy: již se tam nevrátíš.«

»Ale, co řekne vláda a paní baronka?«

»Po tom všem mně ničeho není, Courtine. Jmenuji se baron Michel de la Logerie. Pozemky i zámek Logerie budou mým vlastnictvím, jakmile se stanu zletilým. To bude za jedenáct měsíců, a tvoje smlouva vyprší za rok a měsíc.«

»Což ale, kdybych se zřekl svého úmyslu, pane barone?« pravil pachtýř tonem úlisným.

»Zřekneš-li se svého úmyslu, dostaneš svoji smlouvu.«

»Za stejných podmínek jako dříve?«

»Ano, za týchž podmínek.«

»Ach, pane barone, kdybych se nebál, že vás urazím,« pravil Courtin, sáhaje do zásuvky ve staré skříni po láhvičce s inkoustem, a vyňav list papíru a pero, kteréžto věci položil na stůl.

»Co s tím?« tázal se Michel.

»Kdyby pan baron byl tak laskav a napsal mně, co mi právě řekl... Člověk neví dne ani

hodiny. Já pak... zde je soška Kristova, nuže, zapřísáhnu se panu baronovi při Kristu...«

»Nepotřebuji tvé přísahy, Courtine. Neboť odtud odejdu na zámek Souday. Dám Jeanu Oullierovi výstrahu, aby se měl na pozoru, a Bonnevillovi, aby si vyhledal jiný útulek.«

»Nuže, pak jest o důvod více,« pravil Courtin, podávaje hraběti pero a inkoust.

Michel vzal pero z rukou pachtýřových a napsal na papír toto:

»Já nížepsaný August František Michal, baron de la Logerie, zavazuji se, že obnovím pachtovní smlouvu s Courtinem za týchž podmínek, jako pacht dosavadní.«

A chystal se ještě připsati datum.

»Nikoli,« pravil pachtýř, »nepřipisujte, prosím, datum, mladý pane. Napíšeme je druhého dne po vaší zletilosti!«

»Budiž,« pravil Michel.

A spokojil se pouhým podepsáním, ponechav mezi textem smlouvy a podpisem místo, potřebné pro datum.

»Kdyby se pan baron ráčil pohodlněji posaditi na tuto nízkou stoličku a odebral se na zámek Souday, až se rozední,« pravil Courtin — »řekl bych panu baronovi: Mám zde v hořením pokoji pro pana barona postel, která není k zahození.«

»Nikoli,« odpověděl Michel. »Což jsi neslyšel, že jsem řekl, že se vrátím na Souday?«

»Ale proč byste tak činil? Když jsem panu baronovi slíbil, že ničeho nepovím, má pan baron dosti času.«

»Co jsi ty viděl, Courtine, viděl snad i někdo jiný. A budeš-li ty o tom mlčeti proto, že jsi slíbil mlčení, mohl by to vyzraditi někdo jiný, kdo se k mlčení nezavázal. Na shledanou tedy!«

»Nechť si pan baron činí, jak mu libo,« pravil Courtin, »ale nečiní dobře, opravdu, nečiní dobře, chce-li se vrátiti do té pasti!«

»Dobrá, dobrá! Děkuji ti za tvé rady. Ale těší mne, víš-li, že jsem ve věku, kdy mohu činiti, co mně libo.«

A po těchto slovech, která pronesl s odhodlaností, které by v něm byl pachtýř nikdy nehledal, zamířil ke dveřím a odešel.

Courtin jej sledoval pohledem, dokud nezmizel za dveřmi. Na to přitiskl ruku, chopil živě písemnou úmluvu stran pachtu, přečetl si ji znovu, na to ji přeložil na čtyřikráte a uložil pečlivě do své tobolky.

Na to, poněvadž se mu zdálo, jakoby byl zaslechl něčí hlas na blízku dvora, přistoupil k oknu, poodhrnul záclonu a spatřil mladého barona tváří v tvář se svojí matkou.

»Aj, aj, kohoutečku!« řekl si, »na mne jsi si troufal. Ale tahle slepice tě naučí kokrhati potichu!«

Vskutku, baronka, nevidouc mladého barona přicházeti, pomyslila si, že by tomu mohlo býti tak, jak jí řekl Courtin, a že by nebylo nic divného, kdyby její syn byl v bytě pachtýřově.

Chvíli váhala nerozhodně, zmítána pýchou i strachem, vyjíti do noci. Konečně však zvítězily obavy mateřské, i vydala se na cestu ke statku, zahalivši se do šálu.

Když docházela již ke dveřím, spatřila barona, který právě vycházel.

Tu spadl s ní všechen strach, když viděla svého syna bez úrazu, a její panovačná povaha nabyla vrchu.

Michel, spatřiv matku, couvl zděšeně nazad.

»Pojďte se mnou, pane,« pravila mu baronka. »Myslím, že není příliš brzy k návratu do zámku!«

Ubohému hochu ani nenapadlo, aby se přel nebo aby utekl. Šel poslušně se svojí matkou jako malé dítě.

Po celou cestu nevyměnili spolu oba ani slůvka. Celkem vzato, bylo toto mlčení baronovi daleko milejší nežli hádka, ve které by pro svoji synovskou poslušnost nebo spíše pro slabost své povahy zajisté byl podlehl.

Když došli do zámku, začínalo svítati.

Baronka, zachovávajíc stále mlčení, dovedla mladíka do jeho pokoje.

Zde nalezl stůl bohatě přistrojený.

»Máte zajisté hlad a jste unaven,« pravila baronka a při tom ukázala mu na stůl a na lůžko.

»Zde se najezte a zde si lehněte,« pravila.

Na to odešla a zavřela dveře.

Mladík zaslechl s hrůzou, kterak uzamkla dveře na dva západy.

Byl uvězněn!

Klesl bezvládně do lenošky.

Události řinuly se rychle za sebou jako lavina a byly by podlomily organismus daleko silnější než organismus Michelův.

Ostatně měl jen jistou zásobu energie, a tu právě již vyčerpal, když jednal s Courtinem.

Snad příliš přeceňoval své síly, když sděloval Courtinovi, že se ihned vrátí do zámku Souday.

Jak řekla jeho matka, byl unaven a měl hlad. Ve věku Michelově jest příroda matkou neúprosnou a domáhá se neodbytně svých práv.

Mimo to nastalo v duši mladíkově jakési uklidnění.

Když mu baronka ukázala na prostřený stůl, pravila: »Zde se najezte a zde si lehněte«. Slova tato dokazovala, že jeho matka nezamýšlí vrátiti se do jeho pokoje dokud se nenají a nevyspí.

Zbývalo mu tedy několik hodin, než dojde k tomu, aby jí jednání svoje vysvětlil.

Michel pojedl spěšně a přistoupiv ke dveřím a znova se přesvědčiv, že jest opravdu uvězněn, ulehl a usnul.

Probudil se k desáté hodině dopoledne.

Nádherné květnové slunce vnikalo okny do jeho ložnice.

Otevřel okna.

Ptáci zpívali na větvích, pokrytých mladým a svěžím listím. První růže se rozvíjely, první motýlové poletovali ve vzduchu.

Zdálo se, že za tak krásného dne jest i neštěstí uvězněno a nemůže nikoho stihnouti.

Mladý muž čerpal přímo jakousi sílu z tohoto oživení přírody a očekával matku s větším klidem.

Ale hodiny ubíhaly, odbíjelo již poledne a matka jeho nepřicházela.

Tu povšimnul si Michel s jistým znepokojením, že stůl jest tak bohatě prostřen, že stačil nejen na včerejší večeři, nýbrž i na dnešní snídaní, ba i na oběd!

Tu se počal obávati, že jeho uzavření potrvá snad déle, než si myslil.

Tato obava se potvrdila, když slyšel, jak odbíjí již druhá, potom třetí hodina.

V tomto okamžiku, jak naslouchal pozorně u dveří, aby mu neušel ani nejmenší šramot, zdálo se mu, že slyší vzdálenou střelbu směrem od Montaigu.

Výstřely zněly pravidelně jako při palbě vojska.

Přes to však nedalo se říci s určitostí, pocházejí-li tyto rány skutečně od střelby.

Montaigu bylo vzdáleno od Logerie asi dvě míle, a podobný hluk mohl pocházeti také od vzdálené bouře.

Však nikoli — nebe bylo zcela jasné!

Rány tyto bylo slyšeti asi hodinu. Pak nastalo opět ticho.

Neklid mladíkův byl tak značný, že, až na ranní snídaní, zapomněl zcela na jídlo.

Ostatně již se rozhodl, co učiní: V noci, až všichni na zámku už budou spáti, odšroubuje nožem zámek na dveřích a odejde, nikoli dveřmi, vedoucími k vnějšímu schodišti, které pravděpodobně budou zavřeny, nýbrž některým oknem.

Tato naděje na útěk vrátila našemu vězni chuť k jídlu.

Pojedl hojně jako člověk, který zamýšlí stráviti bouřlivou noc a hledí nabrati hodně sil, aby

čelil všemožným nebezpečím, která ho v noci mohou potkati.

Když dojedl, bylo asi sedm hodin. Noc nastane asi za hodinu. Mladý baron ulehl na lůžko a čekal.

Velice rád by byl usnul, neboť by mu doba čekání snáze uběhla, ale byl příliš znepokojen. Ať si jak chtěl oči zavíral, uši jeho, stále pozorně naslouchající, slyšely každý sebe menší hluk.

Ještě jedna věc jej velmi překvapovala: již od rána nespatřil svoji matku. A přec musila se zajisté domnívati, že její vězeň, jakmile nastane noc, učiní vše možné, aby uprchl!

Jistě s ním něco zamýšlela. Ale co jen as?

Pojednou se mu zdálo, že zaslechl rolničky, jaké bývají upevněny na chomoutu poštovních koní.

Rychle skočil k oknu.

Tu zdálo se mu, jakoby viděl na silnici od Montaigu jakési malé skupení, které se dosti rychle pohybovalo ve stínu a mířilo k zámku Logerie.

Mimo zvuk rolniček bylo již slyšeti i cválání koní. V tom zapráskal postillon, který jel na jednom z obou koní, bičem, patrně proto, aby ohlásil svůj příjezd.

Nebylo již pochyby: Poštovní vozka přijížděl se dvěma koníky.

Mladík jakoby instinktivním hnutím vrhl ihned pohled po služebnictvu.

A tu spatřil, jak sluhové vytahují z kůlny cestovní kočár jeho matky.

V hlavě mladíkově se rozbřesklo.

Tyto poštovní koně, přijíždějící z Montaigu, poštovský vozka, práskající bičem, cestovní vůz matčin, jejž vystrkují z kolny — to vše nepřipouštělo již pochybností: jeho matka se chystá na cestu a chce jej vzíti s sebou! Proto tedy jej zavřela, proto jej držela jako v zajetí! Přijde pro něho, až bude čas k odjezdu, vezme ho s sebou do kočáru a pojedou vesele!

Znala dobře svoji moc nad mladíkem, takže ani nepomyslila na to, že snad by mohl odporovati!

Pomyšlení na tuto odvislost, o které byla jeho matka tak pevně přesvědčena, mrzelo mladíka tím více, ježto cítil, že jest nesporna. A neméně mu bylo jasno, že, jakmile se ocitne baronce tváří v tvář, neodváží se jí klásti odpor.

Ale — opustiti Mary, zanechati tohoto života, plného vzrušení, do jakého jej zasvětily obě sestry, nemíti pražádné účasti na dramatu, jaké sehraje v kraji Vendée hrabě de Bonneville a jeho neznámý společník — to zdálo se mu nemožností, a zvláště jednáním velmi nečestným.

Co by si o něm pomyslily obě dívky?

Michel se rozhodl, že podstoupí spíše vše možné, nežli aby snesl takovéto ponížení.

Přistoupil k oknu a odhadoval jeho vyšku nad zemí. Bylo ve výši asi třiceti stop.

Mladý baron zůstal nějakou chvíli zamyšlen. Bylo zřejmo, že se v jeho nitru odehrává velký boj.

Konečně se zdálo, že se rozhodl. Přistoupil k psacímu stolku, vzal si z něho značnou částku zlatých peněz a naplnil si jimi kapsy.

V tom se mu zdálo, jako by byl zaslechl čísi kroky na chodbě.

Zavřel opět rychle stolek, vrhl se na lože a čekal.

A jen dle nezvyklé pevnosti jeho svalů ve tváři byl by poznal náhodný pozorovatel, že jeho rozhodnutí jest tentokráte nezvratné.

Jaké to bylo rozhodnutí? To zvíme snad dříve nebo později.

XVII.

Krčma starého Aubina Courte-Joie.

Bylo patrno — a to dokonce i úřadům, které bývají obyčejně až naposled poučeny o pravém stavu smýšlení v kraji, který mají spravovati — bylo patrno, že se chystá povstání v Bretagni a ve Vendée.

Jak jsme již slyšeli vykládati Courtina paní baronce de la Logerie, schůzky vůdců legitimistů nebyly pro nikoho tajemstvím. Jména moderních Beauchampsů a pánů d'Elbée, kteří se měli postaviti v čelo vojsk vzbouřenců, byla všude známa a vyslovována. Tvořila se stará rozdělení na farnosti, kapitanáty a divise. Faráři odepírali zpívati Domine salvum fac regem Phillippum,*) a modlili se při kázání za Jindřicha V., krále francouzského, a Marii Karolinu, královnu. Konečně, v pobřežních departementech, Loiry, zvláště pad Dolní Loiry a Main-et-Loiry, byl vzduch prosycen zápachem prachu, jaký předcházívá velikým politickým otřesům.

Přes toto kvašení, které bylo všeobecné, nebo snad právě proto, sliboval výroční trh v Montaigu býti skvělým.

---

*) česky: »Bože, žehnej králi Filipovi.«

Přes to, že tento trh jest obyčejně jen podružného významu, byl nával venkovanů obrovský. Ze všech měst i krajů sousedních byla zde spousta mužů, a bojovná nálada tohoto lidu prozrazovala se tím, že v celé té spoustě klobouků se širokými okraji a hlav s dlouhým vlasem bylo viděti málo čepců.

A vskutku, ženy, které tvořívají obyčejně většinu na těchto obchodních shromážděních lidu, nedostavily se tentokráte na trh v Montaigu skoro vůbec.

Konečně — věc, která by i lidem nejméně prozíravým byla připomenula toto revoltující shromáždění — bylo-li hojně zákazníků na trhu v Montaigu, koní, krav, skopců, másla a obilí, kteréžto věci se tu obyčejně prodávají, nebylo zde vůbec.

Necht sem přišli z Beaupréau, z Mortagne, z Bressuire, ze Sait-Fulgentu nebo z Machecoulu — sedláci tito místo zboží, jaké obvykle na trh dováželi, měli s sebou jen dřínové hole zašité v kůži, a podle způsobu, jak jimi v rukou třímali, bylo málo pravděpodobno, že jimi chtěli obchodovati.

Náměstí i velká a jediná ulice v Montaigu, které sloužily za tržiště, vypadaly vážně, téměř hrozivě, ale nesporně slavnostně, jak tomu nebývá u takovýchto shromáždění.

Několik kouzelníků, několik prodavačů nezdravých léčiv, několik tahačů zubů marně tlouklo na velký buben, marně foukali na své plechové nástroje, marně tloukli na cimbál, marně častovali posluchače nejšprýmovnějšími nápady

a průpovídkami — nebyli s to rozesmáti starostlivé tváře, které kolem kráčely, ani neuznavše za hodno, zastaviti se a naslouchati jejich hudbě nebo jejich povídání.

Jako Bretoňci, tak i jejich sousedé, obyvatelé kraje Vendée, mluví obyčejně málo. Onoho dne však byli ještě málomluvnější.

Stáli většinou zády opřeni o zdi domů, o ploty zahrad nebo o trámy, které ohraničovaly náměstí, a tak setrvávali tu nehybně s nohama skříženýma, s hlavami skloněnými pod velikými širáky, a opřeni o své hole jako sochy.

Jiní stáli zde ve skupinách, a zvláštním bylo, že i tyto skupiny, které, jak se zdálo, na cosi čekaly, byly právě tak mlčelivy jako jednotlivci.

Krčmy byly plny lidí, a mošt, kořalka a káva prodávaly se tam hojně. Ale povaha zdejšího sedláka jest tak těžkopádná, že ani značné množství spotřebovaných tekutin nemělo účinku na náladu ani na povahu. Jen tváře pijáků byly poněkud červenější, jejich oči poněkud lesklejší, ale mužové sami byli nad sebou úplně pány, a to tím spíše, že nedůvěřovali ani krčmářům, ani měšťákům, se kterými se tam setkávali.

Vskutku, v Bretagni[22]) a ve Vendée jsou mysli lidu ve městech při hlavních silnicích celkem přístupny myšlenkám pokrokovým a svobodomyslným. Ale jakmile jen vnikneme poněkud do vnitrozemí, mizí toto smýšlení a daleko uvnitř kraje marně bychom je hledali.

A tak tuší venkované instinktivně v obyvatelích středisk patrioty*), leda, že by byli

---

*) **republikány.**

podali pádné důkazy své oddanosti věci royalistů. A patrioti platí v očích jejich za nepřátele, kterým kladou za vinu všechna neštěstí, jež je stihla po velké válce. Proto chovají k nim hluboké a živé záští, jakým se vyznačují války občanské a rozbroje náboženské.

Když tedy přišli na tržiště v Montaigu,[23]) vnikli obyvatelé venkova až do středu svých nepřátel. Chápali to také velmi dobře. Proto zachovávali pod svým mírumilovným chováním zdrželivost a bdělost, jakou zachovává voják ve zbrani.

Mezi četnými zdejšími krčmami byla jen jediná majetkem muže, na kterého mohli venkované z Vendée spolehnouti, a vůči kterému vystupovali ze své uzavřenosti.

Krčma tato nalézala se ve středu města, na samotném tržišti, na rohu náměstí a uličky, které nevedla do žádné jiné ulice, ani do polí, nýbrž do řeky Maine, tekoucí na jihozápadní straně města.

Na této krčmě nebylo žádného štítu.

Jen větev suchého listí vetknutá vodorovně do štěrbiny ve zdi, a několik jablek, které bylo viděti okenní tabulí, tak zaprášenou, že ani nebylo třeba záclon, prozrazovala strávníkům, jakého druhu jest to obchod.

Denní hosté pak nepotřebovali žádného označení.

Majitel této krčmy jmenoval se Aubin Courte-Joie.

Aubin bylo jeho rodinné jméno. »Courte-

Joie«*) byla přezdívka, kterou ho nazývali šprýmovní jeho přátelé.

Slyšme, za jakých okolností přišel k této přezdívce:

Přes to, že Aubin Courte-Joie zaujímá jen podružnou a zcela nepatrnou úlohu v našem vypravování, musíme pověděti něco o jeho minulosti.

Když bylo Aubinovi dvacet let, byl tak drobný, tak slabý a tak chatrného zdraví, že ani při odvodech r. 1812, které přec nebyly tak přísné, nebyl odveden a nebyl uznán za hodna milosti, jakou Jeho Veličenstvo císař a král obyčejně zahrnoval nováčky.

Ale již v roce 1814 odvodní komise, které sestárly o dvě léta, nebyly tak stydlivy, a uznaly, že to, co považovaly dosud za nedochůdče, platí přece, celkem vzato, něco mezi jednotkou a nulou a může, aspoň na papíře, figurovati jako voják a přispěti k lesku armády vůči králům spojené Evropy.

A tak se stalo, že Aubin byl odveden.

Ale Aubin, kterého zlobila původní nevšímavost k jeho osobě, pojal nechuť ke službě vojenské a rozhodl se, že bude vzdorovati vládě; a po tomto rozhodnutí utekl a přidal se k bandě zbůjníků, kteří táhli krajem.

Čím více mužů ubývalo, tím nemilosrdnějšími byli náhončí pro císařskou armádu proti těm, kdož se zprotivili nařízením.

Aubin, který povahou svojí nebyl příliš do-

---

*) česky: »Krátká radost«.

mýšlivý, nebyl by nikdy uvěřil, jak jest vládě nepostrádatelným, kdyby nebyl na vlastní oči viděl, jakou práci si vláda dává, aby jej nalezla uprostřed lesů bretaňských a močálů ve Vendée.

Četníci pronásledovali neúnavně všechny uprchlíky a ty, kdož se vojně vyhnuli.

Při jedné srážce, k jakým často docházelo při tomto pronásledování, držel se Aubin tak statečně a houževnatě, že bylo zřejmo, že odvodní komise v r. 1814 příliš nepochybila, zařadivši jej mezi své vyvolené. Při jedné z takovýchto srážek byl Aubin střelen a jako domněle mrtvý zanechán na bojišti uprostřed silnice.

Toho dne jistá měšťanka z Ancenis[24]) jela po silnici, která vede podél řeky z Ancenis do Nantes.

Měšťanka tato jela se svým vozíkem po silnici, a bylo to as mezi osmou a devátou hodinou večerní, tudíž již za úplné tmy.

Když dojela k mrtvole, počal se kůň vzpínati a naprosto nechtěl jeti dále.

Žena šlehla koně bičem. Ale zvíře se vzepjalo.

Při dalších ranách bičem obrátilo se zvíře a chtělo se mermomocí dáti zpět.

Tu žena, která ještě nikdy neviděla, že by si její kůň takto počínal, slezla s vozu.

Nyní se jí vysvětlilo vše. Přes cestu leželo tělo Aubinovo a zatarasovalo ji.

Takováto setkaná na silnici nebyla za tehdejších dob přílišnou vzácností!

Také naše měšťanka se příliš nezalekla. Přivázala koně ke stromu a chystala se odvléci

mrtvolu do příkopu, aby tak uvolnila cestu svému povozu i jiným, které snad tudy pojedou po ní.

Ale když se dotkla těla, zpozorovala, že jest ještě teplé.

Žena byla dojata a bezděky s sebou pohnula. Snad pohyb tento způsobil raněnému bolest, i probral se Aubin z bezvědomí, slabě zasténal a pohnul rukou.

Žena uložila jej do povozu, a místo aby pokračovala v cestě do Nantes, vrátila se do Ancenis.

Byla to žena pobožná a přesvědčením royalistka. Věc, za kterou utržil Aubin svoje poranění, jakož i škapulíř, který nalezla na jeho prsou, vzbudily u ní zájem o nešťastníka.

Povolala ranhojiče.

Nešťastný Aubin měl obě nohy roztříštěny kulí a bylo nutno mu je uříznouti.

Šlechetná dáma ošetřovala Aubina a bděla u jeho lože s oddaností milosrdné sestry. Její dobrotivost pak, jak se často stává, připoutala ji k nešťastníku, a když byl Aubin vyléčen, byl velice překvapen, když mu měšťanka nabídla svoje srdce i ruku.

Rozumí se, že Aubin nabídku tuto přijal.

A tak stal se Aubin k úžasu všech vlastníkem domku.

Ale, bohužel, štěstí jeho netrvalo dlouho! Jeho žena po roce zemřela. V závěti své odkázala mu celé své jmění. Ale zákonití dědicové zemřelé podali u soudu odpor proti této závěti pro formální vadu, a když soud přiznal právo jim, byl

Aubin opět na mizině a bez prostředků jako před tím.

Byl na tom ve skutečnosti ještě hůře: scházely mu obě nohy.

A tak jeho štěstí, pro které mu ovšem všichni sousedé záviděli, potrvalo jen na krátko, a závistníci, kteří měli radost z jeho nynější bídy, jež ho stihla po krátké době bohatství a hojnosti, dali mu přezdívku »Courte-Joie«.

Poněvadž pak dědicové, kteří jej připravili o dědictví, náleželi vesměs ke straně liberální, bylo přirozeno, že Aubin přenesl svoji nenávist osobní na celou tuto stranu.

Prohraný proces zlobil jej velice, a hněvu svému dával průchod svědomitě, kde a jak jen mohl.

Roztrpčen svým mrzáctvím a sžírán hněvem nad domnělým bezprávím, které bylo na něm spácháno, choval Aubin nezkrotnou nenávist proti všem, které vinil ze svého neštěstí, ke svým odpůrcům, soudcům i patriotům. Jeho strastiplným dalším životem rostla jen tato nenávist a čekala jen na vhodnou příležitost, aby se mohla projeviti skutkem; a při jeho mstivé a divoké povaze dalo se očekávati, že pomsta jeho bude hrozná.

Při svém zmrzačení nemohl Aubin ovšem pomýšleti na to, aby se chopil svého předchozího zaměstnání a stal se pachtýřem statku, jak jimi byli jeho otec i jeho děd.

Musil se tedy, ač choval velký odpor k městům, uchýliti do města. Sebrav veškery prostředky, které mu dosud zbyly z dob bohatství,

zařídil se právě uprostřed těch, které tak nenáviděl, v Montaigu, kde se s ním shledáváme jako s majitelem krčmy — osmnáct roků po událostech právě vylíčených.

Strana royalistická neměla nad něho přívržence horlivějšího. A zdaž neprováděl tím již svoji pomstu, slouže zájmům této strany?

A tak přes ztrátu obou nohou byl Aubin Courte-Joie nejhorlivějším propagátorem hnutí royalistického, které se zde organisovalo.

Jsa tu v městě nepřátelském jako vpřed posunutá hlídka, podával vůdcům hnutí ve Vendée podrobné a cenné zprávy o všech opatřeních, která činila vláda na obranu, a to nejen v kantonu Montaigu, ale i ve všech kantonech okolních.

Potulní žebráci, tito chvilkoví hosté, kterým by nikdo pražádné ceny nepřikládal a k nimž nikdo nechoval nejmenší nedůvěry, stali se v jeho rukou nenahraditelnými pomocníky, které vysílal do kraje všemi směry v okruhu dvaceti mil. Sloužili mu zároveň za zvědy i za prostředníky s obyvateli venkova.

Jeho krčma stala se přirozeně dostaveníčkem těch, jimž se říkalo »chouani«. A také, jak jsme již řekli, byla to v celém městě jediná krčma, kde mohli bez obavy povoliti uzdu svému royalistickému nadšení.

V den výročního trhu nebyla krčma Aubinova tak navštívena, jak by se dalo čekati při tak značném návalu venkovanů z okolí.

V přední z obou světnic, temné a nevlídné, opatřené jen hrubým, sotva hlazeným nábyt-

kem, několika lavicemi a stolicemi, sedělo za stoly sotva tucet venkovanů.

Dle čistoty, ba řekli bychom přímo dle elegance jejich krojů, bylo znáti, že venkované tito náleží k zámožné vrstvě polních pachtýřů.

Tato místnost oddělena byla od zadní místnosti širokými zasklenými dveřmi se širokými bavlněnými záclonami, červeně a bíle kostkovanými.

Místnost tato pak sloužila zároveň za kuchyni, za jídelnu, za ložnici, za pracovnu mistra Aubina, a za slavnostních příležitostí stávala se jaksi doplňkem hlavní místnosti, kde se přijímali hosté a přátelé.

Tento paterý účel, jakému sloužila místnost tato, bylo také znáti na nábytku, který zde byl, a na celém zařízení.

V zadu bylo nízké lože s baldachýnem a záclonami ze zeleného serže. Bylo to lože krčmářovo.

Po stranách této postele byly dva obrovské sudy, z kterých se čerpal pro spotřebu strávníků mošt a kořalka.

Po pravé straně směrem od vchodu nalézal se široký a vysoký krb, jak tomu bývá v doškových chatrčích. Uprostřed místnosti stál dubový stůl, a kolem něho dvojitá dřevěná lavice. Proti krbu byla skříň s nádobím a cínovými konvicemi na víno.

Jedinou ozdobou celé místnosti byl krucifix a nad ním zastrčená snítka svěceného zimostrázu, několik »dotýkaných« voskových figurek a hrubě malovaných obrazů.

V den výročního trhu v Montaigu otevřel Au-

bin Courte-Joie tuto svoji svatyni četným přátelům.

Bylo-li v předním sále všeho všudy deset nebo dvanáct hostů, bylo jich zde v zadní místnosti nejméně dvacet.

Většina těchto mužů seděla kolem stolu; popíjeli a živě rokovali.

Tři nebo čtyři muži vysypávali právě velké pytle, nakupené tu v rohu místnosti, brali z nich kulaté koláče, které počítali, ukládali do nůší, a tyto pak odevzdávali buď žebrákům, buď ženám, které tu čekaly u dveří v rohu pokoje vedle sudů.

Dveře tyto vedly na malý dvorek, tento pak vedl do úzké uličky, o které jsme se již zmínili.

Aubin Courte-Joie seděl v jakési lenošce blízko krbu. Vedle něho byl muž, oblečený v dlouhý plášť z koziny, s černým bavlněným čepcem na hlavě, a pod stolem u jeho nohou ležel jeho pes. V onom hostu poznáváme starého známého, Jeanna Oulliera.

Za nimi pak vnučka Aubinova, mladá a velice hezká venkovanka, kterou si vzal Aubin Courte-Joie k sobě, aby mu vedla obchod a domácnost, udržovala oheň a dávala právě pozor asi na tucet hnědých šálků, v nichž opékalo se při teple z krbu to, čemu venkované říkali »topinka k moštu«.

Aubin Courte-Joie mluvil živě, ač potichu, s Jeanem Oullierem, když ozvalo se z jídelny slabé zapísknutí, napodobující volání koroptve.

»Kdo pak to k nám jde?« zvolal Courte-Joie, nakloniv se a dívaje se štěrbinou, kterou za

tímto účelem ponechal mezi záclonami. »Muž z Logerie!... Pozor!«

A dříve ještě, než ti, jichž se tato výstraha týkala, zaslechli toto zvolání, bylo již vše opět uvedeno do pořádku v pokoji Aubinově.

Dvířka se tiše zavřela a ženy i žebráci zmizeli. Mužové, kteří právě počítali koláče, zavřeli pytle, obrátili je vzhůru a usedli na ně, kouříce z dýmek a tvářice se zcela netečně.

Pijáci pak vesměs utichli, a tři nebo čtyři z nich usnuli náhle nad stolem, jakoby nějakým kouzlem uspáni.

Jean Oullier sám obrátil se ke krbu, tak aby příchozí nezpozoroval hned jeho tváře.

XVII.

Muž z Logerie.

Courtin — neboť jej označil Aubin Courte-Joie jako muže z Logerie — vešel vskutku do přední místnosti krčmy.

Až na poplašný signál, kterým, jak víme, byl hlas koroptve věrně napodobený — který sloužil za výstrahu při jeho příchodu, příchod jeho, jak se zdálo, nepůsobil mezi hosty pražádného vzrušení. Pijáci pokračovali ve svém hovoru, až na to, že jejich řeči, které byly před tím vážné, obrátily se nyní při příchodu Courtinově v žerty a šprýmy.

Pachtýř se rozhlížel kolem sebe a patrně nenalézal zde tváře, kterou hledal. I otevřel směle skleněné dveře a hleděl svým zchytralým obličejem do zadní místnosti.

Ani zde nikdo si ho zvlášť nevšímal.

Jedině Marietta, neteř krčmářova, přestala na chvíli věnovati svoji pozornost šálkům moštu, povstala a otázala se Courtina, jako by se tázala kteréhokoli z denních návštěvníků svého strýce:

»Čím mohu posloužiti, pane Courtine?«

»Kávou,« odpověděl Courtin, při čemž se rozhlížel pátravě po tvářích hostí zde sedících na lavici a díval se pozorně i do všech koutů světnice.

»Dobrá ... Sedněte si,« odpověděla Marietta, »donesu vám to ihned na místo.«

»Ó, toho není třeba, nenamáhejte se,« odpověděl Courtin dobrácky; »dejte mně jen šálek hned, vypiju jej zde na místě mezi svými přáteli.«

Nikdo, jak se zdálo, nebyl uražen tím, že se příchozí nazval jejich přítelem, nebo spíše, že je nazýval svými přáteli. Ale také se nikdo nedal vyrušiti, aby mu nabídl místo.

Courtin byl tedy nucen učiniti nový pokus.

»Máte se dobře, Aubine?« tázal se krčmáře.

»Jak vidíte,« odpověděl tento, při čemž se ani neohlédl.

Courtin vycítil, že není v této společnosti vítaným. Ale nebyl z těch, kdož by se jen tak dali přivésti z rovnováhy.

»No tak, Marietto,« pravil, »podej mně nějakou stolici, abych si mohl sednouti vedle tvého strýce.«

»Není zde žádné volné, mistře Courtine,« odpověděla dívka; »máte, Bohu díky, dobré oči, abyste to viděl.«

»Dobrá, tedy tvůj strýc mně postoupí svoji,« pravil dále Courtin se smělou důvěrností, ačkoli v duchu vycíťoval pramálo povzbuzení ve způsobu, jak se k němu choval krčmář a jeho hosté.

»Když to musí být,« bručel Aubin Courte-Joie, »vezmi si ji, neb já jsem zde pánem v domě, a nikdo nesmí říci, že u Chmelové větve odepřeli židli hostu, který se chtěl posaditi!«

»Dej mně tedy svoji židli, když umíš tak

pěkně mluviti. Neboť támhle vidím už člověka, kterého hledám.«

»Koho pak hledáš?« tázal se Aubin, který vstal a jemuž ihned dvacet hostů nabízelo svoji stoličku.

»Hledám Jeanna Oulliera!« pravil Courtin, »a tak se mi zdá, že ho tuto vidím.«

Když zaslechl Jean Oullier svoje jméno, vstal a pravil tonem skoro výhružným:

»Aj? Copak mně chcete?«

»Ale, ale, jen mne proto nesněz!« odpověděl starosta z Logerie. »Co vám chci říci, týká se vás samotného více nežli mne!«

»Mistře Courtine,« pravil Jean Oullier vážně, »přes to, co jste právě řekl, nejsme přáteli — do toho schází mnoho a mnoho! Víte to až příliš dobře, a zajisté jste nepřišel mezi nás s dobrými úmysly!«

»To se právě mýlíte, milý Oulliere!«

»Mistře Courtine,« pravil dále Jean Oullier, nedávaje se zdržeti významnými posuňky, kterými jej Aubin Courte-Joie nabádal k opatrnosti; »mistře Courtine, co vás známe, byl jste u modrých[25]) a koupil jste si špatný majetek.«

»Špatný majetek?« přerušil jej Courtin s posměšným úšklebkem.

»Ó, vím dobře, co pravím, však vy mně také dobře rozumíte. Chci říci majetek, pocházející z nekalého pramene. Spojil jste se s městskými ťulpasy, pronásledoval jste lidi z městysů a vesnic, kteří si zachovali víru v Boha a v krále. Co můžeme pak míti dnes společného — vy,

který jste si takto počínal, a já, který jsem vždy jednal zcela opáčně?«

»Nikoli, milý Oulliere,« pravil Courtin, »neplul jsem ve vašich vodách, to jest pravda. Ale přes to, že náležím k jiné straně nežli vy, říkám, že nemá býti zlé vůle mezi sousedy. Přišel jsem sem tedy za vámi, abych vám prokázal službu — přísahám vám.«

»Nestojím o vaše služby, mistře Courtine,« odpověděl Jean Oullier.

»A proč ne?« tázal se pachtýř.

»Protože vím, že se za vašimi službami skrývá nějaká zrada.«

»Tedy mne ani nechcete vyslechnouti?«

»Nechci!« odpověděl hrubě Jean Oullier.

»Nečiníš dobře,« pravil mu tiše krčmář, kterému se přímá hrubost a příkrost jeho druha nezdála jednáním vhodným.

»Dobrá tedy,« pravil dále Courtin, »stane-li se nějaké neštěstí obyvatelům zámku Souday, nedávejte viny nikomu jinému, než sám sobě, milý Oulliere!«

Bylo znáti, že míní Courtin slovo to v širším smyslu dle způsobu, jak vyslovil slovo obyvatelům. Zajisté, že mezi obyvatele zámku byli pojati také jeho hosté. Jean Oullier nemohl býti na omylu stran tohoto výkladu, a přes obvyklou sílu svého ducha silně zbledl.

Litoval, že zašel tak daleko. Ale bylo nebezpečno, aby se vrátil k svému původními rozhodnutí.

Chová-li Courtin nějaké podezření, tímto

couvnutím od věci zajisté jen jeho podezření ještě sesílil!

Snažil se proto Oullier opanovati své vzrušení a usedl opět zády ke Courtinovi a s tváří co nejlhostejnější. Jeho chování bylo tak nenucené, že Courtin, jak byl zchytralý, dal se jím oklamati.

Proto neodešel kvapně, jak by byl měl učiniti hned po této odpovědi. Prohraboval se dlouho v kapsách, vytáhl konečně koženou peněženku a jal se hledati drobné, aby zaplatil svoji kávu.

Aubin Courte-Joie pochopil význam tohoto otálení a použiv okamžiku, chopil se slova.

»Milý Jene,« pravil, obraceje se k Oullierovi zcela dobrácky, »milý Jene, již dlouho jsme přáteli a kráčíme stejnou cestou, doufám. Moje dvě dřevěné nohy to dosvědčují. Nuže! Nebojím se říci ti zde před panem Courtinem, že nečiníš dobře, rozumíš? Dokud jest ruka zavřena, může leda blázen křičeti: Vím, co v ní jest. Ovšem, pan Courtin,« pravil dále Aubin, klada zvláštní důraz na titul, jaký dával starostovi z Logerie, »pan Courtin nepatřil k naší straně. Ale také nebyl proti nám. Byl sám pro sebe, více mu nelze vyčítati. Ale dnes, kdy staré spory jsou odstraněny, dnes, kdy není již ani modrých ani chouanů, dnes, kdy, Bohudíky, žijeme v míru, co ti záleží na barvě jeho kokardy? A, na mou věru, chce-li ti pan Courtin, jak praví, říci něco důležitého, proč bys ho neměl vyslechnouti?«

Jean Oullier pokrčil netrpělivě rameny.

»Starý lišáku!« pomyslil si Courtin, který byl až příliš dobře zpraven o tom, co se děje, než

aby se dal oklamati květnatou a mírumilovnou řečí Aubinovou a řečnickými příkrasami, jimiž Aubin Courte-Joie svoji řeč vykrášlil.

I pravil nahlas:

»Tím spíše, ježto věc, o které jsem si s ním chtěl promluviti, nemá praničeho společného s politikou!«

»Tak vidíš,« pravil Courte-Joie, »že není příčiny, proč bys si nemohl s panem starostou důvěrně pohovořiti. Nu tak, udělej mu místo vedle sebe a promluvte si pěkně spolu.«

Ani po této řeči netvářil se Jean Oullier přívětivěji a ani se ke Courtinovi neobrátil.

Avšak nevstal a neodešel — čehož se bylo obávati — když ucítil, že si pachtýř k němu přisedl.

»Milý Oulliere,« pravil Courtin jako by úvodem, »myslím, že nejlepší rozprava jest ta, která se zapíjí dobrým vínem. Víno oslazuje naše slova, jak říkal náš pan farář... ovšem ne na kazatelně, ale proto nejsou jeho slova o nic méně pravdiva. Kdybychom si dali láhev vína, snad by mne již napadla vhodná slova.

»Jak vám libo,« odpověděl Jean Oullier, který pociťoval sice silný odpor k tomu, aby si připil s Courtinem, ale považoval to nicméně za oběť, kterou musí přinésti věci, do jejíchž služeb se dal.

»Máte víno?« tázal se Courtin Marietty.

»To je dobré!« odpověděla dívka, »máme-li víno! Jaká to otázka!«

»Ale dobré víno, chtěl jsem říci. Zapečetěné víno v lahvích.

»Ano, máme je,« pravila Marietta s pýchou, »ale láhev stojí čtyřicet sous.«

»To je toho!« pravil Aubin, který usedl u druhé strany krbu, aby mohl letmo pochytiti, možno-li, pár slov z důvěrných sdělení Courtinových Jeanu Oullierovi, »pan starosta na to má, maličká, a pro čtyřicet sous nezůstane ještě dlužen pachtovné paní baronce.«

Courtin již litoval, že se tak daleko odvážil. Kdyby snad se měly navrátiti doby velké války — nedejž Bůh! — bylo nebezpečno pro něho, kdyby platil za člověka bohatého!

»Má na to. Má na to! Jak se vám to lehce řekne, Aubine! Ano, mám čím zaplatit pacht. Ale, když zaplatím, věřte mně, že jsem rád, vyjdu-li jakž takž. Tak vypadá moje zámožnost!«

»Jste-li bohatý či chudý, to se nás netýká,« pravil Jean Oullier. »Co jste mně chtěl říci? Pospěšme si.«

Courtin chopil láhev, kterou mu Marietta přinesla, utřel hrdlo láhve rukávem, nalil si trochu vína do sklenice, naplnil sklenici Oullierovu, pak svoji, na to si přiťukl a ochutnával nápoj labužnicky.

»To si nechám líbit!« pravil, mlaskaje jazykem o patro, »jak šťastni jsou ti, kteří si mohou dopřáti každodenně takového vína!«

»Zvláště, mohou-li se ho napíti s klidným a čistým svědomím,« odpověděl na to Jean Oullier, »neboť já myslím, že jen tenkráte víno náležitě chutná.«

»Jeane Oulliere,« pravil Courtin, nepozasta-

vuje se nikterak nad jeho filosofickou úvahou a nakláněje se ke krbu tak, aby ho nikdo jiný neslyšel: »Jeane Oulliere, zlobíte se na mne, a to není od vás správné, čestné slovo, že ne!«

»Dokažte to, pak vám uvěřím. Takovou mám k vám důvěru.«

»Neubližuji vám, myslím jen sám na sebe, jak právě řekl Aubin Courte-Joie, který jest muž soudný, toť vše. Starám se pouze o vlastní drobné záležitosti a nepletu se do cizích, poněvadž si říkám: »Starý brachu, nebudeš-li míti na letnice nebo na vánoce peníze připraveny, král, nechť si už jest jím Jindřich V. nebo Ludvík Filip, nebude na to dbáti, právě jako státní pokladna, a dostaneš papírek s jeho podobou. Bude to sice pro tebe velká čest, ale přijde ti to moc draho. Nech tedy Jindřicha V. a Ludvíka Filipa, ať se sami spolu srovnají jak dovedou, a pamatuj na sebe«. Vy soudíte jinak, vím to, a jest to vaší věcí. Nekárám vás proto nikterak, nanejvýše mohu vás jen litovati.«

»Nechte si svoje politování pro jiné,« odpověděl Jean Oullier z vysoka. »Nestojím o ně, právě jako jsem se vás neprosil o vaše důvěrná sdělení.«

»Pravím-li lituji vás, milý Oulliere, myslím tím nejen vás, ale i vašeho pána. Pan markýz jest muž, kterého si velice vážím. Vytrpěl všemožná nebezpečenství a zničil se za velké války... Nu? — a čeho tím získal?«

»Mistře Courtine, řekl jste, že nebudete mluviti o politice. Ale, zdá se mně, že již rušíte dané slovo.«

»Ano, řekl jsem to. Ale nemohu za to. V této prokleté zemi plete se politika do všech našich záležitostí tak, že to bez ní ani nejde! Řekl jsem vám tedy, že pan markýz jest muž, kterého si velice vážím a že vidím s politováním a s velkou lítostí, jak jest zatlačen zcela do pozadí celou řadou zbohatlíků, on, který byl kdys prvým pánem v celém kraji!«

»Je-li spokojen se svým osudem, co vám na tom záleží?« odpověděl Jean Oullier. »Neslyšel jste zajisté nikdy, že by si vám byl stěžoval, a také vás jistě nežádal, abyste mu půjčil peníze!«

»Co byste řekl člověku, který by k vám přišel s nabídkou, že vrátí zámku Souday bývalou nádheru a bohatství, kterých pozbyl? Hleďte,« pokračoval Courtin, nedávaje se odvrátiti hrubým chováním svého posluchače, »myslíte, že by byl tento člověk vaším nepřítelem a nezdá se vám, že by mu byl pan markýz zavázán hrdou vděčností?... Odpovězte mně na to z příma, tak jako já s vámi mluvím.«

»Zajisté, kdyby člověk ten zamýšlel učiniti tak způsobem počestným... ale, pochybuji o tom.«

»Způsobem počestným! Což by si kdo troufal nabídnouti vám něco jiného, Jeane Oulliere? Slyšte tedy, starý brachu, chci mluviti zpříma a bez všelikých okolků: já, já sám, který s vámi mluvím, mohl bych docíliti, že by bylo na zámku Souday tolik tisíc a set, jako jest tam dnes tolarů po pěti librách. Ale...«

»Ale? No tak. Jen sem s tím! Zde asi vás, jak se říká, střevíc tlačí?...«

»Ale, hrome, musil bych při tom také něčeho vyzískati.«

»Byl-li by obchod dobrý, bylo by to zcela spravedlivo, a jistě byste dostal svůj díl.«

»Tak vidíte! A kdybych pomohl trochu zatlačiti a celou věc popohnati, požadoval bych tak málo!«

»Ale, čeho tedy vlastně žádáte?« tázal se Jean Oullier, jehož samotného počala se zmocňovati zvědavost, co as jen Courtin zamýšlí.

»Ó, božínku, jest to tak prosté. Především bych si přál, aby se věc tak upravila, abych nemusil již obnovovati svoji pachtovní smlouvu, ani platiti pachtovné ze dvorce, který spravuji již po dvanáct let.«

»Tedy — přál byste si, aby vám jej dali darem?«

»Kdyby tak pan markýz chtěl učiniti, neodmítl bych zajisté. Nikoli, nejsem tak sám proti sobě.«

»Ale jak by se mohla tato záležitost tak uspořádati? Vždyť váš statek patří mladému baronovi Michelovi nebo jeho matce. A neslyšel jsem, že by jej chtěli prodati. Jak bychom vám mohli darovati něco, co není naše?«

»Ovšem!« pokračoval Courtin, »ale kdybych já se chopil této záležitosti, kterou vám navrhuji, netrvalo by snad dlouho a statek by patřil nebo skoro patřil vám, a pak by se věc dala snadno provésti. Co tomu říkáte?«

»Pravím, že vám nerozumím, mistře Courtine.«

»Vy šprýmaři!... Ach! Náš mladý pán jest

přece tak dobrou partií! Víte, že mimo Logerie patří mu ještě panství Coudraie, mlýny ve Ferronerie a lesy v Gervaise, a že vše to vynáší rok co rok nejméně osm tisíc pistólů?[26]) A víte, že stará baronka mu zanechá po své smrti rovněž tolik?«

»Co má společného mladý baron Michel s panem markýzem de Souday?« pravil Jean Oullier, »a jaký zájem mohl by míti můj pán na jeho jmění?«

»Ale jděte, mluvme si upřímně, milý brachu. Hrome! Přece jste si zajisté povšimnul, že náš mladý pán jest zamilován až po uši do jedné z vašich slečen. Do které, to nevím. Ale ať jen řekne pan markýz slovo, ať mně odevzdá krátký úpis týkající se mého statku. Jakmile bude slečna provdána, bude činiti se svým manželem co jen bude chtíti; a tento zajisté jí neodepře pár mizerných jiter půdy, zvláště půjde-li o to, darovati je člověku, ke kterému bude vázán vděčností. Je tu jen jediná překážka, a tou jest jeho matka. Nuže, odstraniti tuto překážku vezmu si na starost já sám,« dodal Courtin, nakláněje se k uchu Jeana Oulliera.

Tento neodpovídal, ale hleděl upřeně na Courtina.

»Ano,« pravil dále starosta z Logerie, »budeme-li tomu chtíti všichni, neodepře nám paní baronka ničeho. Víš,« pravil Courtin, poklepávaje svému posluchači přátelsky na stehno, »já bych mohl o panu Michelovi mnoho vyprávěti.«

»Nuže, nač tedy potřebujete nás? Proč nepo-

žádáte přímo ji, a to hned, o to, čeho si přejete?«

»Proč? Protože bych potřeboval ještě jistého svědectví. Abych doplnil výpovědi hocha, který pásl ovce a vyslechl celou úmluvu, když se jednalo o zradu, potřeboval bych ještě svědectví toho, který v lese Chabotièresském viděl zrádce, když přijímal jidášský groš. A víš, milý brachu, kdo by mohl vydati toto svědectví? Onoho dne, kdy budeme jednati společně, bude paní baronka poddajná, jak si jen lze přáti. Jest lakomá, ale jest ještě více hrdá. Bude se báti veřejné hanby a skandálu, a to ji učiní zcela poddajnou. A uzná, že konec konců slečna de Souday, ač chudá a dítě nemanželské, stojí za barona Michela, jehož děd byl ještě prostým venkovanem jako jsme my, a jehož otec byl... stačí!... Vaše slečna bude bohata, náš mladý pán bude šťasten. Mně bude pomoženo. Co by mohl kdo proti všemu tomu namítnouti? Nehledě ani k tomu, že budeme pak přáteli, milý brachu. Ač nejsem domýšlivec a ačkoli bych si tolik přál vašeho přátelství, myslím, že ani moje přátelství není bez ceny!«

»Vaše přátelství?« pravil Jean Oullier, který dosud jen stěží dovedl potlačiti rozhořčení, jaké v něm budil podivný návrh Courtinův.

»Ano, moje přátelství,« pravil Courtin; »potřásej si jen jak chceš hlavou, jest tomu tak. Řekl jsem ti už, že bych mohl mnoho vyprávěti jako nikdo jiný o životě zesnulého pana Michela. K tomu chci ještě dodati, že ještě více vím o jeho smrti. Byl jsem tenkráte na osudném honu, při kterém byl zabit jedním z nadháněčů,

a moje místo bylo přímo proti jeho stanovišti.. Byl jsem ještě velice mlád, ale již tehdy měl jsem zvyk — Bůh mně dopřej, abych si jej zachoval! — nepovídati ničeho, dokud můj vlastní zájem toho nevyžaduje, abych mluvil. A nyní, nedovedeš oceniti služby, jaké bych mohl prokázati vaší straně, když bych se z vlastního zájmu přidal k vám?«

»Mistře Courtine,« pravil Jean Oullier, mrače se nevlídně, »nemám pražádného vlivu na rozhodnutí svého pána, pana markýze de Souday. Ale i kdybych měl sebe menší vliv, nikdy by se tento statek nestal naším, nikdy by se nesměl státi platem za zradu!«

»To jsou plané řeči,« pravil Courtin.

»Nikoli; ač jsou slečny de Souday chudé, nikdy bych si nepřál pro ně za muže mladíka, o kterém mluvíte. Buď byl tento muž sebe bohatší, a i kdyby měl jiné jméno než jaké má, nikdy by si nesměla slečna de Souday vykoupiti sňatek nízkým jednáním!«

»Tomu ty říkáš nízké jednání? Já v tom vidím jen dobrý obchod.«

»Vy snad. Ale pro ty, jimž sloužím, vykoupiti si sňatek pana Michela dohodou s vámi, bylo by více než nízkým jednáním — byla by to hanebnost!«

»Jeane Oulliere, dej si pozor! Nechci se zlobiti pro způsob, jakým se mnou jednáš. Přišel jsem k tobě s dobrými úmysly. Hleď, abych nepojal zlé úmysly, až odejdu odtud.«

»Vašich hrozeb se bojím právě tak málo, jako stojím o vaši ochotu, mistře Courtine, to si pa-

matujte, a je-li třeba vám to opakovati, nuže, však se vám to ještě připomene!«

»Ještě jednou ti pravím, Jeane Oulliere, vyslechni mne. Přiznal jsem se ti, chci být bohat, to jest můj koníček, právě jako ty zase zakládáš si na tom, být věrný jako pes lidem, kteří se o tebe starají asi tak, jako ty o svého jezevčíka. Myslil jsem si, že mohu prokázati službu tvému pánovi a doufal jsem, že službu takovou neponechá bez odměny. Pravíš mně, že jest to nemožno? Nemluvme tedy již o tom. Ale kdyby se tvoji páni chtěli ukázati uznalými, jak si přeji, posloužil bych jim raději než jinému. To jsem ti chtěl ještě říci.«

»Protože jste doufal, že vám urození páni lépe zaplatí než ostatní, že ano?«

»Ovšem, Jeane Oulliere, nechci si vůči tobě zahrávati na hrdého, jest tomu tak, jak jsi řekl. A jako jsi ty řekl, pravím i já tobě, že třeba-li ti to opakovati, bude ti to ještě připomenuto.«

»Nechci sloužiti za prostředníka při takových obchodech, mistře Courtine. Ostatně, odměna, kterou bych vám mohl nabídnouti, kdyby byla v poměru k tomu, čeho by mohli oni od vás očekávati, byla by tak nepatrná, že ani nestojí za řeč.«

»Aj, aj? Kdož ví? Netušil jsi, milý brachu, že znám tajemství události v lese Chabotièresské! A jistě bys byl překvapen, kdybych ti pověděl vše, co vím.«

Jean Oullier se obával, aby na něm nebylo znáti strachu.

»Poslyšte,« pravil Courtinovi, »nechme toho

již. Chcete-li se prodati, obraťte se na někoho jiného. Takovéto obchody se mně příčí, i kdybych byl s to je uzavříti. Nic mně po nich není, Bohu díky!«

»Jest to vaše poslední slovo, Jeane Oulliere?«

»Moje první i poslední slovo. Jděte si svojí cestou, mistře Courtine, a my zase půjdeme svojí!«

»Dobrá, jakáž pomoc,« pravil Courtin vstávaje, »byl bych velmi rád šel stejnou cestou s vámi.«

Dopověděv tato slova, povstal Courtin, pokývl na pozdrav Oullierovi a odešel.

Sotva překročil práh u dveří, přistoupil Aubin Courte-Joie k Jeanu Oullierovi, přišourav se k němu na svých dřevěných nohou.

»Provedl jsi hloupost,« pravil mu šeptem.

»Co jsem měl dělati?«

»Dovésti ho k Ludvíku Renaudovi nebo ke Gaspardovi. Ti by si ho byli koupili.«

»Koho? Toho bídného zrádce?«

»Milý Jene, v roce 1815, když jsem byl starostou, byl jsem v Nantes. Viděl jsem tam muže, který býval kdysi ministrem, a slyšel jsem od něho dvě věci, které jsem si dobře zapamatoval: první, že zrádci tvoří i boří císařství; druhou, že zrada jest jediná věc zde na světě, která se neměří dle ceny toho, kdo se jí dopustí.«

»Co mně tedy radíš?«

»Abys ho sledoval a dával na něho pozor!«

Jean Oullier chvíli přemýšlel.

Pak vstal rovněž. »Tak se mi věru zdá, že snad máš pravdu.« A odešel pln starostí.

XIX.

Výroční trh v Montaigu.

Vření, jaké panovalo v západních krajích Francie, nezastihlo vládu nepřipravenu. Politická víra stala se velmi vlažnou, než aby se povstání, které zabíralo tak rozsáhlou část území, a spiknutí, které musilo přec čítati tolik spiklenců, mohlo na dlouho utajiti.

Ještě dávno před příjezdem Madame do Provence byli v Paříži zpraveni o hnutí, které se připravuje. Bylo pamatováno na rázná a přísná opatření, jak hnutí to potlačiti. A jakmile vešlo ve známost, že princezna odjela do krajin západních, jednalo se již jen o to, dáti opatření tato provésti a vedení jejich svěřiti mužům spolehlivým a obratným.

Departementy, ve kterých se bylo obávati povstání, byly rozděleny na tolik vojenských okresů, kolik měly podprefektur.

Každý z těchto vojenských okrsků, jemuž velel velitel praporu, byl střediskem pro několik podružných ubytovacích stanic vojenských, jimž veleli kapitáni, a kolem nich bylo několik ještě slabších oddílů, kterým veleli poručíci a podporučíci. Tyto oddíly sloužily za přední stráže a postupovaly co možno nejdále dovnitř kraje, pokud jen tomu prostředky dopravní dovolovaly.

Montaigu, ležící v okrese Clissonském, dostalo svoji posádku, kterou tvořila setnina 32. řadového pluku.

Onoho dne, kdy se udály příběhy, které jsme vylíčili, byla tato posádka sesílena dvěma brigádami četnictva, které přijely z rána do Nantes, a o dvacet jízdních myslivců.

Tito sloužili za průvod velícímu důstojníku posádky Nantesské, který právě objížděl jednotlivé oddíly na inspekční cestě.

Tento důstojník byl generál Dermoncourt.

Když skončil prohlídku posádky v Montaigu, Dermoncourt, starý voják, stejně intelligentní jako energický, usoudil, že bude prospěšno prohlédnouti si také trochu ty, ktrým říkal »staří přátelé Vendejští« a které zpozoroval státi v hustých řadách na náměstí a po ulicích v Montaigu.

Svlékl svoji uniformu, oblékl oděv občanský a vyšel si mezi davy lidu v průvodu jednoho člena občanské správy, který se nalézal v Montaigu současně s ním.

Ačkoli bylo všude viděti tváře hrozivé a zamračené, chovalo se dosud obyvatelstvo klidně.

Dav ustupoval s cesty těmto dvěma pánům, a ač marciální postava generálova, jeho hustý vous, který byl posud černý, přes to, že generálovi bylo šedesát pět let, zjizvená jeho tvář a sebevědomé vzezření jeho průvodce budily pozornost davu a tak stalo se jejich přestrojení zcela bezúčelným — za celou dobu, co trvala jejich procházka, nebyli svědky žádného projevu nepřátelského.

»Vida! Vida!« pravil generál, »moji přátelé Vendejští se příliš nezměnili; vidím, že jsou právě tak málo sdílní jako byli tenkráte, když jsem s nimi měl co činiti, jest tomu bezmála již třicet osm let.«

»A já bych řekl,« pravil administrátor, »že lhostejnost, jakou projevují, jest dobrým znamením. Za ty dva měsíce, které jsem ztrávil v Paříži, a kdy neuplynulo téměř jediného dne bez nějaké vzpoury, nabyl jsem v tom trochu zkušenosti, a říkám, že takto se netváří lid, který se chystá k povstání. Jen pohleďte, generále: Není tu žádných shluknutí, nebo jen velmi málo, není viděti žádného řečníka pod širým nebem, žádného rozčilení, žádného ruchu, všude naprostý klid! Co vás napadá! Tito lidé hledí si jen svých obchůdků a nestarají se o nic jiného, za to vám ručím.«

»Pravdu máte, milý pane, a sdílím plně váš názor. Tito hodní lidé, jak je nazýváte, nemyslí naprosto na nic jiného, než na své obchody. Avšak jejich nejdůležitější obchodní starostí jest, jak nejvýhodněji vyprodati zásoby kulí a čepelí k šavlím, jichž mají plné krámy a které pošlou proti nám snad již co nejdříve.«

»Myslíte?«

»Nemyslím, jsem o tom přesvědčen. Kdyby nescházelo — jak tomu na štěstí pro nás jest — tomuto kvapnému zbrojení lidu pohnůtek náboženských, pro které se domnívám, že celý ten ruch nemůže být všeobecný, odpověděl bych vám směle, že mezi všemi těmito davy lidu není jediného chlapíka, který by neměl již svého mí-

sta, svého pořadí a svého čísla v nějakém vojenském praporu, které si tvoří páni šlechticové.«

»Jakže? I žebráci?«

»Ano, a ti především! Příznačnou vlastností takovéto války jest, milý pane, že jest nám činiti s nepřítelem, který jest všude a nikde. Hledáte ho a spatříte jen venkovana, jako tito lidé zde, který vás zdraví, žebráka, který k vám natahuje ruku, prodavače, který vám nabízí své zboží, hudebníka, který vám drásá uši strašlivými zvuky vyluzovanými z trubky, dryáčníka, který prodává své mastičky, malého pastýře, který se na vás usmívá, ženu, kojící dítě na prahu domku, houštinu zcela nevinně vypadající a neškodnou, sklánějící se přes cestu. Přejdete bez nedůvěry. Nuže: tento sedlák, pastýř, žebrák, hudebník, dryáčník, kojící žena, prodavač — to jsou samí nepřátelé! Jedni polezou za vámi v houští a budou vás sledovati jako stín, jako neúnavní slídiči, a sotva podniknete něco proti těm, které pronásledujete, již jim dají výstrahu, daleko dříve než byste je mohl překvapiti. Druzí mají někde v příkopě, v roští, v trávě nebo v polní brázdě dobře ukrytou starou, zarezavělou pušku, a stojíte-li jim za to, půjdou za vámi jako ti prví, až se jim naskytne vhodná příležitost a dostanou vás na dostřel. Šetří velice prachem. Z houští vypálí na vás ránu z ručnice, a budete-li míti štěstí, že vás chybí a dáte-li houštinu prohlédnouti, najdete jen houštinu, to jest větve, trní a listí. Tak vy-

padá ve skutečnosti jejich neškodnost v tomto kraji, milý pane!«

»Nepřeháníte snad poněkud, generále?« otázal se úředník pochybovačně.

»Pardieu! Vždyť se můžeme hned přesvědčiti, pane podprefekte. Jsme zde mezi davem lidí zcela mírumilovných. Máme kolem sebe vesměs přátele, krajany, Francouze, nuže: zkuste to a dejte jen zatknouti jednoho z těchto lidí!«

»Co myslíte, že by se stalo, kdybych jej zatknul?«

»Možná že toto: Jeden z těchto nám neznámých lidí, třebas tuhle ten mladý hoch v bílém kabátci nebo támhle ten žebrák, který právě jí s takovou chutí na prahu dveří a z kterého by se pak vyklubal nějaký »Diot«, »Stříbrná noha« nebo »železná ruka«, nebo jakýkoli jiný náčelník bandy lupičů, by ihned vstal a dal by znamení ostatním. Na toto znamení zasvištělo by nad našimi hlavami dvanáct nebo patnáct set bílých holí, s kterými se tu klidně procházejí, a než by nám moje družina mohla přijíti na pomoc, byli bychom zmláceni jako dva snopy pod ranami cepů. Zdá se, že nejste posud přesvědčen. Chcete se patrně o tom přesvědčiti za každou cenu!«

»Ó, nikoli, generále, věřím vám!« zvolal podprefekt živě. »Jen žádné špatné vtipy, k čertu! Od té chvíle, co jste mně vysvětlil jejich úmysly, připadají mně jejich tváře jako tváře polovičních vrahů a vidím jim na obličeji, že jsou to ničemové.«

»Ale, ale! Jsou to hodní, velmi hodní lidé,

třeba jen věděti, jak na ně; a toho právě nedovedou tak mnozí z těch, které sem vláda posílá,« pravil generál s výsměšným pošklebkem. »Chcete zaslechnouti kousek jejich rozmluvy? Jste, byl jste, nebo měl jste být advokátem. Ale vsadil bych se s vámi, že jste se mezi svými kolegy nesetkal s mužem, který by dovedl tak obratně mluviti, aniž by slova pronesl, jak to umějí tito lidé. — Hej, hochu!« zvolal generál, obraceje se k venkovanu asi třicetiletému nebo čtyřicetiletému, který se točil kolem nich, prohlížeje si zvědavě koláč, který držel v ruce. »Hej, povězte mně, milý hochu, kde se tu prodávají takové pěkné koláče jako ten, který právě máte v ruce a který mně dělá laskominy?«

»Ty se neprodávají. Rozdávají je.«

»Hrome! Tím spíše chci nějaký dostati.«

»Jest to divné,« pravil venkovan; »jest to přece jen divné, že rozdávají tak dobré koláče z bílé mouky, které by mohli dobře prodati.«

»Ano, to je dost divné. Ale neméně divno jest, že první člověk, na kterého jsme se obrátili, nejen že odpovídá na naše otázky, ale jako by tušil, na co se ho ještě dále chceme ptáti. Ukažte mně ten koláč, hodný muži!«

Nyní zase generál pozoroval koláč, jejž mu venkovan dal.

Byl to obyčejný koláč z pšeničné mouky, zadělávaný mlékem. Zvláštního na něm bylo jen to, že před pečením byl do kůrky vyryt kříž a čtyři rovnoběžné čáry.

»Hrome! Jaký to příjemný dárek! Spojuje příjemné s užitečným. Neboť tento nákres jest

patrně nějaký rebus. Povězte mně, dobrý muži, kdo vám dal tento koláč?«

»Nikdo mně ho nedal. Mně nedůvěřují.«

»Ach! Vy jste patriot?«

»Jsem starostou ve své obci, jsem oddán vládě. Viděl jsem jistou ženu, jak rozdává tyto koláče lidem z Machecoulu, ač ji o to ani nežádali a nic jí za to nedali. Tu jsem ji požádal, aby mně nějaký prodala, i netroufala si odříci. Vzal jsem si dva, jeden jsem snědl před ní, druhý jsem si dal do kapsy. To jest právě tento.«

»A přenechal byste mně jej laskavě, milý muži? Dělám si sbírku rebusů, a tento mne velmi zajímá.«

»Mohu vám jej dáti nebo prodati, jak si přejete.«

»Ach tak!« pravil Dermoncourt, prohlížeje si svého mluvčího pozorněji, než dosud. »Myslím, že ti rozumím. Dovedeš tedy vysvětliti tyto hieroglyfy?«

»Snad, a jistě mohu vám podati jiné ještě zprávy, které nejsou bez ceny.«

»Ale chceš, abych ti za to zaplatil?«

»Ovšem,« odpověděl drze venkovan.

»Takhle sloužíš vládě, která tě jmenovala starostou?«

»Parbleu! Vláda mně nepřidala ani tašku na dům, ani mně ho lépe nepostavila, než jak jest. Je vystavěn ze dřeva a hlíny a kryt slamou. Snadno to chytne, hoří to rychle a zbude ze všeho jen trochu popelu. Kdo mnoho vsází, ať

také hodně vyhraje. Neboť vše to může shořeti přes noc.«

»Máš pravdu. Slyšte, pane správče, to spadá do vaší působnosti. Bohudíky jsem jen voják a zboží musí být zaplaceno hned, jak mně je kdo přinese. Zaplaťte tedy a dodejte mně je.«

»Pospěšte si,« pravil pachtýř, »neboť nás všichni pozorují.«

Vskutku, se všech stran seskupili se venkované kolem hloučku, jaký tvořili oba páni se svým krajanem. Bez jakékoli jiné pohnutky, z pouhé zvědavosti, jakou vzbuzují vždycky cizinci, utvořili na konec dosti hustý kruh kolem nich.

Generál to zpozoroval.

»Milý pane,« pravil hodně hlasitě podprefektovi, »nenutím vás, abyste spoléhal na slovo tohoto člověka. Prodává vám dvě stě pytlů ovsa po devatenácti francích. Jest jen otázkou, zda vám je také dodá. Dejte mu závdavek, a nechť vám podepíše úmluvu.«

»Ale nemám u sebe ani papíru, ani tužky,« pravil podprefekt, který pochopil úmysl generálův.

»Tak jděte do hotelu, k čertu! Haló!« zvolal generál, »je zde snad ještě někdo z vás, kdo by chtěl prodati oves? Potřebujeme ho pro koně.«

Jeden ze sedláků přisvědčil, a zatím co s ním generál vyjednával o ceně, mohl se podprefekt se starostou vzdáliti, aniž by si jich kdo příliš všímal.

Tímto mužem s koláčem byl, jak čtenář asi již uhodl, náš mistr Courtin.

Pokusme se vysvětliti, co všechno Courtin toho dne podnikl a jak si počínal.

Po rozmluvě, kterou měl se svým mladým pánem, Courtin dlouho přemýšlel.

A tu přišel k názoru, že by přímé a prosté udání neposloužilo nejlépe jeho zájmům.

Mohlo se státi, že by vláda za tuto prokázanou službu ani neodměnila podřízeného činovníka. Bylo to tedy nebezpečné, ale prospěch z toho nebyl jistý. Neboť by tím na sebe uvalil nepřátelství royalistů, kterých bylo v kraji tak hojně!

A tu připadl na plán, který, jak jsme viděli, sdělil Jeanu Oullierovi.

Doufal, že bude-li podporovati milostné touhy mladého barona a těžiti z nich, že si zjedná přízně markýze de Souday, o kterém měl za to, že tento sňatek zajisté jest předmětem jeho ctižádostivé touhy. A tak by si díky této blahovůli dal draze zaplatiti mlčení, které zachrání hlavu, jež zajisté, nemýlí-li se, jest velmi drahá straně royalistů.

Viděli jsme již, jak se zachoval Jean Oullier k těmto návrhům Courtinovým. A tu Courtin, když se mu nepodařil úspěch obrovský, jak doufal, spokojil se ziskem prostředním a obrátil se ke straně vládní!

XX.

Vzpoura.

Půl hodiny po poradě podprefektově s Courtinem procházel četník skupinami lidu, hledaje generála. Zastihl jej v důvěrném rozhovoru s ctihodným žebrákem, oděným v cáry. Četník pošeptal generálovi pár slov a tento se ihned vrátil do hotelu »U bílého koně«.

Podprefekt jej očekával na prahu dveří.

»Nuže?« tázal se generál, vida spokojenou tvář veřejného činovníka.

»Ach, generále! Mám pro vás novinu — a to radostnou!« odpověděl tento.

»O co se jedná?«

»Ten člověk, s kterým jsem měl co činiti, jest opravdu mazaný!«

»To je mi pěkná novina! Mazaní jsou všichni. Nejhloupější z nich vyzrál by na pana de Talleyranda.[27]) A co vám povídal tento mazaný člověk?«

»Viděl včera na večer, jak přišel na zámek Souday hrabě de Bonneville, přestrojený za sedláka, a s ním druhý malý sedlák, který však v něm budil podezření, že jest vlastně ženou.«

»Nu, a co dále?«

»Nuže, generéle, nelze více pochybovati.«

»Dopovězte, pane podprefekte! Vidíte moji

netrpělivost,« pravil generál tonem co nejklidnějším.

»Chci říci tolik, že dle mého názoru není pochybnosti, že tato žena jest právě ženou, na kterou jsme byli upozorněni — totiž že jest to princezna.«

»Snad není pochyby pro vás. Ale pro mne ano.«

»Proč pak, generále?«

»Protože i já jsem dostal důvěrné zprávy.«

»Dobrovolné či vynucené?«

»Což člověk ví, mluví-li s těmito lidmi?«

»To je pravda!«

»Ale, povězte přece, co vám kdo řekl?«

»Nikdo mně neřekl ničeho.«

»O co tedy vlastně jde?«

»Povím vám to: když jsem se od vás odloučil, pokračoval jsem ve svém nákupu ovsa.«

»Ano; a co bylo dále?«

»Tu chtěl na mně sedlák, na kterého jsem se obrátil, závdavek. To bylo zcela v pořádku. Já jsem zase od něho žádal potvrzení, což bylo ještě správnější. Chtěl mně je napsati někde u některého kupce. Ale, řekl jsem mu, »zde máte tužku, a zajisté máte u sebe kousek papíru. Můj klobouk vám poslouží za podložku.« Tu utrhl kus dopisu, napsal naň svoji stvrzenku — a zde jest!«

Podprefekt vzal papírek a četl:

»Strzuji tímto, že jsem přijal od pana Jana Ludvíka Robiera částku padesáti franků jako

závdavek na třicet pytlů ovsa, které se zavazuji dodati mu do 28. t. m.

Dne 14. května 1832.

F. Terrien.«

»Nuže?« poznamenal podprefekt, »z toho všeho nedozvídám se pranic zvláštního.«

»Obraťte papír, prosím!«

»Ach! Ach!« pravil podprefekt.

Papír, jejž držel v ruce, byl polovičkou listu, který byl v prostřed přetržen. A na zadní straně bylo napsáno toto:

...........rkýzi,
.... tal jsem právě zprávu
.... kterou čekáme
.... v Beaudys 26. května večer.
.... důstojníci vaší divise
.... představení Madame
.... vaše lidi po ruce!
..... úctou
...oux.

»Aj! K čertu!« pravil podperfekt, »totě prostě ohlášení ozbrojeného povstání! Neboť jest snadno doplniti si, co zde schází.«

»Nic snazšího,« pravil generál.

A dodal šeptem:

»Snad jest to až příliš snadné.«

»Ach! K čertu!« pravil veřejný činovník, »teď si vzpomínám, co jste mně řekl o mazanosti těchto lidí. Ale mně zdají se naopak tak nevinnými, že tomu sotva mohu uvěřiti.«

»Počkejte! To není ještě vše.«

»Ach!«

»Když jsem odešel od tohoto sedláka, oslovil jsem jednoho žebráka, učiněného blbce. Mluvil jsem s ním o pánu Bohu, o jeho svatých, o panence Marii, o pohance, o úrodě jablek — nezapomínejte, že jabloně jsou právě ve květu — a na konec jsem se ho zeptal, chce-li nám posloužiti za vůdce na cestě do Loroux, kde, jak se pamatujete, měli jsme provésti obchůzku. »Nemohu,« odpověděl mně blbec zlomyslně. »A proč pak?« táži se ho, dělaje nejhloupější tvář jakou jsem mohl. »Protože jsem už objednán,« pravil, »abych dovedl jednu krásnou dámu a dva pány jako jste vy, z Puy-Laurensu do Flocelière.«

»Aj! K čertu. Věc se zaplétá, zdá se mně!«

»Naopak — vyjasňuje se.«

»Vysvětlete mně to.«

»Důvěrná sdělení, jakých se nám tu dostává, aniž bychom jich požadovali — a to právě v tomto kraji, kde jest tak nesnadno dostati podobné zprávy, když po nich člověk pase — zdají se mi být trochu hloupou léčkou, než aby se takový starý lišák jako já dal na to chytit. Vévodkyně de Berry, je-li zde, nemůže přec být současně v Souday, v Beaufays a v Puy-Laurens! Co vy o tom soudíte, pane podprefekte?«

»K čertu!« pravil veřejný činovník, škrábaje se rozpačitě za uchem, »myslím, že mohla být nebo snad bude postupně na všech těchto třech místech, a na mou věru, ani bych nešel tam, kde byla nebo kde bude — nýbrž odebral bych se přímo do Flocelière, to jest tam, kde dle údajů vašeho blbce jest dnes.«

»Jste špatný stopař, milý pane,« pravil generál. »Jediné správné informace jsou ty, jež jsme dostali od onoho člověka, který nám dal koláč, a kterého jste sem zavedl.«

»Ale, což ostatní?«

»Vsadil bych svoje generálské epauletty proti epaulettám podporučíka, že ty druhé nám poslal nějaký mazaný chlap, který viděl pana starostu hovořiti se mnou, a měl zájem na tom, aby nás svedl s pravé stopy. Vzhůru tedy, milý pane podprefekte, honba začne, vydejme se na zámek Souday, nechceme-li odtáhnouti s prázdnou.«

»Výborně!« zvolal podprefekt. »Bál jsem se, že jsem provedl neobratnost. Ale, co jste mi právě řekl, mne zase uklidňuje.«

»Co jste udělal?«

»Nuže, mám u sebe adresu toho starosty: jmenuje se Courtin a je starostou ve vesničce, která se jmenuje La Logerie.«

»Vím, kde to jest. Málem bychom tam byli zajali generála Charetta, bude tomu již bezmála třicet sedm let.«

»Nuže, tento člověk popsal mně jistého muže, který nám může posloužiti za vůdce a kterého by bylo radno zatknouti, aby se nemohl vrátiti na zámek a varovati je.«

»A kdo jest tento muž?«

»Jest to markýzův správce, jeho hlídač. Zde jest popis jeho osoby.«

Generál vzal papírek a četl:

»Vlasy prošedivělé a krátké, čelo nízké, oči černé a živé, obočí zježené, bradavice na nose, chloupky v nosních dirkách, licousy po stranách,

kulatý klobouk, sametový kabátec, rovněž vesta a kalhoty, kožené kamaše a pás. Zvláštní znamení: Chodí s hnědým stavěcím psem-stopařem barvy kaštanové. Má vylomený druhý řezací zub na levé straně.«

»Dobrá!« zvolal generál, »to jest celý můj prodavač ovsa do posledního tahu! — mistr Terrien, který se ovšem jmenuje Terrien asi tak jako já Barnabáš — na to bych chtěl krk vsadit!«

»Nuže, generále, o tom se můžeme ihned přesvědčiti.«

»Jak pak?«

»Za chvíli bude zde.«

»Zde?«

»Ovšem.«

»Přijde sem?«

»Přijde.«

»Dobrovolně?«

»Dobrovolně nebo násilím.«

»Násilím?«

»Ano, dal jsem rozkaz, aby byl zatčen. A jistě se tak již stalo, co s vámi mluvím.«

»Tisíc hromů!« zvolal generál, praštiv do stolu tak silně, že úředník vyskočil ve svém křesle. »Tisíc hromů!« opakoval; »co jste to provedl?«

»Myslil jsem si, generále, že, je-li muž ten tak nebezpečný, jak mně bylo řečeno, že bude nejlépe, když ho dám zatknouti.«

»Nebezpečný! Nebezpečný!.. jest daleko nebezpečnější nyní, nežli byl ještě před čtvrt hodinkou.«

»Ale, když je zatčen...?«

»Jistě se jeho zatčení nestalo tak rychle, aby nebyl měl času, dáti výstrahu ostatním. Princezna bude již varována, dříve než urazíme půl míle odtud. A bude pro nás ještě velkým štěstím, nepoštval-li jste tím na nás veškerou tu holotu, takže nebudeme nuceni použíti jediného muže z posádky!«

»Ale, snad jest ještě čas a dá se to napraviti,« pravil podprefekt, a již běžel ke dveřím.

»Ano, běžte... Ach! Tisíc hromů! Je pozdě!«

Vskutku, zvenčí zazníval sem temný ruch, který se každým okamžikem sesiloval, až vzrostl v mohutný a strašlivý koncert, jaký provozují davy lidu před srážkou.

Generál otevřel okno.

A tu spatřil asi sto kroků před hostincem četníky, jak přivádějí Jeana Oulliera, který byl spoután na rukou a kráčel mezi nimi.

Kolem nich tísnil se řvoucí a povykující dav a tvářil se velmi hrozivě. Četníci postupovali ku předu jen ztěžka a pomalu.

Dosud však nepoužili zbraní. Ale bylo nutno, neztratiti ani minuty.

»Tak tedy do toho! Víno jest načato, a třeba je vypíti!« řekl si generál, při čemž svlékl černý kabát a převlékal se rychle do své uniformy.

Na to zavolal svého tajemníka.

»Rusconi, přiveď mého koně,« volal na něho. »A vy, pane podprefekte, hleďte shromážditi národní gardisty — jsou-li zde jací. Ale nechť nevystřelí ani jediné rány bez mého nařízení.«

Vešel kapitán, kterého sem poslal tajemník.

»Vy, kapitáne,« pokračoval generál, »shromáž-

děte svoje lidi na dvoře. Mých dvacet myslivců nechť vsedne na koně. Každý ať má při sobě dvacet pět patron a potravin na dva dny. A buďte připraveni k odchodu, jakmile dám znamení.«

Starý generál, v němž se probudil veškeren mladický zápal, sešel do dvorka a posílaje všechny civilisty do horoucích pekel, nařídil, aby otevřeli vrata vedoucí do ulice.

»Jakže?« zvolal podprefekt, »vy se chcete sám vystaviti těm zuřivcům? Co vás to jen napadá!«

»Ó, ano, myslím to vážně. Morbleu! Musím přec učiniti také trochu místa mým lidem. Tak, z cesty, z cesty! Teď není chvíle vhodná pro sentimentální úvahy.«

A vskutku, sotva se vrata otevřela, popohnal generál svého koně dvojím silným bodnutím ostruh a jediným skokem ocitl se na ulici a v nejhustší vřavě.

Toto náhlé objevení starého vojáka energické tváře, vysoké postavy, v pestré uniformě s četnými řády na prsou, a úžasná odvaha, kterou právě projevoval — to vše působilo na dav lidu jako elektrická rána.

Výkřiky ustaly jakoby nějakým zázrakem. Hole hrozivě pozdvižené klesly. Venkované, kteří stáli nejblíže u generála, sáhali si na klobouky a zdravili. Husté jejich řady se uvolnily, a starý voják z bitvy u Rivoli a u Pyramid mohl tak popojeti as dvacet kroků směrem k četníkům.

»No tak, hoši, co vlastně chcete?« zvolal tak hlasitě, že ho bylo slyšeti i v okolních ulicích.

»Právě nám zatkli Jeana Oulliera,« pravil jeden z nich.

»A Jean Oullier jest hodný člověk,« pravil jiný.

»Ať si zatýkají zločince, a ne hodné lidi!« pravil opět jiný.

»Nenecháme sebrati Jeana Oulliera,« pravil čtvrtý.

»Ticho!« zvolal generál tónem tak velitelským, že rázem všichni ztichli.

»Je-li Jean Oullier hodný člověk, je-li člověk poctivý, o čemž nepochybuji,« pravil dále generál, »bude zase propuštěn. Je-li však jedním z těch, kdož vás chtějí klamati a zneužívati vašeho poctivého a přímého smýšlení, bude Jean Oullier potrestán. Či myslíte, že jest nespravedlivo, trestati lidi, kteří by rádi strhli zemi opět do strašlivých pohrom, o kterých staří lidé vypravují mladým jen se slzami v očích?«

»Jean Oullier jest mírumilovný člověk, a nechová k nikomu nepřátelství,« pravil čísi hlas.

»Copak vám schází?« pravil dále generál, nedávaje se vyrušiti tímto zvoláním.« Respektujeme vaše kněze, vaše náboženství jest i náboženstvím naším. Zabili jsme krále jako v roce 1793? odstranili jsme Boha jako se stalo v roce 1794? Béřeme vám vaše statky? Nikoli, požívají ochrany zákona. A nikdy nedařilo se vašemu obchodu tak jako nyní.«

»Tohle je pravda,« pravil jakýsi mladý sedlák.

»Nedbejte tedy špatných Francouzů, kteří, aby uspokojili své osobní a sobecké choutky, nebojí se přivolávati na váš kraj všechny hrůzy

občanské války! Nevíte už, jaké jsou, — musím vám to připomínati? Musím vám připomínati povražděné vaše starce, matky, ženy, vaše děti, zničenou vaši úrodu na polích, vypálené vaše chatrče, smrt a zkázu ve vašich rodinách?«

»To vše udělali modří!« zvolal čísi hlas.

»Nikoli, to neudělali modří,« pravil dále generál, »to zavinili ti, kteří vás vehnali do tohoto nesmyslného zápasu... tehdy byl nesmyslem, dnes byl by zločinem! Tehdy měl tento boj aspoň vhodnou záminku, ale dnes by neměl ani té!«

A co toto mluvil, poháněl generál svého koně směrem k četníkům, kteří sami snažili se ze všech sil, aby se dostali ke generálovi.

Práce ta byla jim usnadněna tím, že řeč generálova učinila zřejmě mocný dojem na některé posluchače. Někteří svěsili hlavy a stáli tu nehybně. Ostatní sdělovali druhým svoje úvahy, které, soudě dle jejich tváří, jistě byly generálu příznivy.

Ale čím více se generál blížil k četníkům a jejich zajatci, tím více přibývalo tváří, které neprozrazovaly náladu tak přátelskou. Ti, kteří stáli nejblíže, počínali si přímo hrozivě. Byli to zřejmě podněcovatelé a strůjci celého hnutí, náčelníci hloučků, kapitánové farností.

Vůči těmto byla ovšem jakákoli výmluvnost marna. Byli pevně odhodláni, že nebudou poslouchati a nedovolí ani ostatním, aby poslouchali.

Nekřičeli, — řvali přímo!

Generál pochopil situaci a rozhodl se, že si

zjedná respekt těchto lidí nějakým důkazem tělesné síly, jaké mívají tak mocný vliv na duši davů.

Aubin Courte-Joie stál v první řadě mezi vzbouřenci.

Snad se to bude zdáti podivným čtenářům, kterým jest známa tělesná vada, jakou byl stižen.

Ale Aubin Courte-Joie vyměnil si na chvíli své špatné dřevěné nohy za dvě dobré nohy z masa a z kostí. Courte-Joie seděl na krku jednomu žebráku obrovité postavy.

Seděl rozkročmo na ramenou tohoto žebráka, který jej držel v tomto postavení pomocí řemenů u umělých nohou krčmářových, tak že tento seděl tak pevně jako generál v sedle na svém koni.

Takto posazen, sáhal Aubin Courte-Joie generálovi po ramena a chrlil na něho vášnivě nadávky a činil proti němu výhružné pohyby.

Tu natáhl generál ruku, chopil jej za límec u kabátce, vyzvedl jej v ruce, podržel jej chvíli ve výši nad hlavami davu, načež jej odevzdal četníku.

»Schovej mně toho šaška,« pravil, »dostal bych z něho na konec bolení hlavy.«

žebrák, zbavený takto svého jezdce, pozvedl hlavu, a generál poznal v něm blbce, s kterým dopoledne mluvil. Avšak blbec ten vypadal nyní chytřeji než leckdo jiný.

Čin generálův vzbudil v davu veselost. Ale tato nepotrvala dlouho.

Vskutku, Aubin Courte-Joie se nalézal v ru-

kou četníka, po jehož levé straně stál Jean Oullier.

Nepozorovaně vytáhl z kapsy otevřený nůž a vrazil jej až po rukojeť četníkovi do prsou, volaje:

»Ať žije Jindřich V.! Utec, Oulliere!«

Zároveň, puzen citem řevnivosti, a chtěje patrně dáti důstojnou odpověď na silácký výkon generálův, vklouzl pod jeho koně, a rychlým a silným trhnutím shodil generála s koně na druhou stranu, chopiv jej za botu.

Generál i četník upadli současně. Zdálo se, jako by byli oba zabiti.

Ale generál ihned povstal a vyšvihl se opět do sedla prudce i obratně.

Při tom udeřil pěstí tak prudce žebráka do hlavy, že tento, ani nehlesnuv, ihned klesl k zemi na znak, jako by měl lebku roztříštěnu.

Ani četník, ani žebrák již nevstali: žebrák omdlel, a četník byl zabit.

Jean Oullier, ač měl ruce spoutány, zasadil druhému četníku tak prudkou ránu ramenem, že se tento zapotácel.

Na to překročil Jean Oullier tělo zabitého vojína a vrhl se do zástupu.

Ale generál viděl dobře, co se kde děje, byť to bylo i za jeho zády.

Obrátil se bleskurychle na svém koni, tak že tento poskočil mezi bouřící dav, chopil Jeana Oulliera právě tak jako před chvílí Aubina Courte-Joie, a položil si jej napříč přes svého koně.

A tu začalo se sypati kamení, a hole počaly pracovati.

Četníci se drželi statečně. Obklopili generála a utvořili kol něho ochranný kruh, nastavujíce proti lidu bodla svých ručnic, tak že se dav neodvažoval zaútočiti na ně zblízka, a spokojil se tím, že po nich házel kameny.

Takto se dostali až asi na dvacet kroků k hostinci.

V tuto chvíli stávalo se postavení generála a jeho lidí kritickým.

Sedláci, kteří, jak bylo viděti, byli pevně odhodláni, že nenechají Jeana Oulliera v moci nepřátel, doráželi čím dále odvážněji.

Již několik bajonetů zbarvilo se krví; ale přes to zběsilost útočníků jen vzrostla.

Štěstím pro generála bylo, že byl tak blízko vojínů, že tito mohli slyšeti jeho volání.

»Sem ke mně, dvaatřicátníci!« zvolal.

V témže okamžiku otevřela se vrata hostince, granátníci vyrazili proti davu s napřaženými bajonety, a zatlačili venkovany.

Generál a jeho průvod mohli vjeti do dvora.

Zde nalezl generál podprefekta, který na něho čekal.

»Zde jest váš muž,« pravil generál, hodiv mu Jeana Oulliera jako nějaký balík. »Stál nás mnoho. Dej Bůh, aby nám vynesl tolik, co nás stál!«

V tom bylo slyšeti prudkou střelbu z protějšího konce náměstí.

»Co pak je to?« pravil generál, nastavuje uši a rozevíraje nozdry.

»Bezpochyby národní gardisté,« odpověděl podprefekt. »Rozkázal jsem jim, aby se spojili, a dle pokynů, které jsem jim dal, vpadli výtržníkům vzad.«

»A kdo jim rozkázal, aby stříleli?«

»Já generále. Přece jsem vás musil vyprostiti.«

»Tisíc hromů, ke všem všudy! vždyť vidíte, že jsem se vyprostil docela sám,« pravil starý voják.

Potřásal hlavou, a pak pravil:

»Pane, pamatujte si dobře jednu věc: v občanské válce jest každá zbytečně prolitá krev víc než zločinem, — jest chybou!«

V tom přicválal do dvora ordonanční důstojník.

»Generále,« pravil, »povstalci prchají všemi směry. Myslivci již přicházejí. Mají vzbouřence pronásledovati?«

»Ať se ani nehnou!« pravil generál. »Přenechte tu věc národním gardistům. Jsou přáteli, však si spolu již věc vyřídí.«

A vskutku, — nová střelba prozrazovala, že si sedláci a národní gardisté »svoji věc vyřizují.«

A tato dvojí střelba to byla, kterou zaslechl na zámku v Logerie mladý baron Michel.

»Ach!« pravil generál, »nyní jde o to, abychom měli nějaký prospěch z dnešní truchlivé události.«

Na to ukázal na Jeana Oulliera.

»Zbývá nám jediná ještě naděje,« pravil, »totiž ta, že tento člověk byl sám zasvěcen do

tajemství. Přišel s někým do styku po tom, co jste ho zatkli, četníci?«

»Nikoli, generále, ba nemohl se s nimi domluviti ani posuňky, protože má ruce spoutány.«

»Neviděli jste, že by snad byl někomu dával znamení hlavou, že by byl s někým promluvil byť jen slovíčko? Víte, že takovíto chlapíci dovedou říci vše jediným pohybem, jediným slovem.«

»Nikoli, generále.«

»Nuže, zkusíme tedy svoje štěstí. Dejte vašim lidem najísti, kapitáne. Za čtvrt hodiny se vydáme na cestu. Četníci a gardisté stačí, aby udrželi pořádek ve městě. Prozkoumám cestu se svými dvaceti muži.«

A generál vešel dovnitř hostince.

Vojáci činili přípravy k odjezdu.

Mezitím seděl Jean Oullier na kameni uprostřed dvora, a dva četníci ho střežili.

Jeho tvář zachovala si obvyklý klid. Spoutanýma rukama hladil svého psa, který šel za ním až sem, opíral se hlavou o kolena svého pána a lízal chvílemi ruce, které ho hladily, jako by chtěl připomenouti zatčenému, že i v neštěstí má posud přítele.

Jean Oullier jej něžně hladil kachním pérem, které sebral na dvoře. Na to, použiv okamžiku, kdy jeho strážci na něho nehleděli, vstrčil toto péro psu mezi zuby, dal mu tajné znamení, vstal, a řekl tiše:

»Jdi, Pataud!«*)

---

*) Pataud = česky asi »cvalík«. (P. překl.)

Pes se vzdaloval pomalu od svého pána, pohlížeje na něho chvílemi. Na to, když došel až ke vratům, vyšel jimi, aniž by si toho byl kdo povšimnul.

»Tak!« řekl si Jean Oullier, »ten tam bude dříve než my.«

Na neštěstí nebyli to pouze četníci, kteří střežili zatčeného!

XXI.

Prostředky Jeana Oulliera.

Podnes jest v celém kraji Vendée jen málo dobrých silnic, a těch několik, které zde jsou, byly vystavěny teprve po roce 1832, tedy již po událostech, námi vypravovaných.

A právě nedostatek dobrých a širokých cest byl povstalcům tak prospěšný a byl příčinou jejich síly.

Povězme několik slov o cestách, které zde již byly tenkráte, a to po levém břehu řeky Loiry.

Jsou jen dvě.

Prvá vede z města Nantes přes Montaigu do La Rochelle. Druhá z Nantes do Paimboeufu přes Péleris, skoro stále podél břehů řeky.

Kromě těchto silnic prvého řádu jsou tu ovšem ještě některé silnice podružné a příčné cesty spojovací. Vedou z Nantes přes Vallet do Beaupréau, z Nantes do Mortagne, Cholletu a Bressuire přes Clisson, z Nantes přes Sables d'Olonne přes Légé, a z Nantes přes Machecoul do Challans.

Mělo-li se jíti z Montaigu do Machecoulu těmito silnicemi, bylo nezbytně třeba učiniti velikou okliku: bylоť nutno dáti se až do Légé, odtud na silnici vedoucí z Nantes do Sables d'Olonne, touto až k místu, kde se křižuje se

silnicí do Challans, a pak jíti až do Machecoulu. Generál chápal až příliš dobře, že celý úspěch jeho výpravy závisí na rychlosti, než aby se odhodlal k pochodu tak dlouhému.

Ostatně silnice tyto nebyly k operacím vojenským o nic vhodnější než cesty spojovací. Jsou vroubeny širokými a velmi hlubokými příkopy, křovím a stromovím, většinou pak vtěsnány mezi dvě stráně porostlé nahoře houštinami, a tak skýtají skoro po celé své délce vhodná místa k přepadům ze zálohy.

Nepatrné výhody, jaké skýtají, nevyváží tyto nevýhody. Proto se generál rozhodl, že se dá spojovací cestou, která vede do Machecoulu přes Starou Vinici, a takto si zkrátí cestu aspoň o půl druhé míle.

Způsob ubytování, jakého používal generál, měl za následek, že se vojáci obeznámili s krajem a poznali dobře i všechny špatné cesty.

Až k řece Boulogne znal kapitán, který velel oddílu pěchoty, cestu proto, že ji prozkoumal za dne. Až dojdou až sem, — ježto bylo patrno, že Jean Oullier odepře ukázati jim cestu, — naleznou tam již průvodce, kterého jim pošle Courtin, jenž se neodvážil přispěti této výpravě veřejně.

Rozhodnuv se tedy, že se dá příčnými cestami, učinil generál potřebná opatření, aby se nedočkal nějakého překvapení.

Dva myslivci s bambitkou v ruce šli napřed a zkoušeli cestu pro hlavní kolonnu, po jejíž obou stranách jelo dvanáct mužů. Prohledávali

všechny houštiny a křoviska, která se táhla podél cesty a někdy i na stráni nad ní.

Generál jel v čele své trupy a uprostřed ní byl umístěn Jean Oullier.

Starý Vendejec byl posazen do sedla jednoho myslivce s rukama svázanýma. Popruh, který měl ovázaný kol těla, byl pro větší jistotu veden přes prsa jezdcova, tak že by Jean Oullier, i kdyby vyprostil své ruce z pout, nemohl vojínovi utéci.

Po obou stranách myslivce jeli pak dva jezdci, kteří měli zvláště uloženo dávati pozor na zajatce.

Bylo krátce po šesté hodině večerní, když vyrazili z Montaigu. Měli před sebou cestu pěti mil, a předpokládaje, že k tomu budou potřebovati pěti hodin, měli doraziti k zámku Souday k jedenácté hodině.

Tuto dobu považoval generál za obzvláště příznivou k provedení svého plánu.

Byla-li zpráva, kterou mu podal Courtin, pravdiva a nemýlil-li se tento ve svých dohadech, byli vůdcové povstání vendejského nezbytně shromážděni na zámku Souday, aby se zde radili s princeznou, a dalo se předpokládati, že nebudou ještě pryč, až on s vojíny k zámku dorazí. Bude-li tomu skutečně tak, není překážky, proč by je nepolapili všechny najednou.

Když jeli asi půl hodiny, to jest když ujeli asi půl míle od Montaigu a přejeli rozcestí, spatřili zde starou ženu, která tu klečela u kříže a modlila se.

Když zaslechla hluk přijíždějícího vojska,

ohlédla se, a jakoby ze zvědavosti, vstala a postavila se u kraje silnice a dívala se na vojíny jedoucí kolem ní. A jakoby ji při pohledu na premovaný kroj generálův napadla tato myšlénka, jala se přeříkávati modlitby, jak činívají žebráci, dožadujíce se almužny.

Důstojníci i vojáci, kteří byli zaměstnáni jinými věcmi, a kteří se tvářili tím mrzutěji, čím více denního světla ubývalo, přejeli kolem žebračky, a ani si jí nepovšimnuli.

»Což váš generál neviděl onu žebračku?« tázal se Jean Oullier myslivce, který jel po jeho pravici.

»Proč se ptáte?«

»Protože jí ničeho nedal. Ať se má na pozoru. Kdo odmítne ruky otevřené, toho stihne ruka zavřená. Stihne nás neštěstí.«

»Vztahuješ-li tuto předpověď na sebe, chlapíčku, myslím, že tak můžeš směle prorokovati, a nemusíš se báti, že se zmýlíš, protože z nás všech tebe čeká nebezpečí největší.«

»*Ano. A proto bych je chtěl zažehnati.*«

»Jak pak?«

»Sáhněte mně do kapsy a vezměte peníz.«

»Co s ním?«

»Dejte ho té ženě. Pomodlí se za mne, že jsem jí almužnu dal, i za vás, že jste mně při tom pomohl.«

Vojín pokrčil rameny. Ale pověrčivost jest nakažlivá, zejména když se týká dobročinnosti.

A tak vojín, který myslil o sobě, že jest povznesen nad takovéto dětinství, usoudil, že nesmí odepříti Jeanu Oullierovi službu, o kterou

ho tento prosil, a která jim měla přinésti požehnání nebes.

Četa zahýbala právě v pravo, aby zajela do úvozu, vedoucího k Staré Vinici. Generál se zastavil na koni a prohlížel si vojáky, jedoucí kolem něho, aby se tak přesvědčil na vlastní oči, že se vše děje dle rozkazů, které udělil. Zpozoroval, že Jean Oullier mluví se svým sousedem a spatřil i pohyb vojínův.

»Proč dovolíš zajatci, aby mluvil s kolemjdoucími?« tázal se myslivce.

Tu vyprávěl myslivec generálovi, oč se jedná.

»Stát!« velel generál. »Zatkněte tuto ženu a prohledejte ji.«

Rozkazu toho bylo okamžitě uposlechnuto. Ale u žebračky nalezli jen několik mincí; přes to však prohlížel si je generál velmi pozorně.

Ale ať je obracel sem či tam, marně se pokoušel objeviti na nich něco podezřelého.

Přece však z opatrnosti zastrčil peníze do kapsy a náhradou za ně dal stařeně pětifrank.

Jean Oullier pozoroval počínání generálovo s výsměšným úšklebkem.

»Tak vidíte,« pravil tiše, ale přece tak, aby žebračka zaslechla každé slovo. »Chudá almužna zajatcova (slovo to pronesl s obzvláštním důrazem) vám přinesla štěstí. Tím spíše nesmíte na mne zapomenouti ve své modlitbě. Dvanáctero »Zdráva's Maria«, které se pomodlíte za chuďasa, mohou hodně přispěti k jeho spasení.«

Při této poslední větě sesílil Jean Oullier hlas.

»Poslyšte, mužíku,« pravil generál, obraceje

se k Jeanu Oullierovi, když se kolona dala opět v pochod, »podruhé, až zase budete chtít konati dobročinnost, musíte se obrátiti na mne. Já vás doporučím modlitbám těch, kterým budete chtíti prokázati dobrodiní. Mým sprostředkováním nevznikne vám tam nahoře žádná škoda, ale možná, že se tím uchráníte všelikých nepříjemností zde na tomto světě. A vy,« pravil na to generál drsně, obraceje se k jezdcům, »nezapomínejte napříště na mé rozkazy. Nebo stihne neštěstí vás, to vám říkám!«

Ve Staré Vinici učinili zastávku a dopřáli mužům i koním čtvrt hodiny odpočinku.

Zajatce vzali si doprostřed mezi sebe tak, aby se nemohl stýkati s nikým z četných diváků, kteří sem byli přivábeni zvědavostí a tísnili se kolem vojínů.

Kůň, na kterém jel dosud Jean Oullier, neměl podkovy a byl příliš unaven dvojím břemenem, které nesl. Generál rozkázal, aby byl nahrazen jiným, a vybral si k tomu účelu koně, který se mu zdál nejsilnějším ze všech.

Tento kůň patřil jednomu z jezdců, kteří jeli napřed. A ač byl vydán největšímu nebezpečí jako osamělá přední stráž, přec jen se zřejmou nechutí zaujal místo svého kamaráda.

Jezdec tento byl muž malý, zavalité postavy, tváře mírné a inteligentní, a jeho pohyby neměly onoho rázu domýšlivosti, jakým se vyznačovali jeho druhové.

Zatím co trvaly přípravy k této výměně při svitu svítilny, kterou si na něho svítili — nastalať již hluboká noc — aby se přesvědčili,

jsou-li pouta a popruhy v dobrém stavu, mohl si Jean Oullier povšimnouti tváře vojína, s kterým měl dále jeti. Oči jeho setkaly se s očima vojína, a zpozoroval, že se tento začervenal, hledě na něho.

Dali se znova na cestu se zvýšenou opatrností. Neboť čím dále jeli, tím byl kraj lesnatější, a tudíž vhodný k přepadu.

Vyhlídka na hrozící jim snad nebezpečí, únava, kterou trpěli na těchto cestách, které nejsou většinou nežli roklinami plnými kamenů, to vše nijak nebylo s to pokaziti veselou mysl vojínů, kteří se počali baviti nebezpečím. Když noc nastala, umlkli sice na chvíli, ale pak se dali opět do hovoru s bezstarostností, která může sice pravého Francouze na chvíli opustiti, ale znova se ho zmocní.

Jen voják, který jel na koni s Oullierem, byl stále zamračen a tvářil se starostlivě.

»K sakru! Tomáši!« pravil jezdec po pravé straně Oullierově, obraceje se k tomuto: »Nejsi obyčejně příliš veselý, ale dnes se tváříš, jako bys chtěl vypálit celý svět!«

»Však se také nediv, že chce poslat celý svět k čertu — vždyť veze s sebou čerta na koni.«

»Ale, Tomáši, mysli si, že je to krajanka, kterou vezeš v sedle, a ne krajan, a štípni ji do lýtek!«

»Však se v tom chlapík jistě už vyzná. Dělává se to tak v jeho kraji, že se jede v sedle s dívkou, která se vás drží ze zadu kolem těla.«

»To je pravda,« pravil prvý vojín, »ale zda-li

pak víš, že jsi vlastně poloviční chouan, Tomáši?«

»Řekni raději, že jest nadobro chouan. Což nechodí každou neděli na mši?«

Myslivec, kterého se týkaly tyto řeči, neměl času odpověděti. Ozval se hlas generálův, velící, aby přerušili řadu a jeli za sebou, poněvadž se cesta súžila a stráně po obou stranách cesty byly tak blízko sebe, že nebylo možno, aby tudy jeli dva jezdci vedle sebe.

Za krátkého zmatku, který vznikl při této změně, jal se Jean Oullier tiše pískati bretoňskou písničku, která začínala těmito slovy:

»Chouani, chouani, to jsou chlapíci....«

Sotva zapískal první notu, jezdec, který jej vezl, stěží se ubránil zachvění.

Ježto nyní z doprovázejících ho jezdců byl jeden vzadu, druhý pak jel před ním, byl tak Jean Oullier na chvíli zbaven jejich dozoru. Použil této okolnosti a pošeptal cosi svému jezdci do ucha:

»Ale! Ale! Mlč si jak chceš — poznal jsem tě přece, Tomáši Tinguy! Právě tak, jako ty's na ráz poznal mne.«

Voják vydal ze sebe povzdech a pokrčil jen rameny, chtěje tak naznačiti, že jedná proti své vůli.

Ale nedával dosud žádné odpovědi.

»Tomáši Tinguy,« tázal se ho Jean Oullier, »víš-li pak, kam jedeš? A víš, kam vezeš starého přítele svého otce? K vyplenění a zpustošení zámku Souday, jehož páni byli vždycky dobrodinci tvé rodiny.«

Tomáš Tinguy si povzdechl po druhé.

»Tvůj otec jest mrtev,« pravil dále Jean Oullier.

Tomáš neodpověděl, ale zachvěl se ve svém sedle. Z jeho úst vydralo se jedinké slovo, které jen Jean Oullier mohl zaslechnouti:

»Mrtev?«

»Ano, mrtev,« šeptal Jean Oullier. »A kdo bděl u jeho lůžka s tvojí sestrou Rosinou, když starý ten muž vydechl naposledy? Obě mladé slečny de Souday, které znáš, slečna Berta a slečna Mary. A činily tak s nebezpečím vlastního života, poněvadž tvůj otec zemřel nakažlivou nemocí. Když mu tito dva andílkové nemohli prodloužiti život, zpříjemnili mu aspoň poslední jeho chvilky. A kde jest nyní tvoje sestra, která již neměla, kam by se uchýlila? Na zámku Souday! Ach! Tomáši Tinguy! Raději zůstanu ubohým Jeanem Oullierem, kterého snad někde v koutě odstřelí, než bych byl v kůži muže, který jej spoutaného veze na popravu!«

»Mlč, Jene! Mlč,« pravil Tomáš Tinguy hlasem vzlykotavým. »Však jsme ještě nedorazili na místo... Uvidíme...«

Zatím, co rozmlouval takto zajatec s Tomášem, počala stezka, kterou se ubíral vojenský průvod, příkře klesati.

Sestupovali k jednomu z brodů.

Byla již hluboká noc, a na nebi nebylo viděti ani jediné hvězdy. Okolnost tato mohla snad býti této výpravě ku prospěchu, zároveň však mohla jí býti v dalším pochodu značnou překážkou.

Když dojeli k řece, nalezli zde oba myslivce, kteří jeli jako přední stráž napřed, a nyní zde na ně čekali s bambitkami v rukou.

Zastavili se zde a byli velmi znepokojeni.

Neboť místo čisté a průzračné vody, řinoucí se přes kameny a skaliska, jak tomu bývá v místech, kde lze řeku přebroditi, měli zde před sebou řeku kalnou a hlubokou, a temné její vody omílaly skalnaté břehy, mezi nimiž bylo řečiště vměstnáno.

Ač se rozhlíželi všudy kol kolem, nikde neviděli průvodce, kterého jim slíbil Courtin.

Generál po něm volal.

»Kdo jest?« ozval se mu v odpověď jakýsi hlas s protějšího břehu.

»Souday!« pravil generál.

»Pak jsem vám k službám,« volal hlas.

»Jsme zde u brodu přes Boulogne?« tázal se generál.

»Ano.«

»Proč je zde voda tak hluboká?«

»Řeka je silně rozvodněna následkem nedávných deštů.«

»A lze i nyní řeku přebroditi?«

»Hrome! Nikdy jsem neviděl, že by byla řeka tak rozvodněna. Proto myslím, že bude opatrnější . . .«

V tom ztichl pojednou hlas průvodcův a skončil temným zasténáním.

Na to bylo slyšeti hluk jakéhosi zápasu, jako by několik lidí pobíhalo po oblázcích na břehu.

»Tisíc hromů!« zvolal generál; »zabíjejí nám našeho vůdce!«

V odpověď na tento výkřik ozval se výkřik děsu, který potvrzoval domněnku generálovu.

»Za každým jezdcem jeden granátník na koni!« velel generál. »Kapitáne, sem za mnou! Oba poručíci nechť zůstanou zde se zbytkem mužstva, se zajatcem a třemi myslivci, kteří jej střeží! A rychle vpřed!«

Za chvíli bylo již sedmnáct myslivců připraveno, každý následován granátníkem na koni.

Osmdesát granátníků, oba poručíci, vězeň i jeho tři hlídači, mezi nimi Tinguy, zůstali na pravém břehu řeky Boulogne.

Rozkaz generálův byl proveden ihned, a generál se sedmnácti myslivci a tolikéž granátníky vjeli do řečiště.

Když byli dvacet kroků od břehu, ztratili koně půdu pod nohama, ale plovali dále nějakou chvíli, až dostihli protějšího břehu bez jakékoli nehody.

Sotva dostihli břehu, vystoupili pěšáci na zem.

»Nevidíte ničeho?« tázal se generál, pokoušeje se proniknouti temnotu, která zahalovala vojíny.

»Nikoli, generále,« odpověděli všichni vojáci současně.

»Ale přece vím jistě, že to bylo někde zde na blízku, co se nám ozval statečný ten muž,« pravil generál jako by sám s sebou mluvil. »Prohledejte křoví, ale nevzdalujte se od sebe. Snad naleznete jeho mrtvolu.«

Vojáci uposlechli a prohledali nejbližší okolí na padesát kroků kolem od místa, kde stál ge-

nerál. Ale po čtvrt hodině se vrátili, nenaleznuvše ničeho, a postrašeni tímto náhlým zmizením jejich průvodce.

»Nenalezli jste ničeho?« tázal se generál.

Přistoupil k němu jediný z granátníků, drže v ruce bavlněný čepec.

»Našel jsem tento bavlněný čepec,« pravil.

»Kdepak?«

»Zachytil se na trnitých větvích křoviska.«

»To jest čepec našeho průvodce,« pravil generál.

»Z čeho tak soudíte?« tázal se kapitán.

»Muži, kteří přepadli našeho průvodce, měli jistě na hlavě klobouky,« odpověděl bez váhání generál.

Kapitán již mlčel, netroufaje se dále vyptávati. Ale bylo znáti, že nechápal ničeho z tohoto výkladu generálova.

Dermoncourt porozuměl jeho mlčení.

»Totě přece zcela prosté,« pravil mu. »Mužové, kteří právě zavraždili našeho průvodce, šli za námi jistě už z Montaigu, a beze vší pochyby s úmyslem, aby nám vyrvali našeho zajatce — zdá se, že jsme učinili lepší lov, než jsem se sám zprvu domníval! — Lidé ti byli na dnešním trhu, a zajisté měli, jak činívají sedláci, jdou-li na výroční trh, na hlavách klobouky. Naproti tomu náš průvodce, který byl povolán neočekávaně, snad dokonce probuzen na posteli, vzal si na hlavu první pokrývku, která mu padla do rukou, nebo spíše, nechal si tu, kterou už na hlavě měl — to jest tuto bavlněnou čepici.«

»Myslíte tedy, generále,« pravil kapitán, »že se chouani odvážili až tak blízko naší kolonny?«

»Jdou s námi krok za krokem už z Montaigu, a nespustili nás s očí ani na okamžik. Mordieu! Stále se naříká na to, jak nelidsky jest vedena tato válka, a každé chvíle se člověk přesvědčí — ke své škodě — že si nepočínal dosti nelidsky! Jsem to hlupák!«

»Rozumím vám čím dále tím méně, generále,« pravil kapitán se smíchem.

»Pamatujete se na onu starou žebračku, která nás oslovila, když jsme vyjeli z Montaigu?«

»Ano, generále.«

»Nuže, ta ženská právě poslala za námi celou tu bandu! Chtěl jsem ji dát odvést do města, a chybil jsem velmi, že jsem tak neučinil; byl bych zachránil život tomuto ubožáku. Ach! Už chápu: Vzpomínám si na »Zdrávasy«, o kterých mluvil náš zajatec. Právě jsme je slyšeli plným sborem!«

»Myslíte tedy, že se odváží nás napadnouti?«

»Kdyby jich bylo dosti, jistě by se tak již bylo stalo. Ale je jich málo: pět, nejvýše šest mužů.«

»Mám sem zavolati mužstvo, které zůstalo na druhém břehu řeky?«

»Počkejte! Naši koně zde nepostačili. Pěšáci by zde utonuli. Zajisté zde bude na blízku nějaký vhodnější brod.«

»Myslíte, generále?«

»Hrome! Jsem si tím jist!«

»Znáte tedy řeku?«

»Ani dost málo!«

»Jak to tedy můžete věděti?«

»Ach! Kapitáne, jest viděti, že jste neprodělal jako já velkou válku, tuto válku divochů, kdy bylo třeba často zařizovati se dle okamžité potřeby. Tito lidé nebyli ještě zde, na číhané na tomto břehu, když jsme my dorazili k břehu protějšímu. To jest jisto.«

»Pro vás, generále.«

»K čertu! To je přec jasno každému: Kdyby na nás byli čekali zde, byli by slyšeli průvodce, když přicházel, netuše nic zlého. Byli by jej buď zabili, nebo zajali ihned, a nebyli by čekali na nás. Z toho následuje, že tato smečka šla s námi po obou stranách.«

»Opravdu, generále, to jest zcela pravděpodobno!«

»Dorazili k řece zajisté jen krátce před námi. A mezi naším příchodem a okamžikem, kdy byl náš průvodce přepaden, uplynula doba příliš krátká, tak že není možno, aby si byli daleko zašli, hledajíce místo k přebrodění.«

»Proč by byli nemohli přebroditi řeku v témže místě jako my?«

»Protože venkované, zvláště ve vnitrozemí, převážnou většinou neumějí vůbec plavati. Musí tedy býti brod docela blízko odtud. Ať osm mužů prohlédne břehy; čtyři proti proudu, čtyři po proudu, asi na pět set kroků daleko! A rychle! Jde o to, abychom zde nezahynuli. A jak jsme se ještě promočili!«

Za deset minut byl důstojník nazpět.

»Měl jste zcela pravdu, generále,« pravil. »As tři sta kroků odtud jest v řece malý ostrůvek.

Strom spojuje jej s levým břehem, a jiný strom dosahuje s tohoto ostrůvku až ke břehu protějšímu.«

»Výborně,« pravil generál; »takto se dostane zbytek naší čety přes řeku po suchu, a nesmočí si ani jediné patrony!«

Na to se obrátil k protějšímu břehu a zavolal na vojáky:

»Halo! Poručíku! Jděte s lidmi proti vodě po břehu, až naleznete strom, ležící přes řečiště. A dávejte pozor na zajatce!«

XXII.

»Apportuj, Pataude! Apportuj!«

Asi pět minut postupovaly obě skupiny rovnoběžně po obou březích řeky Boulogne.

Konečně, když dojel generál k místu, o kterém mluvil kapitán, zastavil se a velel »stát!«

»Poručík se čtyřiceti muži vpřed!« velel.

Čtyřicet mužů a poručík sestoupili do řeky. Voda sáhala jim sice až po ramena, ale přes to mohli držeti ručnice i karabiny nad vodou, takže se nesmočily. Vystoupili na druhý břeh a seřadili se k boji.

»A nyní převeďte sem zajatce,« velel generál.

Tomáš Tinguy, maje po levici i po pravici po jednom myslivci, zajel do řeky.

»Opravdu, Tomáši,« pravil Jean Oullier potichu, »kdybych byl tebou, bál bych se jedné věci: že se totiž objeví přede mnou duch mého zesnulého otce za to, že jsem vhodil na vážky krev nejlepšího jeho přítele. A stačí rozvázati mizerný popruh, kterým je přivázán!«

Myslivec si sáhl rukou na zpocené čelo a pokřižoval se.

V tomto okamžiku ocitli se tito tři jezdci právě v prostředku řeky. Ale proud odtrhl je poněkud od sebe.

Pojednou bylo slyšeti jakýsi šelest a stříkání

vody, což bylo důkazem, že se Jean Oullier nedovolával u ubohého bretoňského vojína marně ctihodné památky jeho otce.

Generál také ihned pochopil, co jest as příčinou tohoto šplouchnutí, které rovněž zaslechl.

»Zajatec prchá!« vzkřikl hromovým hlasem. »Zapalte pochodně a rozestupte se po břehu, a střelte po něm, ukáže-li se! A ty!« pravil generál, obrátiv se k Tomáši Tinguy-mu, který vylezl na břeh pár kroků od něho, ani nepomýšleje na to, aby utekl, »ty nepůjdeš dále!«

Pak vytáhl bambitku z pouzdra ve svém sedle a pravil:

»Takto nechť zemrou všichni zrádcové!«

A vystřelil.

Tomáš Tinguy klesl mrtev po této ráně, střelen doprostřed prsou.

Vojáci uposlechli rychle daného rozkazu, což svědčilo o tom, že jsou si dobře vědomi nebezpečného postavení, v jakém se nalézají, a rozběhli se po břehu řeky po proudu.

Dvanáct pochodní, které zapálili jak na levém, tak na pravém břehu, vrhalo matné své světlo do kalných vod.

Jean Oullier, když Tomáš Tinguy rozvázal popruh, jímž byl k němu přivázán, byl takto zbaven hlavního pouta; spustil se s koně a podplaval pod vodou mezi nohami koně, na kterém jel jezdec po jeho pravici.

Zajisté se čtenář bude ptáti, kterak mohl Jean Oullier plavati maje ruce spoutány.

Jean Oullier byl tak pevně přesvědčen, že se jeho výmluvnosti podaří přemluviti syna svého

starého kamaráda, že jakmile nastala noc, po celou dobu, když právě nemluvil s Tomášem, hryzl si svými zuby provaz, kterým byly jeho ruce spoutány.

Jean Oullier měl zuby dobré. Proto, když dorazili k řece, byl provaz již tak ohlodán, že držel už jen na jediné nitce. A jakmile se ocitl ve vodě, stačilo silnější trhnutí, — a pouto bylo uvolněno docela.

Po chvíli musil Jean Oullier nabrati dechu, i musil se vynořiti nad hladinu. Ale v témže okamžiku třesklo deset výstřelů s obou břehů, a tolikéž kulek rozčeřilo vodu blízko jeho hlavy. Zázračnou náhodou žádná z kulí ho nezasáhla. Ale cítil na tváři ostrý hvizdot kulí, které fičely kolem jeho hlavy.

Nebylo radno opakovati tento pokus. Neboť to by nebylo již pokoušení štěstěny, ale pokoušení Boha!

Ponořil se opět, a ježto v těchto místech postačil, obrátil se proti vodě, místo co by šel dále po vodě, a pokoušel se o záchranu tím, že sešel vojákům se stopy.

Vídal často na lovech, kterak pronásledovaná zvěř zachránila se tímto způsobem. Proč by se mu nemohlo snad podařiti, co se někdy podařilo pronásledovanému zajíci, lišce, nebo vlku?

Postupoval tedy proti vodě, zadržoval dech, div se mu plíce nerozskočily, a kdykoli se musil vynořiti nad hladinu, hleděl, aby nepřišel do pruhu světla, které vrhaly pochodně se břehů.

A vskutku, podařilo se mu tímto obratným tahem oklamati nepřátele.

Vojáci, kterým ani nenapadlo, že by si ještě přidával novou námahu, maje již tak co dělati, aby jim unikl, hledali jej dále směrem po proudu, při čemž drželi své pušky jako lovci připraveni k výstřelu, jakmile by se objevil.

Protože pronásledovanou zvěří byl tentokráte člověk, byla tato číhaná tím napínavější.

Jen šest granátníků dalo se po břehu proti vodě. A ti měli s sebou jen jedinou pochodeň. Jean Oullier snažil se dýchati pokud možno tiše, a podařilo se mu konečně zachytiti se vrby, jejíž větve splývaly až k hladině vodní, dotýkajíce se jí svými konci.

Chopil se jedné z těchto větví, přidržel se jí svými zuby a naklonil hlavu na zad, tak že měl jen nos a ústa nad vodou.

Sotva opět nabral dechu, když zaslechl žalostné skučení, které jakoby přicházelo z místa, kde se kolona zastavila, a kde on sjel do vody.

Poznal toto skučení.

»Pataud!« šepotal, »Pataud! Kde se tu vzal? Vždyť jsem ho poslal na zámek Souday. Zajisté se mu něco stalo, že se nedostal do zámku .... ó, Bože! Bože! dodal s nevylíčitelnou vřelostí a důvěrou, »teď mne nesmí ti lidé dostati za žádnou cenu!«

Vojáci, kteří viděli psa na dvoře hostince v Montaigu, poznali jej rovněž.

»Zde jest jeho pes! To je jeho pes!« zvolali.

»Výborně!« pravil seržant, »ten nám pomůže nalézti svého pána.«

A pokusil se psa chytiti.

Ale, přes to, že Pataud běžel stěžka, unikl

mu, a větře vzduch se směru proudu, vrhl se do řeky.

»Sem, kamarádi! sem«! volal seržant na vojáky, kteří pátrali po březích, ukazuje jim rukou na místo, kudy se pes dal. »Nalezneme zde jeho psa, jak čeká. Výborně, Pataude, výborně!«

Jakmile zaslechl Jean Oullier toto volání, nedbaje nebezpečí, v jaké se vydává, vystrčil hlavu z vody.

A tu spatřil psa, jak zaměřil šikmo přes řeku a pluje přímo k němu. Tu pochopil ihned, že jest ztracen, neodhodlá-li se k nejkrajnějšímu prostředku.

A takovýmto nejkrajnějším prostředkem bylo pro něho obětovati svého psa.

Kdyby se bylo jednalo jen o jeho život, byl by se Jean Oullier buď zachránil nebo zahynul společně se svým psem, anebo jistě by aspoň váhal, zachrániti se na úkor věrného zvířete.

Svlékl rychle huňatý kabátec z koziny, který měl přes vestu, a pustil jej do vody, nechávaje jej unášeti proudem, a ještě jej popostrčil ke středu řeky.

Pataud nebyl od něho již vzdálen více než as pět kroků.

»Hledej! Apportuj!« volal tiše na psa, ukazuje mu rukou, kudy se má dáti.

Pes však, cítě patrně, že ho síly opouštějí, váhal.

»Aportuj, Pataude! Aportuj!« zvolal Jean Oullier na psa po druhé, tentokráte tonem velitelským.

Pataud se vrhl za kabátcem, který zatím odplaval od něho již as na dvacet kroků.

Vida, že se jeho lest zdařila, nabral Jean Oullier znova zásobu vzduchu a opět se pohroužil, a to právě v okamžiku, kdy vojáci dospěli ke kořenům velké vrby.

Jeden z nich vylezl mrštně na strom a natáhnuv ruku s pochodní, posvítil si na celé řečiště.

Tu spatřili vojáci kabátec, rychle unášený proudem, a za ním psa, který se namáhal k němu doplouti a vydával žalostné skučení, jako by litoval, že jeho ochablé síly mu již nedovolují, vykonati rozkaz svého pána.

Vojáci sledovali psovo počínání a šli po proudu za ním, tak že se vzdalovali od místa, kde byl Jean Oullier. Jeden z nich, když spatřil kabátec, plující na hladině vodní, zvolal na ostatní:

»Sem, přátelé! Sem! Zde jest bandita!«

A vystřelil po kabátci.

Tu seběhli se granátníci i myslivci k tomuto místu po obou březích, vzdalujíce se tak čím dále více od místa, kam se skryl Jean Oullier. Při tom zasypali kulemi kožený kabátec, k němuž plul Pataud všecek zoufalý.

Po několik minut byla střelba tak živá, že ani nepotřebovali pochodní. Záblesky výstřelů osvětlovaly řečiště, a skalnaté břehy odrážely rány ozvěnou, sesilujíce hluk střelby.

Generál byl první, který zpozoroval omyl vojínů.

»Zastavte palbu,« pravil kapitánovi, který jel

vedle něho. »Ti blbci pustili kořist a ženou se za stínem.«

V tomto okamžiku zablesklo se na vrcholu skaliska blízko řeky. Nad hlavami obou důstojníků ozvalo se ostré zasvištění, a dva kroky před nimi zaryla se kule do pně stromu.

»Aj! Aj!« pravil generál s největší chladnokrevností, »náš chlapík žádal jen dvanáct Z d r á v a s ů, ale zdá se mi, že jeho přátelé nejsou tak skoupí.«

Opravdu, hned nato třeskly tři nebo čtyři nové výstřely, a kulky odrazily se od břehu. Jeden z mužů vykřikl.

Tu zvolal generál hlasem, který přehlušil všechen tento lomoz:

»Trubači, zatrubte k nástupu, a ostatní shasněte pochodně!«

Nato pravil zcela potichu kapitánovi:

»Rozkažte oněm čtyřiceti mužům na protějším břehu, ať sem přejdou; možná, že co nevidět budeme potřebovati všech!«

Vojáci postrašeni tímto nočním přepadem, seskupili se kolem svého velitele.

Ještě pět nebo šest výstřelů zablesklo se z různých míst na temeni stráně, jako světlé pruhy na temné klenbě nebeské. Jeden z granátníků padl mrtev. Jeden kůň se vzepjal a svalil se na svého jezdce. Kule zasáhla jej do prsou.

»Ku předu, tisíc hromů!« křičel generál; »však uvidíme, odváží-li se ti noční ptáci, na nás čekati.«

A postaviv se v čelo svých vojínů, jal se vystupovati po příkrém srázu tak hbitě, že i přes

panující temnotu, která stěžovala výstup, přes to, že kulky hvízdaly mezi vojíny, poranivše ještě dva z nich, dostihla četa výšiny v několika okamžicích.

Tu ochabovala palba nepřátel jakoby začarována, a jen pošlapaná a polámaná křoviska prozrazovala, že tu byli nepřátelé. Zmizeli úplně, jako by se do země propadli!

»Smutná vojna! Smutná vojna!« mručel generál. »A naše výprava jest bezúčelna, a minula se cílem! Ale — ať si! Provedeme svoji až do konce! Ostatně leží Souday na silnici do Machecoulu, a teprvé v Machecoulu můžeme popřáti mužstvu odpočinku.«

»Ale, kde seženeme průvodce?« tázal se kapitán.

»Průvodce? Vidíte támhle, asi pět set kroků odtud, ono světélko?«

»Světélko?«

»Ano, — támhle.«

»Nikoli, generále.«

»Nuže, já je vidím. Ono světlo prozrazuje, že je tam chýše. A je-li tam chýše, jest v ní také sedlák, a ať si už obývá tuto chatrč muž, či žena nebo dítě, musí nás provésti lesem!«

A hlasem, který nevěštil nic dobrého pro obyvatele chatrče, velel generál, aby pokračovali v cestě. Při tom ovšem neopomenul vyslati přední stráže napřed i na obě strany kolonny, co nejdále se jen mohli odvážiti.

Generál se svojí četou neopustil ještě návrší, když jakýsi muž vylezl z vody, zastavil se na chvíli u kmenu vrby a naslouchal pozorně. Dal

se vpřed, plíže se podél houštin, a zřejmě zamýšleje dáti se toutéž cestou jako vojáci.

Když se zachycoval spleti vřesu, aby se vydrápal na skalisko, zaslechl pojednou na blízku slabé zasténání.

Jean Oullier — neboť muž tento nebyl nikdo jiný nežli náš uprchlík, — zamířil směrem, odkud se skučení ozývalo.

Čím více se blížil, tím žalostněji znělo toto skučení.

Sklonil se, natáhl ruku a ucítil, že se jí dotýká jakýsi měký a teplý jazyk.

»Pataud! Ubohý Pataud!« zamručel.

Byl to opravdu Pataud. Napjav poslední síly, vytáhl z řeky kabátec svého pána, a ulehl naň, aby na něm zemřel.

Jean Oullier vzal psovi kabátec a zavolal věrné zvíře.

Pataud dlouze zasténal, ale nehnul sebou.

Jean Oullier chopil psa do náručí, aby jej odnesl. Ale pes se ani nehýbal.

Ruka Oullierova, kterou psa nesl, smočila se vlažnou a lepkavou tekutinou.

Vendejec přiložil si tuto ruku k ústům, a ucítil fádní chuť krve.

Pokusil se rozevříti sevřené zuby psovy, ale marně.

Pataud zemřel, zachrániv svého pána, kterého sem náhoda zavedla, aby přijal od něho poslední lichotku.

Byl však pes zabit kulemi vojínů, — či snad byl již raněn, když se vrhl do vody, aby dostihl Jeana Oulliera?

Jean Oullier se klonil k této druhé domněnce. Okolnost, že se pes zastavil u řeky, a že jen ztěžka a namáhavě plaval, — to vše nasvědčovalo tomu, že byl raněn již dříve.

»Dobrá,« řekl si Jean Oullier. »Zítra, až se rozední, — běda tomu, kdo tě zabil, ubohé zvíře!«

Po těchto slovech položil zdechlinu na vybíhající větev stromu, vyběhl na návrší a zmizel v houští.

XXIII.

Komu patřila chatrč.

V chatrči, jejíž osvětlené okno spatřil generál, a na kterou upozornil kapitána, bydlily dvě rodiny.

Hlavami těchto dvou rodin byli dva bratři.

Starší z obou jmenoval se Josef, mladší Pascal Picaut.

Otec obou bratří súčastnil se v roce 1792 prvních bojů v kraji Retzkém pod velením krvežíznivého Souchu-ho a přiživil se při všech krveprolitích, jakými se vyznačovaly počátky povstání na levém břehu řeky Loiry.

Když Charette ustoupil Carrierovi, tu byl Picaut, v němž se rozmohly krvežíznivé choutky, velmi nespokojen s novým velitelem, který dle jeho názoru měl velkou chybu, totiž tu, že proléval krev pouze na bojištích. I odešel Picaut od jeho divise a přešel k divisi, které velel krutý Jolly, starý ranhojič z Machecoulu. Aspoň tento vyhovoval úplně touhám Picautovým.

Ale Jolly, uznávaje potřebu sjednocení a dobře vyciťuje vojenskou genialitu velitele v horní Vendii, podřídil se Charettovi; a tak Picaut, který nebyl ani tázán o radu při této změně, opustil znova své kamarády.

Jsa již syt ustavičných těchto změn vůdců, a

pevně přesvědčen, že ani čas nezmírní jeho hněv proti vrahům Souchu-ho, hledal takového generála, který by se ani hrdinskými činy Charettovými nedal zlákati, a nalezl jej v osobě generála Stoffeta, který již několikráte projevil svoje nepřátelské smýšlení proti starému hrdinovi.

25. února 1796 byl Stoffet zajat na statku Poitevinière i se dvěma pobočníky a dvěma myslivci, kteří byli s ním.

Vojevůdce i oba důstojníci byli zastřeleni, oba sedláky pak poslali zpět do jejich chatrčí.

Jedním z těchto dvou myslivců byl právě Picaut. Již dva roky nespatřil svého domu.

Když se vrátil do svého domku, spatřil na prahu dva statné, velké a dobře stavěné mladíky, kteří se mu vrhli kolem krku a objali jej.

Byli to jeho synové.

Staršímu bylo sedmnáct roků, mladšímu šestnáct.

Picaut se poddával dobrovolně jejich objímání. Když přestali, jal se prohlížeti jejich tělesnou stavbu, jejich athletické postavy a ohmatávati jejich svalnaté údy s patrným uspokojením.

Když na vojnu odjížděl, zanechával zde dvě děti, — a nyní viděl tu dva vojíny.

Jenom že tito vojáci byli, jako on, docela beze zbraní.

Republika odňala totiž Picautovi jeho karabinu a šavli, kterých nabyl štědrostí Angličanů.

Ale Picaut spoléhal na to, že mu je Republika vrátí, a že bude dokonce tak štědrá, že ozbrojí i jeho oba syny, aby jej tak odškodnila za spáchané bezpráví.

Ovšem nezamýšlel nikterak poraditi se s ní o této věci.

A tak již nazítří nařídil oběma synům, aby vzali s sebou silné hole z divoké jabloně, a vydal se s nimi na cestu směrem k Torfou.

V Torfou byla posádka půl pěší brigády.

Když Picaut, který chodíval v noci a opovrhuje vyšlapanými cestami ubíral se cestou necestou, spatřil as půl míle před sebou skupinu světel, která mu prozrazovala město a znamenala, že jest u cíle své cesty, nařídil svým synům, aby s ním šli dále, ale aby konali všechny pohyby po něm, a jakmile zaslechnou hlas vyplašeného kosa, aby stanuli nehybně na místě, kde právě budou.

Každý lovec ví, že kos, byl-li nenadále vyplašen, vylétne, vydávaje trojí nebo čtvero rychlé zapísknutí několikráte po sobě, dle kterého lze jej poznati mezi všemi ostatními ptáky.

A tu, místo aby kráčel zpříma jako až dosud, jal se Picaut lézti, a to ve stínu houštin, zahýbaje kolem města, a zastavoval se každých dvacet kroků, naslouchaje co nejpozorněji.

Konečně dolehl až k němu zvuk pomalé, odměřené a pravidelné chůze.

Byl to krok osamělého muže.

Picaut lezl dále po břiše směrem, odkud bylo kroky slyšeti, při čemž se opíral o lokte a kolena.

Jeho synové dělali taktéž po něm.

Na konci pole, kterým se takto ubíral, rozhrnul Picaut živý plot, pohlédl jím, a spokojen patrně tím co spatřil, udělal otvor, prostrčil jím

hlavu, a nedbaje příliš na ostré trní, prolezl jím jako užovka.

Když vylezl na druhé straně, napodobil pískot vyplašeného kosa.

To byl, jak víme, smluvený signál pro jeho syny.

Stanuli, jak jim bylo uloženo. Jen se trochu povytáhli, aby viděli přes houštinu, a sledovali očima počínání otcovo.

Pozemek, který se prostíral na druhé straně za roštím, a na nějž Picaut vstoupil, byla louka, a hustá a vysoká tráva vlnila se dle závanů větru.

Na kraji louky, to jest asi padesát kroků odtud bylo viděti cestu.

Po této cestě přecházela stráž sto kroků od domu, který sloužil za strážnici, a před jehož dveřmi stála druhá hlídka.

Oba mladíci postřehli toto vše, načež zadívali se opět pozorně na svého otce. Tento lezl dále travou směrem k hlídce.

Když dolezl až na dva kroky k cestě, zastavil se za křoviskem.

Vojín na stráži přecházel sem a tam, a pokaždé, když se při svém přecházení ocitl zády k městu, jeho oděv a zbraně dotýkaly se téměř křoviska.

Tu se pokaždé synové chvěli strachy o svého otce.

Pojednou, právě když se vítr zdvihl se zvýšenou silou, donesl závan větru k jejich sluchu tlumený výkřik. Pak svým bystrým zrakem lidí,

kteří jsou zvyklí viděti za noci, spatřili na bílé cestě jakoby temné těleso, které sebou zmítalo.

Toto temné těleso byli Picaut a vojín.

Picaut, zasadiv vojínu ránu nožem, dorazil jej tím, že jej zardousil.

Za chvíli na to se vrátil ke svým synům, a jako se dělí vlčice po krvavém boji o kořist se svými mláďaty, rozdělil se Picaut se svými syny o ručnici, šavli a nábojnici vojínovu.

Pomocí této pušky, šavle a nábojnice, která byla plna patron, dala se již druhá výzboj opatřiti daleko snáze než prvá, a třetí ještě snáze než druhá.

Ale Picautovi nestačilo ještě, že má zbraně, hledal také příležitost, aby jich použil. A když se v duchu rozpomenul na všechny známé velitele, shledal, že pánové d'Antichamp, de Scepeau, de Puisaye a de Bourmon, kteří posud válčili, jsou jen royalisté salonní, kteří nevedou válku jak on by si přál, a z nichž ani jediný zdaleka se nepodobá panu Souchu. Jedině tento zůstal typem vojevůdce, jakého by si byl Picaut přál.

A tak, nežli by poslouchal špatného velitele, rozhodl se Picaut, že se sám stane vůdcem a bude veleti druhým.

Shromáždil kol sebe několik nespokojenců jako byl sám, a stal se vůdcem bandy, která, ač nečetná, neustávala projevovati činně svoje záští proti Republice.

Taktika Picautova byla velice prostá.

Zdržoval se obyčejně v lese.

Za dne popřával svým lidem odpočinku.

Když nastala noc, vyšel se svými lidmi z lesa, který mu sloužil za útulek, a rozestavil svoji četu podél cesty. Když jel kolem nějaký poštovní vůz, přepadl jej a zmocnil se ho. Jezdily-li povozy jen zřídka nebo byly-li poštovní vozy dobře střeženy, odškodňoval se na mužích, vyslaných napřed jako přední voj, které zabíjel, a na statcích svých krajanů, které vypaloval.

Po dvou nebo třech výpravách dali mu jeho druhové příjmení »Bezdomovec« a Picaut, který svědomitě o to dbal, aby si titulu tohoto zasloužil, neopomenul nikdy příležitosti, která se mu naskytla, aby nedal pověsiti, zastřeliti nebo rozpárati všechny republikány, ať muži či ženy, občany nebo vojíny, starce nebo děti, kteří mu padli do rukou.

V tomto řádění pokračoval až do roku 1800. Ale v této době, kdy Evropa popřávala poněkud klidu prvnímu konsulu, — nebo spíše, kdy první konsul popřával poněkud klidu Evropě, Bonaparte, který doslechl o tomto řádění Picauta Bezdomovce, rozhodl se, obrátiti svoji pozornost na tohoto lupiče a vyslal proti němu, nikoli vojenský sbor, nýbrž dva chouany z ulice Jerusalémské a dvě brigády četnictva.

Picaud, nemaje žádné nedůvěry, přijal tyto dva nepravé bratry do své družiny.

Za několik dní na to byl vlákán do pasti.

Byl zajat s většinou své družiny.

A Picaut zaplatil hlavou svoji krvavou pověst, jakou si zjednal. Poněvadž však byl spíše banditou a sprostým lupičem než vojákem, nebyl

odsouzen k smrti zastřelením, nýbrž popraven guillotinou.

Ostatně, kráčel statečně na popraviště, nežádaje od jiných více smilování, než ho sám míval k druhým.

Josef, jeho starší syn, byl poslán na galeje s ostatními vězni; Pascalovi podařilo se uniknouti a dostati se opět do lesů, i pokračoval v loupežnictví se skrovnými zbytky své družiny.

Ale takovýto život se mu konečně zprotivil. Přiblížil se více městům, a jednoho dne odešel do Beaupréau, odevzdal prvnímu vojínu, kterého potkal, svoji šavli a ručnici, a dal se předvésti k městskému veliteli, kterému vypověděl celou svoji historii. Velitel, který velel brigádě dragounů, zajímal se o tohoto chlapíka, a uváživ jeho mládí a důvěru, s jakou se k němu obrátil, nabídl mu, aby vstoupil do jeho pluku.

Kdyby odepřel, bude vydán soudu občanskému.

Maje takto na vybranou, nemohl Pascal Picaut váhati, zvláště, když se dověděl, jaký osud stihl jeho otce a jeho bratra; a ježto nestál o to, aby se navrátil do svého rodiště, také neváhal.

Stal se vojínem.

Po čtrnácti létech shledali se opět oba bratři, když se přišli uvázati v dědictví, které jim jejich otec zanechal.

Opětné nastolení rodu Bourbonského otevřelo Josefovi brány galejí, a Pascal opět nabyl smělosti a místo ve Vendée, jal se prováděti lupičské řemeslo v kraji Loiry.

Josef, vrátiv se z galejí do své otcovské chýše,

planul hněvem a touhou po pomstě proti patriotům, hodlaje se jim pomstíti i za smrt otcovu, i za vlastní útrapy, které zakusil.

Naproti tomu Pascal vrátil se proniknut zcela jinými myšlénkami. Stýkal se se zcela jinými lidmi, a zvláště přicházel ve styk s lidmi, pro které nenávist k Bourbonovcům byla povinností, pád Napoleonův bolestí a zakročení spojenců hanbou. Tyto pocity utvrzoval v něm pohled na záslužný kříž, který nosil na prsou.

Avšak přes tuto rozdílnost mínění, která zavdávala podnět k častým různicím, a přes obvyklou neshodu, jaká panovala mezi bratry, neodloučili se od sebe a bydleli nadále v domku, který jim po otci připadl, a každý vzdělával polovinu polí, která k němu patřila.

Oba se oženili: Josef s dcerou chudého sedláka. Pascal, kterému jeho záslužný kříž a jeho pense dodávaly v kraji jisté vážnosti, vzal si za ženu dceru měšťana ze Saint-Philibertu, patriotku, jako byl on sám.

Přítomnost obou žen, které jednak ze závisti, jednak ze záští podněcovaly oba bratry proti sobě, zavdávala příčinu k mrzutostem stále četnějším. Přes to však žili až do roku 1830 oba bratři společně.

Červencová revoluce,[28]) kterou Pascal přivítal s nadšením, roznítila až k fanatismu záští Josefovo. Tchán Pascalův pak stal se starostou v Saint-Philibertu a c h o u a n a jeho žena chrlili tolik nadávek na povýšence, že paní Pascalová prohlásila svému muži, že nechce býti na-

dále pohromadě s takovými zuřivci, mezi kterými se necítí bezpečna.

Starý voják neměl dětí, i přilnul velikou láskou k dětem svého bratra. Zvláště si oblíbil malého klučinu s popelavými vlasy, tvářemi červenými a buclatými, od kterého se nemohl odtrhnouti. Jeho největší a jedinou zábavou bylo houpati tohoto hošíka po celé hodiny na kolenou. Pascal cítil, jak se mu srdce svírá bolestí při pouhém pomyšlení, že by se měl odloučiti od tohoto hocha. Přes nepřátelské chování svého bratra zachoval si lásku k jeho dětem. Viděl, jak trpí jeho bratr chudobou, zaviněnou vydržováním tak četné rodiny. Obával se, aby jeho odchod ho neuvrhl do bídy. Proto odepřel učiniti, jak žádala jeho žena.

Přestali pouze stravovati se společně, a ježto se domek skládal ze tří místností, přenechal Pascal dvě z nich svému bratru, a uchýlil se do třetí místnosti, dav spojovací dvéře zazdíti.

Na večer onoho dne, kdy byl Jean Oullier zajat, byla žena Pascalova ve velkém neklidu.

Její muž odešel z domova kol čtvrté hodiny, to jest v právě okamžiku kdy kolonna generála Dermoncoura opouštěla Montaigu. Pascal mínil, jak pravil, vyrovnati jakýsi účet s Courtinem na Logerii, a nyní nebyl ještě zpět, ač bylo již skoro osm hodin.

Ale nepokoj ubohé ženy proměnil se v úzkost, když zaslechla asi na tři sta kroků od stavení střelbu od břehů řeky Boulogne.

Marie Picautová očekávala tedy svého muže s největší úzkostí a chvílemi odbíhala od svého

kolovratu, stojícího v koutě u krbu, a naslouchala u dveří.

Když výstřely ustaly, neslyšela již ničeho, kromě skučení vichru, který zmítal korunami stromů, a žalostného vytí psa v dáli.

Také malý Ludvíček — tak se jmenovalo dítě, které Pascal tolik miloval, — když zaslechl střelbu, přišel se zeptati, zdali se již strýček vrátil; ale sotva se ukázala ve dveřích jeho hezká plavovlasá hlavička, již volal jej zpět hrubý hlas jeho matky.

Již po několik dní počínal si Josef velmi nadutě a výhrůžně, a ráno, než se vydal na trh do Montaigu, měl se svým bratrem prudký výstup, který, nebýti velké trpělivosti starého vojína, byl by jistě skončil pranicí.

žena Pascalova netroufala si proto sděliti své švagrové svoje obavy.

Pojednou zaslechla ze štěpnice před domkem tajemně šuškající hlasy. Tu povstala tak rychle, že převrhla kolovrat.

V témže okamžiku se dvéře otevřely, a Josef Picaut se objevil na prahu.

XXIV.

Kterak Marie Picautová oplakávala svého muže.

Přítomnost švagra, které se Marianna v tuto chvíli nenadála, a jakási předtucha neštěstí, která se jí zmocnila, když jej spatřila, působily na ubohou ženu tak mocně, že klesla do židle polomrtva hrůzou.

Josef však kráčel zvolna a beze slova ke své švagrové, která na něho hleděla jako na zjevení.

Když došel až ke krbu, uchopil židli, a nepromluviv ani slova, usedl a jal se prohrabovati na ohništi popel holí, kterou držel v ruce.

Když přišel do kruhu světla, které vyzařovalo z krbu, spatřila Marianna, že i její švagr jest smrtelně bledý.

»Pro Boha, Josefe, co je vám?« tázala se ho.

»Kdo byli ti tlouštíci, kteří sem k vám dnes přišli, Marianno?« tázal se chouan, odpovídaje na její dotaz rovněž otázkou.

»Nikdo u nás nebyl,« pravila Marianna, vrtíc hlavou, aby dodala většího důrazu své odpovědi.

Na to pravila:

»Josefe, nepotkal jste svého bratra?«

»Kdopak ho tedy odvedl z domova?« tázal

se chouan, který byl patrně rozhodnut, že se jen bude vyptávati, ale na nic odpovídati.

»Ještě jednou vám říkám, že nikdo. Ke čtvrté hodině odpoledne odešel z domu, aby šel zaplatiti starostovi v Logerii za pohanku, kterou od něho minulý týden pro vás koupil.«

»Starostovi v Logerii?« pravil Josef Picaut, mrače se. »Ach, ano! mistru Courtinovi! ... To je také pěkný bandita! Ale přec jsem už dávno říkal Pascalovi — a ještě dnes ráno jsem mu to opakoval: Nepokoušej Boha, kterého zapíráš, nebo tě stihne neštěstí!«

»Josefe! Josefe!« zvolala Marianna, »jak jen se můžete opovážiti, plésti jméno Boží do tak nenávistné řeči proti vlastnímu bratrovi, který vás i vaše děti má tak rád, že by si i kus chleba utrhl od úst, aby jim jej dal! Jsme-li už tak nešťastni, že máme v kraji občanské rozbroje, jest to důvod, abyste zaváděl sváry i do naší chatrče? Nechte si svoje přesvědčení, a o jeho se nestarejte! Jeho přesvědčení neubližuje nikomu — vaše ano! Jeho puška visí u krbu a nemíchá se do žádných stranických bojů. Kdežto vy vycházíte z domu už půl roku den co den ozbrojen až po zuby! A vychrlil jste za tu dobu všechny jen možné hrozby proti městským lidem, mezi kterými žijí i moji rodiče, ba i proti nám samotným!«

»Lépe jest vycházeti s puškou v ruce, lépe jest jíti na kůži těm městským povalečům, jak já činím, nežli zrazovati zbaběle lidi, mezi kterými žiji, a vodit k nám nové m o d r é, a dělati jim průvodce, když se roztahují po našem kraji,

aby se vydali na plenění zámků těch, kdož zachovávají zákon.«

»Kdo že sloužil vojákům za průvodce?«

»Pascal.«

»A kdypak a kde?«

»Dnes večer u brodu Pont-Farcy.«

»Velký Bože! Od brodu přicházely výstřely, které jsem slyšela!« zvolala Marianna.

Pojednou oči strnuly jí v důlkách a vzaly na sebe výraz vyděšený.

Zrak její spočinul na rukou Josefových.

»Máte krev na rukou!« zvolala. »Čí jest to krev, Josefe? Povězte! Čí jest to krev?«

Chouan chtěl zprvu svoje ruce ukrýti, ale dodal si smělosti.

»Tato krev,« odpověděl Josef, jehož bledý až dosud obličej nyní zrudl, »tato krev jest krev zrádce, který zradil svého Boha, svoji zemi a svého krále. Jest to krev muže, který zapomněl, že modří poslali jeho otce na popraviště a jeho bratra na galeje, a který přes to nebál se sloužiti modrým!«

»Vy jste zabil mého muže, zavraždil jste vlastního bratra!« zvolala Marianna a vztýčila se proti Josefovi prudce a divoce.

»Nikoli, já jsem to nebyl,« pravil Josef.

»Lžeš!«

»Přísahám vám, že já jsem to nebyl.«

»Když tedy přísaháš, že's to ty nebyl, přísahej mně také, že mně pomůžeš pomstíti jej!«

»Vám pomáhati, pomstiti jej! Já, Josef Picaut? Nikoli, nikoli!« odpověděl chouan ponurým hlasem; »neboť, ač jsem na něho ruku ne-

vztáhl, schvaluji čin těch, kdo jej zabili. A kdybych byl sám býval na jejich místě, přísahám Spasiteli, že bych byl učinil právě tak!«

»Opakuj, co jsi nyní řekl!« zvolala Marianna. »Neboť doufám, že jsem se přeslechla.«

Chouan opakoval svoji řeč slovo za slovem.

»Pak tě proklínám, jako proklínám je!« zvolala Marianna, zdvihajíc strašlivým pohybem svoji ruku nad hlavu švagrovu. »A odmítáš-li pomstu, ty bratrovrahu — však ji Bůh a já provedeme! A odepře-li mně i Bůh své pomoci, provedu pomstu sama!«

Pak pravila s energií, která si podmanila úplně i chouana:

»A nyní, kde jest?« tázala se Marianna. »Co učinili s jeho mrtvolou? Mluv! Mluv přece! Přec mně vydáš jeho mrtvolu?«

»Když jsem zaslechl výstřely a došel na místo, Josef ještě dýchal. Vzal jsem ho do náručí, abych ho sem donesl. Ale po cestě zemřel.«

»A tu jsi jej hodil někam do příkopu jako psa, co — ty Kaine? Nikdy jsem nechtěla něčemu podobnému věřiti, když jsem to čítala v bibli!«

»Nikoli,« pravil Josef. »Složil jsem ho na zahradě.«

»Bože! Bože můj!« zvolala ubohá žena, chvějíc se křečovitě na celém těle. »Bože, snad jsi se mýlil, Josefe... snad ještě dýchá. Snad by bylo možno s pomocí lékaře jej ještě zachrániti! Pojď se mnou, Josefe! Pojď, a nalezneme-li ho posud živého, odpustím ti, že jsi přítelem vrahů tvého bratra...«

Sňala se zdi lampu a odkvapila ke dveřím.

Ale, místo aby šel s ní, naslouchal Josef již nějakou chvíli zvukům zvenčí, a ježto zaslechl venku hluk jakoby vojenského oddílu na pochodu, který se blížil k chatrči, počkal, až světlo svítilny, kterou nesla jeho švagrová, neozařovalo již dveří domku, vyšel těmito dveřmi, obešel stavení, a přeskočiv živý plot, který jej dělil od polí, dal se směrem k lesu Machecoulskému, jehož temné obrysy bylo viděti as pět set kroků odtud.

Ubohá Marianna pobíhala zoufale po zahradě. Zdrcena a pološílená svítila si lampou kolem sebe, zapomínajíc soustřediti pohled na pruh světla, který vrhala lampa na trávník. Zdálo se jí, že oči její, aby nalezla mrtvolu mužovu, jsou s to proniknouti i noční temnotu.

Pojednou, když došla k místu, kolem kterého šla před tím již dvakráte nebo třikráte, klopýtla a div neupadla; a při tom zavadily její ruce o lidské tělo, opřené o plot.

Vykřikla strašlivě, vrhla se na mrtvolu a tiskla ji vášnivě. Potom ji vzala do náruče jako by to bylo malé dítě, odnesla do chatrče a uložila na lůžko.

Ačkoli panovaly neshody mezi oběma bratry, vstala přece žena Josefova a běžela k švagrové. Když spatřila mrtvolu svého švagra, padla na kolena u lože a zaštkala.

Marianna uchopila svítilnu, kterou přinesla její švagrová — neboť svoji nechala státi na místě, kde nalezla mrtvolu Pascalovu — a posvítila jí do tváře svého muže. Pascal Picaut měl ústa i oči otevřené jako by dosud žil.

Marianna sáhla rychle mrtvému na prsa: Srdce jeho již netlouklo!

Tu se obrátila ke své švagrové, která plakala a nepřestávala se modliti. Oči jí zaplanuly plamenným žárem a zvolala:

»To udělali chouani s mým mužem! Tak učinil Josef se svým bratrem! Nuže — přísahám při této mrtvole, že si nedopřeju dříve oddychu, dokud vrahové krvavě nezaplatí svoje dílo!«

»A nebudete už čekati dlouho, ubohá ženo, za to vám ručím svým jménem!« pravil v tom jakýsi mužský hlas, který se ozval za oběma ženami.

Obě se ohlédly a spatřily důstojníka, zahaleného v plášť.

Vešel do stavení, aniž si toho povšimly.

U dveří viděly blýštící se bajonetty.

Bylo slyšeti řehtání koní, kteří větřili krev.

»Kdo jste?« tázala se Marianna důstojníka.

»Starý voják, jako byl váš muž. Prodělal jsem už hodně bitev, takže myslím, že vám mohu dáti radu: nad osudem těch, kdož padli pro vlast jako váš manžel, nesmíme naříkati, ale třeba je pomstíti.«

»Vždyť já také nenaříkám, pane,« odpověděla vdova vztýčivši hlavu a potřásajíc rozpuštěnými vlasy. »Co vás přivádí do naší chatrče současně se smrtí?«

»Váš manžel nám měl posloužiti za vůdce na výpravě, důležité pro blaho nešťastné vaší země. Výprava tato může zameziti, aby netekly proudy krve zbytečně a pro věc ztracenou. Nemohla byste mně za něho dáti někoho jiného?«

»Setkáte se na své výpravě s chouany?« tázala se Marianna.

»Jest to pravděpodobno,« odpověděl důstojník.

»Nuže, pak vás povedu já!« zvolala vdova, snímajíc ručnici, která visela u krbu. »Kam chcete jíti? Povedu vás tam. Zaplatiti mně můžete patronami.«

»Rádi bychom se dostali do zámku Souday.«

»Dobrá. Dovedu vás tam. Znám cestu.«

Vrhla poslední pohled na mrtvolu svého manžela, a vdova po Pascalu Picautovi vyšla první z chatrče, za ní pak generál.

žena Josefova pak setrvala na modlitbách u mrtvoly svého švagra.

XXV.

Kde láska dodává politického přesvědčení lidem, kteří ho neměli.

Zanechali jsme Michela v myšlenkách před velikým rozhodnutím.

Avšak, když se ustanovil na svém rozhodnutí, zaslechl kroky na chodbě.

Tu se vrhl na lůžko s očima zavřenýma, ale pozorně naslouchal.

Kroky ty přešly kolem jeho dveří a znova se u nich ozvaly, ale nezastavily se.

Nebyly to tedy kroky jeho matky, nešel tedy nikdo k němu!

Tu otevřel mladý baron opět oči, a usednuv napolo na loži, jal se přemýšleti.

Jeho úvahy byly závažné.

Bylo třeba buď aby se rozešel se svojí matkou, jejíž pouhá přání byla pro něho dosud rozkazem, bylo mu zříci se ctižádostivých plánů, které si o něm spřádala jeho matka, a které přec jen chvílemi měly dosti svůdnosti pro neustálenou fantasii mladého barona. Bylo třeba zříci se hodností a poct, kterými červencová královláda zajisté nebude skrbliti k mladému milionáři, vrhnouti se do pochybného podniku, který zajisté bude krvavý a snad bude míti pro něho i za následek jeho vypovězení, konfiskaci ma-

jetku, snad i jeho smrt! Ale Michel správně vycifoval, že všechny tyto důvody nebudou nic platny. Všeho se třeba odvážiti, vše to třeba mu podstoupiti — anebo zříci se Mary a zapomenouti na ni.

A musíme říci, že Michel sice chvíli uvažoval, ale neváhal.

Umíněnost bývá prvým důsledkem slabosti a zachází leckdy až v krutost.

A příliš mnoho dobrých důvodů pobízelo mladého barona a jeho touhu, než aby mohl odolati.

Čest mu přikazovala, aby dal výstrahu hraběti de Bonneville o nebezpečích, která snad hrozí jemu i osobě, kterou doprovází.

A po této stránce činil si jen jedinou výtku, totiž tu, že snad váhal až příliš dlouho.

A tak po krátké úvaze se rozhodl.

Přes opatření své matky četl Michel dosti románů, takže věděl, jak lze v případě potřeby použíti prostěradel jako žebříku, a na to přirozeně pomýšlel hned z počátku. Na neštěstí však byla jeho okna přímo nad okny čeledníku, a odtamtud by jej zcela jistě viděli, až by se při svém útěku vznášel mezi nebem a zemí, přes to, že, jak jsme řekli, počínala již noc. Mimo to bylo z jeho pokoje až k zemi tak vysoko, že přes pevné odhodlání, že si získá srdce milované dívky za cenu tisícerých nebezpečí, pocítil mladík, jak mu vyvstává ledový pot po celém těle, když si jen představil, jak se vznáší nad takovouto propastí na tak nejistém závěsu.

Proti oknům jeho pokoje byl obrovský ka-

nadský topol, jehož větve dosahovaly až na čtyři nebo pět stop k balkonu.

Slézti po tomto topolu zdálo se Michelovi, jakkoli byl zcela nezkušený v podobných cvičeních tělesných, zcela snadným. Ale musil by dostihnouti větví, a k tomu necítil mladý baron ve svých nohou dosti pružnosti.

Ale nouze učinila jej vynalézavým.

Když vše přehraboval ve svém pokoji, nalezl úplné rybářské náčiní, s kterým se kdysi vydával na lov kaprů a mřínků v jezeře Grand-Lieu, kteroužto nevinnou zábavu mu matka jeho i při své přemrštěné starostlivosti dovolovala. Chopil jeden rybářský prut a opatřil jej udicí.

Na to jej postavil u okna.

Pak odešel k posteli a vzal s ní prostěradlo.

Na konec prostěradla přivázal svícen — neboť potřeboval nějakého těžkého předmětu. Prvé, co mu padlo do rukou, byl svícen, i použil k tomu svícnu.

Na to přehodil svícen přes jednu z největších větví topolu tak, že zatížený konec prostěradla přepadl na druhé straně větve.

Pak uchopil pomocí udice, upevněné na prutu, tento volně visící konec prostěradla a přitáhl jej k sobě.

Na to přivázal oba konce pevně k výstupku u okna; tak povstal jakýsi visutý most neobyčejně pevný mezi oknem a stromem.

Mladý baron vsedl rozkročmo na tento visutý můstek jako námořník na rahno a dostal se pozvolna až k větvi a s této po kmenu stromu na zem.

Pak, nestaraje se ani o to, zdali ho kdo pozoruje či nikoli, přeběhl přes trávník a dal se do běhu k zámku Souday. Cestu tam znal nyní lépe než kdo jiný.

Když doběhl až ke skále zvané Servière, zaslechl střelbu, jakoby mezi jezerem Grand-Lieu a Montaigu..

Byl vzrušen na nejvyšší míru.

Každá rána, kterou k němu vítr zanášel, působila mu bolestné zachvění v srdci. Neboť tyto rány znamenaly skutečné nebezpečí, snad již poslední zápas těch, které miloval. Toto pomyšlení jej plnilo hrůzou. A když si pomyslil, že by mohla Mary na něho sváděti neštěstí, které nedovedl odvrátiti od ní a od jejího otce, od její sestry a jejích přátel — vstoupily mu slzy do očí.

Proto, když zaslechl tuto střelbu, ani nepomyslil na to, aby svůj běh zmírnil, naopak, ještě rychleji se rozběhl; z rychlé chůze přešel v skutečný běh a brzy doběhl k prvým stromům lesa Machecoulského.

Zde pak nedal se silnicí, kterou by se byl dostal k cíli o pár minut později, nýbrž zamířil na pěšinu, kterou šel již nejednou právě za tím účelem, aby si nadešel.

Pod temnou klenbou stromů padal chvílemi do příkopů, vrážel do kamenů, nejednou uvízl na trnitém křovisku — tak úplná byla zde temnota, a tak úzká byla tato cesta — až konečně dostihl místa, kterému se říkalo »čertovo údolí«.

Už přecházel přes potok, tekoucí na dně tohoto údolí, když v tom vyskočil proti němu

z houštiny jakýsi muž, vrhl se na něho a uchopil jej tak prudce, že jej porazil na znak do bahnitého lože potoka. A přiloživ mu na spánek chladnou hlaveň pistole, pravil:

»žádné křiky a ani slova! Nebo jste synem smrti!«

Toto hrozné postavení mladíkovo potrvalo as minutu, která se mu zdála celou věčností.

Muž onen klekl mu na prsa, klečel tak na něm nehybně, jako by sám na někoho čekal.

Konečně, když očekávaný nepřicházel, vyrazil zvuk, napodobující volání sýčka.

Podobný zvuk ozval se z lesa v odpověď. Pak bylo slyšeti rychlý krok nějakého muže, a nový příchozí objevil se na scéně.

»Jsi to ty, Picaute?« tázal se muž, který klečel mladému baronovi na prsou.

»Ne, to není Picaut,« odpověděl příchozí, »jsem to já.«

»Kdo jest to — já?«

»Já, Jean Oullier!« odpověděl muž.

»Jean Oullier!« zvolal prvý muž s takovým záchvatem radosti, že se trochu nadzvedl a ulehčil tak poněkud svému zajatci. »Opravdu? Jste to vy? Unikl jste tedy těm červenokalhoťákům?«

»Ano, vaší zásluhou, přátelé. Ale, nesmíme zmařiti ani minuty, chceme-li zabrániti velkému neštěstí!«

»Co třeba učiniti? Teď, když ty jsi s námi, půjde vše lehce.«

»Kolik máš s sebou mužů?«

»Když jsme vyrazili z Montaigu, bylo nás osm.

Hoši ze Staré Vinice se k nám přidali. Je nás teď snad patnáct nebo osmnáct.«

»Kolik máte ručnic?«

»Všichni mají pušku.«

»Kde jsi je rozestavil?«

»Na kraji lesa.«

»Musíme svolati všechny.«

»Ano.«

»Znáš rozcestí Ragots?«

»Velmi dobře.«

»Vyčkáte tam příchodu vojska. Ale nikoli v záloze, nýbrž přímo na cestě; dáš povel k palbě, jakmile dojdou as na dvacet kroků k tvým lidem. Hleďte jich zabíti co možná nejvíce. Bude o tolik té havěti méně.«

»Dobrá. A co potom?«

»Jakmile vystřelíte, rozdělíte se na dvě skupiny: jedna uprchne stezkou vedoucí ke Cloutière, druhá po cestě do Bourgnieux. Na ústupu budete ovšem střílеti, ježto je musíme zlákati, aby vás pronásledovali.«

»Abychom je svedli s jejich cesty, že ano?«

»Zajisté, Guérine! Tak jest!«

»Ano ... ale co vy? ...«

»Já odběhnu do Souday. Musím tam být za deset minut.«

»Oho! Oho! Jeane Oulliere!« pravil venkovan pochybovačně.

»Co má být?« tázal se Jean Oullier. »Mají snad ke mně nedůvěru?«

»Nikdo neříká, že by k tobě nechovali důvěru, říkám jen, že nemají důvěry k nikomu jinému mimo tebe.«

»Ale musím být na zámku v desíti minutách, pravím ti. A řekne-li Jean Oullier m u s í m, pak to musí býti! Ty pak zaměstnáš vojáky asi půl hodinky — více od tebe nežádám!«

»Jeane Oulliere! Jeane Oulliere!«

»Co chceš ještě?«

»Což kdyby hoši nechtěli vyčkati příchodu vojska na otevřené cestě?«

»Pak jim to nařídíš jménem Boha!«

»Kdybys jim to nařídil ty, poslechli by, ale mne... a pak jest mezi nimi ještě Josef Picaut, který, jak víš, dělá rád vše po svém.«

»Ale, nepůjdu-li do zámku Souday, kdo tam za mne půjde?«

»Já, dovolíte-li, pane Oullier,« odpověděl mu jakýsi hlas, jakoby přicházel ze země.

»Kdo to zde mluvil?« otázal se Oullier.

»Jakýsi chlapík, kterého jsem právě zajal,« odpověděl chouan.

»A jak se jmenuje?«

»Neptal jsem se ho po jeho jméně.«

»Vaše jméno?« otázal se Jean Oullier hrubě barona.

»Jsem baron de la Logerie,« odpověděl mladý muž a posadil se.

Neboť silná ruka venkovanova jej pustila, tak že sebou mohl opět hýbati, i použil tohoto oddychu.

»Aj! Mladý pan Michel... Už jste tu zas?« bručel Jean Oullier potichu, tváře se divoce.

»Ano. Když mne pan Guérin chytil, byl jsem právě na cestě do zámku Souday, abych varoval

svého přítele Bonnevilla a Petříčka, a oznámil jim, že jejich útulek jest objeven.«

»A jak jste se to dověděl?«

»Dozvěděl jsem se to včera večer, když jsem poslouchal rozmluvu mé matky s Courtinem.«

»A proč jste tedy, když jste měl takovéto krásné úmysly, váhal s jejich provedením tak dlouho, a nevaroval jste svého přítele?« tázal se dále Jean Oullier s přízvukem pochybnosti i ironie zároveň.

»Protože mne baronka uzamkla v pokoji; pokoj jest ve druhém patře, a teprvé dnes v noci podařilo se mně utéci oknem s nebezpečím života.«

Jean Oullier chvíli uvažoval; bylť tak zaujat proti všemu, co pocházelo z Logerie, a choval tak silnou zášť proti všemu, co mělo jméno Michel, že se mu příčilo, aby přijal od mladého barona sebe menší službu. Neboť, ač z řeči baronovy mluvila prostomyslná přímost, ještě pochyboval Jean Oullier, neskrývá-li se za tím nějaká zrada.

Nicméně uznával, že má Guérin pravdu: že jedině on sám, Jean Oullier, je s to, dodati chouanům sebedůvěry ve chvíli nejvyššího nebezpečí, aby se odvážili čeliti nepřátelům. Jen on sám může učiniti potřebná opatření, aby zadržel postup nepřátel.

Mimo to ještě musil si přiznati, že mladý Michel dovede líp než kdokoli z venkovanů vysvětliti hraběti de Bonneville nebezpečí, které mu hrozí. Proto — ač nerad — odhodlal se k tomu,

že si dá prokázati tuto službu mladým potomkem rodiny Michelovy.

Ale přes to bručel si pro sebe:

»Ach, vlčátko! Jdi si tedy! Však vím dobře, že nelze jinak!« Načež pravil nahlas:

»Dobrá, budiž. Jděte tedy! Ale máte aspoň dobré nohy?«

»Jako z ocele!«

»Hm!« zamručel Jean Oullier nedůvěřivě.

»Kdyby zde byla slečna Berta, mohla by vám to dosvědčiti.«

»Slečna Berta?« pravil Jean Oullier a svraštil mrzutě obočí.

»Ano. Já jsem běžel pro doktora, když umíral starý Tinguy, a cestu sem i tam, půl třetí míle, uběhl jsem za pouhých padesát minut.«

Jean Oullier potřásal nedůvěřivě hlavou.

»Hleďte si tedy vašich nepřátel,« pravil Michel, »a spolehněte na mne. Vy jste potřeboval k cestě do zámku deset minut. Mně stačí pět — ručím vám za to!«

A mladík setřásl se sebe bahno, kterým byl pokryt, a chystal se na cestu.

»Znáte dobře cestu?« tázal se ho ještě Oullier.

»Zdali znám cestu? Jako pěšinky v parku na Logerii.«

A rozběhl se směrem k zámku, volaje ještě na Oulliera:

»Mnoho zdaru, pane Jeane Oulliere!«

Jean Oullier zůstal chvíli zadumán: okolnost, že mladý baron zná tak dobře okolí zámku jeho pána, byla mu velmi proti mysli.

»Dobrá, dobrá!« zahromoval konečně. »Však

to všechno spořádáme, až bude k tomu dosti času!«

Pak pravil Guérinovi:

»Svolej naše hochy!«

Chouan zul si dřevěný střevíc a přiblíživ jej k ústům foukl do něho, napodobě vytí vlka.

»Myslíš, že tě uslyší?«

»Zajisté! Postavil jsem se proti směru větru, abych je mohl ihned svolati, kdyby bylo třeba.«

»Pak není třeba čekati zde na ně. Pojďme na rozcestí Ragots. Můžeš je svolati cestou, a tak ušetříme času.«

»Jak velký as máte náskok před vojíny?« tázal se Guérin, když vstoupil do houští za Jeanem Oullierem.

»Dobrou půl hodinu. Zastavili se u statku Picautových.«

»U toho?« pravil Guérin, náhle se zadumav.

»Ovšem. Pascal Picaut, kterého asi vzbudili, jim patrně posloužil za vůdce. Což mu to není podobno?«

»Pascal Picaut neposlouží už za vůdce nikomu. Pascal Picaut už se neprobudí!« pravil Guérin ponuře.

»Jakže?« pravil Jean Oullier. »Přece ještě před chvílí... přec to byl on?«

»Ano, byl to on.«

»A vy jste ho zabil?«

»Zmítal sebou, volal o pomoc, a vojáci byli od nás na polovic dostřelu. Musilo se tak státi.«

»Ubohý Pascal!« pravil Jean Oullier.

»Ano,« pravil na to Guérin; »ačkoli byl modrý, byl to statečný muž.«

»A co dělal jeho bratr?« tázal se Jean Oullier.
»Jeho bratr?...«
»Ano. Josef.«
»Díval se na to,« odpověděl Guérin.
Jean Oullier sebou otřásl jako vlk, který dostal náboj broků do boku. Jeho silná povaha smířila se se všemi strašlivými důsledky hrozného zápasu, jakým obyčejně bývají všechny války občanské; ale na něco podobného nebyl připraven. Zachvěl se hrůzou.
Aby zakryl před Guérinem svoje pohnutí, zrychlil krok a přes panující temnotu jal se přeskakovati kořeny a výhonky kmenů tak rychle, jak činíval na lovu, když popoháněl lovecké psy.
Guérin mohl mu jen stěží stačiti, zvláště když se musil chvílemi zastavovati, aby zapískal do svého dřeváku.
Pojednou upozornil jej Jean Oullier tichým zapísknutím, aby se zastavil.
V tom okamžiku došli právě na místo, kterému se říkalo bažina Beaugé.
Byli na blízku rozcestí Ragots.

XXVI.

Úžlabina Beaugé.

Úžlabina Beaugé byla bažina, nad kterou cesta, vedoucí do Souday, vystupovala skoro svisle do výše.

Jest to jedna z nejpříkřejších strání tohoto hornatého lesa.

Kolonna červenokalhoťáků, jak Guérin nazýval vojáky, musila přejíti napřed přes močál a pak vylézti vzhůru po tomto strmém srázu.

Jean Oullier se dostal k místu, odkud jest přes močál vedena cesta z proutěných otepí, načež stoupá příkře vzhůru po svahu.

Když sem došli, zapískl, jak jsme již řekli, tiše na Guérina, dávaje mu tak znamení, aby se zastavil. Guérin viděl, že jest zamyšlen.

»Nuže?« tázal se Jeana Oulliera; »nač myslíš?«

»Tak si myslím,« odpověděl Jean Oullier, »že by bylo snad lépe čekati zde, nežli postaviti se na rozcestí.«

»Tím spíše,« pravil Guérin, »že zde jest vůz, za který bychom se mohli ukrýti do zálohy.«

Jean Oullier, který si ani vozu nepovšimnul, prohlédl si jej nyní pozorně.

Byl to těžký povoz naložený dřívím. Zanechali

jej zde jeho majitelé patrně proto, že byli překvapeni nastalou nocí a neodvažovali se zajeti s ním po tmě na úzkou stezku, která vedla jako úzký most přes bahnitý močál.

»Mám nápad,« pravil Jean Oullier, pohlížeje střídavě na povoz a návrší, které se tu týčilo jako hradba na druhé straně močálu. »Jenom že by musili...«

A při tom se Jean Oullier rozhlédl.

»Co by musili?«

»Musili by hoši býti zde.«

»Však již jsou tu,« pravil Guérin. »Jen se podívej: zde je Patry, oba bratří Gambierové, tamto jsou lidé ze Staré Vinice, a pak Josef Picaut.«

Jean Oullier se odvrátil, aby ho neviděl.

Vskutku, chouani přicházeli sem se všech stran. Z každé houštiny a z každého křoví vylezl jeden.

Brzy byli všichni pohromadě.

»Hoši,« pravil k nim Jean Oullier, »co existuje náš kraj Vendée, to jest od té doby, co vede válku, nikdy neocitli se synové jeho v postavení, kdy třeba osvědčiti tolik odvahy a tolik věrnosti, jako právě nyní. Nezastavíme-li zde vojáky Ludvíka Filipa[29]) v dalším postupu, zdá se mi, že stane se velké neštěstí, a to tak velké neštěstí, že zahladí všechnu slávu, které si získal náš kraj. Já jsem pevně odhodlán raději složiti své staré kosti v této bažině, než bych dopustil, aby se tato pekelná kolonna dostala dále.«

»My také,« zvolali v odpověď všichni.

»Dobrá! Nečekal jsem nic jiného od mužů,

kteří šli až z Montaigu za mnou, aby mne osvobodili, a neustali, až se jim to podařilo. Tedy, abychom začli — chtěli byste mně pomoci dotáhnouti tento vůz až na vrchol stráně?«

»Pokusíme se o to,« pravili.

Jean Oullier se jim postavil v čelo, a spojeným úsilím, kdy jedni postrkovali těžký vůz za kola, druzí jej strkali ze zadu, zatím co osm nebo deset jiných jej táhlo za voj — převezli jej bez nehody přes bažinu a spíše vytáhli než dovlekli na vrchol příkrého srázu.

Jean Oullier zajistil povoz těžkými kameny, položenými pod kola, aby vůz nemohl sjeti vlastní tíhou se stráně, kam jej tak pracně dopravili.

»A nyní,« pravil, »postavíte se do zálohy po obou stranách močálu, polovina v pravo, polovina na levo, a až nastane vhodný okamžik, to jest až povelím »Palte!«, vystřelíte. Dají-li se vojáci za vámi, aby vás pronásledovali, jak doufám, dejte se zvolna na ústup směrem k jezeru Grand-Lieu, tak abyste je měli stále v patách a odvrátili je od zámku Souday, kam mají namířeno. Potáhnou-li však dále, pak na ně počkáme po obou stranách rozcestí Ragots. Zde pak půjde o to, držeti se statečně a zemříti na místě.«

Chouani vlezli do zálohy po obou stranách bažiny. Jean Oullier osaměl s Guérinem.

A tu se vrhl na zem, přitiskl ucho k zemi a naslouchal.

»Už přicházejí,« pravil. »Jdou po cestě do Souday, jako by cestu dobře znali. Kdo jen, k čertu, je to as vede, když Pascal Picaut jest mrtev?«

»Patrně nalezli na statku některého sedláka, kterého přinutili, aby je vedl.«

»Pak bude třeba ještě tohoto odpraviti... A ocitnou-li se v nejhlubším lese Machecoulském zcela sami a bez vůdce — ani jediný z nich nevrátí se již do Montaigu!«

»Tak jest! Ale, což ty nemáš zbraně, Jeane Oulliere?«

»Mám zbraň,« pravil Jean Oullier, směje se mezi zuby, »a to zbraň, která jich skosí víc než tvoje karabina. A, buď jen bez starosti, půjde-li vše tak, jak doufám, bude za deset minut zbraní jako smetí.«

Když dořekl tato slova, vstal Jean Oullier, vylezl opět na návrší, s kterého byl právě kousek slezl, aby učinil se svými lidmi opatření k boji, a přistoupil k vozu.

Byl svrchovaný čas. Právě, když docházel k vrcholu pahorku, zaslechl na protilehlé stráni hluk kamení, drolícího se pod kopyty koní, a spatřil i dvě nebo tři jiskry, které způsobily podkovy koní na oblázcích.

Nad to bylo ve vzduchu cítiti chvění, jaké za noci prozrazuje příchod ozbrojené tlupy.

»Tak jdi dolů k hochům,« pravil Guérinovi. »Já zde zůstanu.«

»A proč?«

»Hned uvidíš!«

Guérin uposlechl.

Jean Oullier vklouzl pod vůz a čekal.

Sotva zaujal Guérin svoje místo u svých soudruhů, dorazili oba napřed vyslaní jezdci na pokraj močálu.

Když spatřili neschůdnost tohoto místa, zastavili se nerozhodně.

»Rovně na pravo!« zvolal v tom čísi hlas, hlas pevný, ačkoli s ženským přízvukem, »rovně na pravo!«

Oba jezdci zamířili na bažinu, a díky cestě, která byla přes močál vedena proutěnými otepmi, přejeli bez nehody, a již jali se vystupovati po příkrém návrší a tak se blížili k vozu, a tudíž i k Jeanu Oullierovi.

Když byli od něho vzdáleni již jen as na dvacet kroků, Jean Oullier, který byl po celou tu dobu skryt pod vozem, zavěsil se rukama na osy kol a nohama na přední nápravy, a setrval tak nepohnutě.

Brzy na to dojeli oba jezdci až k vozu.

Prohlíželi si jej pozorně se svých koní. Ale nevidouce ničeho podezřelého, co by mohlo vzbuditi jejich nedůvěru, jeli dále.

Hlavní kolonna byla právě na pokraji bažiny.

Napřed šla vdova, za ní generál, pak jezdci.

Za jezdci kráčela pěchota.

V tomto pořádku dostali se přes bažinu.

Ale v okamžiku, kdy již docházeli k úpatí stráně, ozval se hluk podobný burácení hromu s vrcholu stráně, po které měli vojáci vylézti. Půda chvěla se pod jejich nohama, a cosi těžkého řítilo se jako lavina s výše pahorku rychlostí blesku.

»Uskočte stranou!« křičel Dermoncourt hlasem, který i přes tento pekelný lomoz bylo slyšeti.

A chopil vdovu za ruku, pobídl ostruhami

svého koně, a tento ihned poskočil a vběhl do houští.

Hlavní zřetel obrátil generál k jejich vůdci. Neboť to bylo právě, co měli nejcennějšího.

Průvodkyně jejich i generál sám byli zachráněni.

Ale vojáci neměli většinou již času provésti rozkaz generálův. Ohromeni podivným lomozem, který slyšeli, a nevědouce, s jakým novým nepřítelem jest jim činiti, mimo to úplně bezradni v panující temnotě a cítíce, že kolem nich číhá nebezpečí, zůstali uprostřed cesty, a vůz — neboť byl to vůz s dřívím, který nechal Jean Oullier sjeti po srázném svahu — způsobil v jejich řadách spousty jako obrovská dělová koule a roztříštil se mezi nimi, zabiv ty, kteří se dostali pod kola, a poraniv mnohé svými troskami.

Po této katastrofě nastalo zděšení. Ale u Dermoncourta dlouho nepotrvalo. Silným hlasem zvolal:

»Ku předu, vojáci! Ku předu! Ať jsme již co nejrychleji venku z této pasti!«

V téže chvíli bylo slyšeti hlas neméně zvučný než hlas generálův, a hlas tento velel:

»Palte, hoši!«

Z každého křoviska, která se rozkládala po krajích močálu, vyšlehl záblesk, a déšť kulí snesl se kolem malé kolonny.

Hlas, který dal povel k této střelbě, ozval se před kolonnou, kdežto výstřely zazněly s druhé strany, za kolonnou. Generál, starý válečný lišák, o nic méně lstivý než Jean Oullier, pochopil ihned tento úskok.

Nepřátelé chtěli jej svésti s cesty.

»Ku předu!« zvolal. »Nemařte času odpovídáním na tento útok. Jen ku předu! Ku předu!«

Tu dala se celá kolonna vpřed rychlým během, a nedbajíc střelby, dostihla vrcholu návrší.

Zatím, co generál a jeho vojíni vystupovali po stráni, Jean Oullier, ukrývaje se ve vřesu, slezl rychle dolů a dostal se opět mezi své druhy.

»Výborně!« pravil mu Guérin. »Ach! Kdybychom tak měli aspoň deset takových rukou, jako tvoje, a několik takových vozů s dřívím: měli bychom nyní už s krku všechny ty proklaté vojáky!«

»Hm!« odpověděl Jean Oullier. »Já nejsem tak spokojen, jako ty. Doufal jsem, že se obrátí zpět, ale nestalo se tak. Zdá se mně docela, že táhnou dále. Nuže! Rychle na rozcestí Ragots! A běžte tak rychle, jak jen vaše nohy dovolí!«

»Kdo tvrdí, že červenokalhoťáci táhnou dále?« otázal se čísi hlas blízko Oulliera.

Oullier přistoupil k vlhké mýtině, odkud se ozval tento hlas, a poznal Josefa Picauta.

Tento klečel tu na jednom koleni, měl vedle sebe svoji ručnici, a byl zaměstnán tím, že vyprazdňoval svědomitě kapsy tří vojínů, které obrovská střela Oullierova porazila a rozdrtila.

Jean Oullier se odvrátil s odporem.

»Vyslechněte Josefa,« pravil Guérin šeptem Jeanu Oullierovi do ucha, »vyslechněte ho. Neboť vidí v noci jako kočka a jeho rada není k zahození.«

»Ale já myslím,« pokračoval Josef Picaut, zavíraje svůj lup do dlouhého měšce, který stále

s sebou nosil, »já tvrdím, že modří, když se dostali na vrchol návrší, ani se dosud nehnuli s místa. Což nemáte uší, že je neslyšíte, jak tam nahoře dupají jako berani v ohradě? Neslyšíte-li je vy, já je slyším dobře.«

»Musili bychom se o tom přesvědčiti,« pravil Jean Oullier Guérinovi, vyhýbaje se tak tomu, aby nemusil odpověděti Josefovi.

»Máte pravdu, Jeane Oulliere, už tam jdu,« odpověděl na to Guérin.

A přeběhl přes bažinu, vrhl se do rákosí, vylezl as do prostřed stráně, zde pak si lehl na břicho a lezl dále jako užovka podél skal a proplétal se vřesem tak jemně, že sotva uvedl v pohyb jeho vrcholky.

Takovýmto způsobem dostal se asi do dvou třetin celé výše pahorku.

Když nebyl již od vrcholu vzdálen více než třicet kroků, povstal, nastrčil svůj klobouk na konec dlouhé větve a zamával jím nad hlavou.

Ihned třeskla střelná rána, a kule srazila klobouk Guérinův na dvacet kroků daleko od něho.

»Má pravdu,« pravil Jean Oullier, který zaslechl ze zdola tento výstřel. »Ale jak to přijde, že upustili od svého záměru? Byl snad jejich průvodce zabit?«

»Jejich vůdce nebyl zabit,« pravil Josef Picaut ponurým hlasem.

»Ty's ho tedy viděl?« otázal se jistý hlas. Neboť Jean Oullier byl pevně rozhodnut, že již nepromluví na Picauta.

»Ano,« odpověděl chouan.

»A poznal jsi ho?«

»Ano.«

»Nemilují dle všeho močály,« pravil si Jean Oullier, »a vzduch na bažinách jim nesvědčí. Za těmito skalami jsou již z dostřelu našich ručnic, a zajisté tam zůstanou až do rána.«

Vskutku, brzy na to spatřili slabá světla na temeni pahorku, na to rostly ponenáhlu tyto ohníčky, a čtyři nebo pět ohňů osvětlilo krvavou září křoví, které rostlo tu ve skalních štěrbinách.

»To je divné, je-li jejich vůdce dosud s nimi,« pravil Jean Oullier. »Konečně jest to možno, a jestliže si věc rozmyslí, musí tak jako tak jíti přes rozcestí Ragots...«

Ohlédl se kolem, a spatřiv Guérina, který se vrátil, aby zaujal svoje místo vedle něho, pravil mu:

»Půjdeš tam s těmi hochy, Guérine.«

»Ano,« odpověděl tento.

»Potáhnou-li dále, víš, co máš dělati. Jestliže naopak rozbili tábor na bažině Baugé, za hodinu budeš moci nechati je mrznouti kol jejich ohňů. Bude zbytečno útočiti na ně.«

»Pročpak?« tázal se Josef Picaut.

Poněvadž tato otázka byla namířena přímo na něho jako vůdce tlupy a týkala se daného jím rozkazu, musil tentokráte Jean Oullier odpověděti.

»Protože,« pravil, »jest zločinem vydávati zbytečně v nebezpečí životy statečných lidí.«

»Řekni prostě, Jeane Oulliere...«

»Copak?« tázal se starý hlídač, přerušiv prudce Josefa Picauta.

»Řekni! Protože moji vznešení páni, kterým sloužím, už nepotřebují života těchto statečných lidí, a aspoň budete mluvit pravdu, Jeane Oulliere.«

»Kdo praví, že Jean Oullier někdy lhal?« otázal se starý hlídač, mrače se.

»Já!« pravil Josef Picaut.

Jean Oullier zaťal zuby, ale opanoval se. Jak se zdálo, byl rozhodnut, že nebude míti ani přátelství, ani hádek s bývalým galejníkem.

»Já,« opakoval tento, »já tvrdím, že nejednáte ze starostlivosti o naše těla, chcete-li nám brániti, abychom nevyužitkovali svého vítězství, ale že jste nás nechal bojovati jen proto, abyste zabránil červenokalhoťákům, aby nevyplenili zámek Souday.«

»Josefe Picaute,« pravil na to Jean Oullier klidně, »ač nosíme stejnou kokardu, nejdeme toutéž cestou a nesledujeme tentýž cíl. Myslil jsem vždycky, že lidé, třeba se jejich mínění různila, jsou přece jen bratry, a nevidím rád zbytečné prolévání krve bližního. Co pak se týče mých styků s mým panstvem, považoval jsem vždy pokoru za první ctnost křesťana, zvláště je-li tento křesťan chudým venkovanem jako vy a já. Konečně, vždy jsem považoval poslušnost za první povinnost vojína. Vím, že vy smýšlíte jinak — tím hůře pro vás! Za jiných okolností byl bych vás snad ztrestal za to, co jste mi právě řekl. Ale v tuto chvíli nejsem sám pánem nad sebou. Děkujte za to Bohu!«

»Tak dobře!« pravil s úšklebkem Josef Picaut, »až se opět stanete neomezeným pánem své

osobnosti, však dobře víte, kde mne naleznete, Jeane Oulliere. A nebudete mne musit dlouho hledati.«

Na to se obrátil k malému hloučku:

»A nyní,« pravil, »jsou-li mezi vámi někteří, kdož mají za to, že jest bláznovstvím čekati na zajíce, když ho můžeme napadnouti v jeho brlohu, nechť se ke mně přidají!«

A učinil pohyb, jako by odcházel.

Nikdo se nehýbal, ba nikdo mu ani neodpověděl.

Josef Picaut, vida všeobecné ticho, s jakým byl přijat jeho návrh, učinil zlostný pohyb a zalezl do roští.

Jean Oullier posuzoval jeho řeč jako pouhé chvastání, a spokojil se tím, že jen pokrčil rameny.

»Tak, hoši!« pravil Jean Oullier chouanům, »běžte na rozcestí Ragots, a rychle! Dejte se potokem až k mýtině U čtyř větrů, a za čtvrt hodiny jste tam.«

»A co budeš dělati ty, Jeane Oulliere?« tázal se Guérin.

»Já,« odpověděl starý hlídač, »poběžím do Souday. Chci se přesvědčiti, zdali Michel splnil své poslání.«

Malá četa odešla poslušně a dala se, jak řekl Jean Oullier, na pochod korytem potoka.

Starý hlídač osaměl.

Chvíli naslouchal šplouchání vody, v které se chouani brodili. Brzy však splynul tento zvuk se šplýchotem malých vodopádů, a tu se Jean Oullier obrátil směrem k vojákům.

Skalní stěna, na které se kolonna zastavila, tvořila malý řetěz, který se táhl od východu k západu směrem k Souday.

Na východě končila asi dvě stě kroků od místa, kde se udála scéna námi vylíčená, končila mírným spádem u potůčku, proti jehož toku se právě vydali chouani, aby obešli tábořiště vojáků.

Na straně západní táhla se tato stěna ještě as půl míle daleko, a čím blíže k Souday, tím byla příkřejší, tím vyšší, tím sráznější byly její svahy, a nerostlo na nich ničeho.

Na této straně končila stěna hotovou propastí, kterou tvořila kolmo spadající skaliska, vroubící potok, který tekl na jejich úpatí.

Snad jednou nebo dvakráte ve svém životě, a jen proto, aby si nadeběhl pronásledovanému kanci, odvážil se Jean Oullier slézti do této propasti.

Tento sestup byl možný jen po úzké pěšině, zcela zakryté v hustém porostu, sotva stopu široké, které se v kraji říkalo K o z í c e s t a.

Cestu tuto znalo jen několik lovců.

Ale sám Jean Oullier slezl tudy tenkráte tak namáhavě a s tolikerým nebezpečím, že považoval za nemožno, že by snad někoho napadlo dáti se tudy v noci!

Chtěl-li tedy velitel vojska nepřátelského pokračovati v postupu proti Souday, musil se dáti buď cestou, a pak sraziti se s chouany na rozcestí Ragots, anebo se dáti po svahu schůdném, to jest vrátiti se a dáti se potokem, kterým se právě dali chouani.

Ale pár kroků odtud vléval se do tohoto potoka silný přítok, takže se potok měnil v bystřinu, a to bystřinu velice rychlou a hlubokou. Jeho břehy byly tak porostlé roštím, že byly neproniknutelny. Z této strany nebylo se tedy obávati nijakého nebezpečí.

A přece, jako by byl jat jakýmsi tušením, nebyl Jean Oullier kliden.

Pojednou zdálo se mu zcela neobyčejným, že by muž tak pevné vůle jako Dermoncourt jen tak ustoupil hned po prvém útoku a že by byl generál tak náhle a rychle upustil od svého úmyslu, táhnouti na Souday.

A tak místo aby odešel, jak řekl, pohlížel zamyšleně a nepokojně na výšiny, a tu se mu zdálo, že ohně pozbývají živosti a záře, a že světlo, jaké vrhaly na skaliska, na nichž nalezla výprava útočiště, slábne čím dále tím více.

Jean Oullier rozhodl se rychle. Vystoupil touže cestou, jako před ním Guérin, a týmže způsobem. Ale nezastavil se ve dvou třetinách výšky jako učinil Guérin. Lezl stále výše, až se ocitl na úpatí kamenné stěny, která se táhla jako pás na vrcholu návrší.

Naslouchal pozorně. Ale neslyšel ničeho.

I vstal tiše, pohleděl štěrbinou mezi dvěma obrovskými balvany, — ale nespatřil ničeho.

Místo bylo prázdné, ohně byly tu opuštěny, a na nich praskaly větve roští, kterými byly přikryty, a tiše vyhasínaly.

Jean Oullier vylezl po jedné straně kamenné stěny a spustil se na druhé straně na místě, kde předpokládal, že jsou vojáci.

Ale vojáci zde již nebyli!

Tu vydral se mu z prsou strašlivý výkřik, vykřikl vzteky i aby přivolal své druhy, a s hbitostí pronásledovaného daňka, používaje svých ocelových svalů, dal se rychle vpřed po skalnatém temeni směrem k zámku Souday.

Nebylo již pochyby: Neznámý vůdce, nebo správněji vůdce, kterého znal jen Josef Picaut, dovedl vojsko ke Kozí cestě.

Postup Oullierův po tomto hřebenu byl stratiplný; příroda nakupila sem všemožné překážky. Klouzal po plochých balvanech ležících v mechu jako náhrobní kameny, vrážel do žulových balvanů, které stály místy ve vřesoví jako vojáci na stráži, zaplétal se nohama do trnitého roští, kterým si maso rozdíral, ale přes všechny tyto překážky přeběhl v necelých desíti minutách pahorek po celé délce.

Když dospěl na konec, vystoupil na poslední výběžek pahorku, který se týčil nad údolím, a spatřil vojáky.

Právě sestupovali již z pahorku. Proti všemu očekávání odvážili se na Kozí stezku, a při svitu jejich hořících pochodní bylo viděti jejich dlouhou řadu, jak se táhne jako had podél srázu.

Jean Oullier se vydrápal na obrovský kámen, zachytil se ho a otřásal jím, doufaje, že se mu podaří jej poraziti a skuliti dolů na jejich hlavy.

Ale všechno jeho zuřivé úsilí bylo marné, a výsměšný smích byl mu odpovědí na klení, kterým toto úsilí provázel.

Jean Oullier se ohlédl, domnívaje se, že jedině Satan může se takto smáti.

Smějícím Satanem byl Josef Picaut.

»Tak vida, mistře Jene,« pravil tento a vylezl z křoviska, »zdá se mi, že moje čekaná byla lepší než vaše. Připravil jste mne jen zbytečně o čas, přišel jsem pozdě, a snad toho vaši přátelé budou litovati.«

»Bože! Bože!« zvolal Jean Oullier, trhaje si vlasy plnýma rukama, »kdo jen je dovedl po Kozí cestě?«

»Jisto jest,« pravil Josef Picaut, »že ta, která je tamtudy provedla, nepovede je už ani touto cestou, ani jinudy. Podívej se na ni dobře, Jeane Oulliere, chceš-li ji ještě spatřiti živou.«

Jean Oullier se naklonil znovu.

Vojáci přešli již potok a seskupovali se kolem generála. Mezi nimi, as sto kroků od nich — ale oddělena od obou mužů propastí, stála jakási žena s vlasy rozpuštěnými, která ukazovala generálovi prstem cestu, kudy má jíti.

»Marianna Picautová!« zvolal Jean Oullier.

Chouan na to neodpověděl. Ale přiložil pušku k líci a dlouho a pozorně mířil.

Jean Oullier se obrátil, když zaslechl cvaknutí kohoutku při natahování. A v okamžiku, kdy se chystal střelec stisknouti spoušť, trhl Jean Oullier prudce hlavní do výšky.

»Nešťastníče!« pravil, »ponech jí aspoň času, aby mohla pohřbíti tvého bratra!«

Rána šla do vzduchu a kule zalétla jinam.

»Tu máš!« zvolal Josef Picaut vztekle, chopil ručnici za hlaveň a zasadil pažbou strašlivou

ránu do hlavy Oullierovi, který nebyl připraven na tento útok.

»S takovými kabrňáky jako jsi ty nutno zatočiti jako s modrými.«

Přes svoji obrovskou sílu klesl po této ráně starý Vendejec nejprvé na koleno, a nemoha se udržeti ani v tomto postavení, skulil se se skály. Při tomto pádu chtěl se zadržeti za hustý vřes, kterého se křečovitě ruka jeho zachytila. Ale cítil, jak pozvolna vřes povoluje pod tíhou jeho těla.

Jakkoli byl omráčen, přec nepozbyl Jean Oullier docela vědomí. Čekal, že každým okamžikem uslyší zapraskati pod svou rukou lámající se větvičky a ratolesti, které jej držely nad propastí, — a poručil duši svou Bohu.

V tom zaslechl několik střelných ran ve vřesu, a polozavřenými víčky spatřil záblesk jisker.

Doufaje, že jsou to chouani, kteří, vedeni Guérinem, přicházejí k němu, pokusil se vykřiknouti. Ale hlas uvázl mu v prsou a ústa jeho nebyla s to vydati ani hlásky, jako by čísi ruka tiskla jeho hrdlo.

Nalézal se v stavu jako někdo, kdo má strašlivé vidění, a bolest, jakou mu působilo čekání, stala se tak nesnesitelnou, že se domníval — zapomenuv na ránu, kterou dostal, — že vidí, jak mu stéká po čele a po prsou krvavý pot.

Pozvolna jej síly opouštěly, jeho prsty slábly, jeho svaly se uvolňovaly, a hrůza, kterou pociťoval, byla tím strašlivější, že se mu zdálo, jako by se dobrovolně pouštěl větví, které jej držely nad propastí.

Brzy zdálo se mu, že jest přitahován do propasti neodolatelnou silou. Jeho prsty pustily se záchranné spleti, které se dosud křečovitě držely.

Ale v okamžiku, kdy se již domníval, že zaslechne vzduch, šelestící mu při pádu kol hlavy, že ucítí ostrý hrot skaliska, který mu rozdrtí tělo, chopily jej silné čísi paže a přenesly jej na jakousi plošinu, která zde nad propastí trčela.

Byl zachráněn!

Ale ruce, které jej zachránily, třásly jím příliš surově, než by se bylo slušelo na ruce přátelské!

XXVII.

Hosté na zámku Souday.

Druhého dne po příchodu hraběte de Bonneville a jeho společníka na zámek Souday vrátil se markýz ze své výpravy, či spíše porady.

Když slézal s koně, byl zřejmě v náladě přímo vražedné.

Vyplísnil své dcery, že mu nešly naproti aspoň ke dveřím, hromoval na Jeana Oulliera, který si dovolil odejíti na trh do Montaigu bez jeho svolení, a dal se do hádky s kuchařkou, která v nepřítomnosti jeho správce hradu přišla mu podržeti třemen, a místo po pravé straně činila tak po straně levé, tak že byl markýz nucen slézti s koně na straně odvrácené od schodiště.

Když vešel do salonu, ulevoval markýz de Souday svému vzteku jednoslabičnými výkřiky tak energickými, že i Berta a Mary, ač byly již zvyklé na nevázané řeči a kletby svého otce, nevěděly co počíti.

Marně se pokoušely lichocením rozveseliti starostlivou tvář svého otce. Nic to nepomáhalo, a starý markýz, ohřívaje si nohy u krbu, šlehal vztekle bičíkem do svých vysokých bot, a jak se zdálo, byl velmi nešťasten, že každá z těchto bot není některým z jeho známých, na kterého chrlil nejošklivější nadávky.

Rozhodně, byl rozzuřen.

Vskutku, již od nějaké doby nudily ho rozkoše lovu. Přistihl se několikráte, že zívá při hře ve Whist, který hrával obyčejně každého dne před spaním. Ani jeho postavení ho již netěšilo, a pobyt na zámku Souday připadal mu odporným.

Ale zároveň cítil, že za celých deset let nebyly jeho nohy tak pružny, nikdy jeho prsa neoddychovala volněji, nikdy nebyl jeho mozek tak výbojný a podnikavý.

Vstupoval do martinského léta starců, do období, kdy duch vrhá naposledy živější zář, než zbledne docela, kdy tělo sbírá veškery svoje síly, jako by se chystalo k poslednímu zápasu. A markýz cítil v sobě více síly a svěžesti než před mnoha a mnoha léty; necítil se volným v malém okruhu svých každodenních zaměstnání, která mu již nestačila, cítil, jak se ho zmocňuje nuda, domníval se, že by vzrušení nového povstání ve Vendée dobře svědčilo jeho novému mládí, a nepochyboval ani na okamžik o tom, že by v pohnutém a vzrušeném životě stranického bojovníka nalezl opět rozkoše, jichž pouhá vzpomínka byla mu rozkoší v jeho starých létech.

Přijal tedy se zadostiučiněním na vědomí zprávu o krvavé setkané, a politické hnutí tohoto druhu, které přišlo právě v čas, dokazovalo mu znova, co již dávno a dávno předpokládal ve svém klidném a prostomyslném sobectví; totiž, že celý svět byl stvořen a žije jen k úplnějšímu

uspokojení tak důstojného šlechtice, jakým jest markýz de Souday.

Ale nalezl u svých souvěrců takovou vlažnost, a takovou nerozhodnost, že ho to naplňovalo zoufalstvím.

Jedni mu tvrdili, že veřejná nálada posud neuzrála, jiní zase, že by bylo neopatrností, podnikati něco, dokud není jistoty, že se podvratné hnutí projeví i mezi vojskem. Jiní zase tvrdili, že nadšení náboženské a politické mezi venkovany jest velmi chabé, a že by bylo nesnadno přiměti je k boji. A hrdinský markýz, který nemohl pochopiti, že celá Francie není připravena, zatím co jemu zdála se drobná válka politická příjemnou kratochvílí, kdy Jean Oullier vycídil jeho nejlepší karabinu, kdy jeho dcery mu vyšily krásnou šerpu s krvavým srdcem. Nepohodl se proto se svými přáteli, a vrátil se do zámku, nechtěje již ničeho více slyšeti.

Mary, která věděla, jak vysoce dbá její otec zákonů pohostinství, použila chvíle, kdy špatný rozmar markýzův na chvíli ochabl, a sdělila mu přítomnost hraběte de Bonneville na zámku, doufajíc, že tak odvede zlost, jakou projevoval hněvivý markýz.

»Bonneville! Bonneville! Kdo jest to, Bonneville?« hromoval starý markýz. »Nějaký zelenáč nebo advokát. Jeden z nafintěných důstojníků nebo žvanilů, kteří nikdy nedali rány leda hubou! hejsek nějaký, který nám bude dokazovati, že třeba čekati až Filip pozbude své popularity! Jako kdyby nebylo lépe, — předpokládaje, že je

třeba popularity, — jako by nebylo snažší a prostší zjednati jí našemu králi!«

»Vidím, že pan markýz jest pro okamžité vojenské zakročení,« ozval se v tom lahodný a zvučný hlas vedle markýze de Souday.

Markýz se ohlédl, a spatřil zcela mladého muže oděného jako venkovana, který opřen jako on o krb, ohříval si nohy.

Cizinec tento vešel tiše postranními dveřmi, a markýz, který, když mladík vešel, byl k němu právě obrácen zády unesen v zápalu svého klení, nevšimnul si znamení, která mu dávaly jeho dcery, aby jej upozornily na příchod tohoto hosta.

Petříček, — neboť on to byl — vypadal jako šestnáctiletý, nejvýše osmnáctiletý mladík. Ale byl příliš útlý a štíhlý na svůj věk. Jeho obličej byl bledý, a v dlouhých černých kadeřích zdál se ještě bledším. Z jeho velkých, modrých očí zářila chytrost i odvaha. Jeho ústy, která byla jemná a u koutků lehce vyhrnuta do výše, pohrával zlomyslný úsměv. Jeho brada, silně vysedlá, svědčila o neobyčejné síle vůle. Konečně lehce zahnutý nos doplňoval tuto tvář, prozrazující inteligenci, která byla v příkrém rozporu s jeho oděvem.

»Pan Petříček,« pravila Berta, chopivši nového příchozího za ruku a představujíc ho otci.

Markýz učinil hlubokou úklonu, na kterou odpověděl mladý sedlák pozdravem nejpůvabnějším. Divný úbor hostův a jeho jméno nevzbudily ve starém markýzi přílišné zvědavosti. Za »velké války« navykl si setkávati se s lidmi,

kteří podobnými přezdívkami zakrývali často jména nejurozenější a v podobných přestrojeních snažili se zatajiti svůj vznešený původ. Ale nejvíce ho překvapovalo neobyčejné mládí tohoto cizince.

»Slečny de Souday mně řekly, pane, že jim bylo potěšením, že mohly včera večer vám a vašemu příteli, panu de Bonneville, prokázati malou službu. A dvojnásob lituji, že jsem nebyl přítomen. Pánové ti uložili mně nepříjemnou úlohu, jinak bylo by se mně dostalo cti, že bych vám sám byl otevřel svůj chudičký zámek. Ale doufám, že ty dvě žvatlalky pochopily, že jest jejich povinností zastupovati mne náležitě, a že neopomenuly ničeho, aby zpříjemnily mrzutý pobyt na tomto skrovném sídle.«

»Vaše pohostinství, pane markýzi, jen získalo tím, že bylo prokazováno tak rozkošnými vašimi zástupci,« odpověděl dvorně Petříček.

»Hm,« pravil markýz, protáhnuv dolní ret, »v jiných dobách, než v jakých právě žijeme, uměly by zajisté povyraziti naše hosty. Berta, kterou zde vidíte, dovede obratně vystopovati zvěř a vyplašiti kance. Mary zase jest přímo nenahraditelna při lovu sluk. Ale jinak, až na trochu znalosti whistu, jemuž jsem obě dcery sám naučil, myslím, že jsou zcela neschopny baviti vznešené hosty. A na nějaký čas jsme tu uzavřeni ve společnosti našich krbů,« dodal pan de Souday, srovnávaje botou na ohni žhoucí polena, do kterých vztekle kopal, což svědčilo, že jeho hněv posud nevyprchal.

»Myslím, že velmi málo dvorních dam má

tolik půvabu a vznešenosti v chování jako tyto slečny. A ujišťuji vás, že ani jediná z nich nemá vedle těchto vlastností také vznešenosti srdce a citů, jaké projevily, pane markýzi, vaše dvě dcery.«

»Jak to, že mluvíte o dvorních dámách?« pravil markýz, upřev zvědavý a tázavý pohled na Petříčka.

Petříček se začervenal jako herec, který má před sebou shovívavé diváky a zaplétá se v řeči.

»Mluvím jen, jak si to myslím, pane markýzi,« pravil mladík v rozpacích, které však byly příliš hluboké, než aby nebyly líčené. »Mluvím o královském dvoře, protože jméno vašich dcer mně praví, že tam jest jejich místo, a, konečně, tam bych je rád viděl.«

Tu se markýz de Souday zarděl sám nad tím, že uvedl do rozpaků svého hosta. Dotkl se právě, ač bezděčně, jeho inkognita, v kterém chtěl jeho host setrvati. A vyhlášená zdvořilost markýzova činila mu pro tento poklesek prudké výčitky.

Petříček chopil se opět rychle slova.

»Pravil jsem, pane markýzi, když mne slečny vám představovaly, že si myslím, že patříte k těm, kdož by si přáli okamžitého a ozbrojeného zakročení!«

»Ke všem hromům! K tomu se vám mohu beze všeho přiznati, pane, neboť, jak vidím, patříte k našim straníkům....«

Petříček přitakal hlavou na znamení, že jest tomu tak.

»Ano, soudím tak,« pravil markýz, »ale ať

dělám co chci a mluvím jak chci, nevěří starému šlechtici, který prodělal hrůzy strašlivé vojny, která zuřila v našem kraji v létech 1793 až 1797. Spíše uvěří řečem žvanilů, advokátů bez zaměstnání, vyfintěných panáků, kteří by se báli spáti pod širým nebem, aby si nezkazili v křoví svoje šaty! Zmoklé slepice, a .....« dodal markýz a začal opět vztekle dupati po oharcích v krbu, které v odvetu za toto nakládání vychrlily na jeho boty na tisíce jisker.

»Ale, otče!« pravila mírně Mary, která zpozorovala úsměv, který uklouzl Petříčkovi, »ale otče, mírněte se!«

»Ne, nemohu se uklidniti,« pravil prchlivý stařec. »Vše bylo již připraveno. Jean Oullier mne ujišťoval, že moje divise překypuje nadšením. A k čemu mělo dojíti 14. května, jest teď odloženo ad calendas grecas!*)

»Jen strpení, pane markýzi,« pravil Petříček, »však přijde vhodná chvíle.«

»Strpení! Strpení! Vám se to lehce řekne,« pravil s povzdechem markýz, »Vy jste mlád, a máte dosti času, abyste čekal. Ale já jsem již stár, a kdož ví, dopřeje-li mně Bůh ještě tolik života, abych se dočkal toho, až zase zavlaje starý, dobrý prapor, pad kterým se tak radostně bojovalo?«

Nářek starcův dotkl se Petříčka.

»Ale neslyšel jste jako já, pane markýzi,« tázal se, »že ozbrojené povstání bylo odloženo

---

*) na neurčito.

jen z té příčiny, že se neví jistě, přijela-li už princezna?«

Tato věta, jak se zdálo, jen zvýšila mrzutou náladu starého markýze.

»Dejte mně s tím pokoj, mladý muži!« pravil markýz, tónem silně podrážděným. »Myslíte, že už neznám tenhle starý vtip? Což nám celých těch pět roků, co jsem válčil v kraji Vendée, neslibovali ustavičně meč královský, který sdruží kol sebe ctižádostivce? Nečekal jsem 2. října ještě s jinými, hraběte d'Artois na břehu Isle-Dieu? A dnes v roce 1832 nedočkáme se této princezny, jako jsme se v roce 1796 nedočkali prince! Proto však přec dám se milerád pro ně zabíti, jak se sluší na pravého šlechtice. Větve mají spadnouti zároveň se starým kmenem.«

»Pane markýzi de Souday,« pravil Petříček hlasem neobyčejně vzrušeným, »já vám přísahám, že paní vévodkyně de Berry, kdyby měla použíti pouhé ořechové skořápky, přeplaví se přes moře, aby se připojila k vašim řadám pod praporem, jejž třímal Charette rukou tak statečnou a vznešenou. Přísahám vám, že dnes přijde, ne-li aby zvítězila, aspoň aby zemřela společně s těmi, kteří povstanou, aby hájili práv jejího syna!«

V jeho slovech bylo tolik energie, a bylo tak neobvyklým, slyšeti podobná slova z úst šestnáctiletého venkovana, že markýz de Souday pohlédl na mladíka s největším překvapením.

»Ale, kdopak vlastně jste?« tázal se, nemoha potlačiti svého překvapení. »Kdo jste, že mluvíte takto o rozhodnutích Její Výsosti králov-

ské, a že se za ni zavazujete, mladý muži.... nebo spíše dítě?«

»Zdá se mi, pane markýzi, že slečna de Souday, když mně prokazovala čest, že mne vám představila, řekla vám moje jméno.«

»To jest pravda, pane Petříčku,« pravil markýz zcela zmaten. »Prosím tisíckráte za prominutí! Ale,« pravil dále, obraceje se k mladíku s větším zájmem, ježto v něm tušil syna některé urozené osoby, »nebylo by ode mne nediskretní, kdybych se vás otázal, co soudíte, o ozbrojeném povstání? Je-li vhodno? Jakkoli jste mlád, mluvíte tak rozumně, že bych velmi rád slyšel vaše mínění.«

»Svoje mínění vám povím beze všeho, pane markýzi, a to tím spíše, ježto se velmi shoduje s míněním vaším.«

»Opravdu?«

»Můj názor, smím-li vysloviti nějaký názor..«

»Jak že! Věřte, že vedle těch bezduchých panáků, se kterými jsem dnes v noci hovořil, připadáte mně jako jeden ze sedmi řeckých mudrců.«

»Jste velice laskav. Dle mého názoru tedy, jest velkým neštěstím pro nás, že jsme nemohli vyraziti ze svých úkrytů, jak bylo ujednáno, v noci z 13. na 14. května.«

»Tak vidíte! Co jsem jim říkal! A z čeho tak soudíte, pane?«

»Z čeho? Vojsko jest ubytováno roztroušeně po vesnicích, u obyvatel, na různých místech, vzdáleni jedni od druhých. Nic nebylo snazšího,

než je překvapiti a odzbrojiti je v prvém okamžiku překvapení.«

»To je zcela správné. Kdežto nyní....?«

»Nyní?... Přede dvěma dny byl dán rozkaz, aby tato roztroušená tábořiště a sídla vojska byla vyprázdněna, aby vojenská síť, která pokrývá kraj, byla zatažena, a aby se vojska seskupila, nikoli po četách, nýbrž po praporech, po plucích. Dnes bychom musili svésti dlouho trvající řádnou bitvu, abychom dosáhli toho, čeho jsme tenkráte mohli docíliti za jedinou noc!«

»To je správná řeč!« zvolal markýz nadšeně. »A nejvíce mne mrzí, že, ač jsem uvedl svým odpůrcům celkem třicet šest důvodů, — tohle mne nenapadlo! Ale,« pravil dále, »víte jistě, pane, že tento rozkaz byl vskutku vydán?«

»Vím to zcela jistě,« pravil Petříček s nejskromnějším výrazem ve tváři.

Markýz pohleděl na svého hosta s úžasem.

»To jest mrzuté,« pravil, »velmi mrzuté! Konečně, jak jste řekl, mladý příteli — dovolte, abych vás tak nazýval — nejlépe bude, obrniti se trpělivostí a čekati, až se nová Marie Teresie postaví v čelo novým Uhrům, a nežli den onen přijde, připíti zatím na zdraví jejího královského potomka a na zdar neposkvrněného praporu. Proto by bylo záhodno, aby se slečny ráčily zabývati snídaní, protože Jean Oullier odešel, protože si někdo dovolil« — při tom vrhl polohněvivý pohled na své dcery — »poslati ho do Montaigu bez mého rozkazu.«

»Tento n ě k d o jsem byl já, pane markýzi,«

pravil Petříček tónem zdvořilým, který však nepostrádal sebevědomí. »A prosím vás za prominutí, že jsem si dovolil sám použíti jednoho z vašich lidí. Ale bylo nezbytně a naléhavě třeba, abychom věděli, jaká jest nálada mezi venkovany, kteří se sešli na trhu v Montaigu.«

V mírném a lahodném jeho hlase bylo zároveň tolik přirozeného sebevědomí a jistoty, že tím byl markýz zcela zaražen. I připomenul si v duchu všechny osoby, které kdysi znal, hádaje, které z nich as mohl by býti potomkem tento mladík, a zamumlal jen pár slov na znamení souhlasu.

V tcmto okamžiku vešel do salonu hrabě de Bonneville.

Jako starý známý markýzův, přisvojil si Petříček čest, představiti hostiteli svého přítele.

Přímá a veselá tvář hraběte zalíbila se markýzi, který byl přímo nadšen již prvním z hostí, na první pohled. Rázem shodil se sebe mrzutou svou náladu a umínil si, že už nebude mysliti na zbabělost svých nastávajících spolubojovníků více než na loňský sníh.. Ale, když pobízel hosty, aby se odebrali do jídelny, předsevzal si, že vynaloží všechnu svoji obratnost, aby vyzvěděl od hraběte de Bonneville, kdo jest vlastně tento prazvláštní člověk, Petříček.

V tom vešla Mary a hlásila otci, že jest stůl prostřen.

XXVIII.

Kde markýz de Souday trpce lituje, že Petříček není šlechtic.

Oba mladí lidé, které markýz postrkoval před sebou, zastavili se na prahu jídelny.

Vskutku, pohled na přistrojený stůl naháněl hrůzu.

Ve prostřed týčila se jako majestátní tvrz nad městem obrovská paštika kančí a srnčí. Kolem této tvrze byly rozloženy as patnáctiliberní štika, tři nebo čtyři zadělávaná kuřata, celá babylonská věž kotletek a pyramida mladých králíků v omáčce, na sever, na jih, na západ i na východ od hlavní tvrze. A před to vše postavila kuchařka jako přední stráže hustou řadu jídel, která se navzájem dotýkala a byla rozestavena mezi jídly všeho druhu; byly tu zákusky, různá jídla pro povzbuzení chuti, mezijídla, zeleniny, saláty, ovoce a zavařeniny. To vše bylo zde nakupeno v neladné, ale svůdné směsici, zejména svůdné pro žaludky, kterým na zdejším ostrém lesním vzduchu pořádně vytrávilo.

»Jémine!« zvolal Petříček, couvnuv na zad, když spatřil tuto spoustu jídel, »jen co je pravda, pane markýzi, častujete prosté venkovany velice bohatě.«

»Ó, co se toho týče, nemohu za nic, mladý

příteli, i nesmíte se ani s díky, ani se stížnostmi v tomto směru obraceti na mne. To se týká mých dcer. Ale nemusím vám zajisté ani říkati, jak velikou ctí by pro mne bylo, kdybyste se pustili do tohoto jídla chudého venkovského šlechtice!«

A při tom strkal před sebe Petříčka, aby zasedl k tomuto stolu, k němuž jako by se bál přiblížiti.

Petříček povolil naléhání, ale s výhradou.

»Netroufal bych si slíbiti vám, pane markýzi, že splním důstojně očekávání, které ve mne kladete,« pravil mladý muž, »neboť musím se vám skroušeně přiznati, že jsem velmi slabý jedlík.«

»Chápu to,« pravil markýz. »Jste zvyklý na jídla jemnější. Já zase jsem pravý venkovan, a nade všechny lahůdky vznešených hostin jsou mně milejší jídla sytá a vydatná, která dovedou pořádně nasytiti sesláblý žaludek.«

»Slýchával jsem Ludvíka XVIII. a markýze d'Avary, kteří mívali spolu časté rozpravy o tomto předmětu.

Hrabě de Bonneville šťouchl Petříčka loktem.

»Vy jste znal Ludvíka XVIII. a markýze d' Avary?« tázal se starý šlechtic s největším úžasem, při čemž hleděl na Petříčka, jako by se chtěl přesvědčiti, netropí-li si z něho tento mladík šprýmy.

»Ano, za svého mládí vídal jsem ho velice často,« odpověděl prostě Petříček.

»Hh!« pravil markýz. »To se podívejme!«

Všichni zasedli ke stolu, a každý, Berta a Mary jako všichni ostatní, podnikl statečný

útok proti spoustě jídel, která na něho čekala.

Ale markýz marně nabízel mladému muži ode všech jídel, pod jejichž tíhou se stůl prohýbal. Petříček nechtěl vzíti ničeho a pravil, že se spokojí, dovolí-li jeho hostitel, se šálkem čaje a dvěma čerstvými vejci, jež snesly slepice, které slyšel z rána tak vesele kdákati.

»Co se týče čerstvých vajec,« pravil markýz, »bude snadno je opatřiti, a Mary pro ně doběhne do kurníku a vezme je slepicím ještě teplá. Ale co se čaje týče, — k čertu! pochybuji silně, že jej zde máme!«

Mary ani nečekala, vstala od stolu a chystala se odejíti, aby opatřila vejce. Ale když markýz vyslovil své pochybnosti stran čaje, zastavila se a byla právě v takových rozpacích jako její otec.

Čaje ovšem na zámku neměli.

Petříček zpozoroval rozpaky svých hostitelů.

»Ó, pro to si nedělejte starostí,« pravil. »Pan de Bonneville bude tak laskav a vezme z mého cestovního vaku trochu čaje....«

»Jak že?«

»Ano,« pravil Petříček, »poněvadž jsem se oddal tomu nepěknému zvyku, píti čaj, nosím jej stále při sobě.«

A při tom odevzdal hraběti de Bonneville malý klíček, jejž vyňal z celého svazečku, který měl zavěšený na zlatém řetízku.

Hrabě de Bonneville spěšně odkvapil jedním směrem, Mary vyšla druhou stranou.

»U všech rohatých!« zvolal markýz, polykaje obrovský kus zvěřiny, »jste jako žena, mladý

příteli, a kdybyste nebyl před chvílí pronesl názor, který jest příliš hluboký, než aby mohl vyjíti z hlavy ženské, — skoro bych pochyboval o vašem pohlaví.«

Petříček se usmál.

»Však mne uvidíte při práci, pane markýzi, až se utkáme s vojíny Ludvíka Filipa, a pak, doufám, změníte špatné mínění, které snad právě nyní ve vás vzbuzuji.«

»Jak že! Vy budete bojovati po našem boku?« tázal se markýz, jehož úžas rostl každým okamžikem.

»Doufám, že ano,« odpověděl mladík.

»A já,« pravil de Bonneville, který se vrátil a odevzdával Petříčkovi klíček, »já vám ručím, že ho uvidíte neustále po mém boku.«

»To mne bude velmi těšiti, mladý příteli,« pravil markýz, »ale nebudu se tomu příliš diviti. Bůh neodměřil lidem odvahu dle toho, jaká těla jim dal, a sám jsem viděl ve velké válce jednu s dam, které válčily s panem de Charettem, jak se obratně oháněla bambitkou!«

V tom vešla Mary. Nesla v jedné ruce konvici na čaj, ve druhé dvě na měkko uvařená vejce na talířku.

»Děkuji vám, krásné dítě,« pravil Petříček s přízvukem dvorné laskavosti, který připomínal markýzovi urozené panstvo u starého dvora královského, »a prosím vás tisíckráte za prominutí, že jste se k vůli mně musila namáhati.«

»Mluvil jste právě o Jeho Veličenstvu Ludvíku XVIII. a o jeho labužnických názorech,« pravil markýz de Souday; »opravdu, pamatuji

se, že jsem slýchal, že měl obzvláště vyvinutý smysl pro jemná jídla.«

»To jest pravda,« pravil Petříček, »tento dobrý král byl nenapodobitelný ve způsobu, jak dovedl jísti strnady a kotletky.«

»Ale myslil bych,« namítal markýz, který se právě s chutí zakousl do kotletky, »že jest jen jeden způsob, jak se jedí kotletky.«

»A sice ten, jak vy je jíte, že ano?« pravil se smíchem hrabě de Bonneville.

»Na mou duši, ano! A co se týče strnadů, když náhodou Berta a Mary uloví místo nich nějakého skřivánka nebo drozda, vezmu je prostě za zobák, posypu je pěkně solí a pepřem, vstrčím je celé do úst, a zuby ukousnu jim zobáček u samých očí. Tak mně chutnají výborně, ale snědl by jich člověk dva nebo tři tucty!«

Petříček se dal do smíchu. Vzpomněl si při tom na jednoho z královských gardistů, který se vsadil, že sní šestinedělní tele na posezení.

»Nevyjádřil jsem se správně, když jsem řekl, že jedl zvláštním způsobem strnady a kotletky. Měl jsem říci, že znal zvláštní způsob jich přípravy, to by bylo správnější.«

»K čertu!« pravil markýz de Souday, »zdá se mně, že se strnadi pekou na rožni a kotletky na roštu.«

»To je pravda,« pravil Petříček, kterého zřejmě bavily tyto vzpomínky, »ale Jeho Veličenstvo Ludvík XVIII. zdokonalil přípravu tohoto jídla. Když se pekly kotletky, jeho osobní kuchař dbal toho, aby se ty kotlety, kterým se mělo dostati cti, jak říkal, že bu-

đou snědeny králem, dostaly mezi dvě jiné kotletky, tak aby se prostřední pekla ve šťávě z druhých dvou. Podobně činil se strnady. Ty, kteří byli připraveni pro krále, vstrčil do kvíčaly, a tuto zase do sluky. Když byl strnad upečen, nebyla sice sluka k jídlu, ale kvíčala byla výborná, a strnad chutnal znamenitě!«

»Opravdu mladý muži,« pravil markýz, opíraje se o lenoch křesla a hledě na Petříčka s největším úžasem, »člověk by řekl, že jste viděl krále Ludvíka XVIII., když prováděl tyto labužnické výkony!«

»Ovšem, viděl jsem ho,« odpověděl Petříček.

»Měl jste tedy u dvora nějaké zaměstnání?« tázal se markýz se smíchem.

»Byl jsem panošem,« odpověděl Petříček.

»Ach tak! Tím ovšem se vše vysvětluje!« pravil markýz. »Pardieu! Na to, jak jste dosud mlád, viděl jste již mnoho!«

»Ano,« pravil Petříček a povzdychl si — »snad až příliš mnoho!«

Obě dívky vrhly na mladého muže pohled plný vřelého soucitu.

A vskutku, tvář tohoto muže zdála se mladou jen při běžném pohledu, avšak při bližším prozkoumání bylo viděti, že již není tak mlád a že neštěstí zanechalo stopy v jeho tváři.

Markýz pokusil se dvakráte nebo třikráte, aby opět oživil hovor. Ale Petříček byl zabrán ve své myšlénky a mlčel, jako by byl již řekl vše, co mohl, a jako by ani neslyšel různé theorie, které pronášel markýz o mase černém i o mase bílém, o různosti šťav zvěře lesní a

zvěře domácí, — buď že neuznával za vhodno theorie tyto schvalovati nebo zavrhovati — zachovával tvrdošíjné mlčení.

Přes to vše, když bylo po hostině, byl markýz, jejž ukojení jeho chuti činilo velmi sdílným, nadšen mladým přítelem.

Vrátili se do salonu. Ale Petříček, místo aby se přidružil k oběma dívkám, k hraběti de Bonneville a k markýzovi ke krbu, — (v kterém hořel oheň, který dokazoval, že díky blízkosti lesa jest na zámku dříví nadbytek) — byl stále zamyšlen nebo zadumán, — jak chcete — šel přímo k oknu a opřel si čelo o okenní sklo. Za chvíli, právě když markýz de Souday činil hraběti poklony pro jeho společníka, zachvěl se, když pojednou zaslechl úsečný hlas, který velitelsky volal hraběte.

Petříček jej k sobě volal.

Hrabě se obrátil rychle a spíše běžel nežli šel k mladému venkovanu.

Tento mluvil s ním nějakou chvíli zcela potichu a jako by mu udílel nějaké rozkazy.

Po každé větě, kterou pronesl Petříček, ukláněl se hrabě de Bonneville na znamení souhlasu.

Když Petříček domluvil, vzal hrabě svůj klobouk a vyšel ven.

Na to přistoupil Petříček k markýzovi.

»Pane de Souday,« pravil »právě jsem řekl hraběti de Bonneville, že mu nebudete míti za zlé, vezme-li si jednoho z vašich koní a zajede na okolní zámky, a svolá sem na dnešní večer všechny pány, s kterými jste měl dnes dopoledne výměnu názorů. Jistě budou dosud po-

hromadě v Saint-Philibertu. Proto jsem mu také kladl na srdce, aby si pospíšil.«

»Ale,« pravil markýz, »někteří z těchto pánů se snad na mne hněvají pro způsob, jak jsem s nimi ráno mluvil, a snad se budou zdráhati, dostaviti se ke mně.«

»Však daný rozkaz přivede sem ty, kteří by pouhého pozvání neuposlechli.«

»A čí rozkaz?« tázal se markýz de Souday překvapen.

»Rozkaz paní vévodkyně de Berry, od které má pan de Bonneville plnou moc. Ale,« tázal se Petříček s jistým váháním, »snad se budete nyní obávati, aby takováto schůzka na zámku Souday neměla neblahé následky pro vás a vaši rodinu? Je-li tomu tak, řekněte, markýzi, jen slovo, hrabě de Bonneville ještě neodjel.«

»U sta hromů!« pravil markýz, »ať jede tryskem, byť i měl při tom strhati mého nejlepšího koně!«

Ještě ani nedořekl markýz tato slova, když jako by je byl zaslechl a použil daného dovolení, objevil se hrabě de Bonneville pod okny salonu a tryskem projel vraty, načež se rozejel po silnici k Saint-Philibertu.

Markýz přistoupil k oknu a sledoval jej očima tak dlouho, dokud jezdec nezmizel úplně.

Tu hledal markýz Petříčka. Ale nebylo ho již zde; a když se na něho markýz vyptával svých dcer, řekly mu, že mladý muž odešel do svého pokoje řka, že musí vyříditi svoji korrespondenci.

»Jaký to divný človíček!« zabručel si markýz.

XXIX.

Obyvatelé kraje Vendée v r. 1832.

Ještě téhož dne o půl páté vrátil se hrabě de Bonneville.

Navštívil pět hlavních vůdců hnutí, kteří se měli dostaviti do zámku Souday mezi osmou a devátou hodinou večerní.

Markýz, který dbal pohostinství, nařídil kuchařce, aby naložila s kurníkem i se spižírnou jak uzná za vhodno, ale aby uchystala nejbohatší večeři, jakou jen dovede připraviti.

Těchto pět vůdců, s kterými hrabě de Bonneville mluvil, a kteří měli na večer na zámek přijíti, byli: Louis Renaud, Pascal, Lví Srdce, Gaspard a Achilles.

Ti z našich čtenářů, kteří jsou poněkud obeznámeni s událostmi roku 1832, poznají snadno, kdo jsou tyto osoby. Používali těchto přezdívek a falešných jmen, aby nebyli prozrazeni v případě, že by některá jejich zpráva byla úřady zachycena.

Proto, když nadešla osmá hodina večerní, a ježto se Jean Oullier — k velké mrzutosti markýzově — posud nevrátil, bylo uloženo Mary, aby stála u vrat, která měla otevříti jen těm, kdož zaklepou určitým ujednaným způsobem.

Za místo, kde se měla porada konati, byl zvo-

len salon. Okenice byly zavřeny, a záclony staženy.

V tomto salonu čekaly již od sedmi hodin čtyři osoby: byli to markýz de Souday, hrabě de Bonneville, Petříček a Berta.

Mary, jak jsme již řekli, dávala pozor, ukryta v jakési loži, která byla proražena na straně silnice a odkud bylo viděti, kdo přichází; a tak se mohla vrata otevříti teprve, když bylo zjištěno, kdo jest příchozí.

Z osob, které byly v saloně, nejnetrpělivější byl Petříček. Klid nebyl rozhodně jeho silnou stránkou. Přes to, že na hodinách bylo sotva půl sedmé, a schůzka byla ujednána na osmou hodinu, stále odbíhal ke dveřím a naslouchal, nepřichází-li již něktrý z očekávaných šlechticů.

Konečně v osm hodin bylo slyšeti první zaklepání, a ježto příchozí zaklepal třikráte za sebou a způsobem smluveným, byl to zajisté jeden z pozvaných hostů.

»Ach!« zvolal Petříček, a přiskočil rychle ke dveřím.

Ale hrabě de Bonneville jej zadržel pohybem a uctivým úsměvem.

»Máte pravdu,« pravil mladý muž.

Skoro v téže chvíli objevil se pozvaný na prahu dveří.

»Pan Louis Renaud,« pravil hrabě de Bonneville dosti hlasitě, tak aby Petříček slyšel a mohl dle tohoto přijatého jména poznati pravé jméno příchozího.

Markýz de Souday vyšel mu vstříc tím ochot-

něji, ježto poznal v tomto mladém muži jednoho z těch, kdož se, jako on sám, přimlouvali za okamžité ozbrojené povstání.

»Ach, to jste vy, milý hrabě! Přicházíte první, — a to jest dobré znamení.«

»Že přicházím první,« pravil Louis Renaud, »není, milý markýzi, proto, že by snad ostatní neprojevovali tolik horlivosti jako já, nýbrž prostě proto, že jsem vašim nejbližším sousedem, a mám k vám blíže než druzí.

Při těchto slovech host tento, ačkoli byl oděn jako prostý venkovan bretoňský, představil se s tak dokonalou mladickou gracií, a pozdravil Bertu s tak aristokratickou dvorností, že by mu obě tyto vlastnosti byly velice uškodily, kdyby byl měl, byť jen na chvíli napodobiti zvyky a řeč společenské vrstvy, jejíž oblek na sobě měl.

Po těchto zdvořilostech, prokázaných pánu domu a Bertě, obrátil se na hraběte de Bonneville.

Ale tento, chápaje netrpělivost Petříčka, který byl sice skryt v koutě, ale dával mu znamení, kterým, jak se zdálo, jedině on rozuměl, — přistoupil přímo k věci.

»Milý hrabě,« pravil, »víte, k čemu mne Její královská Výsost, Madame, zplnomocnila. Četl jste její dopis a víte že jsem, aspoň pro tuto chvíli, jejím prostředníkem u vás.... Co soudíte o situaci?«

»Svoje mínění řekl jsem již dnes dopoledne, ač snad ne tak, jak je povím zde. Zde však vím, že jsem mezi vřelými stranníky Její Výsosti,

a proto se mohu osměliti pověděti pravdu úplnou.«

»Ano, úplnou pravdu,« pravil hrabě de Bonneville, »právě tu chce Madame slyšeti. A co řeknete mně, buďte ujištěn, jako byste řekl před ní!«

»Nuže, jsem toho názoru, aby se nic nepodnikalo, dokud nepřijde maršál.«

»Což maršál není v Nantes?« pravil Petříček.

Louis Renaud, který si snad dosud nevšiml mladého muže, pohleděl na něho, když zaslechl toto oslovení, pozdravil, a pravil:

»Teprve dnes, když jsem se vracel domů, dověděl jsem se, že po zprávě o událostech na Jihu odejel maršál z Nantes a že nikdo neví, ani kudy se dal, ani jak se rozhodl.«

Petříček zadupal netrpělivě.

»Ale!« zvolal, maršál byl přec duší celého podniku! Jeho nepřítomnost uškodí celému hnutí a seslabí důvěru vojáků. Za jeho nepřítomnosti budou míti všichni práva stejná, a uvidíme zase, jak poroste mezi jednotlivými vůdci řevnivost, která se stala tak osudnou straně royalistické za prvých válek ve Vendée.«

Hrabě de Bonneville, vida, že se Petříček dal do hovoru, poodešel a odkryl tak mladého muže, který postoupil o dva kroky vpřed a přišel tak do světla, které sem vrhaly lampy.

Loius Renaud hleděl s úžasem na tohoto mladíka, skoro ještě dítě, který právě promluvil tak přesně a sebevědomě.

»Jest to pouhé zpoždění, pane,« pravil; »toť vše. A nepochybujte o tom, že jakmile nabude

maršál jistoty o přítomnosti Její Královské Výsosti ve Vendée, pospíší ihned na svoje místo.«

»Což vám pan de Bonneville neřekl, že jest Madame již na cestě k svým přátelům?«

»Ó, ano, pane, a tato zpráva mne velice potěšila.«

»Zpoždění! Zpoždění!« mručel si Petříček. »Avšak slýchal jsem, myslím, vždycky, že každé povstání ve vašem kraji má se díti v prvé polovině května, aby se mohlo snáze použíti služeb obyvatel venkovských, kteří jsou později již zaneprázdněni polními pracemi. A dnes máme čtrnáctého, tedy jsme se již zdrželi. Ale vůdcové hnutí jsou sem svoláni, že ano?«

»Ano, pane,« odpověděl Louis Renaud s jakousi truchlivou vážností. »Ba, pravím ještě více: totiž, že nesmíte příliš spoléhati na nikoho než na vůdce hnutí.«

Na to dodal s povzdechem:

»A to ještě ne na všechny, jak se o tom dnes ráno přesvědčil pan markýz de Souday.«

»Co pravíte, pane?« zvolal Petříček. »že by byla vlažnost zde ve Vendée, zatím co naši přátelé v Marseille — mohu o tom mluviti, neboť přicházím odtamtud! — zatím co naši přátelé v Marseille zuří a netouží po ničem jiném, než aby se pomstili!«

Bledý úsměv přelétl přes rty mladého vůdce.

»Vy jste z jihu, pane,« pravil mladému muži, »ačkoli nemáte v řeči jižního přízvuku.«

»To jest pravda,« pravil Petříček. »Co má být?«

»Nesmíte zaměňovati Jih se Západem, pane!

— krajany z Marseille s obyvateli Vendée. Po proklamaci povstane Jih, ale nezdar jej zdrtí. Naproti tomu Vendée — a až zde budete déle, přesvědčíte se, že mám pravdu — jest kraj vážný, chladný, mlčelivý. O každém plánu se tu hovoří dlouho a promyšleně, uvažuje se o všech nadějích na úspěch nebo o možnosti nezdaru. Když pak se naděje na úspěch jeví větší než pravděpodobnost porážky, podá vám zdejší krajan ruku, řekne a n o, a zemře, musí-li tak býti, aby dostál svému slibu. Protože však ví, že slova a n o a n i k o l i znamenají pro něho život nebo smrt, — rozmýšlí se dlouho, nežli je vyřkne.«

»Ale což nadšení, pane?« zvolal Petříček.

Loius Renaud se usmál.

»Ano. O nadšení slýchával jsem mluviti v mládí. Jest to božstvo z předešlého století, které sestoupilo se svého oltáře od té doby, co bylo učiněno našim otcům tolik slibů, které nebyly splněny! Víte, co se stalo dnes ráno v Saint-Phillbertu?«

»Částečně ano, markýz mně to řekl.«

»Ale když markýz odešel?«

»To nevím!«

»Nuže: ze dvanácti náčelníků, kteří měli veleti našim dvanácti divisím, sedm z nich protestovalo jménem svých lidí, a touto dobou jistě už je poslali domů. A při tom prohlašovali jedni i druzí ustavičně, že jsou stále a za všech okolností ochotni prolíti svou krev pro Madame a ve službách Její Výsosti. Jenom že, jak dodávali, nechtějí vzíti na sebe před Bohem strašli-

vou zodpovědnost a zatáhnouti venkovany do podniku, který, jak vše nasvědčuje, byl by jen nerozvážným kouskem, a který by skončil krvavě.«

»Ale, pak bude nutno zříci se veškeré naděje a upustiti od celého podniku? pravil Petříček.

Nový zasmušilý úsměv objevil se na tváři mladého muže.

»Veškeré naděje, to a n o, — snad. Nikoli však veškerých pokusů. Madame nám písemně sdělila, že jedná pod nátlakem vedoucího výboru v Paříži. Madame nás ujistila, že má hojné přívržence v samotné armádě. Zkusme to! Snad vznikne nějaká vzpoura v Paříži, snad sběhnou vojáci od vojska, a tak dá skutečnost za pravdu jí proti nám. Kdybychom pro ni neučinili žádného pokusu, byla by Madame přesvědčena, že, kdyby se bylo něco podniklo, bylo by se to podařilo, a s tímto přesvědčením by odjela. Ale Madame nesmí byti na pochybách.«

»Ale, co když se věc nezdaří?« zvolal Petříček.

»Pak bude prostě pět set nebo šest set mrtvých, kteří obětovali své životy marně, — toť vše. A jest dobře, dá-li nějaká strana čas od času, byť i bez úspěchu, takovýto příklad nejen vlastní zemi, ale i národům sousedním.«

»Ale vy nejste jeden z těch, kteří poslali své lidi domů?« ptal se Petříček.

»Ó ano, pane. Ale jsem z těch, kdož přísahali, že zemrou pro Její královskou Výsost. Ostatně snad již jest celá věc v proudu a započala, a

nebudeme míti jiné zásluhy, než, že jsme se přidali k hnutí.«

»Jak to?« otázali se současně Petříček, Bonneville i markýz.

»Dnes došlo již ke střelbě, a to o výročním trhu v Montaigu.«

»A právě trvá střelba u brodu řeky,« ozval se v tom neznámý hlas ode dveří, v kterých se objevila postava nového příchozího.

XXX.

Poplach.

Novým příchozím, kterého jsme uvedli, nebo spíše, ktrý se takto uvedl do salonu markýze de Souday, byl generální komisař budoucí armády Vendejské, který zaměnil své jméno, příliš dobře známé u soudu v Nantes, za přijaté jméno Pascal.

Již několikráte byl v cizině, kde se radil s Madame, i znal ji velmi dobře. Nebylo tomu ještě ani dva měsíce, co vykonal naposledy takovouto cestu, kdy přivezl Její Výsosti zprávy z Francie a výměnou zase přijal od ní její rozkazy.

Vrátil se, aby pobídl krajany, aby byli připraveni.

»Á! Á!« pravil markýz de Souday, a jistý úšklebek, který mu při tom pohrával kol rtů, dokazoval, že nechová přílišný obdiv k pánům advokátům. »Pan generální komisař Pascal...«

»A přináší nám nové zprávy, jak se zdá,« pravil Petříček s patrným úmyslem, aby na sebe upoutal veškeru pozornost nového příchozího.

A vskutku, při zvuku tohoto hlasu, který jej právě oslovil, komisař se zachvěl a ohlédl se po Petříčkovi. Tento dal mu očima i ústy nepo-

zorovatelné znamení, kterému však komisař zajisté porozuměl a věděl co má činiti.

»Ano, nové zprávy,« pravil.

»Dobré, či špatné?« tázal se Louis Renaud.

»Obojí... Ale začněme zprávou dobrou.«

»Mluvte!«

»Její královská Výsost odjela šťastně z Jihu a dorazila bez úrazu do Vendée.«

»Jste si tím jist?« otázali se současně markýz de Souday a Louis Renaud.

»Ano, tak jist, jako vidím vás pět zde a při dobrém zdraví,« odpověděl Pascal. »A nyní přejděme k druhým zprávám.«

»Dověděl jste se něco o Montaigu?« tázal se Louis Renaud.

»Byla tam dnes řež,« pravil Pascal. »Národní gardisté dali několik výstřelů do lidu, a několik venkovanů bylo dílem raněno, dílem zabito.«

»A co bylo toho příčinou?« tázal se Petříček.

»Rvačka, která povstala na trhu, a která se proměnila ve vzpouru.«

»Kdo jest velitelem v Montaigu,« tázal se opět Petříček.

»Prostý kapitán,« odpověděl Pascal, »ale dnes, ježto byl výroční trh, byl tam i podprefekt a generál velící vojenskému oddílu.«

»Znáte snad jméno tohoto generála?«

»Jest to generál Dermoncourt.«

»Kdo jest tento Dermoncourt?«

»V jakém smyslu, pane? Máte na mysli jeho vlastnosti jako člověka, jeho politické smýšlení, či jeho povahu?«

»To vše.«

»Jako člověk jest to muž starý šedesát roků, nebo šedesát dva, a náleží k onomu nezdolnému druhu válečníků, který prodělal veškery války za Revoluce i za Císařství. Bude na koni dnem i nocí, a nepopřeje nám chvíle klidu.«

»Dobře,« pravil se smíchem Louis Renaud, »pokusíme se unaviti ho, a protože jsme průměrně o polovinu let mladší nežli on, musilo by to býti již velké neštěstí nebo neobratnost z naší strany, kdyby se nám to nepodařilo.«

»A jeho politické smýšlení?« tázal se Petříček.

»Myslím, že v hloubi duše jest republikán.«

»Přes to, že dvanáct let sloužil za Císařství?«

»Takových jest více. Pamatujete se, co říkal Jindřich IV. o členech Ligy: »Sud po slanečcích zapáchá.«

»A jaký jest povahou?«

»Ó, co se toho týče, vtělená přímost. Není Amador ani Galaor, ale jest to Ferragus, a kdyby někdy stihlo Madame neštěstí, že by padla do jeho rukou ....«

»Ale! Copak to povídáte, pane Pascal!« pravil Petříček.

»Jsem advokát, pane, »odpověděl komisař, »a jako advokát rozvažuji všechny možné naděje procesu. Opakuji tedy znova: kdyby někdy potkalo Madame neštěstí, že by padla do jeho rukou, mohla by se přesvědčiti o jeho bezvadném rytířském chování.«

»Tedy,« pravil Petříček, »jest to nepřítel, jak by si ho byla Madame sama vybrala: silný, statečný i poctivý. Pane, máme štěstí .... Ale

pravil jste cosi o střelbě u brodu přes Boulogne.«

»Předpokládám aspoň, že výstřely, které jsem cestou zaslechl, přicházely odtamtud.«

»Snad by bylo dobře,« pravil markýz, »kdyby šla Berta na výzvědy a poslouchala. Podala by nám zprávu o tom, co se děje.«

Berta vstala.

»Jak že!« zvolal Petříček,« slečna....?«

»Proč ne?« pravil markýz.

»Protože si myslím, že jest to úkol pro muže, a ne pro ženu.«

»Mladý příteli,« pravil markýz, »v takovýchto věcech věřím vždy sám sobě, pak Jeanu Oullierovi. Potom se obrátím na Bertu nebo Mary. Já si přeji býti ve vaší společnosti; ten čertův chlap Oullier se někde toulá. Nechte tedy jen jednati Bertu.«

Berta kráčela již ke dveřím, ale ve dveřích setkala se se svojí sestrou, která s ní vyměnila šeptem pár slov.

»Je zde Mary,« pravila Berta.

»Aj!« pravil markýz, »slyšela's výstřely, maličká?«

»Ano, otče,« odpověděla dívka, »zuří tam boj.«

»A kde?«

»U brodu Baugé.«

»Víš to jistě?«

»Ano. Jenom že výstřely přicházejí od močálu.«

»Tak vidíte,« pravil markýz, »to souhlasí. Kdo hlídá vrata za tvé nepřítomnosti?«

»Rosina Tinguy.«

»Slyšte,« pravil Petříček.

Vskutku, někdo klepal na dvéře, opět a opět.

»K čertu!« pravil markýz, »tohle není nikdo z našich lidí!«

»Otevřte!« křičel z venčí čísi hlas, »otevřte! Nesmíte zmařiti ani minuty!«

»To jest jeho hlas!« pravila živě Mary.

»Jeho hlas?« opakoval markýz, »čí hlas?«

»Ano, hlas mladého barona Michela,« pravila Berta, která jej poznala právě tak jako její sestra.

»A co tu chce ten zelenáč?« pravil markýz a postoupil o krok ke dveřím, jako by nechtěl vpustiti tohoto nového příchozího.

»Jen ho nechte, ať vejde, pusťte ho sem!« pravil de Bonneville. »Toho se nemusíme obávati, a ručím za něho.«

Sotva dořekl, ozvaly se rychlé kroky, které mířily k salonu. A spatřili mladého barona, bledého, udýchaného, celého zabláceného a uřiceného. Nedostávalo se mu dechu, tak že pronesl jen tato slova:

»Neztrácejte ani chvilky! Prchněte! Oni přicházejí!«

A klesl na koleno, opíraje se rukou o zemi. Byl v koncích s dechem, a síly jeho byly vyčerpány.

Jak slíbil Jeanu Oullierovi, uběhl vzdálenost přes půl míle v desíti minutách.

Na chvíli nastal v saloně zmatek a všech zmocnila se panika.

»Do zbraně!« zvolal markýz.

A chopiv pušku, ukázal hostům na stojan,

na kterém stály tři nebo čtyři karabiny a lovecké ručnice.

Hrabě de Bonneville a Pascal jediným hnutím postavili se před Petříčka, aby ho chránili.

Mary se vrhla k mladému baronovi, aby jej zvedla a, bude-li třeba, přispěla mu ku pomoci.

Berta odběhla k oknu, které vedlo do lesa, a otevřela je.

Tu zaslechli výstřely, které se blížily, přece však byly dosud od zámku dosti vzdáleny.

»Jsou na Kozí stezce,« pravila Berta.

»Ale, — kdež pak!« pravil markýz. »Není možno, aby se odvážili na takovou cestu.«

»Jsou tam, otče!« pravila Berta.

»Ano, ano,« šepotal Michel, »viděl jsem je. Měli pochodně. Jakási žena je vedla, šla před nimi, generál hned za ní.«

»Ach! Zatracený Jean!« pravil markýz, »proč jen tu není.«

»Bojuje, pane markýzi,« pravil mladý baron. »Poslal mne sem, protože sám nemůže přijíti.«

»On?« pravil markýz.

»Ale já jsem přišel, slečno sám od sebe,« pravil Michel. »Již včera jsem se dověděl, že podniknou útok na zámek. Ale byl jsem zavřen; musil jsem prchnouti oknem ve druhém patře.«

»Velký Bože!« zvolala Mary a zbledla.

»Výborně!« pravila Berta.

»Pánové,« pravil klidně Petříček, »myslím, že by bylo záhodno, abychom se na něčem rozhodli. Budeme se brániti? V tom případě musíme se ozbrojiti, zavříti zámecká vrata a za-

ujmouti svá postavení. Prchneme? Pak myslím, tu teprve nesmíme mařiti času!«

»Braňme se!« pravil markýz.

»Prchněme!« pravil de Bonneville. »Až bude Petříček v bezpečí, pak se budeme brániti.«

»Ale,« pravil Petříček, »co to povídáte, hrabě?«

»Pravím, že nejsme připraveni a že se nemůžeme bíti. Že jest tomu tak, pánové?«

»Vždy se může člověk bíti,« ozval se v tom mladistvý a nedbalý hlas nového příchozího, který promluvil takto částečně obrácen k těm, kdož byli v saloně, částečně k druhým dvěma pánům, kteří šli s ním, a s kterými se patrně sešel u samých dveří.

»Ach! Gasparde! Gasparde!« zvolal Bonneville.

Vyšel v ústrety novému příchozímu a cosi mu pošeptal do ucha.

»Pánové,« pravil pojednou Gaspard, »pan de Bonneville má zcela pravdu. Na ústup!«

Pak se obrátil k markýzi:

»Jsou na vašem zámku nějaké tajné dvéře, nějaký tajný východ, markýzi? Nesmíme mařiti času! Poslední výstřely, které jsme, — já, Achilles a Lví Srdce — zaslechli ve dveřích, nepřicházely z větší vzdálenosti než nějakých pět set kroků odtud!«

»Pánové,« pravil markýz de Souday, »jste u mne, i musím já sám převzíti zodpovědnost za vše. Ticho! Vyslechněte a poslechněte mne dnes. Já zase budu vás poslouchati zítra.«

Nastalo hluboké ticho.

»Mary!« pravil markýz, »dej zavříti vrata, ale nezatarasujte jich, aby bylo možno otevříti na první zaklepání. A ty, Berto, ihned do podzemí! Já s oběma dcerami přivítám generála s patřičnými poctami, a zítra se odebéřeme za vámi, nechť si budete kdekoli. Jen nám to dejte věděti.«

Mary vyběhla z pokoje, aby provedla rozkaz svého otce, kdežto Berta, kynouc Petříčkovi, aby šel s ní, vyšla dveřmi na opáčné straně, prošla dvorem, vešla do zámecké kaple, vzala zde s oltáře dvě svíce, rozsvítila je o lampu, a dala je do rukou hraběti a Pascalovi. Pak stiskla péro, načež se přední stěna oltáře otočila, a bylo viděti podzemní schodiště, které vedlo do podzemní klenby, jež sloužívala kdys pánům de Souday za hrobku.

»Nemůžete zablouditi,« pravila Berta, »na konci přijdete ke dveřím, klíč jest v nich. Tyto dvéře pak vedou na venek.«

Petříček uchopil Bertu za ruku, potřásl jí přátelsky a sestoupil mrštně do podzemní chodby. Před ním kráčeli hrabě de Bonneville a Pascal, a svítili na cestu.

Louis Renaud, Achilles, Lví Srdce a Gaspard šli za Petříčkem.

Berta zavřela za nimi dvéře.

Povšimla si, že mezi uprchlíky nebylo barona Michela.

XXXI.

Soused Loriot.

Markýz de Souday sledoval očima prchající tak dlouho, až zmizeli v kapli. Na to si oddychl jako člověk, kterému spadl kámen se srdce, a vrátil se do předsíně.

Ale místo, aby se odtud vrátil do salonu, zašel do kuchyně.

Proti svému zvyku a k nemalému údivu kuchařky přistoupil ke kuchyňským kamnům, nadzvedal pokličky u všech kastrolů, přesvědčil se, není-li žádné maso připáleno ke dnu, povytáhl rožně, aby snad poslední plápol ohně nezkazil pečeně, načež se vrátil do předsíně. Odtud vešel do jídelny, prohlížel láhve, postavil jich sem dvojnásobnou řadu, přesvědčil se, je-li stůl prostřen dle všech pravidel, a spokojen patrně tím, co zjistil, vrátil se do salonu.

Zde se setkal s oběma dcerami. Starost o vrata zámecká svěřena Rosině, která ostatně neměla nyní již ničeho jiného na starosti, než otevříti na první zaklepání, které se ozve.

Obě dívky seděly po stranách krbu. Mary byla znepokojena, Berta zadumána. Obě myslily na Michela.

Mary předpokládala, že mladý baron odešel s hrabětem de Bonneville a Petříčkem, a trápilo

ji pomyšlení, jak bude unaven a jaká nebezpečí na něho čekají.

Berta pak prožívala opojnou rozkoš, jaká se dostavuje po vyznání lásky osoby, kterou milujeme. Byla přesvědčena, že vyčetla z pohledů mladého muže jistotu, že jen z lásky k ní tento ubohý hoch, tak bojácný, tak nerozhodný, přemohl svoji slabost a vydal se skutečným nebezpečím. Měřila velikost lásky, kterou v něm vzbudila, dle velikosti změny, jakou láska tato způsobila v jeho povaze. Stavěla si vzdušné zámky a prudce si vyčítala, že ho nepřiměla k tomu, aby se vrátil do zámku, když ho neviděla mezi prchajícími.

Pak se náhle usmála, neboť jí pojednou napadla jakás myšlenka: že totiž snad jest posud v zámku, že se někde skryl, aby ji pokradmu pozoroval a že, kdyby se odvážila do dvora nebo do parku, náhle by se před ní vynořil, volaje: »Vizte, čeho jsem schopen pro jediný pohled vašich krásných očí!«

Markýz právě usedl do svého křesla a ještě neměl ani času povšimnouti si zamyšlenosti obou dcer — kterou ostatně mohl přičítati čemukoli jinému — když náhle ozvalo se silné zaklepání na dvéře.

Markýz de Souday se zachvěl, ne že by nečekal tohoto zaklepání, nýbrž proto, že nebylo zaklepáno tak, jak očekával: zaklepání toto bylo bojácné, skoro obřadné, a nemělo do sebe praničeho vojenského.

»Ale! Ale!« pravil markýz, »co to znamená?«

»Myslím, že někdo klepal,« pravila Berta, která se probrala ze svého snění.

»Ano — jednou,« pravila Mary.

Markýz potřásl hlavou jako by chtěl říci: to není to pravé! — ale přes to, domnívaje se, že za podobných okolností jest nejlépe přesvědčiti se sám, rozhodl se, že se podívá, co to jest.

Vyšel proto ze salonu, prošel předsíní a sešel na schodiště.

A vskutku: místo šavlí a bajonetů, které očekával, že spatří lesknouti se v přítmí, místo vojenských postav a vousatých tváří, které očekával, nespatřil markýz ničeho jiného, než střechu obrovského modrého deštníku, která se k němu blížila špičkou do předu a vystupovala po schodišti.

Ježto mu hrozilo nebezpečí, že mu tento deštník, který se stále pohyboval vpřed jako štít želvy, vypíchne oko svojí špičkou, která vystupovala z jeho středu jako bodec z antického štítu, nadzvedl markýz okraj tohoto štítu a ocitl se tváří v tvář vychytralé a podlouhlé tváři podobné kolčavě, ve které leskla se dvě zářivá očka jako karfunkule. Na hlavě příchozího pak čněl do výše velmi vysoký klobouk s hodně úzkými okraji, který byl již tolikráte kartáčován, že se leskl ve stínu jako by byl olakován.

»U sta rohatých!« zvolal markýz de Souday, »vždyť je to náš soused Loriot!«

»Který jest ochoten prokázati vám svoji skromnou službičku, ráčíte-li jej uznati za hodna své pozornosti,« pravil nový příchozí zpěvným

hlasem, který zněl jako trilky, jak se jeho majitel snažil vložiti do něho veškeru úlisnost.

»Buďte nám srdečně vítán, mistře Loriote,« pravil markýz s přízvukem dobré nálady a jakoby si sliboval dobrou zábavu z přítomnosti muže, kterého tak srdečně vítal. »Očekávám dnes četnou společnost, a jako notář pána domu pomůžete mně přivítati hosty způsobem důstojným. Pojďte se podívat na slečny.«

A starý šlechtic s nenuceností, jež svědčila, jak jest přesvědčen o velké propasti, která dělí společensky markýze de Souday od vesnického notáře, kráčel před svým hostem do salonu.

Ovšem, mistr Loriot dal si tak úzkostlivou práci, aby si otřel boty o rohožku, ležící přede dveřmi této svatyně, že, kdyby byl markýz uznal za vhodno jíti zdvořile za ním, byl by tu musil státi nekonečně dlouho.

Použijme chvíle, kdy tento venkovský pisálek zavírá svůj deštník a otírá si boty, a načtrněme zde jeho podobiznu, ač není-li úmysl tento daleko nad naše síly.

Mistr Loriot, notář v Machecoulu, byl malý človíček, hubené a drobné postavy, a zdál se ještě o polovinu menším, mluvil-li s někým, neboť tu shrbil se vždy o půl těla a po celou rozmluvu zachovával svědomitě toto přihrbené postavení, plné úcty.

Dlouhý a špičatý nos zastupoval tvář. Za to zase příroda, která nešetřila na jeho nose, jako by si to chtěla vynahraditi na ostatních částech, obdařila ho velmi skoupě na všem, co netvořilo část jeho nosu, takže teprve po pozorném a del-

ším pozorování zcela zblízka bylo viděti, že mistr Loriot má také oči a ústa jako ostatní lidé. Ale oči jeho hrály živostí a ústa jeho nepostrádala jemnosti.

A vskutku, mistr Loriot — nebo kmotr Loriot, jak jej nazýval markýz, který jako lovec vyznal se trochu v ptactvu*) — tento kmotr Loriot měl všechny vlastnosti, které prozrazovala jeho fysiognomie: Byl dosti zručný, že vytěžil na třicet tisíc franků ze své venkovské kanceláře, ze které jeho předchůdcové sotva byli živi.

Že se dodělal takovýchto úspěchů, které až do jeho úřadování platily za věc nemožnou, děkoval mistr Loriot té okolnosti, že se věnoval studiu — nikoli zákonníka, nýbrž studiu lidí. A z těchto studií nabyl poznání, že ješitnost a pýcha jsou dvě vlastnosti, ke kterým jsou lidé nejvíce náchylni. I hleděl hověti oběma těmto vlastnostem, a vskutku, stal se na konec nepostradatelným těm, kteří měli tyto vlastnosti.

V důsledku tohoto systému hraničila u mistra Loriota jeho zdvořilost až na směšnou obřadnost. Nelze ani říci, že lidi zdravil — nikoli, padal před nimi přímo v prach a ohnul se v půli těla jako indičtí fakirové tak, že si již zvykl na tento postoj. Jeho řeč byla jako nekonečný proud zdvořilých frází, propletený plnými tituly jeho klientů, které se v každé větě opakovaly s neúnavnou tvrdošíjností.

Byl-li jen ten, s kým mluvil, aspoň baronem

---

*) »le loriot« značí česky »žlůva«.

nebo chevalierem, nebo aspoň šlechticem, nemluvil s ním mistr Loriot jinak než ve třetí osobě. Jinak byl pokorně a okázale vděčným za to, že s ním jednali laskavě, a poněvadž projevoval přemrštěnou starostlivost o zájmy svých klientů, oblíbili si ho tak, že si zjednal pozvolna značnou klientelu mezi okolní šlechtou. Že měl tak značné úspěchy v departementu Dolní Loiry, ba i v krajích okolních, za to děkoval okázalému projevování svého politického přesvědčení.

Mistr Loriot patřil k tomu druhu lidí, o nichž možno použiti rčení: papežtější než papež.

Jeho malá očka zazářila, kdykoli zaslechl v hovoru jméno nějakého Jakobína.[30]) A pro něho byly všechny liberální strany a straničky vesměs Jakobíny, od pana Chateaubrianda až po pana de La Fayette.

Nikdy neuznal červencovou kralovládu Ludvíka Filipa a nikdy o něm nemluvil jinak, než jako o »panu vévodovi z Orleanu«; ba nepřiznával mu ani titulu Královské Výsosti, který mu přiznal král Karel X.

A tento mistr Loriot byl jedním z nejčastějších návštěvníků na zámku Souday.

Projevoval okázale svoji úctu k těmto skvělým troskám starého řádu společenského, kterého velmi želel, a v této své úctě šel tak daleko, že poskytl markýzi několik menších půjček, z nichž mu markýz de Souday, který byl, jak jsme již řekli, velmi nedbalý ve věcech peněžních, pravidelně zapomínal platiti úroky.

Markýz de Souday vítal přátelsky svého »kmotra Loriota« předně vzhledem k půjčkám,

o kterých jsme se právě zmínili, dále proto, že struna jeho pýchy nebyla nikterak nepřístupna lichocení. Konečně i proto, že žil se svými sousedy v chladných stycích a byl proto zcela osamocen; a tak vítal s radostí vše, co jej vytrhovalo z jednotvárnosti takovéhoto života.

Když se konečně notář přesvědčil, že na jeho obuvi není již ani nejmenších stop bláta, vešel do salonu.

Znova se ukláněl markýzi, který již seděl ve svém křesle, a počal činiti poklony jeho dvěma dcerám.

Ale markýz mu nedopřál k tomu času.

»Loriote,« pravil, »bude mně vždy potěšením, uvidím-li vás.«

Notář se uklonil až k zemi.

»Ale,« pokračoval markýz, »dovolíte mně otázku — že ano? Co jen as přivádí vás k nám do této naší pustiny v půl desáté v noci a za takového nečasu? Ovšem, má-li s sebou člověk takový deštník jako vy, vidí oblohu stále modrou!«

Loriot uznal za vhodno neponechati bez povšimnutí tento vtip a usmál se, neprojevuje nejmenší mrzutosti:

»Ach! To je povedené! Velmi povedené!«

Pak, odpovídaje přímo na otázku, pravil:

»Věc se má takto: Byl jsem na zámku Logerie, odkud jsem odešel už hodně pozdě, nesl jsem tam majitelce zámku peníze, jak mně nakázala ve dvě hodiny. Vracel jsem se pěšky, jak obyčejně, když jsem zaslechl v lese hluk, který nevěštil nic dobrého, a který mně jen potvrdil

to, co jsem slyšel již v Montaigu. A tu jsem se bál, půjdu-li dále, že se setkám cestou s vojáky vévody Orleanského, a pomyslil jsem si, že mně zajisté pan markýz de Souday popřeje laskavě pohostinství pro dnešní noc.«

Když zaslechly jméno Logerie, pozvedly Berta i Mary hlavy jako když koně zaslechnou náhle z dáli zvuk polnice.

»Přicházíte z Logerie?« pravil markýz.

»Ano, jak jsem si dovolil již panu markýzi říci,« odpověděl mistr Loriot.

»Vida! Vida! Myslím, že jsme zde měli již dnes večer kohosi z Logerie.«

»Snad mladého barona?« pravil notář.

»Ano.«

»A právě toho hledám.«

»Loriote,« pravil markýz, »divím se, jak jen můžete vy, který máte tak pevné zásady, znesvěcovati titul, jakého si obyčejně vážíte, tím, že jej spojujete se jménem této rodiny Michelů.«

Obě dívky zaslechly tato slova, která pronesl jejich otec s nejvyšším opovržením. Berta zrudla ve tváři, Mary zbledla.

Starý šlechtic si nepovšiml, jakým dojmem působila tato jeho slova na obě dívky. Ale povšimla si toho šedá očka notářova. Chystal se něco říci, ale markýz mu pokynul rukou na znamení, že ještě nedomluvil.

»A pak,« pokračoval, »proč vy, kmotře, se kterým jednáme laskavě a přátelsky, proč jen vy považujete za nutno používati záminky, abyste se dostal do našeho domu?«

»Pane markýzi...« koktal ze sebe Loriot.
»Hledáte zde tedy Michela, není-liž pravda? Nic více! Nač lháti?«
»Nechť pan markýz ráčí přijmouti mou nejponíženější omluvu!... Matka tohoto mladíka, kterou jsem musil přijmouti mezi své zákazníky, ježto jsem je zdědil po svém předchůdci, jest velmi znepokojena: její syn, nedbaje nebezpečí, že zlomí vaz, utekl oknem z druhého patra, a přes zákaz matčin dal se na útěk. Proto mně paní Michelová uložila...«
»Aj! Aj!« pravil markýz, »tohle vše udělal?«
»Ano, doslovně tak, jak jsem řekl, pane markýzi.«
»To mne s ním zase smiřuje... Ne docela sice, rozumějme si dobře, ale aspoň trochu.«
»Kdyby mně mohl pan markýz udati, kde bych ho snad nalezl,« pravil Loriot, »dovedl bych jej na Logerii.«
»Ach! K čertu! Co se tohohle týče, ať mne čert vezme, vím-li, jak a kudy zmizel! Víte to snad vy?« pravil, obrátiv se k dcerám.
Berta i Mary zavrtěly hlavou na znamení, že nikoli.
»Tak vidíte, ubohý kmotře, že vám nemůžeme posloužiti,« pravil markýz. »Ale proč vlastně matka Michelova zavřela svého synáčka?«
»Zdá se,« odpověděl notář, »že se mladý Michel, který byl až do dneška tak mírný, tak povolný a poslušný, náhle zamiloval.«
»Ach tak! Tedy upláchl?« pravil markýz, »však to známe. Nuže, kmotře Loriote, přiberou-li si vás na poradu, řekněte matce, aby mu

vzala uzdu a darovala mu volnost. To bude lepší nežli držeti jej na provázku. V celku, za tu krátkou dobu, co jsem ho viděl, musím říci, že na mne činil dojem docela slušného chlapíka.«

»Má zlaté srdce, pane markýzi. A k tomu jest jedináček, má přes sto tisíc liber renty!« pravil notář.

»Hm,« pravil markýz. »Má-li jen tohle, nestačí to ještě, aby vyvážilo nízkost jména, jehož jest nositelem.«

»Ale, otče!« zvolala Berta, zatím co Mary jen vzdychala, »zapomínáte na službu, kterou nám dnes večer prokázal!«

»Hleďme! Hleďme!« pravil si Loriot, dívaje se na Bertu, »měla snad baronka přece pravdu? Na mou duši, byla by to pěkná svatební smlouva!«

A jal se v duchu počítati, co by mu vynesl honorář za vyhotovení svatební smlouvy při sňatku barona Michela z Logerie se slečnou Bertou de Souday.

»Máš pravdu, milé dítě,« pravil markýz. »Nechme tedy mistra Loriota hledati maminčina mazlíčka a nestarejme se dnes o něho.«

Pak se obrátil k notáři:

»Chcete ho tedy dále hledati, pane pisálku?«

»Pane markýzi, kdybyste mně ráčil dovoliti, bylo by mně milejší...«

»Před chvílí udával jste mně jako záminku, že se bojíte vojáků,« přerušil jej markýz. »Což z nich máte takový strach? Hrome! Co jest to zase? Děvčata, nějaký našinec přichází!«

»Nebojím se jich,« odpověděl Loriot, »to mně

může pan markýz věřiti; »ale mám k těm prokletým modrým takový odpor, že když spatřím jejich uniformy, zdvihá se mi žaludek, a dva dny mně jídlo nechutná.«

»Tím si vysvětluji, proč jste tak hubený. Ale ještě více mne trápí, že jsem právě proto nucen vás poslati pryč!«

»Pan markýz si ráčí tropiti žerty s poníženým služebníkem.«

»Ani mně nenapadá! Ale nepřeji si vaší smrti, kmotře.«

»Jak to?«

»Když vám pouhý pohled na jejich uniformy působí žaludeční obtíže po dva dny, musíte nezbytně zemříti hlady, když budete celou noc pod jednou střechou s celým plukem.«

»S celým plukem!«

»Ovšem! Pozval jsem dnes k večeři celý pluk, a přátelství, které k vám chovám, kmotře, mne nutí, abych vás nechal zmizeti co nejrychleji. Ale dejte si dobrý pozor, neboť ti chlapi, uvidí-li vás běžeti přes pole, či spíše lesem v tuto hodinu, mohli by vás považovati za něco, čím nejste... chtěl jsem říci, za to, čím jste.«

»A co by bylo?«

»V tom případě by jistě neopomenuli poctíti vás několika ranami z pušek; a pušky vojáků pana vévody z Orleanu jsou nabity kulemi.«

Notář silně zbledl a vykoktal ze sebe pár nesouvislých slov.

»Tak se rozhodněte: Máte na vybranou — zemříti buď zastřelením nebo hlady. Ale pospěšte si! Neboť slyším již pochod celého pluku... a,

slyšíte? To bude as sám generál, který klepe na vrata.«

Vskutku, klepání se ozývalo, tentokráte však silně, jak se slušelo na příchozího, který se takto ohlašoval.

»V přítomnosti pana markýze,« pravil Loriot, »cítím se dosti silným, abych přemohl svůj odpor, byť byl sebe větší.«

»Dobře! Vezměte tedy tuto pochodeň a pojďme naproti našim hostům!«

»Vašim hostům? Ale, opravdu, pane markýzi, nemohu ani uvěřiti . . .«

»Jen pojďte, pojďte, T o m á š i Loriote, uvidíte a uvěříte.«

A markýz de Souday chopil se sám pochodně a sešel na schody.

Obě dívky šly s ním, Mary zamyšlena, Berta znepokojena. Obě se dívaly pozorně do nejtemnějších koutů dvora, zdali zde někde neobjeví toho, na kterého nepřestávaly mysliti.

Konec prvého dílu.

Vysvětlivky k dílu I.

[1]) Nantes — hlav. město departementu Dol. Loiry v záp. Francii. Má 184.000 obyvatel.

[2]) Bourgneuf — kantonál. městečko v kraji Retzském v departementu Dol. Loiry. Leží na úzkém kanálu vedoucím do zátoky. Čítá 2620 obyvatel.

[3]) Machecoul — kantonální městečko blíže Nantes. Čítá 3.600 obyvatel.

[4]) Bastilla — pevnost a státní vězení v Paříži. Zbořena lidem za velké revoluce 14. července 1789. Tento den (14. VII.) slaví se ve Francii jako nár. svátek.

[5]) Favras (markýz Tomáš de Mahy) — politický agent hraběte de Provence. Popraven v Paříži na náměstí de Grève v r. 1790.

[6]) Palác Luxenburský — postaven v Paříži v létech 1615—1620 pro Marii Medicejskou. Dnes je sídlem senátu.

[7]) Monsieur — titul, který se od XVI. stol. dával staršímu bratru krále francouzského.

[8]) Poitou — stará provincie francouzská, připojená k Francii Karlem V. r. 1369. Hlavní město Poitiers.

[9]) Vendée — departement na západ. pobřeží Francie, utvořený částečně z bývalé provincie Poitou. Čítá 306 obcí a má na 400.000 obyvatel.

[10]) Lovčí poručík — tak slul soukromník, který se úředně zavázal, držeti smečku psů a vše potřebné k lovu vlků a pořádati na ně výpravy.

[11]) Sv. Hubertus — žil v VII. století a byl biskupem v Maestrichu. Patron lovců. Svátek jeho připadá na 3. listopadu.

[12]) Věž de Nesle — byla částí městského opevnění

ve staré Paříži. Dějiště proslulého dramatu od Alex. Dumasa a Gaillardeta, jehož hrdinkou jest zločinná Markéta Burgundská.

[13]) Revoluce r. 1830 — svržen s trůnu Karel X. ze starší větve Bourbonů a nastolena větev mladší (Orleánská), Ludvíkem Filipem.

[14]) Chouani (čti: šuani) — tak nazýváni povstalci proti republikánské vládě ve Francii za první republiky, později říkáno tak vůbec všem stranníkům věci royalistické v západní Francii. — Sami říkali si »bílí« nebo »legitimisté«. V našem vypravování vedou povstání ve prospěch hraběte de Chambord (nazývaného Jindřichem V.), vnuka svrženého Karla X. — Přezdívka »chouani« dána jim asi proto, že k dorozumívání se, a aby se upozorňovali na přítomnost vládních vojáků, napodobili houkání sovy (francouzsky: la chouette).

[15]) Restaurace — znovunastolení Bourbonovců na král. trůn francouzský (Ludvík XVIII. a Karel X., 1814—1830) po pádu Napoleonově.

[16]) Hipomenés — vnuk Neptunův; pojal za manželku Atalantu, dceru krále Scyrosského. Tato byla nepřemožitelnou závodkyní v běhu a prohlásila, že vezme si za muže jen toho ze svých nápadníků, který nad ní v běhu zvítězí. Hippoménés zvítězil v tomto závodě s ní tím, že cestou odhazoval zlatá jablka, po kterých se Atalanta shýbla a tím se v běhu pozdržela.

[17]) Massa — město v Toskaně (v Italii).

[18]) Marseille — přístavní město francouzské na Středozemním moři. Má 586.000 obyvatel.

[19]) Sedlická voda — ze Sedlic (blíže Teplic) v Čechách. Slouží jako projímadlo.

[20]) Vévodkyně de Berry — choť vévody de Berry (druhého syna Karla X.), zavražděného r. 1820. Byla žena energická a romantická. V r. 1832 pokusila se roznítiti povstání proti králi Ludvíku Filipovi ve prospěch svého syna.

[21]) Jindřich V. — tak nazýván hrabě de Chambord, syn vévodkyně de Berry, ač nikdy nevládl (1820

až 1883). V r. 1830 byl z Francie vypovězen a zemřel bez potomstva na zámku Frohsdorf (v Rakousích).

[22]) Bretagne — stará provincie francouzská na záp. pobřeží (hlav. město Rennes). V r. 1532 připojena definitivně k Francii.

[23]) Montaigu — kantonální městečko ve Vendée (1830 obyvatel).

[24]) Ancenis — hl. město arrondissementu v departementu Loire-Inférieure (4220 obyvatel).

[25]) Modří — tak byli nazýváni za velké revoluce francouzské vojáci republikánští (dle modré barvy své uniformy). Naproti tomu povstalci Vendejští říkali si »bílí« (dle bílého praporu). Všeobecně pak nazýváni »modrými« republikáni — »bílými« pak royalisté.

[26]) Pistól — stará zlatá mince francouzská. Ve Francii říkalo se tak jeden čas desítifranku.

[27]) Tallayrand (Périgord, princ z Beneventu) — velmi duchaplný a obratný diplomat francouzský. Hrál vynikající roli na kongresse Vídeňském.

[28]) červencová revoluce r. 1830. — Ve Francii byly 4 revoluce, a to:

1. Velká Revoluce v r. 1789. Započala dobytím Bastilly (14. července, kterýžto den jest dodnes národním svátkem, podobně jako u nás 28. říjen). Dne 9. XI. 1799 provedl Napoleon Bonaparte státní převrat, stal se prvním, později doživotním konsulem, a posléze 18. V. 1804 císařem (I. císařství).

2. Revoluce r. 1830 (tak zv. červencová). Svrženi Bourbonové starší větve (král Karel X.) a nastolen Ludvík Filip z mladší větve (Orleánské). Svržený král Karel X. žil pak nějaký čas i v Praze, a zemřel v Gorici r. 1836.

3. Revoluce r. 1848 (24. února). Svržen král Ludvík Filip (1830—1848) a prohlášena II. republika, jejímž presidentem stal se Karel Ludvík Napoléon Bonaparte (10. XII. 1848). Dne 2. prosince 1851 provedl státní převrat, a stal se pak císařem jako Napolen III. (II. císařství 1851—1870).

4. Revoluce r. 1870. Napoleon III. kapitulova u Sedanu 1. IX. 1870 ve válce s Pruskem, a 4. září 187 vypukla revoluce, která svrhla císaře Napoleona, a vy hlášena III. republika, která trvá podnes.

[29]) Ludvík Filip (Orleánský) — král francouzský. Vládl po Karlu X. (1830—1848).

[30]) Jakobíni — tak sluli nejkrajnější revolucionáři za Velké Revoluce v Paříži. Nazváni tak dle starého kláštera Jakobínů v ulici St. Honoré, kde se scházívali.